

UTOLSÓ NAPOK

A Biblia apokaliptikus részeinek, különösen
a Jelenések Könyvének rövid magyarázata

IRTA:
vitéz CSIA LAJOS

A címképet
DEMJÉN JULIA
iparművésznő rajzolta.

A záró szó
DOBOS KÁROLY
református lelkésztől.

2-847

Megrendelések
vitéz Csia Lajos, Albertfalva, Jókay-út 49.
címére küldendők.

243-1952

Kiadásért felelős: Demjén Antal.

BETHLEN GÁBOR, IROD. ÉS NYOMDAI RT. NYOMÁSA
Műszaki igazgató: Lombár László.

Szerző megjegyzése.

Ezt a kis munkát nehéz valamilyen ismert irodalmi fajtába beosztani. Nem *egy* bibliai könyv magyarázata, bár főleg a Jelenések Könyvével foglalkozik s annak megértéséhez akar kulcsot adni. Hogy ezt a kulcsot megadhassa, sok más kérdéssel kellett foglalkoznia; a Biblia más jövendöléseit is áttekintenie s ez okozza a tárgy sokféleségét. Nem akart a szerző tudósoknak tudományos munkát írni, hanem egyszerű igazságkutató embereknek segítségére menni. Nem felel meg a munka az úgynevezett gyakorlati teológia tárgyalási modorának, mely pusztán alkalmazásban áll; szerző az olvasót a forrásokhoz szeretne volna elvezetni; a fáradni kész bibliakutatás ugyanis minden táplálékot kereső bibliaolvasás feltétele. Nem követhette szerző az építő irodalom megszokott módszerét, mely hangulatok felkeltésére igyekszik s igen sokszor szólamokban vész el, melyeknek értéke ép oly kevés, mint a tova röppenő hangulatoké. Szerző tehát egy Magyarországon szokatlan, külföldön annál jobban ismert középútat választott, mely a tanulatlan, de tanulni vágyó laikust igyekszik bibliai gondolkodásra megtanítani, a mellett a bibliai tanulságot a gyülekezet hasznára azonnal értékesíteni. Abban sem követte az úgynevezett tudományos tárgyalási stílust, hogy „tárgyilagosan a megmagyarázandó szövegnél maradt volna“, elkövette azt a „tudományos képtelenséget“, hogy a történelemből, sőt a mai korból magyarázta a Bibliát. Itt azonban szándékosan szakított a tudós hagyománnyal, mert 1. megingathatatlan meggyőződése, hogy a Biblia jövendölései Istentől valók; ennél fogva a beteljesülés nemcsak a jövendölések igazolását, hanem legjobb magyarázatát is adja; 2. a racionalizmus teljesen a mai kor szemével próbálja értékelni a régi kor irodalmi alkotásait; elfogulatlansága tehát tisztára mese; szerző fordítva igyekezett cselekedni: a régi kor gondolkodását igyekezett megősmerni s azt, mint jövendölést, a jelenkorra alkalmazni. Vajon melyik módszer nyújt hát több elfogulatlanságot?

A könyv a bibliai apokaliptikus prófécia áttekintése után a Jelenések Könyvének főbb fogalmait ismerteti; majd a magyarázatok alkalmazására példaképen egy fejezetet részletesen magyaráz. Ezzel azt is bemutatja, hogy hogyan képzei a Jelenések Könyvének részletes és rendszeres magyarázatát. Az apokaliptikus nyelv lényegének meghatározása után szótárszerűleg a Jelenések Könyvének összes szóba jöhető fogalmait ismerteti. Ezt a jegyzéket a Jelenések Könyvének olvasása közben, ha valahol valamit nem értünk, használhatjuk; ámde gondolkozva, mert ugyanaz a kép a környezethez képest, melyben előfordul, több fogalmat, több gondolatot is jelenthet. E népszerű dolgozatban nem követvén a tudományos munkáknak megszokott módját, magyarázat közben szerző azonnal rámutat a jelenkori következményekre s tanulságokra; összefüggő „gyakorlati” részt azonban csak a könyv befejezésekor nyújt. E sokféle s látszólag nem egymás mellé való tárgyalási mód mellett is az anyag úgy rendeződött el, hogy az egyes fogalmak lehetően egyenletes és egymásra épülő tárgyalást kapjanak s hogy vagy az első áttekintő részben, vagy a mutatóványképen bemutatott részletes magyarázatban, vagy a szótárszerű részben minden fogalom sorra kerüljön. Szerző csak ezzel a módszerrel tudta elérni célját, hogy egy kis terjedelmű könyvben azok számára, akik tanulni akarnak s a munkától vissza nem riadnak, minden lehető segély-forrást megadjon, egyúttal azonban a felhasználásra begyakorló iskolát is nyújtson.

Ha ez a munka nem is viselheti a „tudományos” nevet, az nem jelenti, hogy a fogalmak pontos megfogalmazására s az előkészítés alaposságára nem történt meg minden, ami a szerzőtől kitelt. Hisz a könyv célja a tanítás és nem valóságos levegőbe beszélés, ahoggy sokan a gyakorlati vagy építő irodalmat elgondolják. Bár az olvasó se sajnálná az alapos tanulmányozást s imádkozó elmélyedést, melyek nélkül a Biblia egyik legfontosabb könyvéhez nem nyúlhatunk!

A könyv pontosságához és alaposságához tartozik, hogy a bibliai fogalmakat olyankor, amikor a megszokott magyar szóhasználat arra módot nem nyújtott, szokatlan szavakkal fejezzük ki. Különösen lélektani kifejezésekre gondolok, mint lélek, szellem, kedély, hús stb. Minden komoly szakértő elismeri, hogy a görög psüché és pneuma szavaknak közös „lélek” szóval való fordítása zavart kellő s az összes európai nyelvekben ismeretlen, a magyar nyelvben sem szükséges. A szerzőtől évtizedek óta használt szavak ellen különféle kifogásokat emeltek, de a kifogásolók

egy lépést sem tettek megfelelőbb szavak keresésére s künös nemtörődomséggel a régi rosszat tartották meg. Ezzel elárulták, hogy a Bibliát — bár különféle okokból — szándékosan igyekeznek homályban tartani. Racionalistáknál a bibliai világosság gyűlölete hozza ezt a közönyt létre, pietista bibliamagyarázóknál pedig a megszokott kényelmesnek renyhéségből eredő védelme. Ha a pietista bibliamagyarázatokat és konferenciai beszédeket megfigyeljük, észrevesszük, hogy azokban évtizedek óta semmi előrehaladás nincs. De azok a szólamok, melyek harminc évvel ezelőtt üde igazságot hoztak, ma mindinkább az elcsépeltség benyomását teszik. Mint a racionalistáknál az a fontos, hogy minden áron tagadjanak, nekik, a pietistáknak, az a fontos, hogy komoly fáradságos kutató munka nélkül „épüljenek”. Lelkiismeretesség nélkül nincs bibliakutatás; bibliakutatás nélkül pedig a lelkek vezetése tévelygő szektatanítók kezébe megy át, mint ezt ezeknek a szektáknak a szaporodása, erősödése és az evangéliumi mozgalmak tengődése mutatja. Az élet nem áll meg s ahol az emberek megállnak, az élet fogy el.

Az említett lélektani fogalmak kifejtésére a könyvben nincs tér; az olvasó szerezzze be szerző Római Levél*) című tanulmányát, hol rövid rendszeres bibliai lélektannak jobb híján legalább rövid vázlatát találja. Azonban a kérdés legáltalánosabb vonalait itt is meghúzhatjuk. Az ember két világból származik, a szellem és az anyag világából; de kettősségében mégis a legteljesebb egység nyilvánul s ezt az egységet, mely az egyént vagy ént teszi, a szellemi eredetű lélek biztosítja. Ezért az ember nem test és nem szellem, hanem lélek s testét a testi, szellemét a szellemi világgal való érintkezésre használja. A szellemnek ugyanolyan szervei vannak ennek az érintkezésnek megvalósítására, mint a testnek, test és szellem között tehát párhuzam van. A lélek középpontja a szív, az ítélet és akarás helye, az én-nek a szerve. A szívnek két segédszerve, eszköze van: az értelem és a kedély, előbbi a gondolkodó, utóbbi az akaró, törekvő élet szolgálatában. Kedély alatt tehát felületesebb, érzelmi, hangulati s mélyebb, törekvő, indulati tevékenységeket egyaránt értünk. A két szerv közös munkája: a phronéma (=törekvés + gondolkodás).**)

*) Megrendelhető 45 fillér előzetes beküldésével szerző címén: Albertfalva, Jókai-út 49.

**) A görög szavak átírásánál három módot követek: 1) a közhasználatba ámenteket magyarosan írom; 2) a tudományos műkifejezéseket az Akadémia ajánlása szerint; 3) ahol az eredeti szövegből idézek, a hosszú hangzókat és az üpszilont jelzem.

Ennek a kis munkának az életről és a Biblia értelmezéséről alkotott felfogása sok olvasónak szokatlan lesz; többekben megütközést fog kelteni. Jóhiszemű olvasó el fogja azonban ismerni, hogy gondolatmenete a reformátori hitelv szerint a Biblián épült fel s hogy a könyv nem pártirat, mert egymással ellenkező feleknél egyformán elítéli azt, ami nem az igazság őszinte, fáradságos és áldozatra kész kereséséből fakad. Az író gondolata ez: az igazságért mindent föl kell áldoznunk. Sem az állam, sem az egyház, sem semmiféle közület nem több, mint az igazság. Az igazság: Isten! S ha valahol tévedett a szerző, Istenért tette. Mikor jelen állapotokat megítélt, nem lázítva tette, hanem Istenhez utalva az olvasót, hogy elégedetlenség helyett Istenre várjon. Az egész munka alaphangja a Jézus-várás. Jézus jön! Most állam, egyház, társadalom érdekében becsülettel mindent megteszünk, amit Isten ránk bíz s még az igazságtalan úrnak is engedelmeskedni akarunk. De Jézust várjuk s így imádkozunk: Jöjjön el a Te országlásod!

Szerző készséggel elismeri, hogy ellenkező teológiai állásponton nagyra becsült barátai vannak, kiket sok tekintetben maga fölött lát s kiket nem személyükben akart megtámadni. De mikor szeretettel rájuk gondol, az igazság szavát épen ezért a szeretetért nem fojthatja el magában. Tanítások, elvek ellen harcol ez a munka s ha valahol következetlenségek rámutat s ezzel sebeket ejt, bocsássonak meg neki, mert ezeket a sebeket ő maga régen viseli. Gyógyítani akart s azért nem érdemli a vak gyűlölet válaszát, noha erre az utóbbira is elkészült. Tévedést nem gyűlölünk annyira, mint igazságot. Azt kéri ellenzőitől, hogy az igazságot mutassák meg neki, de ez az igazság bibliai igazság legyen, ne az emberi ráció s ne a lídércek igazsága!

Szives köszönetet mondok Ágoston Sándor, Demjén Antal, Dobos Károly, Farkas József és Fejes Sándor barátainak, kik a munka hibáinak kevesebbítésében, ki ezzel, ki azzal, megsegítettek.

Bár szolgálna e könyv — minden gyarlósága mellett is — buzdításul arra, hogy komoly magyar bibliakutatás induljon meg, azok között is, akiknek a Biblia tanulmányozása nem kenyérkereső foglalkozásuk! Isten áldja meg az olvasót!

Albertfalván, 1940 augusztus 2.

vitéz Csia Lajos.

I. A tárgy fontossága és időszerűsége.

1. KI A JÓZAN?!

Az ember kicsiny sajkában hánykodik a végtelen óceánon. Elcsépett szólamnak hangzik talán e mondas és kevesen ébrednek a mögötte rejtőző valóságra. A sajkában ülő ember mámoros, nem látja, nem is akarja látni kétségbeejtő helyzetét. Korok szerint különböztetett a mámort okozó ital; egyszer az élet túlaradó öröme, más-szor az élettől való menekülés; egyszer a tudás gögje, más-szor a vallás misztikus köde: mindenikkel megcsalta magát az ember. Csak józan nem akart soha lenni s ez abban nyilvánult meg, hogy a józanságot mindenkor rajongásnak nevezte. A világ a mesebeli strucc józanságát dicséri: ha nem gondolok a halálra, nem kell félnem tőle! Józanságnak tartja, ha úgy rendezkedik be a földön, mintha még ezer esztendőig tartana itt az emberi fejlődés; mintha sohasem állna fel a Bíró, hogy számon kérje tetteinket. Az, amit mi nevezünk józanságnak, azzal számol, amit a tudós meg nem mérhet; ami a világjavítók látóhatárán kívül van. Mi ezt kérdezzük: Mit mond a jövőről Istennek beszéde?

Az öskeresztyénségnek erre egy felelete volt: Jézus visszajön! S ennél boldogítóbb, édesebb reménységet ma sem ismerünk. Istentelenek nevettek, gúnyolódtak rajta; úgynevezett tudományuk, mint képtelenséget, mellőzte; de tudományos érdektelenséggel föléje emelkedni nem tudtak. A megvető gúny, mellyel például Krisztus ezeréves uralmát támadják, arra mutat, hogy lelkiismeretük érintve van. Félnék annak valóságától, hogy Isten a történelembe belép. Reménykedő várás és rettegő gyűlölet állanak egymással szemben s ez az ellentét a kérdés fontosságát mutatja. Ki hát a józan?!

2. MEGVÁLTÓ-É A HALÁL?

Maga az egyház nem maradt meg az apostoli Jézusvárás egyszerűségében, hanem a halált ellenség-ből barátának tette meg. Nem Jézust várta már, ha-

nem azt tanította, hogy a „boldog halál, szekéren“ mi megyünk Hozzá. A halálnak megváltóvá való előléptetése mögött a pogány filozófia diadala rejtőzik, mely a bibliai felfogást félreszorította. A keresztyénség a bűn forrását az emberi szívben látta s a testet Isten templomának tartotta (I. Kor. 6, 19): a pogányság a bűn melegágyát látta a testben s ezzel a felelősséget a test Teremtőjére hárította. A test halála a keresztyének büntetés, a pogány szemében: kísértéstől való szabadulás. A testsanyargatásban a pogány a bűn fészkeinek pusztítását látta: az apostol ellenben kevés hasznot várt tőle. (I. Tim. 4, 8.) Ennek a pogány tévedésnek lett a következménye, hogy a keresztyének a halál után kezdték várni a tökéletesebb életet s ahogyan ez a várakozás elhatalmasodott, úgy szorult ki a keresztyének tudatából Jézus eljövetele, a hívők feltámadása s Isten országának a földön való felállítása, melyekről a Biblia beszél. Sátáni gúnynak kell tekintenünk, hogy Jézus helyébe a halál lépett, kit, mint „utolsó ellenséget“, Krisztusnak kell majd egyszer ártalmatlanná tennie. (I. Kor. 15, 26.) A Jézus eljövetelét követő csodálatosan derűs iövendőből csak az utolsó ítélet maradt meg, mint ez a Hiszekegyből is látszik: „onnan leszen eljövendő ítélni eleveket és holtakat“. Az első feltámadás, az elragadtatás, az ezeréves birodalom dicsősége s abban a választottak csodálatos szerepe az egyház tudatából majdnem teljesen kiestek.

A bibliai reménység meleg, élettől friss hangja valahogy nem illett a zsinathatározatok száraz dogmatizmusába: „Imé titkot mondok néktek: mindnyájan ugyan nem aluszunk el, de nagy hirtelen egy szempillantásban az utolsó trombitaszóra mindnyájan elváltozunk. Mert trombita fog szólani s akkor a halottak romolhatatlanságban föltámadnak, mi pedig elváltozunk!... Mikor pedig e romlandó test romolhatatlanságba öltözik, akkor teljesül az Írás: Elnyeletett a halál diadalra!“ (I. Kor. 15, 51—54.) A bibliai reménység nem a halálnak működésbe lépését, hanem ártalmatlanná tételét várta; nem testetlen halhatatlanságot, hanem halhatatlan testet. Bár Krisztussal lenni még a halálban is jobb, mint Krisztustól távol testben élni (Fil. 1, 23); ám ennél is jobb testben élni meg Krisztus eljövetelét és a feltámadást. (II. Kor. 5, 1—6.)

3. MI MARADT A BIBLIAI REMÉNYSÉGBŐL?

Azon az „üdvösségen“, mely a középkori bölcsélet szerint a halál után várt az emberre, nem volt már a valóság színe. Miután nem vagyunk „szellemek“, a tes-

tellen üdvösséget valószínűtlennek és árnyékeletnek látjuk, akárcsak Plátón idea-világát. Az utolsó ítélet, mely a bibliai jövőből megmaradt, az emberek gondolatában oly messze húzódott vissza, hogy szintén valóságát veszítette el s ez a szó: az utolsó ítéletkor, körülbelül ezt jelentette már: a soha napján! De a pusztítás tovább ment! Ahogy a túlvilág és másvilág elhalványodtak, velük halványodott az egyház mennyei fogalma s világi intézmény lett belőle: papi szervezetté és állami jogok birtokosává változott. Elhalványodott a szent Szellem munkája s az egyház mennyei rendeltetése. Lassankint az egyház látóköre és a testi élet határa egyek lettek; a koporsó mellett nem előre tekintettek, hanem hátrafelé; nem a Megváltóra néztek, hanem a halott eredményekre. Az örök élet a halott földi hírnevét jelentette, mint a pogányoknál. A haldokló és hozzátartozói már-már rossz néven veszik, ha a lelkész a beteget a halálra készíti elő, mert a lelkész feladata a földi élettel való vigasztalás. Hol van már az apostol vigasztalódása, hogy Krisztusnál lenni mindennél jobb! És hol van a mai halálos ágytól az az ígéret, hogy Krisztus visszajő és akkor övéi föllámadnak?! A keresztyén reménységet kilúgozta az egyházból a pogány filozófia!

4. KÉTFÉLE IGAZSÁG.

S hogy az emberek ne is gondoljanak a túlvilágra, sőtán, a nagy hipnotizőr, egyelőre még magát is kitagadta a világból; nevetségessé tette az ördökök s angyalok hitét; Istent pedig pusztá fogalomná varázsolta át, mely alatt a világegyetem nagyszerű törvényszerűségét is gondolhatja az, akinek az jobban tetszik. „A tudatlan népnek jó a régi hit, mert azzal jobban lehet kormányozni” lett a jelszó s ezzel az egyház szent reménységei átváltoztak népbuító maszlaggá. A belső ellenmondás elleplezésére divatba jött a liturgikus és a tudományos álláspont megkülönböztetése s egészen rendén valónak látszik, hogy az embernek más meggyőződése legyen a szószéken, mint például a katedrán. De a végső idők bibliai tanításai még szószéki igazságok sem maradhattak.

5. A SZEKTÁK ARATÁSA.

Mindezek a sátáni mesterkedések és hazugságok azonban sem a lelkiismeretet nem tudták örökre elhallgattatni, sem az emberi lelket nem lehetett attól visszattartani, hogy egyszer nagyon megszomjazzék. S mikor a történeti egyházak elhallgattak, a szekták szólaltak meg s a bibliai igazságokat elferdítve, veszedelmes tévelygések-

kel keverve vitték a szomjas, mennyei valóságot kereső lelkeknek. A nép éledt és azt hitte, új apostoli keresztyén-ség korát éli. S ha kételyei támadtak volna is és a külföldről jövő tanok igazsága felől meg is akarta volna kérdezni „hivatalos” vezetőit, kérdéseire ugyan kitől hallott volna „bibliai” feleletet, mikor az ige hirdetői nemcsak maguk nem olvasták a Jelenések Könyvét, hanem még másokat is elijesztettek tőle?! Akármint beszéljenek is a télenek és az aluvók, a nép iránt való kötelességünk, hogy jobbat nyujtsunk neki, mint amit a tévtanítók ajánl-gatnak. S vajjon hogy állíthatja az, aki a Jelenések Könyvét nem is, olvasta és nem is próbálta megérteni, hogy a Szentírásnak ez egyik legfontosabb és legszebb könyve ért-betetlen?! A tovább-hallgatás most már súlyos lelkiismeretlenségnek számít; az egyházak szószékeiről, hívő prédikátorok ajkáról végre föl kell hangoznia a keresztyén reménységek szent üzenetének!

6. A KÖNYV IDŐSZERŰSÉGE.

Ám nemcsak a nép érdeke sürget, hogy megpróbáljuk a Biblia fényébe állítani az utolsó napokat, hanem korunk jellegzetes tünetei is hallatják hangjukat; igazolni kezdik a Biblia eschatologikus jövődöléseit. Az úgynevezett bibliakritika elfogultságát mutatja, hogy ahol a bizonyítékok a kijelentés isteni eredete mellett tanúskodnak, ott elhallgatja őket. A Jelenések Könyvében az elfogulatlan olvasónak igen fontos belső bizonyíték ötlük szemébe: a könyvben jövődölt állapotok nem illenek arra a korra, melyben azt írták, noha a racionalizmus a könyv egészét a szerző korának eseményeiből és helyzeteiből akarja kimagyarázni, hogy a könyvet jövődölő jellegétől megfossza. A Jelenések Könyve 2. és 3. fejezetében közölt hét üzenet például oly magas és egyetemes szempontból tárgyalja az egyház veszélyeit és reménveit, amely a keresztyénség első másfél századában, az első hódítás részküzdemei közt, emberileg érthetetlen. Ilyen nézőpontra csak hosszabb nyugodt fejlődés után juthat az ember, vagy tényleg magasabbról és egyetemesebb látópontból kellett jönnie a kijelentésnek, mint egy gyalgó ember látópontja. Aki az egyháztörténelem belső fejlődését megfigyelte, csak csodálattal láthatja azt a bölcseséget, mellyel a hét üzenet szerzője éppen az egyház legfájdalmas sebeire tette a kezét. A hamis próféta, kinek szarvai a Bárányéhoz hasonlítanak, de aki úgy beszél, mint a fenevad, láthatólag egy már régen keresztyén, de isteni látásához hűtlenné lett társadalom egyetemes hódolatát viszi

az *utolsó világuralkodónak*: ez a helyzet akkor, amikor a keresztyénség még csak feltörekvő zsenge hajtás volt s egy érzéketlen nagy pogány társadalom vette körül, teljesen érthetetlen; aki ezt a helyzetet lefestette, a messze jövőbe látott bele. A fenevadra támaszkodó *részeg parázna* alakja hogyan illenék arra a társadalomra, mely még be sem fogadta a keresztyénséget, melynek még hűségre sem volt ideje, nemhogy hűtlensége miatt már paráznának lehetne nevezni? Hiszen a bibliai gondolkodás a parázna szóval csak az Istenéhez hűtlen választott népet illette. A Jelenések Könyvében rajzolt emberiség már az unalomig betelt a keresztyénség e hamis alakjával s azt undorral megsemmisíteni készült; a helyzet tehát a keresztyén civilizáció végét mutatja. Az egyházi élet másik iránya, a napba öltözött égi, tiszta asszony, szintén fejlődésének végén áll. E két egyház, e két nő között tátongó mélységes űrt hogyan lehet az őskeresztyén egyház rajzában elhelyezni? Hisz a szerző korabeli társadalom még beveendő vár volt; az egyház telve volt reménységgel; a misszió is hajnalát élte; pogány művelődés, tudomány, állam még nem vívta meg csatáját az új iránnyal: a szerző korabeli keresztyének sem láthatták tehát maguk körül a világot még annak a kiált hüvelynek, melyet a visszatérő Krisztus pozdorjaként fúj majd szét! A *Jelenések Könyvében vázolt állapotok tehát a keresztyén egyház történetének végére mutatnak*, szerzője pedig akkor élt, mikor ez a történet elkezdődött. A könyvben vázolt diadalmas egyház csak az az egyház lehet, mely a történelem mélységeit, már megjárta: a mai kor egyháza! A Jelenések Könyve s a vele való foglalkozás ma lett időszerűvé.*)

*) Ellent kell tehát mondanunk annak a „tudós“ körökben ma egyedül józanként elfogadott magyarázatomnak, mely a Jelenések Könyvét, mint a Biblia többi könyvét is pusztán a szerzők korának eseményeiből és személyeivel akarja megmagyarázni. A Jelenések Könyvét csak egészen fölületes és a könyv egyszerű értelmét erőszakosan elcsavaró értelmezéssel lehet az első római császárok korára magyarázni. A Késár Nérón nevet ugyanilyen erőszakossággal lehet a 666-tal a könyvbe behozni. Hasonló mesterkedésekkel a pápák, a reformátorok és politikusok nevét is kihozták már e számból: a 666-nak számértékkel való magyarázata tehát semmi bizonyító erővel nem bír. A racionalisták óvakodnak attól, hogy a könyv magyarázatába túlmélyen belemenjenek, mert akkor hamar nyilvánvaló lesz, hogy a tőlük szabott ruha a könyvre nem illik. A tőlük használt felületeség nagyon illik ahhoz, akinek

II. Az ótestamentumi eschatalogia.

7. A BIBLIA S A VÉGIDŐ.

„Ta eschata“ görögül „a végsőket“ jelenti. Eschatalogiának nevezzük a végső időkről szóló tanítást. Az eschatalogia leggyakoribb közlés módja az álmokkép, melyről később szövegek. Az álmokképben mintha függöny vonulna el szemünk elől: a való világ mélyére látunk; ezért az ily kijelentés neve: leleplezés, görögül: apokalüpsis. Ez a Jelenések Könyvének görög címe is. Az ótestamentumban főleg Dániel és Zakariás írtak apokaliptikus nyelven, bár az egész bibliai kijelentés a végidőre tekint; ezt teszik az események előrevetett árnyékaiban a történeti könyvek is. Az egész Bibliának, az egy egészet képező ó- és újtestamentumnak, minden eseménye és minden tanítása azt a végső célt szolgálja, hogy az emberiséget az „utolsó napokra“ előkészítse.

8. ZAKARIÁS ÉJÉ LÁTOMÁSAI.

Zakariás próféta a fogságból hazatérő népnek hirdette Isten kegyelmét. A nép új kezdés, új jövő előtt állott, de ellenséges népek közepette. Városának falai még nem voltak fölépítve. Haggeus és Zakariás próféták elsőnek a templom fölépítését sürgették. Megkezdődött a munka; de a nép elcsüggedt és félt; a munka félbemaradt. Zakariás álomlátásai a történet mélyébe láttatnak. Az emberi történet mélyén a szellemvilágot telve látja mozgalommal. Vad lovak szaladgálnak a világban; ökölös szarvak emelkednek föl; de Izráel körül egy tűzfal áll: „Örülj, Sionnak lánya, Én közted lakom!“ (1. és 2. f.) A választott nép képviselője, Józua főpap, a nép bűneinek szennyes ruhájában áll Isten előtt, mellette

a Biblia csak mottó, hogy saját mondanivalóját hozzá fűzhesse; de magyarázatukat hamar leteszi kezéből az, aki a Bibliában halálosan komolyan keresi az Eletet. Akinek a Biblia élet könyve, annak nem életszükséglet, hogy az isteni jövődőlés csodáját tagadja s Néró vagy Domitianus császárokon túl megszébb jövő meglátásának lehetőségét a könyv írójától megtagadja. Mi imádatlalt borulunk le az előtt az Isten előtt, aki a faraónak, a babilóni királynak, a prófétának és a látnok apostolnak a messze jövő eseményeit mutatta meg titokzatos álmokképekbe öltözötten; nem annak a jövőnek eseményeit, melyet az első keresztyén század keresztyénei gyarló képzeletükkel kigondoltak, hanem annak a végidőnek eseményeit, mely valósággal az *utolsó lesz és valóság lesz!*

áll a vádoló sátán. Isten parancsára fehér ruhát adnak a vádlottra: nem vádoló, hanem bűnbocsátó Isten az ő Istenük! Építsék a templomot, keressék ezzel az Istennel a találkozást! S mintha eleven volna a zárókő, mely az épület ívét össze fogja tartani, hét szemet pillant meg rajta a próféta. Ha ez a templom állni fog, hét szem fog vigyázni a népre, úgyhogy az boldog nyugalomban fog élni szülőjében s fügefája alatt. (3. f.) A fenyegető ellenséges hatalom hatalmas hegyként nyúlik a magasba. De a hegy eltűnik; egyszerre lapályt lát helyén a próféta. Honnan jött a segítség? A próféta szeme előtt egy templomi arany mécszláb jelenik meg, melynek a szerkezete más, mint a templomban lévőé. Mécseseihez egy olajtartályból csövek viszik az aranyló olajat; a tartályba pedig két olajfa ágai öntik az élet olaját. Egy szó fejt meg a látomást: „Nem erővel és nem hatalommal, hanem az Én Szellemem általl!” (4. f.) Isten jelenlétéből árad ki tehát az a hatalom, mely a kicsinyhitű népet megtarthatja. De még mélyebbre hatol a próféta szeme. A nép bűne foglalkoztatja s a még távolabbi jövő. S egyszerre, mint Ézsaiás látta, Zakariásnak is egy félreértett, szenvedő, sőt általszegzett Messiás jelenik meg, kivel a bűnös nép találkozni fog. Ezt a találkozást így írja le: „Dávid házára s Jeruzsálem lakosaira a kegyelem és könyörületesség Szellemét árasztom ki, úgyhogy Rám tekintenek, akit általszegeztek. És úgy fogják Őt siratni, mint az egyszülött fiút siratják; úgy keseregnek Utána, mint az elsőszülött után keseregnek.” (Zak. 12, 10.) — Ebből a néhány képből látjuk, hogy Istennek és a népnek viszonyáról egyenes beszéddel, tanítással nem lehet oly mélyen, oly sok tartalommal beszélni, mint álmokképekben. Mert Zakariás többször hangsúlyozza, hogy látomásokat lát, sőt hogy látomásai éjjel támadtak. (1, 8; 2, 1; 3, 1; 5, 1; 5, 9; 6, 1.) A látomás tehát nem költői forma, hanem kijelentési mód, mint a József és a Faraó látta álmok; csak épen hogy Zakariás éber állapotból jut látásba át. Az álmokképek látásánál a látó személy a beavatkozás lehetőség nélkül áll a kijelentéssel szemben. Azt mondhatjuk talán, hogy Isten olyankor választja a kijelentésnek ezt a módját, amikor a kijelentett dolgok annyira újak, oly meglepő ellentétben állanak a látnok jelenével, hogy a látó akaratának teljes kizárására van szükség. Ha ezt figyelembe vesszük, megértjük, hogy az utolsó napok eseményei miért álmokképekben, jelenésekben érkeztek el az újszövetségi látnokhoz. Amit János látott, az az ő saját korával kevés összefüggésben volt, akárcsak az, amit Nabukodonozor vagy Dániel láttak. S épen az apokaliptikus

forma, mely Zakariás próféciájában van, mutatja, hogy a háttérben itt is *egy messze jövőendő* áll, amelyben az események lovai még sűrűbben járnak majd a földet, a sátán vádjai még gyűlölködőbben hangzanak; a kövön levő hét szem s a mécsekben égő olaj egy még jobban támadott népnek fogják az isteni védelmet és életet nyújtani; az a jövőendő, amelyben az átszögezett Messiás népével találkozni fog.

9. A VILÁGBIRODALOM SZÜLETÉSE.

Dániel könyvéből tudjuk meg, hogy az a hét szem, mely a templom kövén megjelent, a pogány nemzetek sorsát is figyelte, hogy azt isteni véghez vigye. Épen akkor, amikor a választott zsidó nép tévelygésének és hűtlenségének büntetéseképpen a nemzetek fogságába jutott: a nemzetek életében egy igen fontos kezdet történt: megszületett a *világbirodalom*. Izráelen keresztül kellett volna a föld minden népének megáldatnia (I. Móz. 12, 3) s hogy Izráel erre alkalmatlannak mutatkozott, az események nem sejtett találkozásokép, a nemzetek köréből indul ki egy kísérlet: népek békés együttélését lehetővé tenni. Mert ennek a most születő világbirodalomnak ura az első, aki nem rabszolgáivá teszi a meghódított népeket, hogy őket kizsarolja, hanem aki magában a kormányzásban látja gyönyörűségét és az uralkodásban dicsőségét.

10. AZ ELSŐ VILÁGURALKODÓ.

Ha Isten Círusz (Kóréz) királyt pásztorának, sőt föl-kentjének mondja, ki Isten akaratát viszi véghez (Ézs. 44, 28; 45, 1): akkor Nabukodonozort is Isten szemelte ki és Isten küldte el feladatának elvégzésére. A világ történetében ép úgy benne vannak Isten lábának nyomai, mint a zsidóság vagy az egyház történetében. A világbirodalom felállítása Isten tervei közé tartozott s benne rejtett emberi vágyak teljesedtek, mint Saul királlyá kenésében a zsidó népnek földi király után való óhajtozása. De mint Saul az Isten választottjának üldözője lett, úgy a világuralkodó az Isten választottainak üldözője, Krisztus ellen küzdő antikrisztus. Nabukodonozor jellemében ép úgy kétféle fejlődés erkölcsi alapja van meg, mint Saul jellemében: Nabukodonozor Isten büntetését hívja ki, de aztán annak aláveti magát; dőlyf, elbizakodottság és istenfélelem egyesülnek benne; elrabolja Isten dicsőségét, de kész bűnbánattal Istent dicsérni is. Nabukodonozorban a világuralom válaszüton van s Isten felrettentő álommal, súlyos büntetéssel megy a király segítségére, hogy a jobb utat válassza. Isten sohasem mulasztja el, hogy teremtményeit a kellő

időben intse. A király álmát Dániel mondja el annak magyarázatával együtt: A jövő egy kíváncsatos, megdöbbentő szobor alakjában jött el a királyhoz; testrészei sorjában aranyból, ezüsből, rézből és vashól készültek; utóbbiba lábafejében cserép keveredett. A szobor remek, de ingatag alapon áll. S egyszerre katasztrófa éri: egy égből leszakadó kis kő leggyengébb pontján, lábafején éri, mire a szobor lezuhan, porrá lesz, pora szétfujódik nyom nélkül. A kis kőből pedig hegy lesz, mely az egész világot betölti. A király maga előtt látta alkotásának, a világbirodalomnak jövőjét: az az uralkodóra nézve mindig silányabb értékű lesz, bár legázoló ereje nő, míg végre ingatag lesz és elpusztul. Helyét egy égből jövő királyság fogja betölteni: az elbizakodott ember helyét a mennyek királysága veszi át.

11. AHOGY DÁNIEL LÁTTA A JÖVŐT.

A királyság megjövendölt romlása elég hamar bekövetkezett. Nabukodonozort igen méltatlan utódok követték. Belsazar babilóni alkirály gonoszságát, kinek nevét az ásatásokban megtalálták, a világbirodalom prófétája, Dániel visszaetszéssel szemléli; az udvartól visszavonul, míg új feladata támad: megfejteni, amit a falon író kéz a király közeli pusztulásáról jövendölt. Ettől az időtől fogva Dánielnek is álmok képek jelennek meg s azokban a világbirodalmak sorsát látja. De amíg Nabukodonozor kíváncsatos és felséges szobor alakjában pillantotta meg a jövőt, a prófétának borzalmas vadállatok képében jelennek meg az elkövetkező birodalmak. Mint a szobor, úgy a fenevadak is négy világuralom keletkezéséről beszélnek; az utolsó lesz a legfélelmesebb, legfalánkabb, legkegyetlenebb. Az álmokból az is kitűnik, hogy a harmadik és a negyedik világbirodalom idején egy-egy igen istentelen és vakmerő fejedelem fog támadni, kik az Ég ellen támadnak és az isteni törvényt megváltoztatják. Aztán égi trónus jelenik meg Dániel előtt s a rajta Ülő elé egy „ember Fiát” hoznak, kinek a trónon Ülő az uralkodást általadja. Nabukodonozor és Dániel álma két különböző kedélybe és várakozásba kapcsolódik; a kijelentő Isten úgy a király, mint a próféta életében jól eltalálja a csatlakozó pontot s abba kapaszkodva, mélyen benyúl az álomlátók életébe. Nabukodonozor szemében a birodalom annál értékesebb, mennél korlátlanabb benne az uralkodás; mennél kevesebb ellenállással s mennél teljesebben megvalósíthatók benne az uralkodó gondolatai. Dániel az emberi természet mélyébe lát; megpillantja ott az önzés, telhetetlenség és kegyetlenség bűnét s felismeri, hogy a világuralkodóból az idők teljes-

ségében minden állati vadságot felülmúló fenevad lesz. A próféta nem örül az ember hatalmának. Csudálatos isteni bölcsesség és finomság, mely így meg tudta találni a két-féle szívhez vivő utat!

12. A TÖRTÉNELMI IGAZOLÁS.

Dániel jövődölésének egy része pontosan beteljesedett. De a tudomány nevében a Biblia kevés könyvével bántak el oly igazságtalanul, mint Dániellel! A könyv 11. fejezetében apróra megjövendöli Antiochus Epiphánés szir király szereplését. A racionalisták, hogy a jövődölés erejét lerontsák, ráfogták a könyvre, hogy Antiochus Epiphánés idejében írták; akkor, amikor a jövődölés beteljesült. Erre azon a vágyon kívül, hogy a kijelentést isteni eredetétől megfosszák, semmi más okuk nem volt. Azonban a könyvnek oly jövődölései is vannak, melyeket Antiochus Epiphánésig elhelyezni nem lehet. Antiochus Epiphánés a harmadik világbirodalomból származik; a negyedik birodalom s az abból támadó másik istentelen király a kritika keretei között helyet nem talál. A római birodalom hódításában s a Jelenések-beli antikrisztusban teljesedtek Dániel jövődölésének további részei; ezt azonban a biblia-kritikának tagadnia kell, mert ez események már Antiochus korán kívül esnek és a kritika álláspontján is jövődölésnek számítanak. A Nabukodonozor és Dániel álmaiban szereplő négy birodalom tehát a babiloni, méd-perzsa, görög és római; a görög birodalomból kiágazó istentelen király a megnevezett Antiochus; a római birodalomból kiágazó gonosz uralkodó a Jelenések Könyvének antikrisztusa. A jövődölés igaznak bizonyult abban is, hogy az egymást követő birodalmakban az uralom méltósága fogyott, de a birodalmak ereje nőtt. A második birodalom urát már erősen korlátozta a „médek és perzsák vissza nem vonható törvénye”; a harmadik birodalom idejéig kifejlődött a görög demokrácia szelleme, melynek erejét Nagy Sándor abszolútizmusa nem semmisíthette meg; a negyedik világbirodalom pedig egyenesen köztársaságból állt elő és a köztársasági formákat végig megőrizte. Az a rendkívüli mohóság és erő, mely Dániel negyedik állatát jellemzi, Antiochusról s általában a makedon-görög uralomról kevésbé mondható el; ellenben a római birodalomban pontosan valóság lett. A vasnak és cserépnek a lábfejekben való keveredése, a világbirodalom ingatagsága s a második antikrisztus fellépése pedig még a jövőbe tartozik; arról teljes ítélet nem mondható. Mert a mai királyságok mind a római birodalom hajtásai; a tíz lábujj és a Jelenések

Könyvében említett tíz király a római birodalmat felváltó, de abból kinövő királyságokban szintén igazolást talál. Ha pedig a világhatalom értékének csökkenése a népakarat és az alkotmányosság erősödésében nyilatkozik meg, akkor a jelenkor demokráciái s az azokból kiemelkedő abszolút uralmak, melyek erejüket szociális missziójuknak köszönhetik, mint vas és cserép keveredése, a jövődőlésnek utolsó részét is valóra váltják. Az események, a birodalmak sorsa csakugyan úgy alakultak, ahogy Dániel előre látta. Az utolsó világbirodalom a legerősebbnek, mégis a legingálagabbnak ígérkezik. Mennyire illenek ehhez Jézus szavai, ki az utolsó napokra háborúkat és folytonos háborús híreket jövődől! S mennyi apró, korábbi jövődölésekhez mindenben jól illeszkedő részletet nyújt a történethez a Jelenések Könyve!

13. AZ EMBER FIA.

De a jövődölés lényegét nem is ezek a részletek képezik, hanem a vég, melyben az antikrisztust az égből leszálló Király meg fogja semmisíteni. Jézus, Pál és a Jelenések Könyve pontosan Dánielhez csatlakoznak, amikor az utolsó napok végső kifejléséről szólnak. Mintha csak a Jelenések Könyvének egyik mondatát olvasnók, mikor Dánielt az antikrisztusról halljuk beszélni: „Sokat szól a Felséges ellen s a Magasságos szentjeit megrontja; azt véli, hogy megváltoztathatja az időket (ünnepeket) és a törvényt; s (a szentek) az ő kezébe adatnak időig, időkig és félidőig.“ (Dán. 7,25.) Az utolsó világuralkodó tehát Isten ellen lázadó és Isten szentjeinek üldözője lesz. Az idézett vers folytatása azonban így hangzik: „De ítélők ülnek le, hatalmát elveszik, hogy megrontassék és végleg elvesszen. A királyságot és a hatalmat pedig átadják a magasságok szentei népének. Királysága örökkévaló királyság lesz; minden hatalmasság Néki szolgál és engedelmeskedik.“ (Dán. 7, 26, 27.) Mind gonoszabbra váló világban ezt az isteni véget meglátni s azt nem a rajongó vallásos érzelem kívánságának megfelelően, tehát nem rögtön, hanem messze idő múltára hirdetni: ez az, ami Dániel próféciáját isteni eredetűnek bizonyítja, csak hogy ennek az igazságnak meglátására az égig magasztalt emberi „ész“-nek sem képessége, sem hajlandósága nincs! Azt az „embernek Fiát“, kit a mennyben az „Öregkorú“ elé visznek s ki a mennyből száll alá, hogy az uralkodást kezébe vegye, minden ponton megvalósította a földre leszálló, majd mennybe menő s ott Isten trónjára ülő Jézus, ki embernek Fia volt s mégis mennynek lakója. Ahol minden vonás ily hajszálnyi pontossággal illik a

messze jövőre, ott nem nagy kérdés annak eldöntése, hogy Antiochus uralkodását a próféta láthatta-e előre vagy nem. Sokkal nagyobb és sokkal titokteljesebb dolgokba látott be ez a próféta s azokban sem tett hibát! De az is világos Dánielnek az evangéliumokkal s a Jelenésekkel való egyezéséből, hogy *a Biblia egy könyv*, Dániel, az apostoli levelek és a Jelenések Könyve ugyanazt az isteni kijelentést adták fokozódó fényerősségben az embereknek. A Miatyánk első kérése: „Szenteltessék meg a Te neved!” mintha csak annak a Dánielnek ajkáról törne elő, akinek idejében Bel-sazar az Úrnak edényeit megszenteltelenítette. A „Jöjjön el a Te országod!” a világbirodalom fenevadjainak félretételéért könyörög; majd az ember Fiának eljöveteléért. A „Legyen meg a Te akaratod, mint mennyben, úgy a földön is!” joggal szakadhatott volna fel Dániel próféta kebléből, mikor az emberek történetébe beavatkozó angyalokkal érintkezett s azok Isten iránt tanúsított örvendező engedelmességét megfigyelte. Dániel a világbirodalom bölcsőjénél meglátta annak sírját s bepillantott annak belső természetébe. Dániel megismerte e világ történelmének célját, mozgató rugóit és legbelsőbb valóságát; fényt vetített oda, ahol a mának gyermeke csak vak sötétbe bámull!

III. Jézus ígérete.

14. KÉT MESSIÁS-ARC.

Az ótestamentumi próféták két Messiás-arcot festettek: egy dicsőségeset s egy megalázottat. Ézsaiás és Zakariás mellett Dániel is világosan megjövendöli, hogy a Messiás kiirtatik és senkije sem lesz. (9, 26.) A próféta-ság alacsonyabb rendűségét szokták azzal bizonygatni, hogy Jézus a két Messiás-arc közül nem a gyakrabban említettet, a diadalmasat, hanem csak a szenvedőt valósította meg. Feledik azonban, hogy ugyanazoknál a prófétáknál mind a két Messiás-alak megtalálható, tehát alacsonyabb vagy magosabb rendű próféciát megkülönböztetni nem lehet: a két Messiás-jelenés, mint egy dió két gerezdje összetartozik. Még inkább feledik, hogy az evangéliumok is mindkét Messiás-arcot megfestették: a szenvedőt főleg Jézus földi életével, a dicsőségeset jövendöléseiben. Talán ezért is van, hogy Jézus jövendöléseivel a racionalista templomi igehirdetés majdnem semmit sem foglalkozik; mert ha a régi világban a megalázott Messiás volt megütközés oka, ma inkább az uralkodni akaróval nem tudnak megbarátkozni. Szintén kevéssé emlegetik, hogy az

evangéliumok alázatos Jézusának szolgaköntöse alól is kivillant az isteni dicsőség; nemcsak a szeretet, hanem a hatalom dicsősége is. A betegségeknek, a természeti erőnek, a halálnak és a tisztátalan szellemvilágnak korlátlan ura volt; szavával az emberi lelkeken ép úgy uralkodott, mint a tengeren s nyugalmat vagy lelkiismeretfurdalást tudott azokban felidézni. Akik Őt a megdicsőülés hegyén, vagy feltámadva, vagy mennybe menni látták, pillanatig sem ütődtek meg azon a gondolaton, hogy egyszer az égnek felhőin jön majd el, mint az ég egyik szélétől a másikig ellátszó villámlás. Sőt az volt idegen, érthetetlen és ellenkezést keltő, hogy szenvedését jövendőlte meg, hogy megaláztatásáról és megöletéséről beszélt.

15. A TANÍTVÁNYOK TÉVEDÉSE.

Az az elterjedt állítás tehát, hogy Jézus megrotta tanítványainak testi felfogását, amikor Őt földi királyként várták; vagy amikor arra gondoltak, hogy Izráel tíz törzsén Vele együtt uralkodni fognak: minden bibliai alapot nélkülöz. Jézus egyenesen megígérte, hogy ez a kívánságuk teljesülni fog, csak előbb a szenvedések kelyhét kell kiinniük s a halál keresztségével megkeresztelkedniök. (Márk 10, 28—45.) *Szenvedésen át a dicsőségbe*: oly refrén ez, mely az egész Szentíráson áthangzik s ép úgy bele van írva az ótestamentumi atyák életébe, mint az apostolok sorsába. Ezt a sorrendet nem ösmerték fel mindjárt az apostolok; ebben állott az ő tévedésük. Amíg csak szóból hallottak az ember Fiának Jeruzsálembe vivő útjáról s arról, hogy azon gyalázat és halál várnak reá, bár azután feltámad: sem a halál, sem a feltámadás gondolata nem ment beléjük. Csak amikor a történet s a tapasztalás győzték meg őket s a beléjük küldött szent Szellem világosította meg őket, akkor indultak el örömmel ezen az úton. A tanítványok testisége tehát nem abban nyilvánult, hogy Jézust földi uralkodónak várták, hanem abban, hogy erőtelenekek voltak a szenvedések útján indulni el a dicsőségbe. Az, amit nekik testiség gyanánt rónak föl, sokkal szellemibb volt, mint az őket megróvó „idealisták” rejtett, de igazi törekvései, mert ők Jézus földi uralmával együtt az igazságosság győzelmét várták ezen az anyagi világon.

16. JÉZUS A SAJÁT ELJÖVETELÉRŐL.

Jézusnak földi királyul való eljövetele tehát nem zsidó teokratikus örökség, hanem az Úr szellemi igehirdetésének nélkülözhetetlen kiegészítése. Egyenes beszédeiben is, példázataiban is sokszor beszélt erről

az eljövételről. A világ-szömlő jogos birtokosaként, a talentumok uraként, vőlegényként fog visszatérni s amikor jön, királyként ítéletet tart. Visszatértének biztos jelei lesznek: csapások, az örömmüzenetnek minden nép előtt való hirdetése, a gonoszság megsokasodása, hamis krisztusok támadása, tanítványainak üldöztetése s égi jelek. Nem titokban jön el, hanem mindenkitől láthatólag, mint az ég egyik végétől a másik végéig ellátzó villámlás. De mindezek az események igen rövid idő alatt fognak a világon végigzúdulni, mert az idő a választottak kedvéért megrövidül, úgyhogy amelyik nemzedék a nyomorúságoknak kezdetét látja, ugyanaz a végét is meg fogja érni. (Máté 24, 6—8. 22. 34.) Ejfélkor, amikor az éjjel legsötétebb, mikor a gonoszság hatalma legnagyobb, akkor jön el az embernek Fia. Akkor a Dánieltől jövendőlt „utálatos pusztítás” ott lesz a szent helyen. Dánielt tehát minden ponton igazolja az Úr; főképen azonban az ő- és újvilág amaz összeütközésében, melyben az egyik fél az Úr templomában pusztító fenevad lesz, a másik fél az „embernek” Fia, tehát nem valami elszellemült lény, hanem megfogható testi valóság!

17. JÉZUS IGÉRETEINEK HELYE A PROFÉCIÁBAN.

Am nemcsak a visszatekintés, hanem az előretekintés végett is nagy jelentőségűek az Úr beszédei. A Jelenések Könyvének minden lényeges eseményét megtaláljuk az evangéliumokban; de ép úgy megvannak ezek az apostoli levelekben s az ótestamentumi prófétáknál is. Az utolsó napok főbb eseményei és szereplői régtől kezdve tisztán állottak az Isten kijelentésében. Amint a kijelentés előre haladott, a fejlődés inkább csak a részletek szaporodását hozta: az időrendi s egyéb viszonyok bontakoztak ki teljesebben. Jézus kevesebb részletet mond, mint a levelek, még kevesebbet, mint a Jelenések Könyve. Annyiban azonban rendkívüli fontosságúak közlései, hogy az események és történések való jellegére vonatkozólag határozott útmutatást nyújtanak. Jézus beszédei kizárják, hogy visszajövetelét „szellemileg” lehessen érteni; vagy a visszajövetelével kapcsolatos eseményeket és csapásokat az egész egyház-történeten át szétosztani és ezekkel a manőverekkel az Úr eljövetelét a jövendő történelemből elsikkasztani. Jézus beszédei világossá teszik, hogy a Jelenések Könyvének bizonyos képeit a fizikai világra kell vonatkoztatnunk s nem szellemesíthetjük őket. Dániellel szemben csak egy új vonást tartalmaznak az Úr jövendölései: a választottaknak elragadását, melynek fizikai jellegét világosan bizonyítják

azok a körülmények, melyek között ez az elragadás végbe-
megy majd. Amily fizikai valóság a mező, az ágyasház
vagy a malomkő: olyan fizikai valóság lesz az ezektől való
elragadtatás is! (Máté 24, 31; Luk. 17, 34—36.)

IV. Az apostolok Jézus-várása.

18. JÉZUST IGÉRETE SZERINT VÁRTÁK.

A mennybemenetel két angyalának ígérete, hogy Jézus épen úgy fog eljönni, ahogy Őt mennybe menni látták, az egész földi életén át ott csengett az apostolok lelkében. Még élve várták vissza az Urat s ezt a várakozást Pál is átvette: „Mi, akik élünk és az Úr eljöveteléig megmaradunk, semmikép sem előz-
zük meg azokat, akik elaludtak!” (I. Tessz. 4, 15.) Ezt leg-
korábban szerzett apostoli levelében írta s egy ehhez közeli
időben írt levelében még mindig arról beszél, hogy testé-
ből, földi hajlékából nem akarna kiköltözni, hanem a szel-
lemi testet arra ráöltöni, azaz halál nélkül menni át a fel-
támadásba. (II. Kor. 5, 1—4; v. ö. I. Tessz. 4, 17; I. Kor.
15, 51.)

19. JÉZUS SEJTETTE, HOGY KÉSIET.

De ha az apostolok komolyan számoltak is az-
zal a lehetőséggel, hogy az Úr még életükben visz-
szajő, *nem lehet azt mondani, hogy korai vissza-
tértét feltétlenül várták volna.* Ilven bizonyosságra
Jézus kijelentései sem jogosították fel őket. A tíz szűz pél-
dázata világosan mondja, hogy a Völegény késni fog s
e miatt az összes szűzek, tehát az okosak is el fognak aludni;
*mi azt mutatja, hogy Jézus tudta, hogy az egyháztörténe-
lemben hanyatlás ideje jó.* Más példázatok is sejtetik a
hosszabb elmaradás lehetőségét, bár e miatt a várás éber-
ségének nem lett volna szabad csökkennie. (Márk 13, 32—
37; Máté 25, 5; Luk. 20, 9.) Isten nem akarta, hogy akár
az övéi, akár a hitetlenek előre tudják azt az időpontot,
amelyben a világ kormányára rá fogja tenni kezét. Övétől
azt kívánta, hogy állandóan készen várják a szeretett Meg-
váltót: hogy életük minden mozzanata ennek a várásnak
jegyében folyjék le; derekuk mindig felővezve. Lámpásuk
meggyújtva, ők maguk útra készen legyenek. Csak ennek
az isteni akaratnak engedelmeskedtek az apostolok, ami-
kor Jézus visszajövetelének egész közeli lehetőségével szá-
moltak s életüket aszerint rendezték be. Várásuk nem a
tudás, hanem az engedelmesség tette volt. Hogy engedel-
mességüket az engedetlenek nem értették, sőt kigúnyolták.

csak természetes. Mikor az Úr valóban eljő, a gúnyolódók akkor sem fogják várni Őt! A hitellenek gúnyolódása természetes; de az nem természetes, hogy érvelésüket a biblia-hívők is elfogadják és az első keresztyén kor „csalódásáról” beszélnek, holott az apostolok egyáltalában nem tekintették csalódásnak, hogy Jézus késett; hanem megnyugodtak abban, hogy az isteni időszámítás más, mint az emberi. (II. Pét. 3, 8. 9.)

20. AZ APOSTOLOK VIZSGÁLTÁK AZ IDŐK JELEIT.

Még egy ponton látunk az apostoloknál az Úr szava iránt engedelmességet, melyből a ma élő keresztyének is tanulhatnak: vizsgálták az Úr visszajövetelének jeleit, ahogv Jézus parancsolta. A Mester nem mondta meg eljövételének napját vagy óráját, ellenben figyelmeztetett arra, hogy amikép a nyár közeledésének megvannak jelei, úgy az Ő visszatérésének közeli voltát is fel lehet ösmerni. Ha majd csakugyan jő az Úr, tudni fogjuk, hogy „közel van, csak az aító előtti” (Luk. 12, 54—57; Máté 24, 32—39.) Az isteni kijelentést igen sokszor az ember kereső imádsága szokta megelőzni: így nyújtotta ki Pál is az imádság kereső karját, mielőtt szinte tanszerű pontossággal meghatározta volna azokat a feltételeket, amelyeknek teljesülte előtt nem lehet itt „a Krisztusnak ama nania”. Pál tapasztalathól ismerte azokat az eltévedéseket, melyeket sátán az Úr eljövételével kapcsolatban a gyülekezetekben a mai nappig terjeszt s felösmerte annak szükségét, hogy a keresztyének e fontos tárgyat illetőleg több részletet ösmerjenek meg. Intette szellemi gyermekeit, hogy a tévedésekkel szemben értelmüket használják s ne vak hangulatok sodró árába dobiák magukat. Se riasztó híreknek, se feltűnő alkrisztusok csalogatásainak fel ne ülienek; mert még mielőtt az Úr jönne, egy egész sor más jelenségnek kell elkövetkeznie. S ezeket az ismertető jeveket az apostol nem a hitelleneknek, hanem a hívőknek kötötte lelkére, amiből az következik, hogy e jelek Krisztusnak nemcsak a világhoz, hanem övéihez való eljövetelét is megelőzik: sőt két ilyen eljövetelet megkülönböztetni nem lehet. (II. Tessz. 2.) Pál sokat beszél az Úr eljöveteléről: de ezzel sem a kíváncsiskodó értelmet nem akarja kielégíteni, sem felületes érzelmekeltéssel ralongást nem akar felidézni, hanem az Úr eljövételével való józan számadásra akarja híveit megtanítani. Péter apostol említi, hogy az Úr Pálnak a jövőt illető dolgokban különös bölcseséget adott, bár írásai nehezek és félremagyarázhatók. (II. Pét. 3, 15. 16.) Péternek ez az ajánlása is arra int bennünket, hogy Pál tanításával

kissé bővebben foglalkozzunk. Pál jelentősége abban van, hogy bizonyos apokaliptikus fogalmakat s időrendi és logikai egymásutánt tisztázott. Pál vérbeli tanító! Egyenes beszédben elmondott fejtegetései olykor a csontvázak képezik, melyekre a húst és életet a Jelenések Könyvének személyes élményei és képei adják. Aki Pált olvassa, annak fáradva, erős munkával kell magát az igazságig feltörnő. Akik erre a fáradságra nem készek, hanem felületes eredményekkel megelégednek, jobban tennék, ha az egyházban nem lépnének fel tanítókkul. A végidőről megírt óriási könyv- és cikkhalmazban igen sokszor olyanok hivatkoznak a görög eredetire, kik görögül nem tudnak. Vannak azonban olyanok is, akik szándékosan félrecsavarják Pál szavait s állítólagos „pontos” fordításuknak az a célja, hogy Pált ötleteik igazolójául rántassák elő. Újabban a hívők széles rétegeiben Isten új kijelentéseképpen terjesztenek tévtanokat, melyek a Biblia józan szavaival merőben ellenkeznek. Mindezek miatt az a kissé hosszadalmas és unalmas feladat vár reánk, hogy Pál meghallgatása után ezeket a tévtanításokat bibliai fénybe állítsuk, aztán belső ellenmondásaikat és képtelenségüket földeljük.

21. JÉZUS JÖVETELÉNEK FELTÉTELEI.

A tesszalónikabeliek között elterjedt az a tévelygés, hogy Krisztus visszajövetelére nem kell immár várni, mert az Úr napja már itt van. Ez a tévelygés az egyháztörténelem folvámán többször felütötte fejt. Pál kijelentés alapján több világos és szembetűnő jelet sorolt fel, melyek az Úr eljövetelét meg fogják előzni, hogy ezekkel olvasóit még abban az esetben is felvértezze, ha valaki szellemjelenésre vagy apostoli levélre hivatkozva hozzá is a tévelyítő tant. (II. Tessz. 2, 2.) Mert az isteni kijelentésre való hivatkozás már akkor szokása volt a csalóknak. Pál szerint Krisztus megjelenése előtt két nagy eseménynak kell bekövetkeznie: 1) a szakadásnak és 2) az antikrisztus megjelenésének. A *szakadás vagy apostasia* alatt a keresztyénségben végbe menő nagy szakadást kell értenünk, nem keresztyénség és pogányság szembenállását, mert hisz a kettőnek sohasem kellett egymástól elszakadnia. János apostol is beszél olyanokról, akiknek a keresztyének közül ki kell menniök, mert nem közülük valók. (I. Ján., 2, 19.) Pál pedig arra int, hogy az utolsó napokban némelyek elszakadnak a hit-től, hitető és gonosz szellemekre figyelnek s többé az egészséges tudományt el nem szenvedik, hanem kívánságuk szerint gyűjtenek maguknak tanítókat; viszket ugyanis a fülük; elfordítják a fülüket az igazságtól és mesékhez for-

dulnak; megjövendőli, hogy az utolsó napokban azért lesznek nehéz idők, mert az emberek igen gonoszok lesznek; a kegyességnek látszata lesz meg csak náluk, de annak erejét meg fogják tagadni. (I. Tim. 4, 1—3; II. Tim. 4, 1—4; 3, 1—9.) Pál tehát olyan időről jövendöl, melyben a keresztyénség látszattá változik s épen azért ráúnnak az emberek. A másik nagy esemény az elsőből fog folyni: a keresztyénséget megúno és megvető emberek új tárgyat keresnek az imádatra s ezt az *antikrisztusban* fogják megtalálni, kit Pál a *törvénytelenység emberének* és *veszedelem fiának* nevez. A két név az antikrisztus történetének két fázisára mutat: a kifejlés és a pusztulás idejére. A kifejlés Isten törvényeinek és akaratának minden ponton való áthágásából fog állani; mindannak kiirtására fognak törekedni, ami a földön a menny Istenének működésére emlékeztet. A pusztulás Isten válasza lesz a vakmerőnek. Az emberiség a romlás útján előrehaladva, fel fogja idézni a történelembe az antikrisztust, a törvénytípust; Isten pedig megszenteli nevét azzal, hogy ítélni fog. Pál érdekes egyezést mutat Dániellel. Dániel szerint a fenevad, fölfuvalkodván, magát minden isten fölé emeli s az istenek Istene ellen is vakmerőn szól (11, 36), míg Pál azt mondja róla, hogy Isten templomába beül és magát istenként mutogatja. (II. Tessz. 2, 1—4.) Jézus találóan alkalmazza erre az „utálatos pusztítás” nevet, mert hisz az antikrisztus imádása az emberi kegyesség pusztulását fogja jelenteni s ott helyére lép, Istennek utálatát hívja ki. A Jelenések Könyve szerint sátán az egész földdel imádatni fogja a fenevadat; mint utólréphetlent (Übermensch), kihez hasonló nincs; az emberek csodálva fogják követni, őt; a hamis próféta pedig megcsináltatja szobrát s abba szellemet ad, úgyhogy az megszólal. (Jel. 13.) A különböző közlések között az egyezés itt is teljes; csak a Jelenések Könyve hoz egy új vonást, mely ugyan Pál szavaiból is következik, hogy az antikrisztus imádása az egész világra kiterjedő nagy mozgalom lesz, hivatott szervezőkkel; úgyhogy az, amit Dániel csak kezdetekben lát még, itt teljes kifejlésében áll előttünk. Tekintve továbbá, hogy az antikrisztus minden előadás szerint ember lesz és nem szellemjelenés, végső megjelenésében az ember önimádásának tetőpontra hágását kell látnunk. Természetes, hogy az embernek ez az esztelen elbizakodása az égben csak undort kelthet. Mivel pedig a tévedés durvasága előzményképpen megfelelő lelki eldurvulást tételez fel, gondolhatjuk, hogy az emberimádat csupán az emberiség legszebb, legnemesebb eszményeinek temetőjén emelkedhetik föl, úgyhogy azok, akik ezt a tébolyt meg-

érik, szintén nem láthatnak mást benne, mint „undorító pusztítást”. — Az emberiség nagyobbik felének ez a lelki eldurvulása nem más, mint a szakadás vagy apostasia, melyet a búza és gyom kettéválásáról mondott példázatában Jézus is a leghatározottabban megjövendölt. A közléseknek ez a teljes összehangzása mutatja, hogy nem kitalált, költött adatokkal van dolgunk; a közlők mind ugyanazt a valóságot látták és írták le a maguk sajátos módján, de a belső tartalom teljes egyezésével.

22. AZ EGYHÁZ ÉS A SZENT SZELLEM SZEREPE A VILÁGBAN.

Pál azonban a II. Tessz. 2-ben a szakadáson és a veszedelem fián kívül még két fontos tényezőt említ, melyeknek az utolsó napokban igen nagy szerepe lesz: „És most tudjátok, *mi tartja fel* (t. i. az antikrisztust), hogy a maga idejében megjelenjék. Mert a törvénytelenység titka már működésben van, addig *persze*, amíg az, *aki feltartja*, az útból félre nem tolódik. Akkor majd le fog lepleződni a törvénytelen, akit az Úr szájának lehelletével eltöröl és megjelenésének előtűnésével megsemmisít.” (6—8. vk.) Láttuk, hogy az antikrisztusi gondolat az emberimádás kiépitését célozza. Az idézett versek azt árulják el, hogy ez a törekvés titkon már is működik (s működik Kain ótal); egyszer azonban, még mielőtt Jézus megjelenék, elhagyja a titok leplét: ahogy Pál mondja: „le fog lepleződni”. Valami és valaki azonban egyelőre akadálvozzák, hogy ez a leple-elvonás megtörténjék; ezzel a valamivel és valakivel pedig szemben áll egy erő, melynek működése arra irányul, hogy a feltartót az útból eltolja. E titokteljes szavak sok feltörést okoztak már a magvarázóknak s csodálkoznunk lehetne, hogy Pál miért nem fejezte ki világosabban magát. Vagy Pál sem értette egészen s új kijelentést várt volna? Aligha! mert akkor nem mondaná: „és most *tudjátok*, *mi tartja fel*” Ha tehát akkor közismert volt ez a titok, akkor ma sem lehet túlnehéz megfejteni; vagyis a legegyszerűbb dologra kell gondolnunk, amivel a kérdés megfejthető: magára az egyházra és az egyházat átható isteni Szellemre. Az egyház ma a föld sója, világ világossága; az egyház ma minden kicsinysége és megvetett volta mellett is (mert nem a nagy egyházszervezetekre, hanem a valódi keresztyének kis csoportjaira gondolunk) oly hatalom ebben a világban, amellyel összes ellenségeinek számolniuk kell. Az igaz keresztyének hatására vihető vissza, hogy ma még egy bizonyos tisztességes köztudat és általános istenfélelem megakadályozzák, hogy az ember szemérmetlen

önimádása, nyíltan előlépjen, úgyhogy egyelőre bizonyos formák alatt rejtőzik, noha titkossága mellett is óriási hatást gyakorol. De ha egyszer az emberimádás bűnétől megrontott világ az egyházzal le fog számolni s azt a benne működő szent Szellemmel együtt félretolja az útból: hirtelen megjön az emberiség étvágya az önistenítés nyílt megmutatására s ekkor a titok leple lehull. Világosabb látású emberek tudják, hogy még egyházainkban, vallásos közösségeinkben is mekkora hatalma van az ember-kultusznak s mennyi kárt okozhat egy magát érvényesítő, körülrajongott ember. Ha ezeknek az emberkultuszoknak a parjai az istenfélelmet végleg félre dobják s mint a prófétáktól paráznának nevezett zsidó nép a bálványoknak adta magát, ők is Isten templomába lesznek készek ültetni az embert: akkor ehhez a „nagy paráznához“ eljön majd házasságtörő szerelmesül az antikrisztus. Isten parancsa, hogy csak az Urat, a mi Istenünket imádhathatjuk: akik tehát embereket rajonganak körül, azokban már is működik a „törvényszegés titkos bűne.“

23. AZ EGYHÁZ IZRÁEL HELYÉN.

A római levél 11. fejezetében Pál azt az isteni titkot közli, hogy Isten az egyházat Izráel kitörött ágainak helyén oltotta be az isteni élet fájába. Noha ugyanebben a fejezetben arról is szól az apostol, hogy Izráel megtér és a kegyelem fájába újra beoltatik, azt mégis nem mondja, hogy az egyház helyét fogja elfoglalni; az egyházat ugyanis Isten sohasem veti el, mint Izráelt. Hogy az egyház új „választott nép“ gyanánt a zsidó népnek szánt szerepet tölti be, azt elég sűrűn halljuk az apostoli levelekben, nemcsak Pálnál, hanem Péternél is, ki ugyanazokat a kifejezéseket alkalmazza az egyházra, mint amelyeket Mózes a zsidó népre alkalmazott: kiválasztott nemzet, királvi papság, szent nép. (I. Pét. 2, 9; II. Móz. 19, 6.) A zsidókhoz írt levél pedig az egész ótestamentumi istentiszteletet az egyházra magyarázza. Az egyház lett az új Sion hegye s a rajta épült város, az Új Jeruzsálem. Az apostoli kornak ezt a szóhasználatát, melynek alapját egy mélyre hatoló szemlélet képezte, mindig szemünk előtt kell tartanunk, mikor a Jelenések Könyvét olvassuk. A 12 törzsre osztott Izráelben az Isten újtestamentumi, szellemi népét kell látnunk; templom s Jeruzsálem alatt is őt kell értenünk. Ha azok testi gondolkodásának engedünk, akik az utolsó napokban az egyházat az égbe utalják s helyébe még egyszer a testi Izráelt akarják állítani, akik azt várják, hogy Isten e végett a zsidókat Palesztinába összegyűjti, ott a kőtemplomot fel-

építteti s abban újra bakokat, bikákat áldoztat magának: akkor a Jelenések Könyvének szellemi tartalma kezünk között szét fog foszlani s Istennek úgy a zsidó népre, mint az egyházra vonatkozó csodás terveit egy szellemtelen emberi költséssel cseréljük ki.

24. IZRÁEL MEGTÉRÉSE.

Tehát a zsidó népet Isten nem állítja helyre? — kérdezzük. Helvreállítjal Épen Róm. 11. mondja ezt világosan: de maradjunk annál, amit ez a rendkívüli fejezet állít és ne másítsuk el annak szavait! „Nem akarom, hogy ne tudjátok, testvéreim, azt a titkot, hogy ne magatokban legyetek okosok, hogy Izráelen csak részben történt megkeményedés, addig, amíg a nemzetek teljessége be nem megy. Így aztán egész Izráel meg fog szabadulni, amint írva van: Eljő Sionból a Szabadító, elfordítja Jákóbtól az istentelenséget. S abban fog megnyilatkozni a Tőlem rendelt szövetség, hogy bűneiket elengedem. Bár ők az örömmüzenetnek megfelelően tiértetek ellenségek, a kiválasztásnak megfelelően az atyákért szeretettek. Mert az Isten kegyelemajándékai és meghívása megbánhatatlanok! Mert ahogy ti egykor Istennek engedetlenség voltatok, most pedig ezek engedetlensége által irgalmat nyertek: úgy ezek most engedetlenségükkel, hogy a nektek intott irgalom által most ők is irgalmat nyerjenek!” (Róm. 11. 25—31.) E versek világosan szólnak: Izráel nem lép többé az egyház helyére, hanem az egyházzal együtt az egyháznak adott irgalomban részesül, jelenleg ugyan a népek csak egy része, egykor az egész nép; de most is, később is csak az egyházzal együtt! Izráel részbeni és teljes megmentetése között tehát egy esemény képezi a határvonalat és ez az esemény: a „nemzetek teljességének bemenetele”. Hogy a bemenetel alatt mit kell értenünk, arra némi világosságot vet az Üdvözítőnek ez a szava: „Menj be a te Uradnak örömébe!” (Máté 25, 21. 23.) A talentumok s a vele rokon múnák példázatából (Luk. 19. 12—27) tudjuk, hogy az Úr szolgálói evilági hiúságuk után új szolgálatba lépnek s különböző számú városokon fognak uralkodni s hogy az egyháznak ez az új megbízatása Jézus visszajövetelével kezdődik. A „bemenetel” tehát az ezeréves birodalomba történik, melyet az Úr öröme fog betölteni. Ebből világosan következik, hogy egész Izráel megtéréséről csak Jézus visszajövele után, az úgynevezett ezeréves uralom idején, lehet szó. (L. ott!) A megkeményedett, de sok szenvedéstől megtört és felszántott talajú Izráel a megjelenő Jézusban fogja felismerni a Messiást. Úgy fog találkozni Vele.

mint Saulussal a damaszkusi úton. A nép egyes tagjait ugyan már előbb meg fogja érinteni az a mély szeretet, mely a mennyben élő Urat és földön szenvedő egyházát összeköti, úgyhogy szent feltékenység kel föl bennük az elveszített üdv miatt (Róm. 10, 19) s ezek előbb meg fognak térni (Jel. 3, 9); a megtérő egyesek bizonyágtétele és szeretete közben az egész nép lelkén dolgozni fog; de az egész népre kiterjedő megtérés csak akkor következik el, amikor Jézus visszajön.

25. BIBLIAELLENES ELRAGADTATÁSTAN.

Pálnak legnépszerűbb tanítása az *elragadtatásról* szól. (I. Tessz 4, 13—18.) Ennek a tanításnak ma igen sok alakja van forgalomban s a főbb tételek a következők: Jézus visszajövetelének első célja egyházát elvinni a földről az égbe; mikor tehát — az Istentől még elrejtett időpontban — az Úr csak övétől láthatóan, meg fog jelenni, a győzedelmesek feltámadnak vagy dicsőséges testet öltve, elváltoznak s mindannyian a levegőbe ragadtnak Jézus elé. Találkozás után Jézus velök együtt visszatér az égbe és örökké együtt lesz választottjaival. Később esetleg visszatér az Úr a földön újra megtérőkért; még később eljön, hogy magát a világnak megmutassa s ezeréves uralkodását a földön megkezdje. Afelől, hogy mikor történik az elragadtatás, a nagy nyomorúság előtt, alatt vagy annak végén, eltérnek a nézetek. Ennek a népszerű elragadtatástannak több tévedése van. Legszembetűnőbb hiánya az a gyermekes, testi öröm, amellyel általánosságban a repülés képzetét megragadják, holott a levegőben tett kényeztetés helyett sokkal többet kellene azzal foglalkozni, hogy Jézust meglátjuk és többé el nem válunk Tőle. További súlyos tévedés az, hogy Pál csak levegőbe ragadtatásról beszélt, az egyháznak *mennybe* ragadtatásáról sehol a Bibliában egy szót sem lelünk. A mennybe ragadtatás gondolatát a mennynek testi képzelete szülte; úgy gondolkodtak, hogy a levegőbe emeltetésnek okvetlenül csak mennybemenetel lehet a folytatása. Pedig a mennybe ragadtatásnak akkor, ha Jézus maga is földön akarja birodalmát felállítani, célja nincs. A menny szellemek lakóhelye; az ember sohasem lesz szellem, hanem mindig csak testből és szellemből összetett lélek; a szellemek lakóhelye tehát sohasem lehet az emberek lakóhelye. Fil. 3, 20-ra is rosszul hivatkoznak (polgárjogunk a mennyekben van), mert politeuma nem hazát, hanem polgárjogot, polgári tevékenységet, államkormányzást jelent, melyben a demokratikus görög nép tagjai is résztvettek. Fil. 3, 20 jelentése tehát az, hogy az egyház

földön tusakodó tagjai a mennyeken, az angyalokon, Isten mennyei tanácsán keresztül gyakorolják világkormányzó hatalmukat. (Jel. 4.) Ugyanebben a hatalomban és tevékenységben példázta az egyházat a csillagkoronás, napba öltözött asszony. Arról sem szól egy szót sem az Írás, hogy Jézus a jövőben még többször visszajönne; a többszörös visszajövetel kotnyeles írásmagyarázók kitalálása, kik anynyiszor rángatják le Jézust az égből, ahányszor értelmetlen biblíamagyarázó kedvüknek jól esik. Jézus egyszer jön vissza s nem kétszer, háromszor vagy épen négyszer, mint nemrég egy magyar vallásos újságban olvastam. Annak, hogy Jézus egyházáért a földre jöjjön és aztán egyházával az égbe visszamenjen, szintén nincs értelme; mert 1) ha nem akar az Úr a földön semmit elkezdeni, angyalai is elragadhatják az égbe a választottakat, ezért Jézusnak nem kell alászállania. Az a tanítás, hogy Jézus övét a mennybe kíséri, ugyanabból az érzelgős, szentimentális forrásból ered, mint az, hogy minden meghaló keresztyén elé eljön Jézus. Az utóbbi hiedelemre némely haldokló látomása adott okot, kik haláluk pillanatában Jézust pillantották meg. Az ilyen látomáshoz azonban nem szükséges, hogy Jézus valahonnan eljöjjön, mert a szellemek világában egymás megértéséhez és meglátásához nem kell a térbeli közelség, mint ezt Ábrahámnak és a gazdagnak példázatbeli társalgása mutatja. Viszont Jézus megígért visszajövelele testben való elközeledés lesz, amint ezt azoknak az angyaloknak az ígérete is bizonyítja, akik Jézus elmenetelénél a hegyen álló tanítványoknak megjelentek: „akkép” jön el, amint felmenni láttátok!” 2) A választottaknak Jézussal együtt földi feladatuk lesz: Vele együtt fognak ítélni vagyis — a régiek képzete szerint, kiknél az ítélet és kormányzás egy ember feladata volt — Vele együtt intézik majd az igazságosság hódító útját a földön. Ha pedig a gyülekezetnek úgyis a földön a helye, haszontalan parádé a mennybemenetel, melyről a Biblia egy szót sem szól. 3) Az egyháznak mennybe ragadtatása két különböző képzetnek szerencsétlen összezsúrolásából állott elő. Láttuk már azt a tisztára pogány eredetű felfogást, mely az „üdvösség” feltételének a test levetését és a testetlen szellemi létbe való bemenetelt látta. Hová mehet az ilyen testetlen ember a halál után? Nyilván oda, ahol az angyalok is élnek: Isten trónja elé az égbe. Itt aztán a pogány szellemesítő felfogáshoz durvább testi képzetek keveredtek, melyek az eget a csillagokban keresték s az égbe költözők elé az angyalokat hozták el, később magát az Urat is beállították a szellemi temetkezési vállalat pompái közé. Az

ember legfőbb reménységének megvizsgálásában annyira gondatlan volt és a bibliakutatásban oly fölületes, hogy a testi és elszellemesítő képzeteknek ez a zagyva keveréke évezredekben át megmaradhatott.

26. KÖZBENSŐ ÁLLAPOT, SZELLEMI TEST.

Alapot szolgáltatott ehhez a megmaradáshoz egyes szentírási helyek felületes értelmezése. A szegény Lázárt az angyalok Ábrahám keblére „vitték el”; nem keblébe! Jézus a latornak azt mondja, hogy még aznap Vele lesz a paradicsomban. Az apostol kíván meghalni, mert ez az Úrral együtt levést jelenti. (Fil. 1, 23.) Az Isten ígéjéért és a bizonyágtételért leölteknek lelkét János a mennyei oltár lábánál pillantja meg. (Jel. 6, 9.) Ez azonban a halottaknak nem végső és nem teljes állapota, mert a megölt vértanúk ép úgy vágyakoznak a Jézussal együtt való megjelenés, tehát a test feltámasztása után, mint Pál, vagy maga az egész teremtés. (Jel. 6, 10, 11; II. Kor. 5, 4; Róm. 8, 18—23.) A halál után tényleg testetlen állapotban vár a lélek; mégsem mondhatjuk, hogy a szellemvilághoz tartozik; mert testetlen állapota csak tökéletlen és ideigvaló s belőle újra a test föl vételére vágyik. A szellemvilágba pedig nem kell légi utazáson át jutnunk, mert amelyik pillanatban testünkkel való kapcsolatunk lazul, azonnal belátunk a szellemi világba. Ily hirtelen jutottak látomásaikhoz a próféták, haldoklók, sőt általában mindenki, aki trance-ba vagy révületbe esik. Ábrahámot is, Jézust is láthatja a halott anélkül, hogy akár ő menne, akár azok jönnének. Az pedig, hogy az angyalok „elvitték” Lázárt (tehát nem fell) képes kifejezés és a testi létből a szellemi világba való egyszerű átlépést jelenti; mintahogy Jézus, amikor a felhő a tanítványok szeme elől eltakarta, azonnal a szellemek világában, a mennyei trónteremben volt. Az azonban bizonyosnak látszik, hogy az újonnan teremtettestiség nem lesz a szellemi világgal való érintkezés akadálya; mert ez a test „szellemi test” lesz. (I. Kor. 15, 44.) Erre mutat a feltámadott Jézusnak szállásra nem szorulása, még a bezárt ajtótól sem akadályozott mozgása s testben való mennybemenetele. Mindamellettt valóságos testről van szó; erre mutat az Úrnak tanítványai-val feltámadás után való érintkezése, evése s az a felszólítása, hogy sebeit tapintsák meg. Ha itt valami spiritiszta materializációról lett volna szó csak, akkor Jézus megcsalta volna tanítványait, mert hiszen épen azt akarta nekik bizonyítani, hogy ő nem szellem. Hogy e körül a szellemi test körül titkok és érthetlenségek vannak, kétségtelen;

de ha nem volnának, akkor már nem volna szükségünk új teremtetésre; akkor a dolgokat már szemtől-szembe látnók!

27. AZ ELRAGADTATÁS TESTI ÉS SZELLEMI OLDALA.

Jézus visszajövetelében és az egyház elragadtatásában tehát szellemi és testi mozzanatok fognak egymáshoz csatlódnia; e kettőt, hogy megértsük, széjjel kell választanunk. Jézusnak ahhoz, hogy a szellemi égből a látható világba jöjjön, nem lesz szüksége fizikai közeledésre, hanem csak *előtűnésre*, mintahogy a mennybemenetelkor a fénylő felhő mögül egyszerűen eltűnt, vagyis a szellemi világba húzódott vissza. A szellemi test láthatatlanná válhatik. Fizikai közeledésről tehát csak attól a pillanattól fogva lehet szó, amelyben az Úr láthatóvá válik. Pál apostol az eljövetel mellett ezt az előtűnést is megemlíti: mint az eljövetelnek előzményét és feltételét (II. Tessz. 2, 8; I. Tim. 6, 14; II. Tim. 1, 10; 4, 1. 8; Tim. 2, 13.) A szellemi világból való előtűnés mindig Jézus eljövetelének erejét, a szellemi világnak a testi világ fölött való hatalmát hangsúlyozza. II. Tessz. 2, 8 helyes értelme az, hogy Jézus „*megjelenésének előtűnésével*” tehetelenné (tétlenné, tevéketlenné) fogja tenni az antikrisztust. Párhuzamos ezzel a következő kifejezés: „szájának szellemével vagy lehelletével megöli” őt. Az Úr testi előtűnése (epiphancia) tehát szellemi hatalmának működésbe jövetelét is jelenti. Mikor az Úr testileg láthatóvá válik, kezdődik a fizikai közeledés, mely számunkra a dolog érzékelhető, de nem lényeges részét képezi. Az egyház elragadtatásával kapcsolatban is meg kell különböztetnünk a szellemi és a fizikai részt. Az elragadtatás fizikai része látható és testi felemelkedés lesz, mint Jézus mennybemenetele; ez azonban a dolognak lényegtelen oldala lesz. Sokkal fontosabb lesz annak a szellemi hatóerőnek felvétele, mely a Jézussal való találkozásnak és egyesülésnek lesz a következménye. Az egyház mennybemenetele helyett tehát a mennyei világgal való kapcsolat felvétele fog bekövetkezni, vagyis a mennyei polgárjog (politeuma) gyakorlásának megkezdése. Erre akkor lesz szükség, amikor Jézus földi uralkodása elkezdődik, amelyben választottjai résztvesznek. Ezzel fogja az egyház számára a hit idejét a látás ideje felváltani. (I. Kor. 13, 12; II. Kor. 5, 7; I. Ján. 3, 2.) Ekkor nem tükrön át látjuk az Isten királyságának dolgait, jobban megértjük majd a testi és szellemi világ viszonyát és segítségére lehetünk azoknak, akik az ezeréves földi uralkodás idején még a fel nem támasztott, bűnös testben élnek tovább. Meglepetésekben lesz részünk. Meg fogjuk érteni, hogy a világ

szilárd alapja nem az anyag, hanem a szellem; hogy a szellemi világ áthatja, hordozza, elteti a testit; hogy a távol és közel a szellemi világban egészen más, mint a testiben; hogy az Úr, akit nem láttunk, mindig közel volt hozzánk s hogy a meghaló keresztyéneknek nem kellett hosszú utazás az Urhoz való megérkezéshez, sem Jézusnak nem kellett eléjük jönnie; hanem a halál pillanatában már ott-hon voltak Jézusnál és látták Őt.

28. AZ ELRAGADTATÁS JELENTŐSÉGE.

Mire való tehát a gyülekezet testi elragadtatása? Körülbelül annyit jelent, mint a kötelek elvágása után a léghajó hirtelen fölemelkedése. Az új test megkapja azt a helyet, amely neki való, amennyiben nehézkedés, áthatolhatatlanság és más fizikai törvények többé nem uralkodnak rajta, ahogy a föltámadás után az Úr testén sem uralkodtak. A választottaknak „levegőbe” ragadtatása tehát új létalak és hatóképesség elfogadását jelenti s ennél a testi emelkedés, a fizikai út igen jelentéktelen szerepet játszik. A Biblia ezeket a külső jelenségeket sohasem hangsúlyozza. Énokról annyit olvasunk, hogy „eltűnt, mert Isten magához vette”. (I. Móz. 5, 24.) Illésről ennyit: „a tüzes szekér elválasztá őket (Illést és Elizeust) és Illés fölment az égbe”, vagyis a szellemi ható világ részese lett. (II. Kir. 2, 11.) A testi keresztyéneket természetesen érdekelnék a testi elragadtatás bővebb részletei, amennyiben egy veszélytelen sztratoszféra-utazás igen kellemes lehet. De a szűkszavú Pál csak ennyit írt: „felragadtatunk felhőkben az Úr elébe a levegőbe s eképen mindenkori az Úrral leszünk.” (I. Tessz. 4, 17.) Ez édes kevés a testi öröömök sejtetésére. De ezeknek a testi keresztyéneknek a meglepetése akkor lesz nagyobb, amikor az elragadtatásból esetleg egészen ki fognak maradni, mint testi, húskeresztyének. Mert az, aki hosszas távollét után anyjához utazik s Baedekerrel a kezében afelől érdeklődik, hogy útját micsoda felületes és időtöltő élvezetekkel teheti kellemessé, nem méltó arra, hogy édes anyját meglássa. A levegőbe való ragadtatás egészen mellékes az Úrral való szellemi egyesülés nagy ténye mellett s annak a nagy feladatnak megkezdése mellett, mely ez egyesülés következménye lesz. Mert ettől az egyesülestől függ, mint láttuk, Izráel teljes visszafogadása és a nemzetek egyetemes megtérése, úgyhogy ez elaggott földön Isten dicsősége felragyog, a világ éretté lesz az utolsó ítéletre, az új ég és új föld megteremtésére, hogy azokban az Isten teljes dicsősége kijelentessék.

29. ERKÖLCSI TEVEDÉS AZ ELRAGADTATÁS KÖRÜL.

Az elragadtatással kapcsolatos testi képzetek elhatalmasodásánál még veszedelmesebb a modern elragadtatásban erkölcsi tévedése. Ugyanarról az erkölcsi elhajlásról van itt szó, mint amely a sülyedő hajóról elsőnek menekülő kapitányban található. Ez az flólet elé menő világ a sülyedő hajó; világosságuknál fogva a választottak viselik e világban a legnagyobb felelősséget. Krisztus uralkodásának ebben a világban az az akadálya, hogy az emberek nem kívánják Őt ide királynak. Ez egész kultúrájukban s civilizációjuk élvezésének módjában meglátszik: az ember nem tűri Isten fékét, s a maga dicsőségét keresi. Az egyház feladata a világ istentelenségével és krisztustalanságával szemben bizonytságot tenni. Nyilvánvaló, hogy mikor Krisztus visszajön, az egyháznak helyén kell lennie és forró imával várnia Őt. Az egyház dicsősége abban fog állani, hogy a legnagyobb kényszer ellenére, az antikrisztusi üldözés idejében is hűen bizonytságot fog tenni. A Jelenések Könyve jövendölése szerint ekkor az egyház tagjai három helyen lesznek: 1) vértanú halál útján testetlen állapotban a mennyi trón elé ragadva; 2) Isten gondviselése által a kultura és civilizáción kívül ragadva „sivatagban” és 3) az antikrisztusi világ torro katiában. (Jel. 12, 5. 6. 17.) Mind a vértanúk lelke (v. ö. 6, 10), mind az isteni gondviseléstől őrzöttek, mind a vértanúság elé menők egykep kívánják, hogy Jezus vegye kezébe a világ kormányzatát. Ennek a bizonytságtételnek következménye lesz, hogy sátn az égből levettetik, vagyis Isten gyermekei vadozásának lehetőségétől elvágják (12, 7—12) s az is, hogy Jezus övei hívására földi tronját eltoglalni a szellemvilagból ismét a látható világba lép által, mire a Szentírás három kifejezést használ: előtűnik, megjelen és eljön (epiphaneia, parousia, eleüsis). Láttuk, hogy a három ugyanazt fejezi ki, mert eljövetele előtűnése is lesz s nálunk létel (parousia) a célja. Az eljövetele, előtűnés, megjelenés célja az uralkodásnak elkezdése lesz. Aki e szent pillanat elől elmenekül, az a posztjáról elmenekülő katona bűnét követi el. Ezzel a szent bizonytságtétellel szemben a testi keresztyének egy minde-
nestül fogva önző és csak az élvezetet néző pályát akarnak a Bibliába belemagyarázni. Szerintük az egyház fejlődésének egyetlen célja a választottak elkészülése a mennyi életre s azt hiszik, hogy mielőtt e világra a nagy nyomorúság rászakad, ök az értük jövő Jézussal együtt az égbe ragadtatnak; ott megvárják, míg a földön minden nehéznek és bajnak vége lesz s akkor Krisztussal együtt a hatalom

élvezésére visszajönnek. Ezek a testi keresztyének nem akarnak itt lenni, mikor a nagy bizonyágtétel, a nagy felelősség ideje eljön! Gyáva katonaszökevények, akik a földi hadi szabályok szerint is halált, nem pedig uralkodást érdemelnek! Uralkodásra azok jutnak csak el, akik „mind halálig” hűen kitartanak s a Jézus bizonyágtételét mindig megőrzik.

V. A kijelentés angyala.

30. JÁNOS MEGBIZATÁSA.

Eddigi tárgyalásainkban a Jelenések Könyvét megelőző isteni kijelentést ismertettem, de több esetben rámutattam a Jelenések Könyvével való összefüggésre. A következő fejtegetésekben kizárólag a Jelenések Könyvére irányítjuk figyelmünket. Mindenek előtt vezetőnkkel, a „kijelentés angyalával” ismerkedünk meg, ki a látnok apostolt is vezette. A Galileai tó partián Jézus tanítványaival beszélgetett s Péterhez szólva Jánosról ezt mondta: „Ha azt akarom, hogy ő megmaradjon, amíg eljövök, mit illet ez téged?” (Ján. 21, 22.) Ez az ígélet olyanféleképpen teljesedett, ahogy Jézus Márk 9, 1-ben tett ígéletét a hegyen történt megdicsőüléssel valóra váltotta. Az apostolok közül János maradt legtovább életben s utolsó napjain még egy fenséges szolgálat volt fenntartva számára: meglátni a visszatérő Urat s Róla bizonyágot tenni. Az apostol olyan helyzetben volt, mint a könyvében jövődől antikrisztusi korszaknak pusztába menekülő keresztyénei: Isten ígéjéért s Jézus Urunk bizonyágtételéért — úgy látszik — számkivetve Patmosz sziklaszigetén tartózkodott.

31. SZELLEMI ELRAGADTATÁS.

Mialatt ott időzött, felragadtatott a mennybe. (Jel. 4, 1. 2.) Az ő élménye megmagyarázza nekünk az igazi mennybe-ragadtatás mibenlétét. A felragadtatás ugyanis, a menny szellemi fogalom lévén, nem történhetett testben, hanem testen kívül, szellemben. A testi elragadtatás, mint láttuk, a levegőbe történik. János tehát nem a csillagos égbe ragadtatott fel, mert a fizikai ég és a szellemi ég között igen nagy a különbség, hanem a szellemek világába Isten trónusához. A szellemi ég nem térben haladja felül a földet, hanem értékben, hatalomban, méltóságban. Az apostol a mennybe ragadtatás alkalmával „szellemben volt”, vagyis révületben (trance). Ebben az állapotban testi érzékei nem működtek, de szellemi érzékei megnyíltak. Az embernek vannak szellemi érzékszervei is és ezek értelmi felvillaná-

sokat s kedélyhatásokat közölnek; előbbiekre halvány példát a művészi meglátások, utóbbira a lelkiismereti nyugtalanság nyújtanak. A vallási látás Isten közelének megérzése. Mivel szemtől szembe nem láthatjuk Őt, olyanféle a Vele való találkozás, mint mikor valakivel sűrű ködben beszélgetünk. János elragadtatásában a szellemi látást testi képek kísérték, melyek nem a valóságot mutatták, hanem olyan viszonyban voltak a szellemi valósággal, mint Jézus példázatai a bennük kifejezett mennyei igazsággal.

32. PÉLDÁZAT ÉS APOKALIPTIKUS KÉP KÜLÖNBSEGE.

János látomásai mégis különböztek Jézus példázataitól. A példázatok az értelem tiszta látásától mozgatva jelennek meg, míg az apokaliptikus képek, amilyeneket János látott, úgy jönnek létre, mint az álomképek, melyek inkább a kedélyt mozgatják s úgy is kell megfejtetni őket, mint József és Dániel az álomképeket fejtették. A kép csak hüvely, melyből egy összetett tartalmat kell kihüvelykezni; ez összetett tartalom: értelmi gondolatra és czzel együtt járó kedélylökésekre oszlik. Az álomképek tehát sokkal tartalmasabbak, mint a pusztán értelmi színvonalon előálló példák; amellet hajlékonyabban s több-oldalúan fogadják be a szellemi valóságokat. A példázat annak, akinek „füle van hallásra“, sokkal többet mond, mint az egyenes beszéd; de a példázatnál is többet fog át az álomkép, az apokaliptikus kijelentés formája. Megfejtéséhez azonban ugyanannak a szent Szellemnek irányítása és megvilágosító hatalma kell, mint aki létrehozta. Ő nélküle az álomkép fura, értelmetlen, vagy legalább is sekélyes képzelet-szülemény, „költői alkotás“ marad; Isten Szelleme újra kijelentéssé változtatja át.

33. JÉZUS MEGJELENÉSE.

Jó példa erre magának a kijelentés adójának megjelenése, amint fénylő fejével, izzó érchez hasonló lábával, lángoló tűzszemével és a szájából kijövő kétélű karddal hét templomi mécszláb között járkál s kezében hét csillagot tart. Költői alkotásnak biz ez elég bizar. De milyen más lesz minden, ha nem költői alkotásnak, hanem álomképnek, apokaliptikus kijelentési formának fogjuk fel a megjelenését s nem „festjük“ magunk elé a látomást, hanem kedélyünkre hagyjuk hatni! A fénylő fejben az értelem végtelen tündöklését érezzük, lába nyomán minden hitványnak és aljasnak pusztulását, szemében a lelkiismeretünkig átfuró szentséget és szájában a szó ítélő, szétválasztó hatalmát! Így a

kép nem lesz bízár, hanem mélyen megindító. A világító mécslábak közt egyszerre templomi hangulatot érzünk; az Istent tisztelők sergében érezzük magunkat. Ime itt van köztünk az Úr, kit testi szemmel nem szoktunk istentiszteleteinken látni! A hét csillag az ég jelenlétét mutatja. Az ég küldi fényét gyülekezeteinkbe, mert ez a hét csillag csak az egyházban világító égi fényt jelentheti, a bölcsesség, ismeret, csodatétel, kormányzat talentumai! Tehát a talentumok hordozói az Ő kezében vannak; egyházát Ő maga vezeti és neveli. Velük van minden napon, közöttük jár s Belőle fény, szentség, ítélet ömlik egyházába. Ez a kép, mely a kritizáló ész elől elzárkózik, a láthatatlan világnak égi valóságát leplezi le, hogy az egyház külső szervezetén belül, melyet emberek csinálnak, van egy belső szervezet, melynek alkotója, fenntartója Isten. Megtörténik, hogy egy követ, amelyet az emberek megvetnek, Isten beilleszt templomába, míg a külső egyház homlokzatára rábiggyesztett cifra kő az Isten belső templomában, esetleg meg nem található. Krisztus égi ajándékain keresztül táplálja és kormányozza az egyházat, mint ahogy a Zakariás olajfáján át is szüntelenül ömlött az olaj a gyülekezet világító mécsseibe. Isten talentumainak birtokosai közvetítik Isten ítélő szentségét úgy befelé a gyülekezetbe, mint kifelé a folyton hidegedő világba. Ahol ítélő szavuk megszólal, éles szablya vágja szét a gondolatokat, törekvéseket, embereket, hogy a külső egyház tagjai lassanként okos és oktan szüzekre; Pálokra, Péterekre s Júdásokra és Démásokra különbözödjének. Az egyház nevelését a kétélű szablya működése, az ítélet előrehaladása végzi.

34. AZ ÁLOMKÉPEK OLVASÁSA.

Ez az ítélő előrehaladás tehát nemcsak az embereket választja széjjel, hanem az eszméket, felfogásokat, biblia-magyarázatokat is. Lassankint kitisztul az igazság. Így tisztul ki a Jelenések Könyvének magyarázata is, mely könyvet talán épen a rengelegféle magyarázat tett „hét pecséttel lezárt könyvvé“. Pedig a hét pecsét nem a Jelenések Könyvén van; csak ne erőltessünk a zárjába idegen kulcsot, hanem egyszerű, gyermeki értelemmel fogadjuk el azt, amelyet a könyv utasításaiban maga Isten nyújt. Görög könyvet görögül kell olvasni s álmokképekben írt könyvet az álmokképek nyelvén. A legtöbb magyarázó ellenben idegen gondolatot visz be a könyvbe, melyet itt-ott olvasott vagy amely hirtelen a saját elméjébe felöltött s mely magyarázat a magyarázó dicsőségét, testi kényelmét vagy más földi érdekét legyezgeti. Akik az ötletet átvesszik, sok-

szor nem veszik észre a magyarázatot létrehozó okot s gyanútlanul átveszik a testi magyarázat mérgét, esetleg még ízlik is nekik a méreg. Ilyen ízletes méreg az a tanítás, hogy a gyülekezet nem kerül bele a nagy nyomorúságba, hanem Isten elragadja előle; néhány bibliai hely erőszakos elcsavarásával igazolhatónak látszott és rendkívül tetszetős volt a szenvedés helyett a szép égi utazás.

35. EGY HAMIS MAGYARÁZAT ÁTKA.

Hogy egy testi magyarázat a károknak egész sorát hogy tudja felidézni, arra jó példa ez a hihetetlen gyorsasággal terjedő s magát azonnal jól befészkelő hédonista tanítás. A Jelenések Könyvében valóságos letarolást vitt véghez. A könyv legnagyobb részéből kilopta a főszereplőt, az egyházat, hogy ne lehessen azt kellemetlen környezetben, a szorongatások közt látni. S hogy ez sikerüljön. Jézust nem egyszer, hanem háromszor-négyszer járatta le az égből, hogy a még ott felejtett híveket a nyomorúságból pótlólag felhozza. Különböző bibliai helyeknek, melyek egyszerű, természetes értelmezéssel csak az egyházat jelenthették, hol ilyen, hol olyan értelmezést találtak ki, a nélkül, hogy az így megalkotott új csoport létezéséről a Szentírásnak bármely helyén is egyetlen egy célzást találtak volna. Soha nem ismert új fogalmakat találtak ki s vitték be a könyvbe. A könyv egysége megszűnt; össze nem illő mozaikokra esett széjjel, a részek összefüggése elhomályosult, az egész könyvön átvonuló tiszta egyenes eszmemenet eltűnt, a csodálatos felépítés lerombolódott. S a magyarázat elmeszegény volta a könyvet is az értelmetlenség gyanújába keverte. Újra kitűnt, hogy a renyhe, csak vallásos élvezetre berendezkedő pietizmus a Bibliával semmivel sem bánik kíméletesebben, mint a hitetlen racionális bibliakritika. Mégis ezekre a hamis magyarázatokra Isten nagy háztartásában szükség van, mint tisztességtelen célra rendelt edényekre. A nagy nyomorúság rostájában a keresztyének közé érdekből becsúszó hamis atyafiak, kik mindig a dolgok könnyű végét szokták megragadni, ezeken a narancshéjakon fognak elcsúszni s ezekkel fogják megindokolni a nehéznek látszó egyenes útról való letérésüket. Igaz, hogy az akkori élvkeresők eltévedéséért a mai élvkereső bibliamagyarázók is felelni fognak.

VI. A bárány és menyasszonya.

36. AZ EGYHÁZ A JELENÉSEK KÖNYVÉBEN.

A Jelenések Könyvének a Bárány és annak menyasszonya, az egyház a főszereplői. (Jel. 21, 2. 9. skk.) Az egyház küzdelmével, győzelmével és megdicsőülésével; égi Völegényével való viszonyával és egyesülésével foglalkozik az egész könyv. Már az első fejezetet ez a két szereplő foglalja el egészen: a Völegény üzen menyasszonyának s a menyasszony hét mécszláb alakjában tűnik fel, melyek között ott jár a Völegény. A 2. és 3. fejezet a Völegény hét üzenetét tartalmazza a hét gyülekezethez. A 4. és 5. fejezetek csodálatos égi ünnepélyt írnak le, melynek ünnepe a Bárány és szorongó figyelője, a Bárány felé hangzó háladal tárgya: az egyház. A 6. fejezet csapásai közt egyszerre feltűnik a vértanúk égi serege, mint az isteni büntetés oka. A 7. fejezetben az egyháznak még földön élő tagjai állanak élénk, amint Isten angyala őket égi rendeltetésükre a szent Szellem adta bizonyossággal eljegyzi; számuk 144.000; úgy tűnnek fel, mint szellemi Izráel; de rögtön halljuk, hogy a mennyben megszámlálhatatlan sokaságként jelennek meg, mely minden nyelvből, nemzetből, népből és törzsből való. A 8. fejezet tömjénező angyala az egyház imádságát viszi a mennyi trón elé s a következő kürtshoz fűződő csapások az egyház imádságára adott isteni feleletekként jelennek meg. (9., 10. f.) A 11. fejezetben szereplő két tanúbizonyság Haggeus és Zakariás próféták szerepét idézi fel, mint két olajfa s azokat a prófétákat és hitvallókat mutatja be (a „2” jelképes szám, a teremtés száma, a bizonyosságtevők valódi száma sokkal több), akiken keresztül az égi olaj, Isten Szelleme, a földön küzdő egyház mécszlábaihoz aláfolyik. A 12. fejezetben az egész egyház tűnik élénk, mint égi tündöklésben megjelenő feleség, ki az égi napba Istenbe s a csillagoktól jelképezett angyalok hatalmába öltözött bele, úgyhogy az égi vértet ellen a támadó sárkány tehetetlen. Sátán az égben, mihelyt az asszony fia oda behatol, elveszti a játszmat; a földön pedig megkezdődik az utolsó küzdelem. A 13. fejezet fenevadjaiban sátán a legnagyobbat teljesíti, amire a földön képes, de az égben imádkozó s lent a földön a bizonyágtételek Sion-hegyén küzdő egyház sátán birodalmát a földön is kétségessé teszi. Az arájának kiszabadítására érkező égi Király szájának kardjával, az ígével győzi le az ellent, vagyis a hazugságok várát ledönti. A 20. fejezet tanúsága szerint a Király és a győzedelmes egyház a kísértőtől megszabadított földön megkezdik uralkodásukat. Ítélet és új

teremtés után a Bárúny és felesége örök szeretetben egyesülnek, hogy ezt a szeretetet az új világban szerte árasz-
sák. Ez a Jelenések Könyvének rövid tartalma; annak fő-
tárgya tehát az egyház.

37. A HÉT ÜZENET.

A könyv 2. és 3. fejezetében között *hét üzenet* cím-
leg annak a hét ázsiai (Asiai Kisázsia délnyugati sarkát el-
foglaló római provincia volt) gyülekezetnek szól, melynek
gondját élete utolsó részében János apostol vette magára.
Ezen a hét gyülekezeten keresztül azonban az üzenetek
minden hely és minden idő összes gyülekezeteihez, „az egy-
házhoz” szólnak. A levelek a menyasszonynak Vőlegénye
számára való felkészülését, a győzelem útját írják le s ben-
nők mind jobban elhatárolódik két egymással szembenálló
egyház: a győzedelmes és az elhanyagolt. Sátán támad; a
hét arany mécszláb között járó Jézus óv, int, biztat. A győ-
zelem útja: az éghez való fordulás, a hívő Istennel csüg-
gés. Az efézusi gyülekezetet sátán szüntelen sürgésben-for-
gásban akarja tartani, hogy ne maradjon ideje az első sze-
retet forrásához visszatérni; a szmirnai egyházat szenvedé-
sekkel akarja elfárasztani; a pergamoni egyházat a pogány-
ság fényével, hatalmával és dicsőségével megejteni; a tia-
tirai egyházat paráznaságba, bálványozásba rántani alá; a
szárdiszit éberségétől megfosztani; a filadelfiai a jelenték-
telenségben eltemetni; a laodiceai egyháznál a való kincse-
ket látszattal cserélni ki. Mily finom megkülönböztetések!
Mekkora sátáni ravaszság s azzal szemben milyen éleslátás
a segítségvitelben! Az efézusi gyülekezetnek sátán nem bántja
szentségét, munkakedvét, csak a hittől elszakasztván, saját
lábára akarja állítani. Ha a gyülekezetet sikerül elszakítani
az első szeretet forrásától, Istentől, azonnal készen áll az
üldözés, mellyel a magában bízó gyülekezetet megfélemlít-
teni, elhallgattatni próbálja (Szmirna). Az elfáradt gyüle-
kezet előtt aztán megcsillantja a pogányság gvógyító ha-
talmát, erejét és tudományának dicsőségét, amint mindez
Pergamonban egyesült, ahol a sátán trónja volt; a fokról-
fokra lesúlyedő egyháznak később Tiatira durvább habonája;
alacsony, parázna lelkülete, is jó lesz. Most már csak arra
ügvel, hogy az ördögi láncokkal megkötözött gyülekezet
szüzeit álomban tartsa s azok fel ne ébredjenek arra a való-
ságra, hogy már csak a nevük keresztyén (Szárdisz); ön-
elégyűltségüket, nyugalmaikat föl ne cseréljék a filadelfiai
gyülekezet földi jelentéktelenségével és bizonyosságtevő mun-
kájával, hanem talmi kincsekkel, kendőzött szépséggel és
szellemi vaksággal a laodiceai gyülekezet útját járják. A

hét gyülekezet állapota, mint látjuk, egymásból következik s a diadalmas egyháznak nincs más feladata, mint fokról-fokra minden sátáni támadásnak ellenállva, az égi Főhöz ragaszkodni.

38. A HÉT ÜZENET ÉS AZ EGYHÁZTÖRTÉNET.

A hét üzenet tehát az egész egyház belső, rejtett történetét adja; az egyháztörténet titkos rugóit tárja fel. Helytelen a hét levélben az egyháztörténet hét korszakát keresni, mert az egyház külső fejlődése nincs meg ezekben a levelekben és csak rengeteg ellenmondással lehet azokba az önkényesen kitalált korszakokat beleerőltetni. Ellenben az világosan látszik, hogy a mind mélyebbre süllyedő gyülekezetből egy kisebb győzedelmes sereg válik ki, mely az égi hívó szót meghallja és követi. A fejlődés végén két gyülekezettípus áll egymással szemben: a megvetett kicsiny erővel rendelkező filadelfiai és a gazdag, de magát hamis látszattal csalo laodiceai. De minden ponton van mód arra, hogy akár a legmélyebb romlásból, akár a 11. órában *egyese*k, külön személyes harccal és nem az egyház egyetemes hajójától cipelve, a győzelemig előtörjenek. Mennél mélyebbről száll fel a küzdő harcos, annál vakítóbban ragyog feléje az égi jutalom. A diadal pedig nem valami szerzetes erkölcs, önmegtartóztatás, csillogó erény, kedves emberi természet gyümölcse, mert mindezek megkísérthetők és göggel járnak. E győztesek egyetlen ékessége a Bárány vére lesz s amikor az égi trón elé megérkeznek, a magyarázó égi bölcs nem tud róluk egyebet mondani, mint hogy a nagy nyomorúságból iöttek, de a Bárány vérében ruháikat megmosták és megfehéřítették. (7, 14.) Győzni annyit jelent, mint e mellett az igazság mellett bizonyosságtétellel végig tartani.

39. AKIK A GYŐZELEMBŐL KIMARADNAK.

Az elmondottakból azt is könnyen megállapíthatjuk, hogy kik lesznek azok, akik a győzedelmesek sorából kimaradnak. Azok maradnak ki, akik nem „követik a Bárányt mindenhová, ahová megy“, hanem amikor már túlnagynak látják a bizonyosságtétellel együtt járó áldozatot, könnyebb utakat keresnek. A könnyebb, szenvedésektől mentes út fog sokakat a győzelemtől megfosztani. Hamis ígēhirdetők, álpróféták fognak fellépni s megnyugtattják a lelkiismereteket. Céljaikra jók lesznek a régi, kipróbált, testnek kedveskedő bibliamagyarázatok; azok az utak, melyeket keresztyének engedetlenül, önkényesen kerestek; uralkodó és testvéreiket féltékenységből kizáró keresztyének példái (III. Ján. 10); körülrajongott ígēhirdetők, kiket a

sok tömjén megvesztegetett; felületes keresztyének könyvelői beszédei, rágalmozók szeretetlen fléletei, meg nem bocsátók zúgolódásai, melyek elég okot fognak nyújtani arra, hogy egyesek a gyülekezettől való visszavonulásukat megokolják. Oktalan szűzek, akikből a szellemolaj hiányozni fog; elbizakodottak, kik azt hiszik, hogy már készen vannak a bűnbánat nélkül járnak, ki fognak maradni a lakodalmas házból. Akik ezt mondják: Gazdag vagyok, úgy szereztem a gazdagságot, semmire sincs szükségem! s akik nem akariák belátni, hogy nyomorultak, nyavalyások, szegények, vakok és mezítelenek: ezek fognak elhagyni, amikor az angyalok a választottakat összegyűjtik. Veszélyes dolog a testvérek fölé emelkedni, magunkat ünnepelni és ünnepeltetni, mert az elsőkből utolsókká lehetünk! S akik most az első helyekre tolaakodnak; akik mindenütt ott vannak, ahol az életet és a kiténtetéseket osztogatják: egyszer ott lehetnek a nagy paráznában, a hamis egyházban, mely a földön diadalmaskodó veres fenevadon lovagol s az öndicséret méreg-poharát tartja kezében. (Jel. 17. 1. skk.) Mert ez a nagy parázna a laodiceai egyház feloldásának a vége. A nagy parázna pedig azokból áll elő, akik a föld királvaival paráználkodtak (részt kértek e világ nvereségéből és itt vették el dicséretüket e földön) és részeket a szentek véréől (testvéreiket üldözték).

40. A BÁRÁNY NYOMDOKAIN.

A győzedelmes egyház útja ugyanaz, mint amelyen egyszer a Bárány járt, a maga megüresítésének, a szolgálatnak, az önmegtagadásnak útja. Ez az út kivisz a táborból, a világ békéiéből és a kitagadottak nyomdokait követi, mert rajta a Bárány gyalázatát hordozzák. De a győzelemnek más útja nincs. Mikor a hét pecsétet könyv feltűnt Isten kezében és senki sem vállalkozott annak kinyitására, a látók ott volt a mennyben és tudta, hogy ebben a könyvben az emberiség boldogabb jövője van megírva. S amikor látta, hogy senki sem méltó a könyvet kinyitni, sírva fakadt. De akkor hozzá lépett valaki, egy égi bölcs és megmutatta neki a győztest. Vajon kit látott? Egy gyenge, halálisan megsebzett bárány állt a trónon s egyszerre hozzáfogott, hogy a könyv pecségeit leszaggassa. Miért volt méltó ez a Bárány arra, hogy a történelmet sarkából kifordítsa és a rosszat, melyet az ember kezdett, jóra fordítsa? Mert mindazoknak a bűnöknek szenvedéseit ártatlanul végig szenvedte, melyek a pecségeket a könyvre függesztették. Kicsinnyé lett, mint akikért jött; megosztotta sorsukat s övének gyalázata

Neki mennyei ékességévé lett. A Bárány lett oroszlánnál! A filadelfiai kicsiny, megvetett gyülekezet előtt nyílik meg az égi ajtó. A győzedelmes gyülekezet útja a Bárány nyomdokain visz.

VII. A hét utolsó csapás. (Jel. 16.)

Egy fejezet a Jelenések Könyve teljes magyarázatából.

41. A CSAPÁSOK EGYMÁSBA KAPCSOLÓDÁSA.

A Jelenések Könyve tökéletes és arányos szerkezetét igen jól mutatja be a könyvben elbeszélt csapásoknak egymásba kapcsolódása. A csapások hetes sorozatokban jelennek meg s 7 pecséthez, 7 kürtszóhoz, 7 mennydörgéshez és 7 áldozati csészéhez csatlakoznak. Bizonyos okok arra intenek, hogy a hét mennydörgést ki kell vennünk a többi csapások rendjéből: 1) a 7 mennydörgés közlésétől egy égi hang az apostolt eltiltja, akárcsak Pált a paradicsomban hallottak kibeszélésétől; 2) a mennydörgés nem jeladás, mely az ítéletet előhívja, hanem maga az ítélet; 3) a szimbolumhoz nem kötött közvetlenség a Jelenések Könyvének előadását akkor jellemzi, mikor tisztán mennyei eseményeket ad elő. Mindezekből arra következtetünk, hogy a hét mennydörgés tartalma nem a földnek, hanem a szellemi égnek szól; ezért pecsételteti le Isten. A hét mennydörgésnek, ennek a hétszeres isteni kinyilatkoztatásnak következménye lesz sátánnak és seregének a mennyből való levettetése. (Jel. 12, 7—12.) Mivel tehát a hét mennydörgés egészen más szférába tartozik, mint a többi ítélet, nem illeszkedik be ezeknek rendszerébe s inkább isteni megnyilatkozásoknak tekintendő, mint csapásoknak.

42. A CSAPÁSOK CÉLJA.

A megmaradó három csapássorozat nem 21 csapást ad, hanem 19-et, vagy inkább 18-at, miután a hetedik pecsét oszlik fel 7 kürtszóra s a hetedik kürtszó oszlik fel 7 csésze csapására s miután minden hetedik csapás ugyanaz: t. i. a szellemi és fizikai világ megrendülése. A csapások tehát a teremtés napjai szerint hat napon át rombolnak, minden hetediken nyugalom helyett rettentő világingás következik. Hogy ez a romboló munka háromszor újra kezdődik, mutatja az isteni harag nagyságát. A csapások célja az ember hamis biztonság-érzetének elvézése. Ennek az álbékességnek hamis szombatnak elpusztítása nem kegyetlenség, hanem kegyelem, mert a teremtményeket arra bírja, hogy magukba szálljanak és megtérjenek, vagy megtérni nem akaró dacukkal színt valljanak és a régi világ eltör-

lésében Istent igazolják. Ahogy a csapások előre haladnak, ütemük meggyorsul: a hetedikben hétszeres, majd ötven-szeres lesz. Az események növekvő sodrából kiérezzük az isteni akarat, lüktetését, hogy a gonosz uralkodását tovább nem akarja tűrni. Egyben ámulva nézzük azt a megátal-kodottságot, mely az isteni figyelmeztetésnek mind vak-merőbben áll ellen s fokról-fokra érik az ítéletre.

43. AZ ÍTÉLET ELŐREHALADÁSA.

Az isteni beavatkozás komolyságát azonban nemcsak a csapások külső elrendezése, hanem súlyosságuknak, bor-zalmas, csodaszerű és titokzatos voltuknak növekedése is mutatja. Később egy új sajátosságuk fokozza a megtérni nem akaró emberiség félelmét: egyes csapások csak a fene-vad híveit érik, úgyhogy ezek a megkülönböztetés láttára még teljesebben a büntető isteni kézben érzik majd magu-kat. Az emberi lélek e borzalmas napokban egészen kiterül majd Isten előtt; egyikben az istenfélelem, másokban az Istennel szembeszálló elvetemültség és vakmerőség erősö-dik, végül megszilárdul; a két csoport széjjelválik s ezzel az ítélet, mint elválasztó hatalom, előre halad. Az ítéletnek ez az előrehaladása János evangéliumában is megfigyelhető, bár ott tisztán szellemi sínvonalon s így az evangéliumban és a Jelenésekben a belső kifejlődés ugyanaz. A búza és kon-koly szétválóban s az igazságosak is, a hamisak is Isten rostájában vannak. Utóbbiak a belső rázkódtatások között eltagadott lényüket megvallani kényszerülnek s hazugsá-gaikból kihámozódnak; mint ahogy a Jézus ellen vádaskodó s egymásnak ellenmondó tanuk vallomásukkal inkább Jé-zus igazságát erősítették. Közben azonban Isten jósága nem szűnik meg hatni. A szenvedések poklát a bizonyágtevő egyház együtt tűri a hitetlenekkel: rendíthetetlenül mutat-nak rá a megbékülés, szabadulás és megnyugvás útjára, úgyhogy azokat, akik mégis az elvetemültségben rögzöd-neg meg, igazságosan várja a kétségbeesés.

44. A CSAPÁSOK JELLEGE ÉS GYÜMÖLCSEI.

A hét utolsó csapás, úgy látszik, már csak az antikrisz-tusi világot sújtja. Nyomukon mintha már csak megkemé-nyedés támadna. Mintha a három csapássorozatnak egy-mástól igen eltérő rendeltetése volna. Az első hét támadás megindulásakor egy-egy pecsét hull le az isteni üdvterv tekercséről; mintha minden támadás az isteni titkot segí-tené a rejtek alól kiszabadulni s a titok burokja az emberi szív keménysége volna. Ezt a keménységet támadják s pró-bálják feltörni Isten csapásai. A második csapássorozat

kürtjelre indul; a kürtszó seregek indulását jelzi. Az alvók felébrednek, a közönyösek színt vallanak, a tétlenek munkához látnak, alvilági erők szabadulnak fel: az évezredek állóharc mozgó háborúvá változik. Ezek a csapások ébresztik fel az alvó szűzeket; mindenik elaludt, mind a tíznek ébrednie kell! Egyik ember örvendő várakozásba fog, másik aggódó szorongással tekint előre. A harmadik csapássorozat a földre levetett parázssal beégeti a lelkekbe a már kész elhatározást. Amint az égi füstölők tartalma a földre jut, egyik ember a mennyei tömjén jó illatát érzi, az imádságra küldött isteni felelet bizonyosságát; a másik embert a megvetett Megváltó szeretetének vádjá az égő isteni harag paraszával égeti: az ellenálló bűnös Isten el nem leplezett égő haragjával találkozik. A tiszta és tisztátalan cserepek az ítéletek kemencéjében kiégnek.

45. KETTŐS ARATÁS A 7 CSÉSZE ELŐTT.

Hogy az utolsó hét csapás a már meghozott ítéletet égeti be a lelkekbe, azt az a körülmény bizonyítja, hogy a hét csészét hozó angyal kiindulása előtt indul meg az aratás. (Jel. 14. 14—20.) Két aratást ír le a kijelentés: egyik a választottakat gyűjti az égi csűrökbe; a másik az isteni haragnak borsajtóját hozza működésbe s abban a mártírok gyilkosai szorongattatnak. A borsaitó tulajdonképpen a hét csésze csapását egyesítő-kép. A hét csésze ítéletének aratásként való feltüntetése e csapások befejező jellegét mutatja; másrészt azt árulja el, hogy a végső leszámolásra az emberiség is megérett; érett a csűrbe takarításra, megérett arra, hogy hasznavehetetlenként az élők földéről kivágják őket. Isten borsajtóját tehát a csészéket hozó hét angyal tanossa.

46. KÍNOS FEKÉLYEK.

Míg a hét pecsét próbatételei közérthetőek, mindennapos életünkben ismertek s így magyarázatra alig szorulnak, addig a hét kürtszó csapásai már nehezebben értelmezhetők. Még több nehézséggel kell megbirkóznunk a hét csésze esetében. Az *első csésze* tartalma kínos fekélyeket okoz. „*Elment az első és csészéjét kiöntötte a földre. Ekkor gonosz és ártalmas fekély támadt azokon az embereken, akik a fenevad bélyegét viselik és képét imádják.*” A kínos fekélyek miatt tehát csak a fenevad hívei szenvednek. (16. 2. v. ö. 11. v.) A 11. vers arról értesít bennünket, hogy noha már az ötödik angyal tölti ki csészéjét, a fekélyek még mindig tartanak; ennél fogva a csapások egymásba átfolyanak. Milyen természetűek lehetnek e fekélyek? Nem tudjuk és

nem is kell kutatnunk! Pusztá sejtésképen felvethetjük azt a gondolatot, hogy esetleg nemi kicsapongások következményei; ez esetben ugyanis a csapások addig terjednek, ameddig az elkövetett bűn. Nem kell-e e csapást elvont szellemi értelemben felfognunk? Két ok szól ellene: 1) a leírásban semmi sem hívja ki a szellemi értelmezést; 2) minden csapássorozatban az első négy fizikai-biológiai természetű, míg az utolsó három szellemi természetű vagy a szellemi világon kezdődik. (L. a „4” és „3” számszimbolikai értékét!) A csapás biológiai természete azonban nem zárja ki a szellemi háttért, akár mint előzményt, akár mint kísérő tünetet, akár mint következményt. Ezeknek a fekélyeknek előzménye a bűn, kísérő tünete a lelki megbélyegzettség és következménye a konok, lázadó lelkület erősödése, mely a csapástól elkerült keresztyének iránt való gyűlöletben nyilvánul.

47. A TENGER VÉRRE VÁLIK.

A második csésze tartalma a tenger vizének szól: „A második a tengerre öntötte ki csészéjét s vér támadt, mintha halotté volna s a tengerben levők, minden étellel bíró lélek, meghaltak.” Ez a csapás a Nilus vizének többektől ismertetett jelenségét idézi emlékünkből, mely abban áll, hogy a folyamtól aláhurcolt egyik iszapfajta a vizet egy időre vérszínűvé s élvezhetetlenül utálatossá tette. Az 5—7. versekben foglalt angyali bizonyágtétel világosan bizonyítja, hogy úgy a második, mint a harmadik csapás fizikai természetű lesz. Ennek a bizonyítéknak az érvénye az első csapásra is visszamegy. A csapások súlyosságának fokozódása is jól látható abból, hogy a pecséteknél az embereknek még csak negyede hal meg a csapások következtében, a kürtjeleknél harmada, itt pedig valamennyi élő lény kipusztulásáról hallunk. Azt persze nem mondja az Írás, hogy egy tenger sem marad a csapástól megkímélve; valószínű, a csapás természetének is jobban megfelel, hogy a civilizált népek zárt tengereit éri a próba. Bár a csapástól megrontott víz nem fog a vér kémiai képletének megfelelni; mégis a folyadék külső képe, a tőle keltett testi undor, a halak elpusztulása a megölt vértanúk halálát és kiontott vérének fogja a megrettenő lelkiismeret elé idézni. Mint a gyilkost a megölt áldozat képe elkíséri, úgy üldözi majd az utolsó idők keresztyén-üldözőit a megöltek emléke s a vértenger tengervére nem engedi majd őket felejtetni!

48. AZ ÉDES VIZEK VÉRRE VÁLNAK.

A harmadik csésze a második csapást átviszi az édes vizekre, hogy most már ne a halak haljanak csupán, hanem a halak és állatok életének megromlói, az emberek is. „A harmadik a folyókra és a vizek forrásaiba öntötte ki csészéjét és vér támadt. Ekkor a vizek angyalát szólni hallottam: Igazságos vagy Te, aki vagy és aki voltál, Te szent, hogy ez ítéleteket hoztad, mert szentek és próféták vérént ontották s Te vért adtál nekik inniok! Méltók reál Ekkor hallottam, hogy az oltár megszólalt: Úgy van, Uram, Isten, Mindenható! Valóságosak és igazságosak a Te ítéleteid!” Az undorhoz és a lelki vádakhöz, melyeket már az előző csapás fölkellett, most még a szomjúság rettentő kínjai s a halál félelme is járulnak. Ismét nem olvassuk, hogy minden forrás és ivóvíz vérré vált volna, tehát a választottakról való gondoskodásra Istennek alkalma lesz. Különben pedig a választottak megőrzésére tovább járják a világot Isten láthatatlan angyalai, kik közül azok, akiket Isten a vizek gondozásával bízott meg, kemény szívvel fordulnak el a gyilkosoktól, akik szívüket a keresztyének szenvedéseivel szemben megkeményítették s ámulva magasztalják Azt, aki most a legmegfelelőbb megtorlással próbálja a keresztyének gyilkosait észre téríteni.

49. A VIZEK ANGYALA.

Ne keressünk itt analógiát a pogány animizmusra, mely a természetet szellemek miriárdjaival népesíti be, mert az a „vizek angyala“, akiről itt hallunk, nem vízisten, hanem Isten küldötte (angyal), ki a trónon Ülőnek intéseire engedelmesen figyel s imádatlalt és áhítatlalt vizsgálja Isten lábának igazságos és szent útjait. A víz-, hegy-, fa-istenek stb. a láthatatlan Istent szorítják ki az emberek tudatából, de a természet gondozására kirendelt angyalok Istenre irányítják a tudatlan emberek szemét. S mennyiben árthatna Isten egyedülvalóságának és fenségének egy angyal, aki imádatot nem fogad el magának?! Mily mély alázatlalt borul le Isten megközelíthetetlen lénye előtt, mikor a régi Jehova névből, az Istennek multban, jelenben, jövőben változhatatlan természetéből kettőt idéz, a multat és a jelent: „Te, aki voltál és aki vagy!” Isten az örök köszikla, kibe ha a bűnös vakmerőn beleütközik, összetörik rajta. A magasztalás harmadik tagja: „aki eljövendő“ hiányzik *), mert immár küszöbön áll az új jövő, melybe az isteni büntetés által nem mehet. Ezek az angyalok belátnak az em-

*) a régibb görög szövegekben.

berek történetébe s hallják a káromló szavakat, melyeket halandók az Ég felé küldenek. Hallják és mégis tudják, hogy e szavak a Magasságost nem érhetik el. Szent Ő és szentségéről leperegnek az istentelenek merényletei. Az istentelen világ gonoszsága közepette áhitattal süti le szemét az Örökkévaló előtt: Szent vagy!

50. ISTEN ÍTEL!

Ime az átkozódó világ ott áll a vérré váló s a mult tetteit felidéző vizek előtt és gyötrődve emlékezik. Az Isten megmutatta erejét és ítéletét. Akik ártatlanok életét vették el és szívük nem ismert irgalmat, mikor az áldozatok vére folyt, most elzárva látják az élet forrását, az üdítő vizet s ez a víz azt kiáltja a szomjazók felé: Vér! vér! vér! Amikor mindenki eltéved a földön, amikor a bírák igazságtalanul ítélnék s a királyok ártatlan keresztyének vérént ontják, Isten nem téved el; biztos kézzel fogja a világ kormányát s ítélete igazságos. Most tanulhat a világ; most az elemek láznak fel a vérengző gyilkosok ellen; a föld nem hordozhatja el azokat, akik megrontják a földet! Az ember ellen lázadó természet mögött ott a Teremtő.

51. AZ OLTÁR BESZÉDE.

A természet e lázadásában, az utolsó hét csapásban teljesül a Miatyánk második kérése: Szenteltessék meg a Te neved! S egyszerre mintha a mennyben is az élettelen tárgyak tiltakoznának a földön élők gonoszsága ellen, megszólal az oltár. Mivel a szellemi világban nincsenek élettelen tárgyak, a beszélő oltár mögött az oltár tüzeit oltalmazó kerubokat kell sejtenuünk, kik nemcsak Isten trónusát, hanem az áldozat alá tüzet adó oltárt is alkotják. „Úr, Isten, Mindenható!” e hármass megszólítással fordulnak a trónon Ülőhöz. Amikor a föld megtagadja Istent, az ég feltétlen Úrnak mondja Őt, sőt többnek, mint Úrnak, mert a görög kürios a héber Jehova helyett is áll s így a kerubok Istenben az örökre Változhatatlant látják. Az „Isten” szó, mely a héber Él-nek fordítása, magasságosnak mondja Őt, kihez a támadó gonosz soha föl nem érhet, akármeddig emeli is az emberi civilizáció a maga Bábel-tornyát! A harmadik megszólítás: „Mindenható” a világba leszálló s azt hatalmával átható Istent szólítja meg, akit senki el nem érhet, de aki mindenkit elér. A vérré változtatott vízben a kerubok Isten cselekvésének két tulajdonságát látják: „valóságosak” és „igazságosak”. A földön vér folyik, a keresztyéneket üldözik, a világ szédült támolyodással imádja a fenevadat: mégis Isten a valóság! Mégis Isten ítéletei va-

lóságosak! A többi csak szemfényvesztő, gonosz álom, melyből hamar jő az ébredés! Mert Isten ítéletei felelnek meg a világ rendjének, a pogány lelkektől is jól látott dikének s megmaradása csak annak lehet, ami a dikének, az igaz rendnek megfelel, ami igazságos! Bár a földi történetírók is azzal a szemmel néznék a világ történetét, mint az égi angyalok, kiket nem a hadvezérek dicsősége és a sírokban talált gombok hatnak meg, hanem a történelemben megnyilatkozó isteni igazságszolgáltatás és gondviselés!

52. PERZSELŐ HŐSÉG.

A *negyedik verés* a fizikai (nem a szellemi) eget éri. „S a negyedik a napra öntötte cseszejét. Azt rendelték neki, hogy az embereket tűzzel perzselje. Nagy hőség perzselte az embereket s az emberek átkoztak az Istennek nevét, aki nek e csapásokon hatalma van, de nem terlek meg, hogy dicsőséget adjanak Nekik!” A áldó nap termékenyítő sugara ellenséggé lett tehát. Az előző csapásoknál elmondott okoknál fogva semmi kétség sem lehet afelől, hogy itt is fizikai csapással állunk szemben, noha a csapás szellemi háttere elég világos: az égi tűz, az élet, nem áld már, hanem égeti azokat, akik azzal visszaettek. Mivel a hőség sújtotta emberek káromolva fordulnak az ég Istene ellen, arra kell következtelnünk, hogy a választottak nincsenek közöttük s így őket ez a csapás sem éri. Istennek ezer módja van arra, hogy az antikrisztusi üldözés elől visszavonuló keresztyéneknek könnyülést adjon, még akkor is, ha az antikrisztusi világ közepében élnének. A fenevad híveinek gyötrelme ellenben igen nagy; ám megtérés és Isten hatalmának alázatos, bűnbánó elismerése helyett káromolni fogják Őt. S azért mégis, akaratuk ellenére is megadják a megtagadott dicsőítést, amikor elismerik, hogy a csapásokon a megvetett Istennek van hatalma s azok, akikért Őt hűtlenül elhagyták: a sárkány, a fenevad és a hamis próféta (az ő hazug atyjuk, az ő falánk megváltójuk és szenteket üldöző „szent-lelkük”) egyetlen pillanatra sem tudnak enyhületet adni. Az emberek megösmérik tehát Isten hatalmát, mégsem vonják le a belőle folyó következményeket. Az igazságnak tudatos hazugságra fordítása veszedelmesen állítja eléink az antikrisztusi kor bűnét: a szent Szellem káromlását.

53. A FENEVAD TRÓNUSA.

Említettem, hogy a három utolsó csapás a szellemi világot éri, úgy azonban, hogy a hetedik csapás az összes csapások szellemi és fizikai eredményét összesíti. Az *ötödik*

csészét a „fenevad trónusára” töltik ki. „Az ötödik a fenevad trónusára öntötte ki csészéjét s annak királysága elsötétedett. A nyelvüket rágták a kintől és gyötretmeik és keléseik miatt a mennynek Istenét káromoltak, de tetteikből nem tértek meg.” Mivel a „fenevad trónusa” kifejezés alatt testi anyagból készült széket nem érthetünk, a szenvedő tárgy szellemi voltából a csapás szellemi természete is következik. A fenevad trónjának meghatározása vet világot a csapás mibenlétére. A 4. fejezet szerint Isten trónusát élő lények, a kerubok alkotják, csodálatos képességekkel: megáldott angyalok, kiknek kiválósága Isten uralkodását kiemeli, nem mintha az ő fényük áradna a trónon Ülőre, hanem a trónon Ülő veti rájuk fényét, hogy világkormányzó munkáját első kézen rajtok keresztül végezze el. A „fenevad trónusa” kifejezés is csak azokat a kiváló s nagy tehetségekkel felruházott embereket illetheti, akik az új világuralkodó legbensőbb környezetét alkotják, tekintélyükkel és képességeikkel uralkodását lehetővé teszik és első minisztereiként őt kiszolgálják.

54. A TRÓNUS ELSÖTÉTÜL.

Ezt az „elit” társaságot fogja érni Isten verése. A szellemi elsötétedés neve: vakság és kétségbeesés. Az antikrisztus uralma nagy reményekkel és várakozásokkal fog megindulni. Ezeket a reményeket azonban egyszerre egy fagyos szél fogja lelankasztani: Isten utolsó csapásai, melyektől az antikrisztusi világnak nem lesz hatalma szabadulni. Növelni fogja a zavart, hogy a csapások a megvetett és gyűlölt keresztyén tábort részben elkerülik s így a csapások eredete és a címzettek személye mindenki előtt tisztán áll majd. Az istentelenek tábora tehetetlen dühvel látja Isten hatalmát, de annál vadabb és vakabb gyűlölettel fordul Isten ellen. Ez a gyűlölet azonban másban, mint a káromlásban, egyelőre levezető utat nem talál. Isten kezének súlya és az antikrisztusi tábor tehetetlensége azt a meggyőződést kezdi ébreszteni, hogy a fenevad seregének harca reménytelen. A jövő elhomályosul. A bizonytalanság, a lét céltalanságának érzete, belső elsötétülésnek és testi kínoknak ostroma a kétségbeesés rettentő kínjait szüli s terjeszti mindig tovább. Megtérés helyett azonban az ellenállás még vadabb akarása az eredmény; egyúttal mind jobban egy utolsó, vak merénylet gondolata fogamzik meg: a keresztyének elleni teljes, megsemmisítő háborúé. Úgy látszik azonban, hogy a kiélt s a belső elsötétedés által akaraterejétől megfosztott társadalom képtelen erre az erőösszeszedésre. Az egyetlen, amit tenni tudnak: tovább káromolják a mennynek

Istenét. (A blaspheméin eredeti jelentése: hírrontás; ebben az esetben: Isten hitelének megrontása; tehát sokkal több, mint a nálunk divatos káromkodás.)

55. AZ EUFRÁTESZ KIÁRADÁSA SZELLEMI CSAPÁS.

A hatodik csésze tartalmának szellemi természetére az Eufrátesz folyam említése mutat; biztosan eldönti azonban a három békaszellem szerepeltetése. „A hatodik angyal csészéjét a nagy Eufráteszre töltötte ki s annak vize kiszáradt, hogy a napkeletről való királyoknak út készüljön. Ekkor a sárkány szájából, a fenevad szájából és a hamis próféta szájából három tisztátalan szellem jött elő, mintha békák lettek volna. Ördögöknek jelekét tevő szellemek voltak s az egész kerektség királyaira mentek szét, hogy a mindenható Isten nagy napjának harcára összegyűjtésük őket. Im tolvajként jövök el! Boldog, aki pirraszt s megőrizt ruháit, hogy mezítelenül ne járjon s gyűlöletét meg né lássák! Ekkor összegyűjtötte őket arra helyre, melyet héberül Harmagedónnak neveznek.” Érezzük, hogy itt világrengető eseményekről van szó. Egy folyam kiszárlása s a kiszáradt medren át történő útkészítés azonban oly jelentéktelen dolgok, melyek a várakozáson mélyen alul maradnak. Egyszerre megváltozik a helyzet, ha szellemi jelentést keresünk, melyet a béka-alakú szellemek különben ki is hívnak; tudjuk ugyanis, hogy szellemeknek békaalakja nem lehet.

56. BABILON SZELLEMI FOGALMA.

Az Eufrátesz folyammal már találkoztunk a hatodik kürtész csapásánál (9, 13 skk) s ott is rohamra készen álló ördögök tartózkodó helyeként szerepelt. A folyamot a partján felépített Babilon tette nevezetessé, mely az óvilág legnagyobb városa volt. Alapítását Nimródra, az első hódítóra viszi vissza a Biblia. (I. Móz. 10, 8—10.) Benne épült az a torony, melynek rendeltetése az Isten nélküli emberiség összetartása és dicsőségének hirdetése lett volna. (I. Móz. 11, 4.) Itt élt Ábrahám kortársa, Hamurápi s amíg Ábrahám az Istennek való engedelmeskedés magányos útját járva, sátorban lakott, addig ő az emberek békés együtt-lakásának és városi életének törvényeit gyűjtötte össze, hogy a bábeli zűrzavart, az emberek meg nem értését enyhítse. Itt élt Nabukodonozor, az első világbirodalom alapítója, ki a korábbi hódítók után, kik csak rablott országokat halmoztak egymásra, elsőként kísérelte meg oly világbirodalom létesítését, melyben a népek szervezett egy-

ségben élhetnek egymás mellett. Babilon tehát a szervezett világbirodalom fogalmát adja, mely az emberiség számára Isten nélkül emberi erővel biztosítja a kard teremtettsége és a jog szülte békesség boldogságát. Babilon s vele együtt az Eufrátesz szó tehát az istentelen kultúra fogalmát rejti magukban. Ennek a régi kultúrának lényegét a jog- és törvényalkotás adja, mely a békés együttlakás lehetőségében az egyik legrégibb civilizációt teremtetten meg. Ezt a kultúrát azonban az rontotta meg, hogy az Isten igaz imádását elhagyó pogány lélekből fakadt; a civilizációt pedig szemfényvesztéssé tette eredete: hogy kard, a kényúr durva, letipró akarata hozta létre. Mindkettőt az emberi gög és elbizakodottság szelleme hatotta által, mely kezdeti fokon meg-meghajolt Isten fensége előtt, de fejlődésében mind nagyobb istentelenség volt várható. A kezdetben humánus szellemet, mely Hamurápi törvényeit még a mózesi törvények színvonalához közel tartotta, mind jobban erősödő vadállati bírásvágy készült igazságtalansággal s az emberies jelleget csak fitogtató képmutatással felcserélte. A Szentírás mindent a forrásig visz vissza, az Isten nélkül tett elinduláshoz, azért a későbbi teljesen romlott világbirodalom szellemét e szavakkal jelöli: Babilon, Eufrátesz. Így lesz a babiloni kultúra végső kifejlődésének neve: „Nagy Babilon“; vagy Istenhez való viszonyát jelölve meg: „Nagy Parázna“. Mindkét szó az istentelen fejlődés szellemét, tehát a kultúrát jelöli, mely magának megfelelő civilizációt, vagyis testet teremt, hogy abban életműködéseit kifejtse. A hatodik csésze tartalmának az Eufráteszre öntése tehát az életműködést kifejtő szellem elhalását eredményezi, a kultúra tápláló erőinek elfogyását; bár egyelőre még nem a töle teremtetten civilizáció pusztulását is.

57. A NAPKELETI KIRÁLYOK.

Történelünk színpadára ezzel a csapással új szereplők lépnek: a „napkeletről való királyok“, vagyis oly népek uralkodói, kik az emberi élet központi terében végbemenő történelemtől eddig távol voltak s annak művelődésében nem vettek részt; tehát arra nézve most barbárokként jelennek meg. E közlés értelme alig lehet más, minthogy a nyugati kultúra életerőinek elfogyásával, melyet a fenevad trónusának elsötétítése vezet be, új népek veszik át a történelem tovább-vezetését, mint ez a népvándorláskor is történt. Az elszáradó nyugatot felváltja a még vad és nyers életerőben készülődő kelet. Ezt a változást nem sátán, hanem Isten idézi elő azzal, hogy az életerőt megvonja attól a művelt emberiségtől, mely azzal visszaélt.

58. BÉKASZELLEMEK: A KULTÚRA ELFONNYADÁSA.

Sátán azonban azonnal résen van s a történelemben belépő népeknek megnyerése végett új szellemrohamot indít a három békaszellem alakjában. Jellemző ez a fordulat! A teremtmények összes testi, lelki és szellemi élet-erőit folytonosan Istén adja, hiszen a lélekzetvételt, az értelem gondolkodását, a szellemi látást akarmely pillanatban megállíthatja. Pillanatról pillanatra az Ő kezében van minden anyag, minden ember, minden állat és minden porszem. Ellene lázadni annyit jelent, mint a bennünk levő élet ellen lázadni fel. Istén, hogy hatalmát megmutassa, a bűnösben az életerőt gyengíti vagy elveszi. Páit a benne levő fullánkkal, a testi betegséggel figyelmeztette s tartotta alázatosságban. Az ötödik csapás is a fenevad trónusának megverése, vagyis a szellemi látás elvétele volt. A trónustól, a fenevad közvetlen környezetétől a csapás tovább megy a fenevad birodalmára s az eredmény: a kultúra elfonnyadása. Sátán meglepetve nézi Istén kezének munkáját; a fenevad és hamis próféta felrettennek. Belátásra azonban egy sem tér. Minden úrt új anyag tölt be a teremtésben: a hanyatló nyugat szerepét is átveszi a kelet; de a három gonosz hatalom is azonnal készen áll most már a felvonuló keletet állítani be az istentagadás szolgálatába. Ezt jelenti a három tisztátalan szellem kiküldése. Jellemző, hogy sátán nem alkot újat; mindig Istén nyomdokait kíséri a történelemben; Istén alkotásaiból él s miközben kiszívja azok mézét, megrontja azokat. Sátán a teremtés nagy eszű elősdiel! Együttal azonban a leg-hajlékonyabb diplomata, ki minden új helyzethez megtalálja a kulcsot s alkalmazkodásában soha erkölcsi meg-gondolások nem kötik meg. Sátán a mindig talpra eső macska; a ház régi lakói elmehetnek, ő azokat soha gyászolni nem fogja.

59. A SPIRITIZMUS UTOLSÓ ROHAMA.

Az új lakóknak, a napkelet barbárainak megszervezése a három békaszellem feladata lesz, kik közül egy a sárkány, egy a fenevad, egy a hamis próféta szájából jó 'elő s kik „jeleket tevő szellemek lesznek, a föld kerekiségének királyaihoz mennek szét, hogy azokat a mindenható nagy Istén napjának csatájára összegyűjtsék“. Sok magyarázó ezekben a békaszellemekben a korszellemet látja. Ez a magyarázat nem mindenestől helytelen, mindamellett itt sokkal többről van szó. A korszellem egy kor összehangolt gondolkodása és törekvése, tehát szellemek munkájának

eredménye és nem annak létrehozója. A korszellemet személyes lények termelik ki, személytelen szellemi áramlatok nincsenek, csak szuggesztív hatású személyes szellemi lények. Sárkány, fenevad, hamis próféta egyszerre látják meg a hipnótikus fellépés szükségét s közös akarattal indulnak el az új embercsoportok befolyásolására. Hármaskör egybehangzó akarata indítja meg a tisztátalan szellemvilágot, de nem három lesz a harcra induló szellemek száma. A szám megint szimbólikus: ez esetben az isteni munkának paródiája. Sátán t. i. most abban tetszeleg magának, hogy ő a világ gondviselő istene. A békaszellemek útja a spiritizmus új diadala lesz. A napkeleti pogány varázslók, papok előtt sohasem volt ismeretlen a spiritizmus, jósaik előtt a révület. Most új kijelentések és jóslatok ideje jó el; a fejlődés és boldogulás új lehetőségei nyílnak meg a jóslatokban s új cselekvések akarása fogamzik meg. S az irányváltozást sátán, antikrisztus és a hamis próféta érdekei egyformán kívánják.

60. A BÉKÁK SZELLEMI JELENTÉSE.

De mit jelent a békaalak? A béka csúf, utálatos állat. Itt a művelődésnek eddigi magasabb, szebb jellegével szemben a barbárságnak durva, a művelt ember számára visszataszító jellegét hangsúlyozza. Ez a jelleg nem a kezdetlegesség nyersesége lesz, mit utálatosnak egyáltalán nem mondhatunk; hanem a művelhetetlenség, a javíthatatlan romlás durvultsága, mely a finom, képzett kedélyt visszataszítja. A mai úgynevezett „primitív“ népek ép olyan régiek, mint a műveltek; egészen értelmetlen dolog őket és állapotukat primitívnek nevezni! A bűnös emberiség sorsa ideig tartó emelkedés után mindig a visszaesés; a tehetségek kivesznek, az ízlés modorossággá változik s a parfömmözött közönségessegből nincs többé egészséges föl-emelkedés. Az elhanyagolt műveltség unottá változik. Mint valami egészséges újság, mint a szépség új kinyilatkoztatása jelenik meg majd a napkeleti királyok népeinek durvasága és műveletlensége s az emberek perverz gyönyörűséggel gyönyörködnek a rútban. A mai építészetnek tömeghatásokkal kérkedő mezítelensége; a festés, szobrászat és költés eltúlozásai, melyekkel az elveszített nemeset pótolják; a zene durvasággal kérkedő érzelmössége s főleg a széppel szándékosan összetévesztett erkölcsi aljasság eléggé mutatják, hogy az idők méhében a három békaszellem útja már készül: az Eufrátesz kiszáradóban!

61. FELÉPÜL-E MÉG EGYSZER BABILON?

Vannak olyan-magyarázatok (s épen ezek a magyarázatok a legkomolyabb bibliahívés mezébe öltözködnek), melyek az Eufrátesz, Babilon stb. szavakat testi értelemben veszik és azt jövendölik, hogy az emberi történelem utolsó eseményei a régi Babilon tájékán fognak sűrűsödni, sőt egyenesen azt jövendölik, hogy Babilon újra felépül és régi szerepét átvesszi. Ezeknek a történelmi neveknek ilyen jelentőséget józanul nem tulajdoníthatunk. Mikor a kijelentés emberektől előre nem látott és egészen ismeretlen tényezőket ragad meg a jövőben, megszokta ezeket az eljövendő ható tényezőket oly nevekkal nevezni meg, melyek a múltból jó ismerőseink s melyek ugyanazzal az eszmekörrel függenek össze, amelyben a megjövendőlte mozognak, szóval azokkal rokontípusok. E nevek tehát az apokaliptikus álomnyelv szótára szerint csak képek, gondolatok hordozói. Botorság a képes nyelv félreismerésével, tesli várakozásoknak adni magunkat!

62. KIHEZ JÖN JÉZUS TOLVAJKÉNT?

A Jelenések Könyve sajátágai közé tartozik, hogy nehéz, sötét események közé a kijelentés angyala intő, buzdító szavakat iktat, melyek az égen repülő angyalok, vagy épen a gyülekezetével mind bensőbb viszonyba kerülő Mester ajkáról származnak. Itt maga az Úr szól: „Im tolvajként jövök! Boldog, aki virraszt s megőrzi ruháit, hogy meztelenül ne járjon s meg ne lássák gyalázatát!” Ha a tolvaj előre megüzeni érkezését, nem jön tolvajként. Jézus pedig sokszor és nagyon világosan megmondta, hogy visszatér; a szent Szellem is a történelem folyamán mindig erősebb hangsúlyt tett ezekre a kijelentésekre. Övéihez tehát, akik szavának hisznek, nem jó tolvajként az Úr; őket nem is akarja kifosztani. Övéi nyitott szemekkel, virrasztva fogják várni s amikor csakugyan megjelenik, nem fogja őket meglepetésként érni. De tolvajként jön el a világhoz, hogy azt biztonságától, elbizakodottságának és dőlyfének minden alapjától megfossza. A virrasztás ellentéte az alvás. Az alvó nem tudja, mi történik körülötte s míg házat tolvajok fosztogatják, ő talán szépet álmodik. Ilyen vak álomban él a mai névleges keresztyénség s nem veszi észre, hogy a „korszellem” hogy fosztja meg Bibliájától s azzal együtt minden reménységétől, amely a nehéz pillanatokban majd kitarzana. Mikor e világból kilopják az isteni tartalmat s azt a pogányok filozófiájával fogják helyettesíteni, nem fog maradni más az Istentől elhanyagolt világnak, mint a bűnös ember meztelen rútsága: a három béka

világ! A valóságos keresztyénség ellenben a láthatatlan világot, annak dicsőségét, igazságosságát és szeretetét mind nagyobb fényben ölti magára, mint egy ragyogó, tiszta, fehér ruhát; az Isten kegyelme az emberi bűnt és tehetetlenséget elfödi s elfelejteti. Enélkül a kegyelem nélkül, a Golgota keresztléneke hocsánata nélkül a hívő egyház is bűnének vad, rút valóságát mutatná. Aki az Éggel való kapcsolatát őrzi, fehér ruhákat őrizz! Ez a fehér ruha: Isten tetszése, Isten mosolygó szeretete boldoggá teszi az egyházat: ez a fehér ruha az a kincs, amelyet az ítélet semmiféle vihára el nem vehet!

63. MIT JELENT HARMAGEDÓN?

A 16. vers rejtélyes mondata némi találgatásra ad alkalmat: „És összegyűjtötte őket arra a helyre, melyet héberül Harmagedónnak neveznek.“ Azt könnyen megértjük, hogy *kiket* gyűjtöttek össze: csak a napkeleti királyoknak a keresztyének elleni harcra föltüzelt seregeiről lehet szó. Harmagedón: e két héber szóból tevődött össze: har, hegy és Megiddó, egy a Jezréel síkságán, fontos útkeresztezésen levő város. Megiddó hegye a Karmel, melynek nyúlóvái a várost elérik. Megiddó környéke az ősvilág egyik lefontosabb csatahelye, melyet úgy a bibliai, mint a profán történelem többször említ, mint Észak és Dél királyainak összeütköző helyét. Hogy csakugyan a történelmi helyet kell-e itt értenünk, vagy az csak kép gyanánt szolgál, azt az eddigiek körülbelül már eldöntötték. A nagyobb rejtély akörül van, hogy milyen alanyt kell a mondatnak adnunk: *ki* az, aki az Isten ellen lázadókat összegyűjti? A megelőző 15. versben Jézus első személyben beszél magáról. A 14. versben arról van szó, hogy a három tisztátalan szellem szétküldésének célja a keleti királyok seregeinek összegyűjtése. Ha azonban a 16. vers alanya ugyanaz volna, „összegyűjtötte“ helyett „összegyűjtötték“ kellene, hogy álljon. Az egyesszámú alanyt csak Jézusnak a történésbe való belépése indokolja. Meglepetve értesülünk, hogy az összegyűjtés nemcsak a tisztátalan szellemeknek, hanem Istennek akarata is, ki így akar leszámolni ellenségeivel. Sőt az Isten munkája is, ki vaksággal veri meg őket, hogy vesztükbe rohanjanak. Isten nemcsak híveit, hanem ellenségeit is kezében tartja és odaviszi őket, ahova akarja. Mikor a névleges keresztyén társadalom bukása miatt elbizakodó barbár sereg együtt lesz, Isten megkeményíti szívüket, hogy vak dühükben az égből megjelenő Krisztus és serege ellen támadjanak (ennek nem kell ok-

vetlenül csak egy földrajzi helyen történnie) s ezzel a vakmerőséggel szívük szándékait nyíltan megmutassák. A gaz merénylet megokolttá teszi Isten megsemmisítő ítéletét. A Harmagedón szó tehát nem az ütközet földrajzi helyét jelöli meg — mert az valószínűleg nem is egy hely lesz —, hanem az Isten népe ellen indított utolsó támadást az ótestamentumi Isten népe ellen indított korábbi támadásokkal hozza kapcsolatba; vagyis nem földrajzi adatokról van szó, hanem a történet szellemi irányának jelzéséről. Ebben az utolsó időpontban a földön még élő keresztyének sem gyülekeznek egy helyen, hanem különböző természetes kapcsolatokban vagy menedékekben maradnak; a feltámadó halottak sok ezből kiki valószínűleg azoknak jelenik meg, akikhez tartozik; hiszen a keresztyének ellen induló támadás az egész világra kiterjed majd, noha egy központi mag úgy a támadásnál, mint a támadást kivédő mennyei seregnél feltételezhető. Szóval úgy gondolhatjuk el ezt az ütközetet, mint a párizsi végnászt, melynél az üldözés magva Párizs volt, de az egész országban támadás indult. Az ember Fiának megjelenése olyan lesz, mint a villámlás, mely az ég egyik végétől a másikig látszik: a visszatérő Jézus és feltámadó szentjei ugyanolyan rémületet fognak kelteni. Az ítélet tehát az egész világot egyszerre lepi meg; de az események egy központi mag körül csoportosulnak.

64. AZ UTOLSÓ CSAPÁS.

A hetedik csésze tartalma a levegőnek szól: „A hetedik a levegőre öntötte ki csészéjét. Ekkor a templomból a trónustól hangos szózat támadt: Mealett! Erre villámlás, szózatok, mennudörgések lettek s oly igen nagy rengés, amilyen nem volt még, mióta ember lett a földön, akkora, oly nagy rengés! A nagy város három részre szakadt s a nemzetek városai elesetek.” Azt hihetnők, hogy itt újra fizikai csapással van dolgunk s ezt a véleményünket első pillanatra megerősíti a szöveg folytatása: „Isten emlékezetébe jutott a nagy Babilon, hogy haragvó indulatának borával telt pohárból megitassa. Erre minden sziget elmenekült s hegyet nem lehetett többé találni; az égből pedig talentomnyi nagy jégeső esett az emberekre. S az emberek a jégeső csapása miatt káromolták az Istent, mert igen nagy volt annak verése. Ekkor eljött a hét csészét tartó hét angyal közül egyik s így szólt: Jer, megmutatom majd neked a nagy parázna ítéletét, ki sok vizen ül; kivel a föld királyai paráználkodtak s kinek paráznasága borából a földet lakók megrészegedtek. Aztán szel-

lemben sivatagba vitt engem s láttam egy sáfrányszínű fenevadon ülő asszonyt; a fenevadat káromlás nevei borították, hét feje és tíz szarva volt...”

65. AZ UTOLSÓ CSAPÁS SZELLEMI TERMÉSZETÜ.

Levegő, földrengés, szigetek eltűnése, városok leomlása, jégeső, sok víz, sivatag: mind fizikai fogalmak. További szemléletnél azonban kitűnik, hogy a sivatag szellemi sivatag, mert a látnokot az angyal szellemileg viszi oda, azaz révülethen (trance-ban). Épen olyan bizonyos a „sok víz” szellemi értelme, mert ezt a 17. 15. nyíltan kimondja. Feltűnő aztán a következő két kifejezés: „minden sziget elmenekült” és „hegyet többé nem lehetett találni”. Mindkét mondat a mostani fizikai világ elpusztulását látszik jelenteni; de hogy a fizikai világ pusztulásából miért emeli ki a szigetek eltűnését, érthetetlen; maga a kifejezés: „elfutott” vagy „elmenekült” sem illik jól a fizikai folyamatra. Még több óvatosságra készítet, hogy az Isten országának abban a fejlődési szakában, melybe a tárgyalt események tartoznak, egyébként egy szót sem hallunk a fizikai világ pusztulásáról, mert ez a pusztulás csak Krisztus ezer éves országlása és az utolsó ítélet után, az új ég és új föld teremlése előtt fog bekövetkezni. Jézus visszajövele csak a régi szellemi világ elpusztulását, a sátán, antikrisztus és hamis próféta félretételét jelenti. Minden kifejezés pontos és minden esemény helyére illeszthető tehát, ha a hetedik csésze kitöltését követő ingást s minden abból folyó eseményt a szellemi világra vonatkoztatunk, bár a szellemi ingás kísérőjeként a testi világ „megingását” is feltételezhetjük. A leírás azonban földi képekbe öltöztetve főképen a szellemi világ megrendülését beszéli el.

66. A „LEVEGŐ” APOKALIPTIKUS JELENTÉSE.

A szellemi jelentés mellett szóló érvek között a szövegben a „levegő” említése a legfontosabb, mert ha fizikai csapást írna le a kijelentés, a fizikai eget jelölné meg a csapás helyéül. Ennek a „levegő”-nek az apokaliptikus nyelvben egészen sajátos értelme van. Ef. 2. 2. bizonyos levegőbeli fennhatóságról beszél: fölöttünk álló uralkodó rétegről. Ennek a fennhatóságnak fejedelme a sátán, ki az embereket elbotlásokkal és eltévedésekkel (tois paraptómasin kai tais hamartiais) megöli, vagyis azzal foglalkozik, hogy az embereknek gáncsokat vessen és őket eltévelyítse. A levegő szellemi vonatkozásban azt a magasabb látópontot jelenti, melyből sátán a világ történetét figyeli. Mivel a

szellemek létalakját és közlekedésüknek módját nem ismerjük, pontosabban azt sem állapíthatjuk meg, hogy „levegő” alatt mit kell értenünk; valószínű azonban, hogy nem abban az értelemben van a tisztátalan angyaloknak a levegő fizikai és kémiai anyagára szükségük, ahogy az például a madarak létét lehetővé teszi; hanem inkább azt akarja ez a kifejezés elárulni, hogy közvetlenül körülöttünk tartózkodnak szabad mozgással azok a tisztátalan hatalmak, melyek az emberi életet befolyásolják. A görög „aér” inkább az űrt jelöli, mint az anyagot. Ugyanily értelemben említi a levegőt I. Tessz. 4, 17, mely szerint a megdicsőült gyülekezet is a levegőbe s nem a szellemi égbe ragadtatik el. A kettő között jelentős különbség van s ezt, mint láttuk, eltévesztük azok, akik a gyülekezetnek a nagy nyomorúság előtt az „égbe” ragadtatásáról szeretnek beszélni, miről azonban a Szentírás semmit sem tud. Amikor a Biblia a gyülekezetnek levegőbe ragadtatásáról szól, ezzel a fizikai eseménnyel azt akarja kifejezni, hogy a gyülekezet a levegőben tért foglaló tisztátalan szellemek kiszorításával az emberi életnek azt az ellenőrzését és befolyásolását fogja végezni, mely jelenleg a tisztátalan szellemek bitortott joga. Ennek a levegőnek volt lakója Jézus föltámadása és mennybemenetele között s innen vonult vissza mennybemenetelekor a fértyes felhő mögül a szellemi égbe. Különbséget kell tennünk „Isten trónusa” és a „levegőbeli uralom” között. Sátán a mennyből való levettése után még mindig a levegő ura, vagyis az embereken való közvetlen uralom a kezében van. Ezt az uralmat akkor veszti el, mikor a választott gyülekezet a levegőbe ragadtatik: ekkor hatalmát átadja a gyülekezetnek. A „levegő” tehát szellemi jelentésben az embereken való közvetlen uralmat jelenti, nem pedig a sátán vagy az elragadott gyülekezet biológiai környezetét.

67. A SÁTÁN BIRODALMÁNAK FELBOMLÁSA.

A hetedik csapás értelme tehát az, hogy a fenevad trónusának elsötétedéssel való megverése (ötödik csésze) és a barbároknak ítéletre való összegyűjtése (hatodik csésze) után sátán uralmát is ítélet éri s annak következtében az megzavarodik és meginog. Az ingás aztán általme gy a sátán uralmát elismerő emberiségre, országokra és államokra, a társadalomra és minden emberi egyesülésre s azok bomlani kezdenek. A hetedik, utolsó csapásnál minden istentelen fennhatóság meginog és felbomlik. Erre az eredményre mondja az égi szózat: „Megletti!” mely úgy hangzik, mint egykor a Golgota „Elvégeztetett!”-je,

mint az isteni hadjárat céljának elérése, mint sátán kezéből az uralom kicsavarása. Ime a régi világrend felbomlott, jöhet az új világrend; evilág fejedelme félretétetett, jöhet az új világuralom. E „Meglelt!” után jön Jézus és Vele választottai!

68. HOGY SZAKAD BABILON HÁROM RÉSZRE?

Csakugyan rögtön olvassuk, hogy az égi szózatok, villámlás és mennydörgések hatása alatt ama nagy város három részre vált és a nemzetek városai elestek; majd hogy minden sziget elmenekült és hegyet nem lehetett többé találni; az emberekre pedig talentomnyi nagy jégeső hullott alá. Egészen valószínűtlen, hogy földrengés egy nagy várost fizikai értelemben három részre szakítson; az ehhez szükséges szakadékok képződése előtt a város már régen romban állana; de érthető a városnak lelki értelemben való szétszakadása, ha a városban uralkodó gonosz hatalmak az ott terrort kifejtő erőszakosoknak, tolvajoknak, paráznáknak, fifertőztetőknek és emberimádóknak gonosz munkájuk végezéséhez a szuggesztív lelki erőt többé nem adhatják. Egy nagy város vagy egy állam életében a gonoszok uralma attól függ, hogy a gonoszokat bátorító, szervező tisztátalan szellemi hatalmak helyükön vannak-e s a jók visszaszorítására a gonoszok társadalmát összetartják-e. Ha a hetedik csésze megveri a levegőbeli gonosz hatalmokat, a földi gonoszok soraiban is azonnal zavar, ingás és szétszakadozás következik. Nem kell pontosan 3 részre szakadásra gondolnunk, mert a 3-as szám itt épügy szimbólikus, mint a kürtjelek csapásainál az $\frac{1}{3}$ s a működő Isten száma lévén, egyszerűen csak Isten lábnyomát jelzi.

69. MIT ÉRTSÜNK A „NEMZETEK VÁROSAI” ALATT?

A „nemzetek városai” kifejezésben a nemzetek helyett pogányokat is szokás fordítani, mi nem helytelen, csak-hogy nem a keresztyénekkal szemben álló, Krisztust nem ismerő egyes emberekre kell gondolnunk, hanem, a látnok-apostol korabeli szemlélet szerint, a nem zsidó népekre. Nemzetek vagy pogányok városai alatt tehát a golgotai evangélium fénye nélkül kifejlődő államéletet, jogi berendezkedéseket kell gondolnunk, melyektől az emberek az emberi élet formáinak fenntartását ma is várják. Ezek a szervezetek akkor majd szintén széjjelesnek; nagy politikai összeroppanások következnek be. Mi különbség van „a nagy város” és a „nemzetek városai” között? Erre a különbségre a következő fejezetek világítanak rá s így azok tartalmát előre kell vetítenünk.

70. A NAGY PARÁZNA BEMUTATÁSA.

A Biblia fejezetekre és versekre osztása nem tartozik hozzá a Biblia eredeti állományához s így abba sok jó mellett sok tévedés is becsúszott. Új fejezet kezdése itt is a 19. vers második felében (16, 19 b) volna indokolt: „Isten emlékezetébe jutott a nagy Babilon...” A mostani 17. fejezet már egy leírás közepébe nyúl bele. Ez a leírás a következő fejezetek tartalmával együtt a nagy város három részre szakadásának és a nemzetek városai elesésének történetét részletezi, tehát a 16. fejezettel szemben nem folytatólagos eseményeket ír le, hanem az itt bejelentett eseményt bővebben kifejti, főleg pedig megindokolja. Az ítélet egy hosszú mult büntetése: „Isten emlékezetébe jutott a nagy Babilon, hogy azt haragvó indulatának borával telt pohárból megitassa.” Gvült-gvült Babilon vétkei miatt az isteni harag s egyszer túlcserdult a pohár s elérkezett az idő, hogy Babilon ezt a poharat kiigya. „Ekkor eljött a hét csészt tartó hét angyal közül az egyik és így szólt: Jer, megmutatom neked a nagy parázna ítéletét, ki sok vizen ül; kivel a föld királyai paráználkodtak s kinek paráznasága borából a földet lakók megrészegedtek. És szellemben sivatagba vitt engem s egy karmazsinveres fenevadra ülő asszonyt láttam; a fenevadat káromlás nevei borították, hét feje és tíz szarva volt. Az asszony bíborba és karmazsinveresbe öltözött; arannyal, drágakővel és gvöngyökkel volt ékesítve; kezében arany serleg volt s az utálatosságokkal és paráznaságának tisztátalanságaival volt telve. Homlokára pedig ez volt írva: NAGY BABILON, A FÖLD PARÁZNÁINAK ÉS UTÁLATOSSÁGAINAK ANYJAI S láttam, hogy az asszony a szentek véréből s Jézus bizonyságtévőinek véréből részeg... Majd megmondom neked az asszony titkát... S így szólt: A vizek, amelyeket láttál, ahol a parázna ül, népek és tömegek, nemzetek és nyelvek. S a tíz szarv, amelyet láttál és a fenevad, meg fogják gyűlölni a paráznát, pusztává és meztelenné teszik azt, megeszik húsait és tűzzel megégetik... Az asszony, amelyet láttál, a nagy város, amelynek a föld királyain királysága van.” (Jel. 16, 19; 17, 1—6. 15. 16. 18.) A látnok szeme előtt tehát egy visszataszító és utálatos kép jelenik meg; mégis azt olvassuk, hogy ennek a visszataszító lénynak a világra mindennél nagyobb hatása van, mert a föld királyait is lenyűgözi, rajtuk királysága van. Később azonban maga a világ gyűlöli meg s a legkegyetlenebbül elpusztítja. Kicsoda ez az asszony?

71. HOGYAN LÁTTA A SZELLEMI VILÁGOT A RÉGI EMBER ÉS A BIBLIAI EMBER?

Hogy az olyanféle fogalmakat megértsük, amilyen a Jelenések Könyvébeli „nagy parázna”, tisztáznunk kell magunk előtt, hogy a *régi ember* és a *bibliai ember* szemlélete a mi modern szemléletünkötől különbözött. A *régi ember* a teremtésben különböző szférákat látott, de a szférákat nem különítette el áthatolhatatlan falakkal, hanem a magasabb és alacsonyabb létszínvonalak között titokzatos parhuzamot és megfelelést látott (ez volt a pogány varázslás és misztérium alapja); úgyhogy a magasabb világot az alacsonyabb rétegek valóságaiban visszatükröződni látta s az alacsonyabb szinten levő tárgyakkal kifejezhetőnek gondolta; ebből következik, hogy a képekben több valóságot látott, mint mi: észrevette a szférák között levő életközösséget. A *bibliai ember* pedig, a kijelentés által nevelt prófétai lélek azt látta meg, hogy a szellemi létszínvonalon a valóság ereje nagyobb, mint az alacsonyabb szférákban. Ebben a bibliai gondolkodás úgy az egykorú pogány, mint a jelenkori pogány meglátással ellentétben volt. Végül arra az apokaliptikus megérzésre kell utalnunk, hogy a fizikai jelenségek bizonyos szellemi jelenségeket tükröznek, úgyhogy tenger, vizek, hegy, sivatag a szellemi világban valami megfelelőt, de az anyagi valóságtól megkülönböztetendőt jelentenek. A most előttünk levő fogalmakat csak ezeknek a megállapításoknak tekintetbe vételével határozhatjuk meg.

72. AZ EGYHÁZ SZELLEMI LÉNYE.

A láthatatlan világba a látható világ dolgai vezetnek át; a régi világ fogalmaihoz pedig a mai fogalmakon át jutunk, melyek amazoknak utódai. Feltűnő, hogy az egyházat, a választottak közösségét hol népnek (Izrael 12 törzse), hol városnak (Új Jeruzsálem), hol pedig menyasszonynak vagy feleségnek nevezi a könyv. (Jel. 7, 3. 4; 21, 9. 10.) A különböző földi képek csak együtt tudják kifejezni a meghatározandó szellemi fogalmat: 1) egy néppé teszi az egyházat a Krisztusból való közös születés és a kinnünk levő élet azonossága; 2) a város rendezett, szervezett együttlét; egy várossá teszik a választottakat a szent Szellem rendező munkája s a kegyelem ajándékai, melyek egyénenként különbözők, úgyhogy az egymásra utaltság és az elosztás isteni bölcsesége anélkül, hogy azt ember észre vehetné, a legtökéletesebb földi államnál tökéletesebb szervezetté teszi az egyházat; 3) a Krisztussal való

házassági viszony, a Vőlegény szeretele a menyasszonyhoz, a menyasszony vágyakozása a Vőlegény után: olyan benső örömnék, annyi reménységnek, oly benső hitbeli egységnek forrása, hogy a tűnő évek nem sejtett dicsőségnek és boldogságnak csodáit hozzák magukkal. Ez a kiválasztott egyház az a napba öltözött asszony, aki az égi hatalmakat ruhaként ölti magára és Krisztus szeretetébe, mint napba burkolózik. Az egyház tehát a benne levő életnél fogva egy élő test, melynek tagjai nemcsak külön élnek egyéni életet, hanem együtt is egy tökéletes isteni szervezet életét élik, úgyhogy az egyháznak is van születése, fejlődése, érési pontja s az elkészülés időpontjában a feltámadás által Isten új életkörülmények közé helyezi.

73. A NAGY PARÁZNA SZELLEMI FOGALMA.

A napba öltözött asszonynak sötét ellentéte jelenik meg a nagy paráznában vagy Nagy Babilonban. Nagy parázna, vagyis hűtlen hitves, amellet város is, de az Isten ellen lázadó kevély, uralkodói gőg városa. Már ezek az elnevezések mutatják, hogy ennek a nagy paráznának köze van a napba öltözött asszonyhoz s ha ez az Istenéhez hű egyházat példázza, amaz az Istenhez hűtlen, apostasiában levő emberiséget jelentheti csupán. Mivel pedig apostasiába, hitszakadásba nem juthat a pogány, csak a keresztyén, a parázna név azt is elárulja, hogy ennek a veres fenevadon ülő részeg paráznának alakját a volt keresztyén társadalomban kell keresnünk. Tovább kutatva kilétét, az a tény, hogy a hét csapást hozó angyalok közül egyik vállalkozik bemutatására (17. 1), már elárulja, hogy Isten ítélete készül öt érni; ezt az angyal nem is titkolja el.

74. A „SOK VIZEK” VAGY TENGER SZELLEMI JELENTÉSE.

Az angyal hangsúlyozza, hogy a parázna „sok vizen ül”; később aztán megmagyarázza, hogy a sok víz népeket, tömegeket, nemzeteket és nyelveket jelent. (17. 15.) Az emberiségnek ily határozatlan megjelölése úgy állítja elénk az embereket, ahogy a természetes összeállítás, események sodra, születés és közös művelődés őket egymás mellé hozta. Az embereknek ily emberi kiszámítástól és hódítástól független együttállása sok olyan történelmi változásnak a létrehozója, melyre az emberi sors földi intézői előre nem számítottak. Ilyen meglepetésként fog majd a tengerből, vagyis a népek ismeretlen mélyéből az anti-krisztus előjönni. (13. 1.)

75. A NAGY PARÁZNA ÉS A FENEVAD VISZONYA.

A parázna is sok vízen, a kiszámíthatatlan, ide-oda hullámozó embertömegeken ül rajta, sőt ezeken királysága is van; ez azt jelenti, hogy nem fegyveres hódítással, politikai szervezéssel szerezte uralmát, hanem azzal a hatalommal, mely a népeket szervezetlenül is meghódítja; ahogy a művelődés (kultúra) szokott terjedni, úgyhogy sokszor a politikailag legyőzött nép válik kultúrhódítóvá. Hogy a nagy parázna hódítása és uralma csakugyan nem politikai természetű, azt világosan elárulja az angyal mutatta látomás, mely szerint az asszony a veres fenevaden ül, az antikrisztuson. A politikai hódító tehát más, mint az asszony s hogy a kettő viszonya nem állandó, azt a fejlemények mutatják, mert a fenevad később meggyűlöli az asszonyt és ellenfeleivel, a barbár napkeleti uralkodókkal szövetszerez. Ez a leírás: „kivel a föld királyai paráznázkodtak s kinek paráznasága borából a föld lakói megrészegektek“ az asszonynak a jellegét szintén úgy mutatja be, hogy uralkodókat és alattvalókat egyformán hódít meg, anélkül, hogy az uralkodók és alattvalók viszonyát zavarná; tehát az asszony nem politikai hódító. Viszont, hogy az asszonnyal való barátkozást paráznázkodásnak mondja az angyal, az arra mutat, hogy istenellenesség van benne: valamilyen istenellenes kultúrvonás. A lelki részegséget és mámort lelkesedésnek nevezzük; ez megint a kultúra hatására vall, a művészet, tudás lelkesedést keltenek uralkodókban és a föld lakóiban. A hét fej vagyis az uralkodói értelem és a tíz szarv vagyis a földi hatalom nem az asszonynál volt, hanem a fenevadnál, akire támaszkodott, miután a fejedelmek a kultúrának, művelődésnek és az uralom érdekeit szolgáló vallásnak támogatói szoktak lenni.

76. MIVEL RÉSZEGÍT MEG A NAGY PARÁZNA?

Az asszony bíbor ruhája a királyi dicsőséget, a tűzszínű, a szenvedély égető hatalmát jelképező veres ruha a fenevaddal való lelkirokonságot; az arany, dárgakövek, gyöngyök azt a pompát mutatják, melyek a művészetek, tudomány és uralkodó vallások kifejlődéséhez és virágzásához e világban szükségesek. A boros serleg a lelkesítő, mámorosító hatalmat mutatja, míg a benne levő utálatosságok, tisztátalan, parázna indulatok a szóban forgó kultúra istenellenes és Istentől utált jellegét. Ugyanezt a jellegét hirdeti a homlokán olvasható felirat is; az is, hogy a szentek véréből maga is részeg, mert a keresztyének elleni üldözésre lelkesíti az uralkodókat és alattvalókat.

77. A NAGY PARÁZNA ÉS A KULTÚRA.

Azt mondhatnánk, hogy a nagy parázna a keresztyén eredetű, de a keresztyén jelleget megtagadó istentelen kultúra jelképe, mert ehhez a kultúrához egészen a bibliai keresztyénséget üldöző gonosz indulatig a fönt vázolt vonások mind hozzá tartoznak; ebben az esetben a parázna egy egészen modern fogalmat, a művelődés fogalmát adná. Ezt a véleményt azonban megdönti a 17. 18. vers, mely ezt mondja: „Az asszony, amelyet láttál, a nagy város, melynek a föld királyain királysága van!” Az asszony homlokára írt felirat is „Nagy Babilonnak” mondja őt. Már láttuk, hogy ez a föld királyain gyakorolt királyi hatalom nem politikai, nem fegyverrel kivívott. Viszont a kultúra nem város, hanem a város lelki tartalma. Hozzá tartozik a városhoz, mert a város a kultúra fejlődésének alkalmasabb háttere, mint a falu. A város gazdag; a közlekedés a világ javait és ötleteit benne összehordja; tudósok, művészek nagy számát szívja magába; a benne élő tömegek sajátos közlekedésbe nőnek össze s ez a közlekedés adja meg a városban kifejlődő műveltség jellegét; ilyen közlekedés nélkül nem is képződhetik kultúra. De ha város nélkül nincs is kultúra, a kultúra még nem város. A nagy parázna tehát nem lehet a modern művelődés fogalmával egy, mert a nagy parázna több, mint a város lelke: a nagy parázna maga a város!

78. A NAGY BABILON NEM CIVILIZÁCIÓ.

A kultúra modern fogalma mellett egy másik modern fogalom is kiképződött, mely ahhoz közel áll: a civilizáció. Eredetileg a két fogalom egyet akart megjelölni, csak hogy az egyik név német eredetű, a másik francia. A két nép eltérő lelkülete e szavakban is kitetszik: a német tenyészt, művel; a francia polgárosít, szabad, kényelemben élő polgárt nevel. Később a szavak egymás mellett nyertek létjogosultságot s egyik a művelődés belső tartalmát, lelkét, másik annak külső formáit kezdte jelölni: a művelődés létrejöveteléhez szükséges szervezeteket és a művelődés elvezetéséhez tartozó külső kényelem eszközeit. A civilizációnak e későbbi értelme nem tartozik a nagy parázna fogalmának köréhez. Ezt maga a Jelenések Könyve is érzékelteti, mert, amint később halljuk, a királyok mellett a kereskedők s mindazok, akik a városból gazdagodtak meg, tehát az iparosok, hivatalnokok stb. a nagy város romlásánál távol fognak állani és sajnálkozni fognak a városon, de magára hagyják és sorsukat vele nem teszik egyggyé. (18. 9. 15.) Ebből az következik, hogy a kultúra bukása után

a civilizáció megmarad és az uralkodókkal együtt új kultúrát kezd. A civilizációnak és kultúrának ezt az elválását a mai parancsuralomra berendezkedő államok életében jól lehet látni: ezek a régi kultúrát megtagadják, de a civilizációt még a réginél is nagyobb erővel folytatják. A nagy, parázna tehát a városnak a lelke ugyan, de nem a ruhája, nem civilizáció.

79. A NAGY PARÁZNA TÖBB, MINT A KULTÚRA.

Mi hát az a bibliai fogalom, melyet a kijelentés egyképen nevez nagy paráznának és nagy városnak, Babilonnak? A helyes felelet megszerzése végett túl kell mennünk a modern fogalmakon és az óvilág gondolkodásába kell beilleszkednünk. A kultúra modern fogalma elvont, vagyis valóság nélküli, mert csak a fejlődés irányát fejezi ki. Az irány nem ható tényező, hanem csak a hatás eredménye; felelősségre nem vonható; ilyen fogalmakkal a bibliai kijelentés nem dolgozik. A nagy parázna több, mint pusztá fejlődési irány; fogalmában benne van maga a fejlődő is: azok az élő és felelős emberek, akik az istentelen kultúrát, az ember dicsőségét és kéjét szolgáló művészetet, az Istent a világból kihagyó tudományt és a másvilágról megfélelmező vallást csinálják. A nagy parázna egy együttes fejlődésben élő emberi közösség, olyanok társasága, kik a kultúrirányt magukba fogadják s annak életüket áldozzák. A modern gondolkodás ugyan az ilyen összetett személyt is elvont fogalomnak érzi; ez azonban abból következik, hogy a szellemek világát nem tartja valóságnak és a szellemi világ ható tényezőivel nem számol úgy, mint a fizikai világ tényezőivel, hol ép úgy vannak összetett tényezők, mint a szellemi világban.

80. A NAGY PARÁZNA: KULTÚRTÁRSADALOM.

Említettem, hogy a kultúra úgy áll elő, hogy egyesek életüket teszik föl rá. Ez az áldozat azonban nem okvetlenül tiszteletre méltó, mert az egyéni dicsőség vagy kevélység s az önzés szolgálata, akármily áldozatba kerül is, keresztyén erkölcsi értéket nem jelent. A nagy parázna tehát a mai kultúra és az azt létrehozó embercsoport összetétele s ez az összetétel teszi várossá, mai néven: társadalommá. A nagy parázna kultúrtársadalom. Meg kell különböztetni tőle az uralkodót vagy hódítót, mert ez legfőleg csak kihasználja és élvezi a kultúrát; miután azonban neki az uralkodás és hatalom az első, ennek kedvéért a kultúrát könnyen meg is tagadja. Meg kell különböztetni a nagy paráznától a kultúra fizetett alkalmazottait s azokat, akik a kultúrát kiszolgálják, mert — ha az üzleti reménység

elhalványul — ezek is könnyen odébb állanak. A nagy paráznának nevezett tábor tehát fanatikusok tábora, tudósok, művészek, vallási rajongók tábora, kik az Isten előtt való megalázkodás helyett az ember dicsőségéért lelkesednek és e dicsőség papjaivá lesznek. Belőlük fog kitelni a hamis próféta propagandatábora, mely a földön az antikrisztus imádását fogja a régi fogalmakkal megszervezni, ezért kél ki a hamis próféta a földből, a rendezett társadalomból és nem a tengerből, a népek áttekinthetetlen és kiismerhetetlen mélységéből. Hozzá tartoznak a nagy parázna fogalmához azok a hívők is, kik magukat az emberi dicsőség mámoros tiszteletének odaadják. Mindezek együtt a szellemi világban egy összetartozó ható tényezőt alkotnak és a közös gyümölcsökért egyéni világosságukhoz mértén egyénenkint felelősek.

81. EGYHÁZ ÉS NAGY PARÁZNA A SZELLEMLILÁG FELELŐS TÉNYEZŐI.

Ezért a Jelenések Könyve a nagy paráznával nem mint elvont fogalommal, hanem mint felelős lénnel számol. Épen ilyen felelős tényező és a maga együttesében ható valóság az egyház is, mely ugyan felelős egyénekből áll össze, mégis az Isten és a sátán harcát összetartozó, egy testet alkotó tényezőként fogja eldönteni. Testi emberek számára az ilyen összetett szellemi tényezők megfoghatatlanok; nekünk azonban meg kell szoknunk a tények szellemi felfogását és azzal számot vetnünk, hogy akik a szellemi egyház testéről leszakadnak; akik bárkivel, aki e szellemi testhez tartozik, az egységet megtagadják: a Krisztus testét rombolják és súlyos ítéletet hívnak ki maguk ellen. Önző, saját hatalmukat építő keresztyén vezetők minden időben súlyosan vétettek az igaz egyház egysége ellen. A nagy paráznában és az egyházban tehát két szellemi elkülönültségben fejlődő társadalmat kell látnunk, melyek közt bizonyos kultúrjavakban lehet közösség, de szellem- és lélekközösség semmi sincs, vagyis ugyanazokat a kultúrjavakat, ugyanazt a tudást, ugyanazt a művészi készséget, ugyanazokat a vallási tényezőket egészen különböző céllal és lélekkel használják. Mint búza és gyom, sokáig együtt élhet a kétféle társadalom, de végül is kitűnik a köztük levő különbség és a parázna gyilkos indulattal meggyűlöli a tiszta menyasszonyt, kinek már léte is neki lelkiismereti gyötrellem s azért kiirtására törekszik. A hazug egyház az egész történelmen át üldözte az igaz egyházat s ez az üldözés sokszor ugyanazoknak a kultúrjavaknak, egy egyházi szervezetnek keretén belül folyt le. (Gal. 4, 29.)

82. A NAGY PARÁZNA ÉS A FENEVAD SZÖVETSÉGE.

A paráznának a keresztyén-gyűlöletben megértő szövetségese lesz a fenevad vagy antikrisztus, ki azonban az igaz egyházban nem a riválist, hanem hódító terveinek akadályozóját fogja gyűlölni. A fenevadat és a paráznát az öndicsőítés vagy önimádat szelleme is össze fogja kötni s az egyházzal ugyanez állítja szembe mindkettőt. Szövetségük azonban tisztára érdekszövetség lesz; Istenen kívül szeretet és hűség nincsen. A parázna társadalom a hatalom élvezéséért szívesen megcsalja magát és a durva hódítóban kultúrlényt fog látni és a láthatatlan Istentől megtagadott kultuszt annak megadja. A fenevad, az imádott világuralgó, pedig az első kínálkozó esetben, mihelyt az uralkodás érdekei azt parancsolják, faképnél hagyja a neki hódoló kultúrtársadalmat, a rajta ülő paráznát. Olvassuk, hogy a nagy paráznát a fenevad és uralkodó társai meggyűlölik, pusztává és meztelenné teszik, húsát megeszik és őt magát megegetik. (17, 16.)

83. A NAGY PARÁZNÁT BELSŐ HAZUGSÁGA RONTJA MEG.

Ez azt jelenti, hogy az Istent és az Isten igéjét meghazudtoló hazugság előbb-utóbb azok előtt is utálatos lesz, akik abban fegyvertársat láttak. A hazugság csak addig él, míg magát igazságnak tudja kendőzni; amikor a rákent festék alól való orcája előtűnik, szemétdombra kerül; mint ízetlen sót, megtapossák. A szépnek, áligaznak és vallási főlemelkedésnek képmutató, hazug és álpátosszal ajánlott szövevényét, mely a mai művelt emberek belső tartalmát teszi, undorodva fogják eldobni azok is, akik abban ideig-óráig gyönyörködtek s a modern Jezabel vérét újra ebek fogják fölnyalni. Annak az egyháznak, mely keresztyén csomagolásban pogány emberimádást árul, napjai meg vannak számolva.

84. A „MA” IRÁNYZATAI.

A hazug műveltség helyett az embereknek kedvesebb lesz a nyers műveletlenség s az emberek a nyersben, durvában és rútban fogják perverz örömeiket találni. Korunkban a felébredő s Krisztusát visszaváró igaz keresztyénség mellett mind világosabban alakul ki 1) egy az Istentől benesejében elszakadó s a politikai hatalom kegyében sütkérező álkeresztyén társadalom; 2) egy tisztán hatalomra törő s a kultúra nélkül tisztán a civilizációt értékelő politikai hatalom; végül 3) egy erősen terjedő ízlés, mely művészetben a primitívet, a rikító vadat keresi.

85. AZ IGAZ PRÓFÉCIA MAGYARÁZATA A TÖRTÉNELEM.

Sokan fogják azt mondani, hogy mindezek a Jelenések Könyve jövődőlésében nincsenek benne s e dolgokat csak belemagyarázzuk oly kor felfogásába, mely a mai fejlődést nem ösmerhette. Igaz, hogy e történeti fejlődés a Jelenések Könyvéből a maga teljességében ki nem olvasható. Ám ez az ellenvetés csak akkor jogosult, ha a próféciát emberek gondolták ki. Ha a prófécia Istentől származik; ha a próféták a szellemi világ való tényezőit pillantották meg, akkor ezeket a tényezőket a szellemvilágban ma is megtaláljuk; akkor a bibliamagyarázónak nem azt kell keresnie, hogy a próféta mennyit értett meg a maga jövődőléséből; hanem azt kell keresnie, hogy a történelem folyamán mily fejleményekben és mely eseményekben teljesült a prófécia.

86. A JELENÉSEK KÖNYVE MAGYARÁZATÁT AZ IDŐ HOZZA MEG.

Ha megértjük a hitetlen és hívő bibliamagyarázat különbségét és bibliaolvasás közben nem azt keressük, hogy mire gondolhatott a bibliai könyv emberi írója, hanem azt, hogy mit akart kijelenteni Isten, akkor korunk története a Jelenések Könyvének legjobb magyarázata lesz és megértjük, hogy a könyv azért volt évezredekig „lepecsételt” könyv, mert a megértéséhez szükséges történelmi beteljesülés hiányzott. Mennél jobban haladunk a történelem vége felé, annál könnyebb lesz a könyv magyarázata.

Ezek előrebecsátása után most már térjünk vissza a 16. fejezet utolsó verseihez. Említettem, hogy az új fejezetet a 19. vers második felével kellene kezdeni.

87. A SZIGET ÉS A HEGY SZELLEMI JELENTÉSE.

„Isten emlékezetébe jutott a nagy Babilon, hogy haragvó indulatának borával telt pohárból megitassa. Ekkor minden sziget elmenekült s hegyet nem lehetett többé találni; az égből pedig talentomnyi nagy jégeső esett az emberekre. S az emberek a jégeső csapása miatt káromolták Istent, mert igen nagy volt annak verése.” Most már látjuk, hogy itt a fizikai fogalmak szellemi fogalmak képei, hordozói s így a nyelvezet apokaliptikus: minden fizikai fogalomban egy megfelelő szellemi fogalmat kell olvasnunk. *Sziget* a tengerhez viszonyítva a szilárdság érzékeltetője, tehát a sziget az apokaliptikus nyelvben a népek hullámozó tengermélyében szervezett emberközösséget jelent; de nem az egész szervezett társadalmat, mint a föld, hanem annak egy körülhatárolt darabját, tehát egy országot, egy király-

ságot. A *hegy* már Zakariás és Dániel apokaliptikus nyelvben más szellemi hatalmak ellen fölemelkedő tekintélyt, főleg politikai hatalmat jelent, Zakariásnál Isten ellen fölemelkedőt, Dánielnél a világbirodalmak ellen fölemelkedőt. (Zak. 4, 7; Dán. 2, 34. 35.) Sziget és hegy tehát ugyanazt a fogalmat különböző szempontokból mutatják. A „minden sziget elmenekült” mondat magyarázatát a 18, 9. skk adják, melyek szerint a föld királyai, a politikai szervezetek urai a paráznát pusztulásakor magára hagyják. A „hegyet nem lehetett többé találni” mondat pedig azt fejezi ki, hogy Istennel szemben minden nagyság el fog tűnni, mint a Zakariás hegye; tehát azok, akik a parázna sorsát ki akarják kerülni, újabb ítéletnek futnak neki. (19, 19. skk.) A parázna után a veres fenevadra fog lesújtani Isten, hogy minden Isten ellen fölemelkedő emberi nagyság a porba hulljon.

88. A JÉGESŐ SZELLEMI ÉRTELME.

Még egy fizikai kép vár magyarázatra. Micsoda szellemi jelenséget példázhat a jégeső kopogó, riasztó, nyájakat szétverő és megvadító támadása? A tiszta szellemi világ szünetlen ostromát jelentheti az istentelenségben kéljelő emberek ellen, a lelkiismeret szünetlen figyelmeztetését, mely már az ötödik kürtész csapásánál az öngyilkosság kívánásába sodorta a megszállott emberiséget. Mint a jég óriás szemei, elviselhetetlen sűrűségben úgy fognak érkezni azok a csapások, csalódások és új szerencsétlenségek rémhírei, melyek az Istentől elszakadó emberiség figyelmeztetésére küldetnek. A társadalom összetartó erői meglazulnak, az államok gépezete csikorog, mindenfelé veszélyes szakadékok tátonganak, régi kipróbálnak hitt oszlopok megroppannak. A társadalom alatt inogni fog az alap, melyen fölépült. A jognak nevezett jogtalanság, mely a kiváltságosok érdekeit szolgálta; az emberiségnek (humanizmusnak) nevezett állatóság, mely csak élvezni akart s a maga étvágyának kielégítésével törődött; a tudományos vívmányként ünnepelt istentagadás, a szépnak kikiáltott aljasság és sátáni öntetszelgést rosszul fedő vallásos máz mindig kevésbé lesznek képesek az istentelenség szétbontó erőit visszatartani. Csalódás csalódást fog követni; a kultúra párfőmös ízet mind émelyítőbbnek találja a világ s lassankint magától meggyűlöl mindent, amit azelőtt rajongva magasztalt. A csalódások, mint sűrűn kopogó jégeső, ostromolják az embereket s olyan lelkiállapotot idéznek elő, amilyen nem volt még, amióta ember él a földön. (16, 18.) A folytonos rázkódások lassankint aláássák az emberek ön-

bizalmát s egy lelki világrengetést készítenek elő, melyben a nagy város társadalma három részre szakad, hogy mint egykor a babiloni torony építésénél, most a kultúra és civilizáció csúcspontján ugyanaz az isteni ítélet érje utól az embereket: nem fogják többé megérteni egymást.

89. AZ ANTHROPOMORPHISTICUS KÉPEK HELYES ÉRTELMEZÉSE.

„Isten emlékezetébe jutott a nagy Babilon!” Isten belső világába leereszkedni nem tudunk; mégis azt kell gondolnunk, hogy az öntudat szűk köre s az emlékezés nagy raktára között Istennél különbség nincs; Isten mindent tud s amit tud, az szüntelenül szeme előtt is van; mindent egy pillantással átfog és midennel egyszerre számol. Azt mondani tehát, hogy valami Istennek emlékezetébe jut: anthropomorphismus, vagyis emberi tulajdonságoknak Istenre ruházása. Az ilyen anthropomorphisticus képek a biblia-kritikusok számára kezdettől fogva botrányköveknek számítottak; de az ilyen botránykozást komolyan vennünk nem kell. Aki meg akar botlani, kő nélkül is meg fog botlani. Mi gyarló emberek Istent nem tudjuk másként megérteni, mint saját lelkünkön keresztül. Jogunk is van rá, hogy saját emberi lelkünkön keresztül próbáljunk meg Ihozá kapaszkodni, mert az Ő képére teremtettünk. Anthropomorphisticus képeket a pogányság is gyakran használ s a racionalizmus ezeket a képeket is helytelenül értelmezi. A racionalisták, kik mindent az ember lelki világából fejlődés útján magyaráznak ki, dogmájuk szerint időrendben mindig előre teszik az alacsonyabbat és tökéletlenebbet, utána helyezik a magasabbrendűt. Ezért nevezik a modern, elfajzott, vad népeket primitíveknek, noha ezek az emberiség elgyerekesedett, kivénült aggastyánai. A pogány vallások épen annak következtében keletkeztek, hogy a kezdetben csak kép gyanánt használt anthropomorphisticus vonást később valóságnak vették s ezzel az Istent emberi színvonalra rántották le. A Biblia abban különbözik egykorú pogány írásoktól, hogy az Isten és ember között levő szakadékot nem hidalja át; Istent meghagyja az ember fölött végtelen magosságban; de azért Istennel rokonnak tartja magát és szeretetteljes simogatással úgy beszél Istenről, ahogy emberileg képes rá és Isten megbocsátja ezt a gyarló felfelé való kapaszkodást; sőt Ő maga ereszkedik le az ember színvonalára és kijelentésében is ilyen emberi kifejezésekbe öltözködik. Nekünk persze az ilyen emberi burok-

ból meg kell próbálnunk az isteni valóságot kifejteni. Vajjon mit jelent az, hogy valami „Istennek emlékezetébe jut?”

90. MIT JELENT AZ ISTEN EMLÉKEZETÉBE JUTÁS?

Isten a maga végtelen türelmében teremtményeinek megadja azt a szabadságot, hogy belső természetüknek megfelelően a maguk választotta úton kifejlődjenek s ehhez a fejlődéshez erőt, értelmet és életet ad nekik. Századokon keresztül hagyja a népeket fejlődni; ezredéveken át az emberiséget és elviseli a bennük levő gonoszt. Egyszer azonban pontot tesz a fejlődés után és ítél. Az ítélet idejét azonban nem önkényesen, szeszélyből választja, hanem akkor, amikor a fejlődő egyén vagy nép magából „mindent kirakott”, amikor Isten előtt egészen kiterült, mint egy kiterített szőnyegtekercs. Az „evolúció” szó is ily kiterülést jelent s ez az evolúció egyetlen helyes értelmezése. Ezt a kiterülést megérésnek nevezzük. A megérés pillanatában az addig türéssel félrerakott egyén, nép vagy társadalom újra „kézbe kerül”, *mintha* Isten e pillanatban gondolna rá s ezt a rá gondolást, ezt az ítéletre való előállítást nevezzük Isten emlékezetébe jutásnak.

91. ISTEN INDULATA.

„Isten emlékezetébe jutott a nagy Babilon, hogy haragvó indulatának borával telt pohárból megitassa.” Az „indulat” megint anthropomorphisticus kifejezésként hat, noha be kell ismernünk, hogy az „isteni lélek” belső alkataráról semmit sem tudunk, hisz még az emberit is alig ismerjük! Az emberi lélek két fő munkáját az értelem és a kedély végzi. Mindkettő a szív munkáját készíti elő, mely az értelem és kedély munkája felől a döntést meghozza. Ezt a döntést az értelem munkájában ítéletnek, a kedély munkájában akarásnak nevezzük.*) Hogy Isten belső élete milyen, nem tudjuk s csak emberi analógia kapcsán felfelé mászva, emberileg mondjuk, hogy Istenben is van kedély vagy indulat. Ez az indulat sokáig lefojtva vár. De amikor a bűnös hazugsága kiderül s belső romlottsága kiterítve látható, a lefojtott indulat megindul, hogy lesujtson s a belső hazugságban élő bűnöst az élet és hatás alkalmától elvágja. A kedélynek ítéletre indulása a harag. A harag csak akkor bűnös, ha hazugságon alapul, igazságtalan törekvésből fakad. Isten haragja csak igazságos lehet.

*) L. szerzőtől A Római Levél függelékétl

92. A HARAG POHARA.

A *pohár* szellemi értelemben az összegyűlő isteni indulat összesége. Ez az indulat úgy gyűlik, ahogy a bűnösben a hazugság gyűlik. A megtérő, bűnvalló bűnösre Isten nem haragszik; de az ellen, aki bűnét elrejtgeti, szépíti, gyűlik a harag, mert a bűnrejtés és szépítés hazugság. A hazugságnak a paráznában való összegyűlése gyűjti Istenben a haragot össze. Egyszer a mérték itt is, ott is betelik s a pohár kicsordul. Amennyi a hazugság volt, annyi haragot kell a bűnösnek meginnia, annyi büntetést elszenvednie. A hazugság elrejtí, édessé teszi a bünt; a hazugság emberi szemek elől eltakarja a poharat, melyben az isteni harag gyűlik. A történelemnek vannak rejtett fiókjai; a harag pohara is rejtett. Abból, amit mi látunk, nem lehet a jövőt megállapítani; de ha a rejtett fiókok tartalmát ismernők, jobban tudnók, mit hoz a jövő. A rejtett fiókok Istenben vannak. Mennél meghittebb s otthonosabb valaki Isten szívében, annál jobban tudja, megérzi, mi rejlik az idők méhében. A nagy parázna vídám életet él; az emberi kultúra gazdagodik; a bűnösök elbizakodnak; de nem ez a valóság. A valóság Isten emlékezetében van!

VIII. A hét pecsétetes könyv megnyílik.

93. MI NYITJA MEG A HÉT PECSÉTES KÖNYVET?

A Jelenések Könyvének eseményei aköré a hét pecséttel lezárt tükres köré csoportosulnak, melyet a látnok az égi trónuson Űlőnek kezében megpillantott (5. f.) s melynek fölnyitására egyetlen teremtmény sem bizonyult méltónak. Helytelen az a fölfogás, hogy ennek a könyvnek tartalmát azok a csapások képezik, melyek a könyv ki nyitásakor az emberiségre zúdulnak, mert a könyv csak akkor nyilhatott ki, ha már mindenik pecsét lefejtődött, vagyis a csapások a pecsétekhez csatlakoznak. míg a könyv tartalma a csapásokat követő isteni szabadítás. Ezért vágyik a könyv megnyitására az apostol és ezért fakad sírva, mikor arra nincs remény. Ezért van, hogy a könyv megnyitására csak egy lény méltó: Az, aki a pecsétek csapásainak szorongását ártatlanul saját testében szenvedte el előbb, a Bárány. A könyv pecsété a bűn miatt kimondott isteni ítélet; amikor egy ítélet teljesül, a pecsét lepattan. Az ítéleteket Az küldi, aki azokat előbb maga szenvedte el; tehát a csapás csak annak nehéz, aki nem az Ő irgalmas, szerető kezéből fogadja azt. A csapásokon Jézussal és Jézus nélkül lehet átmenni. A csapások célja nem a bűn-

tetés, hanem a hamissághoz tapadó emberi akarat megfőrése, a konkoly és búza ketté választása, a választottakban annak a forró fohásznak megérlelése, hogy a mai világkormányzatot Jézus uralkodása váltsa föl. Ezért az egész könyv végtanulsága ez: „Igy szól, ki e tanúságokat teszi: Bizony, hamar eljövök! Bizony, jöjj el, Jézus Uram!” (Jel. 22, 20.) A könyv felnyitásának akadálya tehát nem a hitetlenek gonoszsága, hanem a hívőknek a mostani világgal való megelégedése s annak az imádságnak erőtelensége: Jövel, Jézus Uram! Nem józan dolog hát az Isten ígéreteit, a teljesülés jeleit nem vizsgálni; ehelyett Márta-jótekonnykodással, világjavítással foglalkozni, mert épen a hívőknek ilyen lelkülete hátráltatja Jézus eljövetelét. Ajánlatos ellenben Jézus eljövetelének ígéretét és a vele kapcsolatos egész kérdéskört állandóan, de józanul és bibliai fegyelemmel tárgyalni s a világot az Istentől megígért jövőnek a fényében megismerni; mert csak ezzel a látással lehetünk józan imádkozók és hű bizonyágtevők.

94. AZ EZERÉVES BIRODALOM LAKÓI ÉS URAI.

Amikor a pecsétek s a pecsétekbe foglalt kürtszavak és csészék csapásai munkájukat elvégezzik s a Völegény fogadására a menyasszony felkészül, szóval amikor Jézus eljövetelének két feltétele teljesül: a földön a következő lesz a helyzet. A menyasszony, vagyis az egyház nem lesz többé az emberek között, hanem elragadott állapotban. Ez az elragadtatás abban különbözik Jánosnak palmoszi elragadtatásától, hogy utóbbi csak szellemi volt, így tehát az apostol az elragadtatás után visszatért a mostani testi életbe; míg az egyház elragadtatása testi is lesz, tehát feltámadás előzi meg. A testi elragadtatás állapotáról némi sejtelmet nyújt Jézusnak feltámadás után való állapota, mozgása s emberekkel való érintkezése. Az egyháznak az ezeréves uralom alatt elfoglalandó helyzetéről semmit bővebbet nem tudunk; egyébként *nem feladatunk ilyen kérdéseken törni a fejünket*, mert már erre az állapotra illenek az apostol szavai, hogy amiket szem nem látott, fül nem hallott s emberi értelem ki nem gondolt, olyanokat készített Isten az Őt szeretőknek. (I. Kor. 2, 9.) Ugyanakkor a fenevad és a hamis próféta testestül vettetnek a kénköves-tüzes mocsárba (l. 195.), vagyis a kárhozat végleges állapotába: számukra visszatérés többé nem lehetséges. A visszatérő Krisztus és választottai ellen támadók seregét megöli Jézus szava (a szájából kijövő kard); de ezek csak a halál martalékai lesznek, úgyhogy végleges ítéletre most még nem kerülnek s a második, nem okvetlen boldogító

feltámadás vár, reájuk. Az emberek túlnyomó része azonban sem a választottak, sem a most meghalók csoportjába nem tartozván, tovább is ugyanabban az állapotban marad és átmegy a következő korszakba, melyben Jézus — a Jelenések Könyvének szavai szerint — ezer esztendeig fog uralkodni s Vele együtt uralkodnak azok is, akik a fenevad bélyegét nem vették magukra, tehát a győzedelmesek. (Jel. 20, 4.) Ez az ezervéves birodalom vagy millenizmus, melynek ezer évét azonban nem szabad számmennyiségben számítanunk, hanem a számszimbólika szabályai szerint csak egy hosszú kerek korszaknak vennünk.

95. A NAGY VÁLTOZÁS.

Mi lesz sátánnal e hosszú korszak alatt? Jel. 20, 1—3-ban olvassuk, hogy láncsal megkötözik és a feneketlen mélységbe vetik. (l. 165., 193., 216.) Ez annyit jelent, hogy sátánnak a képleges ezer esztendő elteléséig nem lesz módjában működni, tehát kísérteni sem. Az emberi társadalom gonosz sugallatok és vezetők nélkül abban az irányban fejlődhetik, amelyet az új urak fognak megszabni és sugálni. Még mindig megmarad azonban az önkísértés lehetősége, mert a kormányzottak, a földön akkor élő emberek a bűntől megrontott lelkiségben élnek s így a testiségre hajlamosak. De az egyéni hajlamokat vissza fogja szorítani az új korszak és így a közület fejlődése egészséges és szellemi lesz; legfőljebb annyi lehetséges, hogy akinek ez az uralom nem tetszik, az félrehúzódik tőle. Ezt az uralkodást vasvesszővel való uralkodásnak jellemzi Jézus, tehát a jónak és igaznak parancsuralma lesz. (Jel. 2, 27; v. ö. 247.) Az isteni akarat tehát ebben a korszakban minden akadályt letör, mely megvalósulása ellen támad. Akkor majd nem szállhat ilyen panasz az ég felé: Miért engedi meg Isten a rosszat?! Ám akik ma is elégedetlenek Isten világkormányzatával, akkor majd amiatt fognak zúgolódni, hogy nem tehetik, amit akarnak, Isten ma is angyalain keresztül valósítja meg akaratát: akkor egy könnyen-véren át nevelt s minden próbában hűnek talált sereg áll még szolgálatára: a választottak, a föld új urai, kik multjuknál fogva a kicsinynek, elnyomottnak, alázatosnak lesznek gyámolítói és szolgái. Megkezdődik a szolgálva uralkodás, melynek jel-szavát az ú. n. felvilágosult abszolutizmus hangoztatta, de amelyet az emberi természet önző és rabló volta miatt még csak meg sem kezdhettek. Mi más lesz minden akkor, ha azok fogják kormányozni a világot, akik Jézus iskolájában tanulták meg a szolgálatot! Hogy fognak gyógyulni az évezredek sebek, melyeket családi, osztály- és nemzeti ellen-

tétek ütöttek! Hogy fognak ujjongani a megsegített szegények, a fölemelt lesujtottak, a megkeresett árvák s a megvigasztalt sírók! Hogy fog a szeretet e világra harmatként alápermetezni, virágillatként mindent betölteni, kacagásként mindenben átcsempélni! Mert mindenben, amit az új világurak tesznek, Jézus neve fog áthangzani. Csodálatos lesz a változás!

96. AZ EZERÉVES BIRODALOM ROSSZ HIRE.

Sajnos az ezeréves uralkodás fogalmával az emberek olyan testi tisztátalan és önző váradalmakat kötöttek össze, melyeknek a Bibliában semmi nyoma; mégis fanatikus hittel várták ezeknek teljesülését. Egyes csoportok a maguk uralmának kezdetét s ellenségeiken veendő bosszújuknak alkalmát várták az ezeréves uralkodástól. Minden bibliai reménység ösellensége, a racionalizmus, nem tett különbséget biblia és emberi hozzátoldás között, hanem a kétőt együtt ítélte el. A racionalizmusnak nem épen az önző testi képzetek fájnak, melyeknek evilági megvalósulása nagyon is szájuk íze szerint való, hanem épen az fáj nekik, hogy ennek vége lesz s Jézussal új uralom jó a világba. Ők azt tartják testiségnek és alacsony képzetnek, ha a testit a szelleminek, az önzést a szolgálatnak alá kell rendelni. Azért nincs okunk az ezeréves uralom képzetét, sem a Krisztus uralmának megvalósulásáért való buzgó imádkozást szégyelni!

97. AZ EZERÉVES URALOM ÉSZSZERŰSÉGE.

A Bibliának az ezeréves uralomról adott tanítása nem testi, mert nem test, hanem a szellem diadalát tanítja az anyagon. Ma pénzvágy, élvezetvágy és erőszak kormányozzák a világot; ma a politikusok bűnnek tartják, ha népeiknek kiharcolt testi előnyökből a szegényebb népeknek valamit átengednek; ma a külső erőt, a hódítót imádják; ma a testi erő és szépség állanak az érdeklődés középpontjában. Az ezeréves birodalom ura olyan valaki lesz, aki az előtte levő örömért a mostani világban szégyenteljes keresztet szenvedett (Zsid. 12, 2) s uralkodótársai azok lesznek, akik Őt követve, gyalázatát hordozták. Akkor ők a most elmulasztott örömet fogják aratni. Aki az ezeréves birodalom fogalmát testinek mondja, az a hegyi beszédet tartja testinek, melynek boldogságigéi a szegénynek uralkodást, a sírónak vigasztalást, a szelídnek földbirtokot ígérnek. Amit a boldogságigék ígérnek, mindaz az ezeréves uralom alatt valósul meg. Akkor valósulnak meg a Miatyánk első kérései: 1) megszentelik az Atya nevét, 2) megvalósul

Krisztus uralkodása, 3) megtörténik a földön Isten akarata. És ezt nevezik a racionalisták alacsony vagy testi képzetnek! Vagy azt tartják képtelenségnek, hogy Jézus eljövetele után nem azonnal a végleges megújulást ígéri a Szentírás, hanem a mostani földön egy közbevetett korszak kezdődik? Ez a közbevetett korszak azonban igen észszerű, ha meggondoljuk, hogy az antikrisztus uralma alatt a tömegek kényszerítve lesznek a fenevadnak való meghódolásra s így ha az utolsó ítélet nyomban ez uralom után következne, sokaknak nem volna módja szabadon, teljes tudattal választani sátán vagy Isten között. Jézus ezeket az elvakított embereket nem fogja egy elsielett utolsó ítélettel örökre elvetni, hanem miután az ezeréves birodalomban az ellenkező kényszerít alkalmazta velük szemben, alkalmat ad még egy utolsó választásra. Ez az utolsó választás már nem a hit alapján fog végbemenni, mint az egyház állásfoglalása, hanem a látás alapján, mert úgy sátán uralmát a fenevaden keresztül, mint Isten uralmát a Bárányon keresztül az emberek akkor már tapasztalatból fogják ismerni.

98. SÁTÁN MEGKÖTÖZÉSE.

Természetesen sátán megköltözését is gúnyosan lemosolyogják a racionalisták. Persze ők ezt nem tudják más-ként elképzelni, minthogy egy nagy szárnyas angyal lerepül az égből a földre, ott megragadja a szárvas, szakállas ördögöt s két nagy vasláncsal összekötözi; azután valami szűk kútha tuszkolja bele, hogy a föld alá kerüljön. Ezeknek a racionalistáknak sejtelmük sincs a szellemi hatalmáról, a testi világon túl levő szellemi világról; annak a földi berendezésekhez hasonló berendezéséről s arról, hogy a testi világnak nincs önmagában léte, hanem csak a szellemi világnak visszatükröződése. A Biblia képei a szellemi és testi világ analógiáján alapulnak. Van szellemi börtön és vannak szellemi láncok; Jud. 6. szerint a szellemi börtön a sötétség, melyet Isten bármikor teremtményeinek lelkére bocsáthat s őket a működéstől elvághatja.

99. AZ EZERÉVES URALOM LÁZADÓI.

Említettem, hogy sátán félretétele után is lesz a földön kísértés, mely a Krisztus uralkodásának áldásait látó emberiség ellenállásából ébred. A régi önzés megpróbál utat törni; a régi hatalmasok megpróbálják helyüket és jogikat megtartani; a régi hazugság mocsarai itt is, ott is megállanak az emberek emlékezetében. S az igazság acéllevegőjétől fázó hazugok, a megszégyenített igazságtalanok, a fél-

reállított erőszakosok, a szeretet melegét el nem viselő önzők és a napfénytől szívük bensejét rejtő tisztátalanok lassankint félre fognak húzódni. Most cserélődik a helyzet. Míg a fenevad birodalmában a napba öltözött asszony menekült a sivatagba, most a napfény ellenségei fognak visszahúzódni a szent kultúra és a szeretet civilizációja elöl a föld négy sarkára (Jel. 20, 8), vagyis az új civilizáción kívül. Nem azért húzódnak vissza majd, mert üldözik őket, hanem mert az új uralommal egyet nem értenek és annak közelségét elviselni nem képesek.

100. SÁTÁN ELOLDÁSA.

E sajátságos népvándorlás befejezésekor, mikor az új konkoly az új búzától önként elválík, Isten még egyszer módot ad arra, hogy kiki nyíltan megmutassa belső titkos törekvését. Az ezer év, azaz egy befejezett, kerek fejlődés végén sátánt feloldják a láncoktól, vagyis Isten a homályt elveszi szeméről. Nem kell hosszú idő arra, hogy sátán az új helyzetet áttekintse s természetes szövetségeseit felfedezze. A hosszú magába mélyedés által csak a bukott dölyf dühe nőtt meg, úgyhogy éhes mohósággal veti magát az áldozatra. A hazugok, törvénytelenek, erőszakosak, önzők és tisztátalanok szellemjelenéseket kapnak; új isten létéről győződnek meg; a levegő újra megtelik gonosz szellemekkel s azok az embereket megszállják. A sötétség bátor, majd szemtelen, végül elbizakodott lesz. Hatalmas szervezkedés indul meg, hogy a „mulyáktól“, a szeretet szolgáitól a föld uralmát elragadják. Még egyszer s utoljára megszerveznek a szentek tábora ellen egy támadást, melyet fanatizált ördögösök elvakult dühükben indítanak. L. 153.

101. AZ UTOLSÓ ÍTÉLET.

Mikor aztán minden földön élő ember belső indulata kényszer nélkül napvilágra jött s kiki szabadon abhoz a táborhoz állott, melyben jól érzi magát: elérkezik az utolsó, végleges ítélet órája s trónusok, vagyis tekintélyek emelkednek föl, hogy ítéljenek. Mily csodálatos isteni bölcsesség hozta a bűnös emberiséget eddig a pontig! Az ezer esztendő s az azt követő rövid alkalom nélkül, mellyel mindenki szabadon választhatta meg, hogy kihez tartozik, sokan azt mondhatták volna: Uram, nem láttuk, miről van szó; megkötözöttünk voltunk! Most nem lesz mentség! Az ítélet nem emberi képzetek szerint fog végbemenni. Nem lesz sorban állás, nem lesz várás. A halottak feltámadnak s mindenkinek külsejére lesz ráírva lelke és ítélete. Egyszerre egy-

villámfény sujt le s mint sötét teremben magnéziumfényre az arcok, tűnik fel mindenkinek addig tudott ítélete. A mindent betöltő isteni fény elől az elítéltek hátrálva fognak menekülni s mindenki önönakaratával találja meg helyét, egyik a szeretet ragyogó fényének összekötő hatalmában, másik a külső sötétségben, melynek sírása s dühödt fogcsikorgatása is elviselhetőbb lesz, mint Isten tekintete előtt maradni. A könyvek megnyitása az emlékezet és önismeret megnyitása lesz. Az élet könyve a választottság tudata, melyet Isten boldogító szeretete húz alá. A választottak, az első feltámadás részesei, nem kerülnek ítélet alá. Sátán örök ítélettel vettetik a tüzes mocsár tehetetlen tespedésébe.

102. A ZSIDÓK VÉGSŐ SORSA.

Mielőtt az utolsó nagy változás tanui lennénk, néhány régi fogalmat kell az új világban elhelyeznünk. Hol lesz Izráel az új világban? Sokan a 7. fejezet 144.000 elpecsételtjében akarják látni Izráelt, amint a nagy nyomorúság elől elragadott egyház szerepét a földön átveszi. De a 12×12.000 -nyi sokaság a minden oldalról 12.000 futamatot mérő mennyei városnak felel meg; arról pedig azt halljuk, hogy az az egyház, Krisztus mennyből leszálló felesége. A napba öltözött asszony képébe sem lehet Izráelt beöltöztetni, mert nem ennek bizonyágtevő magva hatol be az égbe, hogy sátánt onnan ledöntse; Jézusra sem alkalmazható a mennybe ragadott mag képe, mert Jézus születésekor az asszony és a sátán viszonya nem az akkori tévelygő zsidóság és a sátán viszonya volt; a zsidóságot sátán Jézus földi élete idején különösebben nem üldözte. (Jel. 12, 4. 12—17.) A Jelenések Könyvében a testi Izráel két alakban jelenik meg: 1) mint sátán zsinagógája s 2) mint az egyházba meglévő választott mag, mely azonban az egyházhoz tartozik. (Jel. 2, 9; 3, 9.) Az ezeréves birodalomban kezdődik Izráelnek, mint megtérő népnek a szerepe s ekkor bűneinek nagysága őt a bűnbánók elsőjévé teszi. Mint az első bűnbánó, ő lesz az egész emberiség vezetője a megbántott Messiás elfogadásában és szolgálatában. Az új teremtésben Izráel külön szerepéről nem olvasunk; akkor, úgy látszik, a nemzetek soraiban kell őt keresnünk.

103. A POGÁNYOK VÉGSŐ SORSA.

Sokat beszéltek az emberek arról, hogy mi lesz a meg nem térő pogányokkal, kik Jézusról nem hallottak s a bűnbocsánat ismerete nélkül haltak meg. A „pogány” szó nem bibliai; csak az ókori keresztyénség későbbi századaiban akkor állott elő, mikor a bálványimádás a hódító ke-

resztyén egyház elől a falvakba és tanyákba húzódtott vissza; pogány tanyait jelent. (Latin paganus-ból.) A Bibliában olyankor, mikor a magyar pogányt fordít, „nemzetek” (ethnoi, etnikoi) áll. Ez alatt pedig a nem zsidókat kell érteni. A Jelenések Könyve legnagyobb részében is megtartható a szónak ez a jelentése; bár az lassan átformálódik, úgyhogy az új teremtésben a nemzetek az egyházzal s már nem a zsidó néppel állanak szemben; sőt ekkor már a zsidók is közéjük számítanak. (Jel. 22, 2.) A nemzetek, azaz az egyházhoz nem tartozó emberek, a fenevad uralkodása alatt sátáni szuggesztió zsákmányává lesznek s résztvesznek az antikrisztus imádásában. (Jel. 13.) Krisztus visszajövelekor rettenve látják be tévedésüket s a „vasvessző” kormányának kénytelenek engedelmeskedni. Idővel egy részük belátja a Krisztus uralmának igazságát és önként Krisztus oldalára áll. Sátán feloldozásakor azok, akik e belátást eltaszították maguktól, nyíltan Krisztus ellen fordulnak s ezzel az ítéletre megérnek. Az új teremtésbe csak azok jutnak be, akik sátánnak ellenálltak. De mi történik a közben meghalókkal; azok milliárdjaival, akik az üdvösség ismerete nélkül hálnak meg? Vajjon igazuk van azoknak a szűkkeblűeknek, akik őket mind pokolba taszítják? Erre nézve a következőket mondhatjuk: 1) Isten a halottak dolgát elzárta előlünk s aki e rejtett kérdéseket engedelem nélkül feszegeti, ugyanabba a bűnbe esik, mint a halott-idézők (spiritisták); 2) ha az élő nemzetek megvilágosításáról Isten oly bölcsen tudott gondoskodni, mint az ezeréves uralom alatt, akkor a halottak sorsát is rábízhatjuk az Ő bölcseségére; 3) a Biblia egyes helyei halvány célzást tesznek ennek az elintézésnek módjára s rámutatnak arra, hogy ha a halottak nem térnek is meg, de megvilágosodnak s aszerint, ahogy a földön rendelkezésükre álló világosságot fogadták, fog ez a világosság kiegészülni s fogják az addig rejtett kérdésekre a feleletet megkapni. (I. Pét. 3, 18—4, 6.) Senki nem kap igazságtalan ítéletet; emberek, akik magukat keresztyéneknek mondják, lehetnek elfogultak és igazságtalanok; egy kézlegyintéssel elintézhetik pogányok millióinak sorsát; de Isten nem lesz igazságtalan senkihez sem. Aki Jónásnak a futónövény példázatát adta, nem fog kezéből ok nélkül senkit kiejteni!

104. ELSŐ ÉS MÁSODIK FÖLTÁMADÁS.

A Jelenések Könyvének utolsó fejezetei két föltámadásról és második halálról beszélnek. Új születés, új teremtés és föltámadás részben egy fogalmat jelentenek. (Máté 19, 28; Ef. 5, 14.) Az Isten új teremtése a szíven kezdődik

el: Isten új szívet ad belénk, a köszívet hússzívvvel cseréli ki, ami azt jelenti, hogy az isteni hangok iránt érzéketlenül szív szellemi érzékenységet kap. Egyelőre az új szív a régi, bűnös testben lakik s abban magát rosszul érzi. A halál megszabadítja ugyan a testi kísértésektől, de élettevékenységeinek nagy részétől megfosztja. A feltámadásban a megújult szív magához méltó lakást kap; tehát a szív újonnan születését a test föltámadása teszi befejezett műveletté. Miért nem követi a szív újjáteremtését rögtön a test újjáteremtése, a föltámadás? Azért, mert a szívnek a bűnös test folytonos kísértései és próbái között kell megszilárdulnia s ha ez a megszilárdulás megtörtént; ha a lélek győzedelmessé lett, akkor készült el a menyasszony Vőlegénye számára. (Róm. 7, 21—25; I. Kor. 15, 58; Kol. 4, 12; Ef. 5, 27; II. Kor. 11, 2; Róm. 11, 25.) Ekkor ért meg a lélek arra a feltámadásra, melyről I. Tessz. 4, 16. és Jel. 20, 4—6. beszélnek s mely azokra nézve, akik földi életükben érik meg a föltámadás időpontját, a test átváltozásával fog járni. (I. Kor. 15, 52; II. kor. 5, 4.) A választottaknak vagy győzedelmeseknek ez a feltámadása kapta a Bibliában az *első föltámadás* nevét. Hogy a Jelenések Könyve az első feltámadással kapcsolatban csak azokat említi, akiknek Jézus bizonyoságtételéért fejüket vették, nem jelenti a többiek kizárását; csak a könyv képes beszédéhez tartozik, hogy a fejtételben a Krisztusért való szenvedés minden fajtáját összefoglalja. Az első tesszalónikai levél világosan mindazokat említi, akik Krisztusban haltak meg. A *második feltámadás* az utolsó ítéletkor lesz és mindazokra vonatkozik, akik az első föltámadásba bele nem jutottak. Míg az első feltámadás csak dicsőséges lesz; a második feltámadás dicsőségre vagy gyalázatra történik, aszerint, hogy a testet felvevő léleknek mi felel meg. (Jel. 20, 12, 15; Ján. 5, 25—29; Máté 25, 31 skk.)

105. ELSŐ ÉS MÁSODIK HALÁL.

Bár az *első halál* mibenlétét a Szentírás nem határozza meg, a két feltámadás analógiájára az első halál alatt a szívnek Isten számára való érzéketlenségét kell tekintenünk, melynek a közönségesen halálnak nevezett testi halál a lezárása, ép úgy, mint a szív újonnan születésének az első föltámadás a kiegészítése és lezárása. *Második halál* alatt a Biblia a második feltámadás után elkárhozók sorsát, tehát a kénköves, tüzes mocsárba való vettetést érti; mely után feltámadás többé nincs. Kik jutnak a második halálba? Azok, akiknek számára nincs több bocsánat; akik a szent Szellemet káromolták, azaz tudatos, szándékos, szabad aka-

rattal vétkeztek. Az első halál és a második feltámadás kevés kivétellel egyetemesek; az első feltámadás és a második halál részlegesen, előbbi a Krisztus tagjait, utóbbi a hazugság fiait éri.

106. EXANASTASIS.

Pál többször említi, hogy az örök élet elnyerésén túl még egy különös isteni kegyelem vár azokra a küzdőkre, akik Krisztus ismeretéért minden e világi kincset szemétnak állítanak s ezt a különös kegyelmet *exanastasis*-nak nevezi. „Ex“ jelentése: -ból, ki, elő; „anastasis“ feltámadást, felkelést jelent; úgyhogy az *exanastasis* a többi halott közül való előállást jelenti, tehát az első feltámadásnak Pálnál előforduló neve. Másutt az apostol jutalomnak vagy bérnek említi. (I. Kor. 3, 14. 15; Fil. 3, 11—14; I. Kor. 9, 25—27; Zsid. 12, 14.) Maga Jézus is sokat beszélt az élet elnyerése mellett megjutalmazásról, mely ahhoz igazodik, hogy a rá bízott talentumokkal ki hogy sáfárkodott. Pál azok közt, akik ugyanarra az alapra építenek, megkülönböztette azokat, akik fát, szénát, pozdorját építenek s építményüknek az ítélet tűzében való elége után pusztá életüket mentik meg s tűzből kiragadott üszöggént jutnak a másvilágba; megkülönbözteti továbbá azokat, akik ugyanarra az alapra aranyat, ezüstöt és drágakövet építenek és jutalmat kapnak. (I. Kor. 3, 10—15.) Pál tehát az üdvözülőknek két csoportját különbözteti meg s ezek közül csak az egyik jut az *exanastasis*-ba. Minden keresztyén küzd a levegőbeli gonosz hatalmakkal; de csak aki testének olyan állutést ad, amely azt elkábítja s megfékezi, részesül jutalomban. (I. Kor. 9, 27.) Sokan futnak, de a célt csak az éri el, aki mindent elfelejt, ami háta mögött van. (Fil. 3, 10 skk.) Mind e feltételeket egybe foglalva, így szól: Törekedjete egymással való békességre és megszentelődésre, mely nélkül senki sem látja meg az Urat! (Zsid. 12, 14.) Az arany, ezüst és drágakő: Isten gyermekeinek békesége; a fa, széna, pozdorja: az egyén érvényesülése és dicsősége, mely versengést hív ki; a test elkábítása és a világ dicsőségének elfelejtése: a megszentelődés. Az énen nyert diadal, mely Krisztust választja s nem a világ jutalmát: a győzelem, melyről Krisztus a Jelenések Könyvének 2. és 3. fejezetében beszél. A *exanastasis* Pálnak világos és jól körvonalozott tanítása; magyar igehirdetésünkben azonban eddig majdnem teljesen hiányzott.

107. AHOL IGAZSÁGOSSÁG LAKOZIK.

Az utolsó ítélet után új eget és új földet látott az apostol s aztán a földre leszállani látta az Új Jeruzsálemet,

vagyis a Bárány feleségét. Az ezeréves birodalomban jók és gonoszok még együtt lesznek; az új földre ellenben gyávák, hitetlenek, undort keltők, gyilkosok, paráznák, varázslók, bálványimádók és hazugok nem mehetnek által; de ezekkel együtt ideát marad a könny, a halál, a kiáltás, a fájdalom is. (Jel. 21, 8. 4.) Az új égben és az új földön igazságosság fog lakozni. (II. Pét. 3, 13.) Az utolsó ítélet tehát, mely az új teremés küszöbén áll, a bűnnel való végleges leszámolást jelenti.

108. SZELLEMI TEST. AZ ÚJ TEREMTÉS ANYAGA.

Isten mindeneket megújít! Még az *anyag is más lesz*, melyből az új világ felépül. Mostani testünket Pál lelki testnek nevezi, mert azt a küzdőtért adja, melyen ma lelkünk a sötétséggel való harcát vívja; lelki test, mert a lélek működésének területe. Szellemi testnek azt a testet nevezi az apostol, melyen és mely által egykor Isten Szelleme mutatja meg hatalmát és dicsőségét. Az új teremtés anyaga olyan lesz, mely könnyen tud majd símulni a szellem akaratahoz és képességeihez. Ma a hiábavalóság átka köti meg az anyagot s tartja azt romlandóság rabszolgálatában. Amikor Isten választottai új szellemi testet öltenek, az anyag is megszabadul valami lenyűgöző tehertől s erőben, dicsőségben, boldogító hatalomban valami olyant ad, amit szem nem látott, fül nem hallott, emberi értelem ki nem gondolt. (Róm. 8, 18—20.) Az anyagnak ezt a változását jól mutatja Jézus megdicsőülése; a feltámadás és a mennybemenetel teste.

109. ÚJ JERUZSÁLEM.

Az új teremtés középpontja egy égből leszálló város lesz, melyről azt halljuk, hogy az az *Új Jeruzsálem*, a Bárány felesége. A Bárány felesége pedig csak Jézus egyháza lehet, melyet vérén vásárolt, szeretetével ápolt. (Ef. 5, 22—33.) E város minden részében pontosan kimért és tökéletes arányú, akárcsak a kegyelem ajándékainak az a tökéletes elrendezése, melyről I. Kor. 12. beszél. A város szellemi pompáját testi képek tündöklésében mutatja be a látomás. Minden átlátszó benne, mint az üvegtenger, melyhez tartozik. Azért az egész várost a trónon Ülőnek ragyogása hatja át, mely jáspis, azaz gyémánt színében tündököl. (L. 168.) Minden alapkö más színű, mint különbözők a közegek, melyeken Isten dicsősége átragyog, de együtt valamennyi a fehéret adja. Különbözőségünk nem tartja fel az életet, Isten szeretetét, csak az, ha mindent a saját színünkre akarunk változtani. Úgy ragyog át rajtunk Krisztus,

úgy egészítjük ki egymást, ha mind Istentől adott színlünkben fénylünk. A csodálatos változatosságú város minden utcáján szabadon ömlik az élet vize, megtermékenyítve az élet fáját, mely mind két oldalán virul s évenként 12-szer ad gyümölcsöt, tehát szüntelenül terem. (L. 168.) Nap nem süt a városban, mert mindent beragyog a Bárány és az Isten. S ami egyházas füleknek talán idegenül hangzik, templom sem lesz a városban, mert Istent többé sem fal, sem szőnyeg nem fogja takarni: a város minden lakója látja és szólhat Vele. Itt csak szellemben és igazságban imádók lesznek; közbenjáró nem lesz Isten és emberek között, mert a város minden lakója pap és király lesz. Ami e mostani világ anyagában arany, ezüst és drágakő, csak halványan tudja sejtetni azt, ami ott levegő, víz és az út pora lesz. (L. 122., 124., 131., 137., 139., 141., 144., 148., 149., 154., 155., 164., 168., 179., 189., 196., 197., 198., 204., 233., 244., 245., 249., 251.) Hogy ez a város a mennyből száll alá (Jel. 21, 10. 11), nem azt jelenti, hogy a város lakói az új földre való leszállásig a menny lakói lesznek s onnan csak az új földre fognak alászállani, hanem azt jelenti, amit az idézett versek mondanak, hogy a város építője, alkotója Isten. Itt tehát a gyülekezet mennybe ragadtatásának bizonyítékát nem találjuk. A város Istentől az új földre teremtett szellemi hatalom lesz.

110. AZ ÚJ FÖLD LAKÓI.

A város az újonnan teremtett föld közepén fog állani. Kik lesznek az új föld lakói? A választott egyházba be nem kerülők, az exanastasisból kimaradók, azok, akiket Jézus megjelenésekor az angyalok a mezőn, az ágyasházban és a malom mellett ott fognak hagyni, a tűzön át mentett üszög, a szabálytalanul küzdők. Még tovább mehetnénk, de csak sejtésképen vetjük oda: a pogányok, akiket az utolsó ítélet nem vetett a tüzes kénköves mocsárba. A Jelenések Könyve így nevezi meg őket: „a nemzetek”. Igen-igen sokan lesznek; de még nem láthatják Istent színről-színre. Az Új Föld közepén ott lesz a *falakkal körülvett város*. Ám a város kapui éjjel és nappal nyitva lesznek, hogy abból az élet fájának leveleit „a nemzetek gyógyítására” széjjel hordják s a föld királyainak dicsőségét (doxa: talán inkább „dicsőségvárását”) a városba Isten elé bevigyék. S a kapuk, melyek a falakat megszakítják s Istenhez az utat mutatják, egy-egy drágagyöngyből lesznek, abból a drágakönből, mely egy állat sebéből készül. Minden gyöngyszem Jézus lesz. S ezek a kapuk arra emlékeztetnek, hogy az új földön az elkövetett bűnökről többé emlí-

tés nem létszen, mert Istennek kegyelme, mint a kagyló testébe jutott moszatot a gyöngy teste, körül fogja venni a mi szégyenünket!

111. AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁG.

A nemzetek gyógyulása nem fog örökké tartani; a város falai lassankint el fognak tűnni s mindenekben minden lesz az Isten. S akkor a Fiúnak és az egyháznak a külön szerepe megszűnik. A Fiú alája rendeli magát Annak, aki mindent Ő alája rendelt volt. Megváltozik-e valami az isteni Háromságban? Aligha, mert Ő változhatatlan. De a szent Háromságnak a teremtéshez való viszonya más lesz. A görög nyelv sajátos kifejezését: „eis tous aiónas tón aiónón“, mi így fordítjuk: „örökkön örökké“. Pedig ebben a kifejezésben végtelen korszakokról van szó. Ki tudja, mit rejt az örökkévalóság?! Mi fogja betölteni a korszakok végtelen számát. Egy bizonyos, ott nem lesz unalom, mint a felvilágosodás költészele az emberiséget fételttel Isten kimeríthetetlen! *)

IX. Az apokaliptikus nyelv.

112. AZ ÉRTELMEZÉS NEHÉZSÉGEI.

A Jelenések Könyvét manapság hét pecséttel lezárt s megérthetetlen könyvnek szokás hirdetni; vagy azt mondják, hogy annyiféleképen magyarázzák, hogy értelmezése bizonytalan. Pedig az érthetlenség és a sok magyarázat nem azt mutatja, hogy a könyv megmagyarázhatatlan, hanem azt, hogy még nincs meg a könyvhöz a helyes kulcsunk. *Racionalista* magyarázók nem engednek a könyvben többet keresni, mint amennyi a szerző tehetségéből, ismereteiből s az egykorú történeti eseményekből kimagyarázható. Ők ugyanis eleve tagadják, hogy a könyv tartalma isteni elevelátásból származnék. Miután eddig semmiféle kortörténeti magyarázattal a könyv helyes értelmét meg-

*) Újabban Magyarországon is foglalkoznak azokkal a nézetekkel, melyek az örökkévalóságot a Bibliából kitagadják. Aión az aei szóból ered s bár végtelenséget nem jelent, de folytonosságot, örökös tartalmot igen. Ez a szó első jelentése. Másod sorban jelent csak folyton tartó nagy időt: korszakot. Aiónios tehát folyton tartót jelent. Azok a meszterkedések tehát, melyek az örökkévaló büntetést korszakosnak fordítják és Sátán megtérésének tanát a Bibliába bele akarják magyarázni, hamisak és a görög szó értelmének téves felfogásán alapulnak.

találni nem tudták, inkább azt mondták ki, hogy a könyv érthetetlen, mint azt, hogy módszerük hibás. Ugynevezett *pietista* vagy „hívő” olvasók igen sokszor renyhe tanulatlansággal és magukbízó felületességgel nyulnak a könyvhöz s első felmerülő ötletüket már „magyarázatnak” gondolják. Persze saját ábrándjaikat és kívánságaikat magyarázzák bele a könyvbe. Ezek a hívő hiszékenyek óriási, legnagyobb részt használhatatlan irodalmat alakítottak ki; inkább csak a zavart növelték; különben a Bibliával ugyanazzal a durva erőszakossággal bántak el, mint a bibliakritikusok: nem figyeltek arra, amit a Biblia mond, hanem előre megalkotott gondolataikhoz faragták hozzá a Bibliát. *Jóakaró és szellemi szándékú* bibliamagyarázók gyakran ott tévedtek, hogy a mai kor fogalmain át nézték a kijelentést s magyarázni kezdetek anélkül, hogy előbb a multban otthonosak lettek volna. Pedig a művelődés, mikor kornak általadja, tovább halad; a szavak értelme, a fogalmak körei, a tárgyak megfigyelésének módja változnak s mégha a szavak eredeti jelentését szótárakban megtaláljuk is, gátolja az eligazodást, hogy mi magunk lettünk mások, mint akik a szavakat valamikor használták. Törekvéseink, érzelemvilágunk eltolódott s úgy járunk a szavakkal, mint az iparos, ki a különben jó szerszámot más célra használja, mint amire az készült.

113. AZ APOKALIPTIKUS NYELV.

Ezek a nehézségek az egész Biblia tanulmányozásánál megvannak. A Jelenések Könyve megértésének külön akadályai is vannak. A könyv nyelvezete a Biblia legnagyobb részének nyelvezetétől eltér s csak néhány ótestamenti könyv egyes részletei foghatók hozzá, mint Dániel, Zakariás egyes részei; bár a Biblia oly helyein is megvan ez az előadási mód, ahol első tekintetre nem sejtjük. Ez a különleges nyelv az *apokaliptikus*. A következő sorokban megpróbálom ennek az apokaliptikus nyelvnek a szabályait keresni. Ha e törvényeket megtaláljuk, a Jelenések Könyvének kulcsa is birtokunkban lesz. A kulcsot persze csak az használhatja, aki használatát megtanulja.

114. AZ APOKALIPSZIS TENGELYE.

Az előzőekben láttuk, hogy az apokaliptikus nyelv abban tér el más előadásmódoktól, hogy mondanivalóit álmokképekbe önti. Az álmokképek más hasonlatoktól abban különböznek, hogy a képek nem értelmi, hanem érzelmi tengely körül csoportosulnak; tehát megértésükhöz nem az értelmi vonásokat kell egymás mellé raknunk, hanem

az érzelmieket. Azt is mondhatnánk: nem a képzőművész szemével kell őket néznünk, hanem a zenész fülével hallanunk; úgy is mondhatnók: az apokaliptikus képeket behúnyt szemmel kell olvasnunk. Ez megfelel a képek éjjeli, álomjellegének. Hogy a szerzővel az együttérzést megkapjuk, abba a kedélyirányba kell jutnunk, amelyben az volt. A képek leírója szintén úgy kapta meg a megjövendölt korral való lélekegységét, hogy ugyanabba a kedélymozgalomba jutott, amely a jövendölt korban lesz. Prófétaíráskor gyakran látni, hogy Isten — vagy az események alakításával vagy mesterségesen — a prófétát előbb a megfelelő kedélyállapotba hozza, aztán mutatja meg neki a jövendőt. Kedélymozgalom alatt azonban nemcsak a hangulatok gyorsan múló felszínét értem, sőt ezt lényegtelebbernek tartom, hanem az indulatok, törekvések világát, mely a lélekben állandóbb, mint a gondolatok világa. Az apostol Patmosz sívár sziklaszigetén, a Krisztus bizonygatólért odaűzetvén, az elhagyatottságnak s Krisztushoz tapadásnak ugyanolyan állapotában volt, mint az egyház a fenevad idejében lesz. Amit leírt, azt mi is csak a Krisztus után való sóvárgás, mennyei örömet és fényt kereső vágyakozás hasonló állapotában érthetjük meg. Az íróasztala mellett tollát rágó bibliakritikusnak még csak halvány sejtelve sem ébred a könyv igazi értelméről; nem csoda aztán, ha arról elmélkedik, hogy a könyv érthetetlen, sőt értelmetlen. Ebben a sóvárgásban az apostolt az isteni Szellem sasszárnya ragadta meg s vitte oly régióba, melybe ember a maga erején soha fölemelkedni nem tud. A látást nem a kedélyállapot adta, hanem a szellemi világ vagy régió. A Jelenések Könyvének olvasója sem jut messze pusztá érzelmi tornával imádkozás és a Szellem szárnya nélkül!

115. APOKALIPSZIS ÉS ÁLOM.

A kedélyállapot azonban az apokaliptikus kijelentésnek csak egyik feltétele; másik az álomszerűség. Ezt az álomszerű elfogadó állapotot vagy éjjeli rendes alvás felhasználásával, vagy révületbe ejtéssel éri el a kijelentés adója, esetleg éber-látomás adásával. A révületnek azt a tisztább, magasabb alakját, melybe János apostol is esett: szellemben lételnek nevezi az Írás. Ezekben az állapotokban a látnok teljesen tehetetlenül áll a kijelentéssel szemben, sem akarata, sem ébredő gondolatai nem zavarják a kijelentés átvételét. Az ily teljes passzivitás oly kijelentéseknél szükséges, amelyek a látnok gondolataitól any-

nyira idegenek és rá nézve váratlanok, hogy a kijelentés sértetlen megmaradása csak az elfogadó ember lelki működésének teljes kikapcsolásával lehetséges. Ez a kikapcsolás az álomban és trance-ban megtörténik. Az égbe felragadott apostol az ott végbemenő eseményeknek ép oly akaratlan és tehetetlen szemlélője volt, mint az álmódó az álomnak. Mégis tévednénk, ha a Jelenések Könyvének tartalmát röpke, elmúló álomnak tartanók. A kijelentő álom más, mint a közönséges megszokott: a képek éles fényűek, biztosan körvonalazottak s a szemlélő teljes lelki feszültséggel látja őket, bár ez a lelki feszültség nem az értelem szándékos figyelme, hanem a kedély fölriadása. Az áloméletet is Isten teremtette s nem cél nélkül; nem kell hát megvetőleg arra gondolnunk, hogy Isten az álomélet felhasználásával közli intéseit. A faraó és Nabukodonozor a kiválasztott nép számára is értékes álomlátásokat kaptak s Józsefnek és Dánielnek Isten adta a képességet, hogy az álmokat megfejtsék. Ne gondoljunk mindjárt az egyiptomi álmos könyvre, mert kijelentő álmokat csak Isten Szellemeivel lehet fejteni! Nem álmoskönyvvel és nem freudista tisztátalansággal! Az álmok magyarázásához élettapasztalatokon alapuló isteni bölcsesség kell.

116. APOKALIPSZIS ÉS KÖLTÉSZET.

A helyes értelmezéshez az is szükséges, hogy költői képek és álomképek között különbséget tegyünk; a különbséget a létrehozó szerv különbsége és a képek egymáshoz illeszkedése adja meg. Költői és álomképek néha azonosoknak tűnhetnek föl, de csak a hangjegyek azonosak, s a skála, a hangszín egészen más. Igaz ugyan, hogy az öntudatlan álomélet az igazi művész alkotásánál is nagy szerepet játszik s a művész értelme nem ellenőrzi mindig, mit miért tesz; mégis az ébredő képeket a művész értelmén szűri át, átdolgozza, rendezi őket. A művész, ha az öntudatlanul ébredő ihletés kifogy, értelmével utánasegít, az öntudatlanul kapottat tovább faragja s bár ezzel az alkotás mélységét rontja, nem tesz helytelenül: a természetes gyémántot csiszolni kell, hogy ragyogjon. Az apokalipszis mindenestül az öntudatlanból száll föl, értelmi utánasegítés itt bűnös; a képek a maguk különös eredetiségükben állanak elénk; idegenszerűeknek, sőt értelmetleneknek tűnnek fel. De csak ebben az érintetlenségükben képesek a kutató lelket megragadni s azt a megértéshez szükséges lelkiállapotba vinni. A költő csak sejt, az apokaliptikus néző lát.

117. APOKALIPSZIS ÉS PHRONÉMA.

Az apokaliptikus képek idegenszerűsége és érthetlensége azonnal megszűnik, ha az olvasó a képnek megfelelő kedélyállapotba jut. Abban a pillanatban otthonosan forog benne és — mint tárgyakat a vak — tapintja Istent. Értelmileg kevesebbet visz el, annál többet kedélygazdagodásban. S ez a kedélygazdagodás tájékozódó képességet jelent, mely a ránk gyülemlő események és viharok közepette szilárdan tart. Az ily kijelentés eredménye: a phronéma, ez a lefordíthatatlan görög fogalomkép, mely értelmi látást is jelent, de sokkal inkább törekvést, kedélybeállítottságot. Az apokalipszisnek egy-egy magunkkal hordott képe olyan, mint mécs a sötétségben, eligazít. Így lesz a prófétai szóból „sötétben világító lámpás”. (II. Pét. 1, 19.) Mikor azt mondtam, hogy az apokaliptikus képből értelmileg kevesebbet viszünk el, nem azt mondtam, hogy keveset. Ellenkezőleg, az apokaliptikus képben igen sok értelmi elem van, de ezt nem lehet egyszerre kibányászni. A kép gazdagsága nem jelenti a sokféle értelmet, csak a gazdag jelentést. A vizsgálódó értelmet nem az ítélet tartja pórázon, hanem a törekvés, a phronéma. (Róm. 8, 6 stb.) Az istentelen ember tehát eltéved az értelmezésnél, az istenfélő és Istent kereső ember fegyelemben marad.

118. AZ ÉRTELMEZÉS ÉRTELMI ALAPJA.

Az elmondottakból az tűnik ki, hogy az apokaliptikus képek értelmezése egyéni, mert a kedélyirányhoz kötött. Ez, azonban csak részben igaz, mert a kedélyirány ép úgy lehet közös, mint a gondolat, csak a kedélyirány értelmi lerögzítése („lekottázása”) nehéz. A kedélyirány állandóbb, mint a gondolat, de tovább adása a gondolaton át történik. Az apokaliptikus képek értelmi alakja csak a képben foglalt törekvés skatulyája. A gondolati képben található tehát az apokaliptikus kijelentés tárgyi rögzítése. A gondolati kép, az ige az egyéni szabadosságot kizárja, az olvasót megköti. Az ige aztán szaporodik a leírt magyarázattal. De akinél a Szellem keltette megfelelő állandó kedélyirány hiányzik s akit mozgó kedélyénél *) fogva nem vezet a folyton működő isteni Szellem, annak a leírt ige idegen és értelmetlen beszéd. Az Istentől vezetett bibliaolvasónál szavak és kedélyirányok úgy összehangolódnak, mint a

*) A kedély szó itt használt fogalmáról l. szerző Római Levél c. munkájának lélektani részét. (54. l.)

zongorán játszónál hangjegyek és kézmozdulatok; vagy a gépirónál betűk és ujjnyomások. A Jelenések Könyvének olvasását tehát mindenkinek épen úgy külön és egyénileg kell megtanulnia, mint a zongorázást vagy gépírást. Ha valakinek kottát adunk kezébe, az azt nem fogja tudni még lejátszani. De azért hangjegyek és betűk is kellenek s így fontos az értelmezés értelmi alapja. Úgy kell meghódítanunk az apokaliptikus szöveget, mint olyan írást, amelynek kulcsa elveszett. Kétségtelen, hogy sok próbálgatásra van szükség s eközben bizonytalanságok lehetségesek. Vannak esetek, mikor a kép értelmét maga az apokalipszis adja meg, például Jel. 1, 20., vagy 17, 15. Ilyenkor oly előnyben van részünk, mint Champollion a bekeretezett királynevek esetében volt. A megnyert és biztosított területekről megfelelő óvatossággal és a bibliai gondolkodás alapos ismeretével kell tovább haladnunk s az eredmény nem maradhat el. Nem marad el, mert rajtunk kívül még Valaki dolgozik a helyes megértésen: Az, aki a kijelentést adta. Az Isten egyházában jelenlevő isteni Szellem gondoskodik arról, hogy egyetlen kijelentés se maradjon az egyházban mindvégig idegen test. A Biblia megértésében is működik az isteni gondviselés és ez a gondviselés nem függ az emberi érdeklődés nyugtalan higanyoszlopától. Mikor Isten órája elérkezik, akármit mondanak is az írástudók, a nép között a csendesek fölfigyelnek és megindulnak keresni. A Jelenések Könyve iránt való érdeklődés életszükséglet és azt nem lehet tekintély szavával elnyomni, mint az éhséget és szomjúságot sem lehet azzal csillapítani, hogy az emberekre ráparancsolunk: Ne egyetek! De az bizonyos, hogy előbbre sem lehet menni, mintahogy Isten akarja. Az Isten minden korban egy bizonyos fokig adta a megértést. A biblia-magyarázattal is úgy vagyunk, mint a kenyérrel: csak a mára szükségset kérhetjük.

119. FORRÁSAIM.

Ebben a könyvben hosszabb kutatás eredményeit tárom az olvasó elé. Tisztában vagyok a tárgy nehézségével s az emberi gyarlóság határaival. Ez a kísérlet nem szentírás, tehát a jövőben kiigazításra, bővítésre szorul. De azt, amit Isten vezetésével eddig találtam, nem akarom lenézni, mert az ily álszerénységgel hálátlan volnék Isten iránt. Ami munkámban helyes, nem az én értelmem diadala: ingyen kaptam Attól, aki ingyen ad mindenkinek, aki Tőle bölcseséget kér. Imádkozó keresésemre nekem

is kellett valamit kapnom. Ezzel az isteni ajándékkal szeretnék másoknak használni. Egy-egy magyarázathoz sokszor évtizedek hosszú útja vezetett s az utat, amelyet megjártam, magam sem tudom mindig áttekinteni. Az olvasó számára érdekes volna megtudni, hogy jutottam el bizonyos eredményekre. De e könyv rövid terjedelme is megakadályoz abban, hogy a magyarázat elnyerésének útját következetesen ismertessem. Az utolsó két évszázadban s különösen az utolsó évtizedekben a Jelenések Könyve iránt az érdeklődés külföldön folyton erősödött. Többé-kevésbé felkészült írásmagyarázók tollából sok értékes, még több értéktelen gondolat látott napvilágot. Magam sok meglátást köszönhetek előttem járó kutatóknak. E magyarázatmódok legnagyobb része közkincsként kézről kézre megy; ezeknél forrást megjelölni lehetetlen s az irodalom ismertetése nem tartozik népszerű munka körébe. A jelen kis munkában az álmélet törvényemek az apokalipszisre való alkalmazása új. Forrásaim pontosabb részének megjelölése szintén lehetetlen. A szótárakra, régiségtani munkákra, kortörténetre és természetismeretre gondolok. A racionalizmus, mikor nem azzal a szándékkal kutatott, hogy a Bibliát cáfolja, sok kitűnő adattal hozzájárult a kutatás eredményességéhez. Másfelől bizonyos, hogy előre elhatározott kételkedéssel és rosszakarattal nem lehet jó munkát végezni. Tudományos nélkülözhetetlenségükről csak ők vannak meggyőződve. Nem vágyódtam őket olvasni, mintahogy egy nekünk kedves és megbízható emberről nem kívánunk rágalmakat meghallgatni. Nekem a Biblia Isten szava! Ezt a meggyőződésemet elmagyarázgatásokkal szétkenni nem engedem. S nem akarom, hogy az Isten beszédét bármiféle tudomány tekintélye is kiüsse a kezemből! Mégis nem a hitemet, hanem az időmet féltettem tőlük.

A következő lapokon a Jelenések Könyvének összes fontosabb fogalmai betűrendben ismertetem. Ajánlom, hogy komoly bibliakutatók ezeket a magyarázatokat, egyfolytában olvasva, igyekezzenek elsajátítani. A lehetőség szerint, a betűrendes beosztás dacára is, a későbbiek a korábbiakra épülnek. Áttanulásuk után a Jelenések Könyvét vegyék kezükbe az olvasók; próbálják meg ismereteiket alkalmazni s ahol megakadnak, a betűrend szerint könnyen rátalálnak a nehézséget okozó fogalom értelmezésére. Ilyen munkával, ismételt kutatásokkal beledolgozzák magukat a könyv gondolkodásába.

X. Az apokaliptikus képek betűrendes magyarázata.

ABYSSOS 1. mélység. — 120. **AJTÓ** vagy **KAPU** fogalmával kapcsolatban senki se gondoljon a mennyben valami bejáratokkal ellátott épületfelére. A szellemi dolgokról minden testinek le kell válnia. Az ajtó és kapu fogalmát a fal fogalmával együtt értjük meg (1. ott); ajtó szellemi értelemben azoknak az akadályoknak leküzdése, melyek az Istenhez közeledést akadályozzák. Jézus ajtó, mert Rajta keresztül az Istenhez vivő út megnyílt. — 121. **ALFA** a görög ábécé első betűje; jelenti a teremtés kezdőbetűjét, a Fiút, kinek szent arca volt az a minta, melyre a teremtésnek formálódnia kellett; ezért minden élet, minden világosság forrása Ő. — **ALLELUAJA!** helyesebben: Hallelujah! 1. ott. — **ALVILÁG** 1. Hádész. — 122. **ANGYAL** (1. még csillag). Jelentése: követ, küldött. Földi értelemben vett követet is jelent; van azonban a teremtettest lényeknek egy osztálya, mely az embernél hatalmasabb, tehetségesebb s mely tisztán szellemi létfokon él; mivel egész létük célja Isten világfenntartó rendelkezéseinek véghezvitele, azért nemcsak foglalkozásukat jelző, hanem egyetemes nevük az angyal. (L. kerub!) Ők a természet erői (szél, tűz; v. ö. Zsid. 1, 7.). Tévedés, hogy a természetben személytelen erők hatnak, minden erőhatás élő lények beavatkozása, kik erejüket Istentől kapják. De nemcsak az erőt kapják Istentől, hanem az értelmet s az utasításokat is, melyek munkájukat irányítják. Isten gondolata belső törvényként él bennük s ezt a bennük élő törvényszerűséget fejezik ki Ezékielnek egymásba forgó óriás kerekei. (Ez. 1, 15. skk.) Úgy is megjelennek azonban, mint Isten tanácsosai s ekkor a földi hasonló hivatás nevével „véneknek” nevezi őket a kijelentés. (L. vén.) Emberek is lehetnek Isten követői, angyalai, olyan kiválasztott emberek, akik különösen szellemi ajándékokkal és égi küldetéssel vezetik a gyülekezeti életet. A gyülekezet angyala gyűjtő fogalom, mely a gyülekezetben az Isten ajándékával, a charisma-val ellátott tagokat jelöli, tehát nem egyes emberre vonatkozik. (L. csillag.) Az Új Jeruzsálemben (1. ott) a kapuk angyalai hívogató angyalok, vagyis az evangélium hirdetői, az új világ evangélistái, kik szavukkal az Istenhez vezető utat megnyitják; ott már kapuzárás nincs; a város kapui mindig nyitva vannak. (L. kulcs, ajtó.) Igen nehéz kérdés az Úr angyalának meghatározása, ki Isten vagy Jézus megsze-

mélyesítője, de Tőle megkülönböztethető; mégis úgy szól és cselekszik, mintha benne Isten szólna és cselekednék.

— **123. ANTIKRISZTUS** jelentése: Ellen-Krisztus. Amint a Fiúban az Atya láthatatlan lényé vált láthatóvá: úgy az antikrisztus is az Isten ellen lázadó sátáni lelkület látható megtestesülése. Az ily megtestesülés célja a krisztusi lelkületnek a teremtésből való kiszorítása, azért antikrisztusi. Akik az antikrisztusi szellemet magukba fogadják, s minden krisztusinak hadat üzennek, azok antikrisztusok. Van azonban az antikrisztusi megnyilatkozásnak egy burkoltabb módja: a messiási reménységhez csatlakozni és Krisztusként jelenni meg; ezt teszik az álkrisztusok vagy hamis krisztusok. Az antikrisztusi gondolat az idők végén egy személyben csúcsosodik ki s minden sátáni ígéret beteljesülésekép, az ember fejlődésének legfelsőbb fokaként jelenik meg. L. fenevad.

— **APOSTASIA** l. szakadás.

— **124. ARANY**, ha salakjától megtisztítják, nem rozsdásodó, minden tüzet változás nélkül kiálló fémnek bizonyul. Szellemi értelemben az arany az ítélet tüzet kiálló s minden kísértésben hű lelkület képe. Az emberi természet nem arany s csak ha Jézus telíti meg, jut belé e drága fém. Az emberben levő arany a szent Szellem; megszerzésében az embernek semmi érdeme nincs. Jel. 21, 21. olyan aranyról tudósít, amely átlátszó üveghez hasonló. Ez az átlátszó arany a fizikai világban arany fényt jelent, melyen azonban más színű fények is átlátszanak, úgyhogy a mennyből leszálló város egyetemes arany fényén az alapokat alkotó sokféle drágakő színe is átragyog. A város a fények és színek valóságos özönében tündököl, de halvány mérséklettel, mert a mindent magába olvasztó főszín az arany. Ennek a fizikailag is csodás szépségű látványnak szellemi jelentése a következő: A mennyei város a megdicsőült választott sereg. Az egyes választottak az egyéniség más-más színében ragyognak. Mégis csodás összhangban egyesülnek, úgyhogy a mindent magába olvasztó uralkodó szín a szent Szellem aránya, ez azt jelenti, hogy ebben a városban az igazság fényét semmi sem fogja föltartóztatni. A drága köveknek és arannak képekül választása azt jelenti, hogy a föld minden drágasága és szépsége szükséges annak a sejtelemnek felkeltésére, hogy mily csodás szépségű lesz a szellemi Jeruzsálem. Mivel azonban az Új Jeruzsálem az újjá teremtett földre fog leszállani s a várost alkotó választottak is már föltámadás után lesznek, bizonyos, hogy a szellemi dicsőségnek fizikai visszfénye is lesz s a szí-

nek előbb vázolt pompája ott fog ragyogni az új terem-
tés fölött. — **125. ARATÁS** az érett termés begyűj-
tése. Szellemi értelemben: igazságosak és hamisak szét-
választása és begyűjtése. Előbbit búzaaratás példázza
(Jel. 14, 14—16.), utóbbit a szüret (14, 17—20.). —
ARMAGEDDÓN l. Harmageddón. — **ASSZONY**
l. parázna, menyasszony. — **ÁGY** paráznaság és
betegség kettős értelmű jelképe; l. Jel. 2, 22. — **BA-
BILON** l. város. — **BÁLÁK, BÁLÁM, BÁLÁMITÁK** l.
nikolaiták. — **126. BÉKA** csúf, utálatos állat: az utálat,
a rondaság, szellemi éktelenség jelképe. (Jel. 16, 13.) Az
emberi kultúrát a bűn megrontja; ami a kultúrában szép,
nemes volt, a fenevad idejében terjedő ocsmányságnak ad
helyet. Ez még a jövőé, de Európa hanyatló ízlése, a né-
ger zene, undorító tánc, hanyatló képzőművészet, nők vi-
selete, arc-, körömfestés eléggé mutatják az emberi fej-
lődés hanyatló irányát. — **127. BÉLYEG** ismertető
jegy vagy jelvény, melynek felvétele valamilyen irányzat,
eszmekör, intézmény tartalmának elfogadását jelenti s a
bélyeg ezt a lelki tartalmat kifejezi. Szellemi értelemben
bélyeget fölvenni vagy hordozni annyit jelent, mint a bé-
lyeggel jelzett irányzathoz való tartozásunkat tudatosan
vagy tudatlanul mutogatni. A fenevad bélyege nem testi,
hanem lelki bélyeg: a lelkületnek az arcra, viselkedésre
való kiülése. (A 666-ot l. a számszimbolikában. V. ö. pe-
cséttel!) — **128. BIZONYSÁGTÉTEL** a Jelenések
könyvének egyik legfontosabb fogalma. A Krisztus Jé-
zus bizonyyságtétele: 1. a Tőle hozott bizonyyságtétel az
Atyáról, 2. a Róla mondott bizonyyságtétel. János ezért
került Patmoszra. A választottak bizonyyságtételükkel
győznek és letaszítják sátánt az égből. (Jel. 12, 9.) Is-
tennek a sátánnal folytatott nagy perében a hívők bi-
zonyságtétele lesz az ítélet, mely a vádlott Istent fölmenti
és a vádló sátánt elítéli. — L. vádló, sátán! — **BOT-
RÁNYKÓ** rossz fordítás, l. kelepce. — **CSAPÁ-
SOK** l. 41 skk. — **129. CSÉSZE** áldozati eszköz;
füstölésre szolgál. Szellemi értelemben: a szívből kiömlő
imádat és hála, mely az áldozat szenén ég; amikor a
földre ömlik ki, ott ítéletté válik; a Bárányról tett bi-
zonyság átok arra, aki annak ellenszegül. — **130. CSIL-
LAG** (l. angyal) időt jelző, időt beosztó, a földi életet
szabályozó, tehát az embervilágon uralkodó égi hata-
lom: az angyalok jelképe; azonban csak jelkép s nem
azonos az angyallal. A gyülekezetek angyalai: a gyüle-
kezeteknek mennyei ajándékokkal ellátott, Istentől kül-

dött vezetői. Az egyház csillagokba öltözik, vagyis égi angyalok hatalmába, világosságába, segítségébe, vezetésébe: úgy ölti magára mindezt, mint ruhát. (Napba, csillagokba öltözött asszony! Jel. 12.) Jézus úgy jelenik meg, mint „ama fényes hajnali csillag”, az esthajnalcsillag, a Vénusz, melynek feltűnése a reggel közeledtét hirdeti. Jézus megjelenése eszerint az új teremtmének, a felderülő isteni nappalnak hírnöke, ki fényével e világ éjszakájában fénylik. (Jel. 2, 28; 22, 16.) A tisztátalan angyalok valamikor szintén fénylő csillagok, Isten dicsőséges teremtményei voltak; Isten világkormányzó munkájának részesei, világosság hordozói. Aztán elfordultak Istentől, tekintetük magukra irányzódott s elhomályosodtak. El kell jönnie az időnek, hogy az égből levetessenek, mint hulló csillagok. (Jel. 12, 9.) Ezek között az angyalok között a sátán a legnagyobb tehetségű és hatalmú volt; ezért eredeti tisztaságában ő is a hajnalcsillaghoz hasonlított. Még ma is a hajnalcsillag latin nevével, Lucifer-rel (fényhozó) jelölik sátánt. — **131. DRÁGAKŐ**, jelképes értelemben, mint a földön a legdrágább és legdicsőbb, az új teremtmés csodálatos értékét és pompáját halvány visszfényként példázza. — **132. EB** keleten tisztátalan állat volt, melyet a házakból kitiltottak s lakása, működésének területe az utca volt; ezért jó példázat a tisztátalanok jelzésére, kik arra méltatlanok, hogy a szent városban megmaradjanak. — **EGYHÁZ** l. gyülekezet, mécsláb, nap, vajudás, város. — **EGYIPTOM** l. város. — **133. ELSŐ SZERETET** az Isten szeretete s nem az az első fellángolás, mellyel kezdő keresztyén korunkban buzogtunk. Ő volt az első, aki minket szeretett, aztán szerettük mi Őt. (I. Ján. 4, 10.) Ezt nyertük meg, mikor bűnbocsánatot nyertünk, mikor Szellemét adta nekünk. Később újra a világot kezdtük nézegetni s magunkban gyönyörködtünk. Ekkor az első szeretet elhomályosodott bennünk; a szeretetből való szolgálat lassankint átváltozott verejtékes szolgálattá. A lélek ebben az állapotban igen alkalmas a kísértések befogadására. A gyülekezetnek vissza kell térnie Isten szeretetéhez, az első szeretethez. — **134. EMBER FIA**, csak Annak lehet jelzője, aki a mi emberi testünket hordozta, emberi lelkünkkel gondolkozott, tehát az égi lények közül csak Isten Fiáé, aki emberré lett s utóbb emberi mi voltát az égbe vitte, megdicsőítette s noha a legfelső trónra ült, emberekhez tartozását nem tagadta meg. — **135. EUFRÁTÉSZ** folyam mellett épült az óvilág legnagyobb városa Babilon. Csak szellemi értelemben vehet-

jük, hogy partján a megkötött angyalok tanyáznak, kik a világhódító gőg, uralomvágy indulatát hordozzák magukban és szellemi tartalmukat a nagy szellemmegszállás idején az emberekkel közölni igyekeznek. A folyam kiszáradása azt jelenti, hogy útjuktól az akadályok elhárulnak s még teljesebb és vadabb lesz hatásuk. (Jel. 9, 14; 16, 12; 1. város!). — **136. EVANGÉLIUM** jelentése örömmüzenet; tárgya: a keresztt, az Isten ingyen, ki nem érdemelt szeretete. Pál szerint nincs több evangélium, csak egy s aki mást hirdetne ezen az egyen kívül, még ha égi angyal is, átkozott. (Gal. 1, 6—9.) Újabb időben kotnyeles írásmagyarázók mégis különböző evangéliumokról kezdenek beszélni s így megkülönböztetik az apostolok hirdette evangéliumtól az örök evangéliumot, melyet angyal fog hirdetni. (Jel. 14, 6 sk.) Óvakodjunk az ily eltévedéstől! Az angyal evangéliuma ugyanaz, mint amelyet az apostolok hirdettek, a szeretet evangéliuma, mely azonban üdvös félelmet, sőt rettegést keltethet, mert az az Isten, aki szeret s Fiát értünk adta, szent Isten, ki bűnnel és meg nem térő bűnössel együtt nem lakhatik. — **ÉG** 1. menny. — **ÉLET** 1. élet fája, élet folyama, élet könyve, élet vize, tűz. — **137. ÉLET FÁJA**, mint az étellel kapcsolatos többi kép, az isteni élet közlője. Ez az élet különböző úton érkezik a teremtéshez s ezeket a különböző utakat jelzik a különböző képek. Isten trónja alatt tűzként tűnik fel az élet (1. tűz, kerub); onnan mégis üdítő vízként csobog tovább, hogy csakhamar a szentekbe ömölve, tűzzel kevert üvegtenger gyanánt (1. ott) terjedjen a trón körül. Az üvegtenger városként is megjelenik; ennek utcáin viszont élet folyamaként hömpölyög az isteni élet árja. hogy a parton ültetett s folyton termő életfákat táplálja. Majd megint olajként halljuk említeni s két olajfán keresztül Isten gyülekezetét, a szent mécslábat táplálja. (Zak. 4; v. ö. Jel. 11.) Ezeken kívül még a képek egész tömege mutatja az életnek a Teremtőtől a teremtésbe vivő útját. E példázatokon is látszik, hogy az élet szimbólumai többek egyszerű hasonlatoknál, amennyiben a fizikai élet a szellemi életnek további megvalósulása s ezért a szellemi világ törvényeit hordozza magában. Az élet fája a szent város utcáin áll, tehát a közlekedés útjain; ez azt jelenti, hogy az élet a mindennapos érintkezés alkalmi útján lélekből lélekbe terjed. Amerre keresztyének, sőt Isten angyalai egymást szeretetben megkeresik, arra az isteni élet folyamai hömpölyögnek, mert mindenki, aki az életet magába fogadta, annak forrásává változik. (Ján. 4, 14.)

Ahol Isten gyermekei érintkeznek, vagyis ahol közösségek alakulnak, oda Isten olyan bizonyságtevőket s tanítókat helyez, akikből, mint a két olajfáról az olaj, árad az élet. Az ilyen bizonyságtevőket másik kép gyanánt az élet fája jelképezi: gyümölcscsel vannak rakva, tudniillik bölcseséggel s a bölcsesség ízes gyümölcsként vihető el róluk. A paradicsomkertben, hol az első emberpár élt, ez a csodálatos isteni berendezés valóságos képekbe volt öltöztetve. — **138. ÉLET KÖNYVE:** Isten élő emlékezete vagy tudata, ép úgy, mint a többi égi könyv is. Az a felfogás, hogy az élet könyve az összes választottak nevét tartalmazza s így az isteni eleverendeléssel volna egyértelmű, helytelen s a Bibliával össze nem egyeztethető. Inkább az élettérben pillanatnyilag benne levők jegyzéke; mintahogy egyiptomi képeken látható, ura vagyónát jegyző sáfár írta össze az állatállományt, úgy szedi számba Isten vagyonát a választottakat megpecsételő angyal. (Jel. 7.) Az élet könyvéből ki lehet nevet törölni s oda újra be lehet írni. (Jel. 3, 5.) Élet könyvébe beírni vagy onnan kitörölni ugyanaz a művelet, mint másik képpel: a szent olajfába beoltani vagy onnan kitörni valamely ágat. (V. ö. Róm. 11.) — **139. ÉLET VIZE.** Palesztina vízhiányban szenvedett, kevés forrás volt csak s általában csak a vízvermekben (ciszternákban) eltett pállott esővizet itták. Nagy jótétemény volt az „élő víz”, a természet adta friss víz. A víz minden alakjában úgy tűnt fel, mint az élet fenntartásának igen fontos és nélkülözhetetlen feltétele. A víz szellemi értelme: az az életár, mely Istenből tör ki, az egyetlen igazi forrásból, mely a teremtésben hol felüdítő szóként, hol a szeretet cselekedeteként jelenik meg, mint irgalom, mint ítélet, mint ismeret, mint bölcsesség. A bűn sivatagában eltikkadtakat csak az élet isteni vize elevenítheti meg. L. élet fája! — **140. ÉLŐ FA** mind testi, mind szellemi értelemben: gyümölcseivel a testi és szellemi élet táplálója. Elpusztítása az élet megvonását jelenti, Isten ítéletét. Isten sokáig vár; szinte érthetetlen hosszú tűréssel adja ajándékait a gonoszoknak; egyszer csak megvonja tőlük az életet s ennek egyik módja az, hogy az élő fákat megveri. L. élet fája. — **ÉLŐ VIZ** l. élet vize. — **ÉLŐ LÉNY** vagy egyszerűen csak **ÉLŐ** l. kerub. — **ELRAGADTATÁS** l. 25—29. — **141. FAL:** sátorfal, templomfal, városfal, a frigyláda fala; az isteni dicsőség, erő elrejtője, takarója, tehát ugyanolyan jelentőségűek, mint a szövetségsátor takarói és függönyei vagy az ajtószárnyak. Más képekben a felhő vagy füst tölti be ugyanazt a sze-

repet; füst töltötte be a sátort és templomot; ködoszlop vezette a zsidókat a sivatagban; köd fedte el Jézust tanítványai elől a megdicsőülés hegyén és a mennybemenetelkor; felhőn vagy ködön ülve fog egyszer ítéletre eljönni. (Jel. 1, 7; 14, 14.) Ugyanilyen jelentőségű volt a Mózes arcán levő lepel. (II. Móz. 34, 33—34; II. Kor. 3, 13—18.) Ugyanilyen okból fedték el magukat a kerubok szárnyukkal. Isten közellétét, közvetlen hatását a teremtmény csak különböző fokozatokban bírja elviselni; ezért kerülnek Isten és teremtményei közé leplek, függönyök, szőnyegek, kerítések, falak, melyeknek szellemi értelme: Isten szentségének, megsemmisítő tűzerejének lefokozása, hogy elviselhessük. Persze mennél több a lefokozó eszköz, annál homályosabb a kép, melyet Istentől alkotunk. A test maga is ilyen lefokozó eszköz, úgy-hogy a lélek, amikor elragadtatásban vagy halálban testen kívül jut, egyszerre felszabadul a kötött testi látás alól; ez a szabadulás azonban számára ítéletet és borzalmat is jelenthet, mintahogy még a próféták is szinte holtan estek le ilyenkor. Valahányszor a túlvilágot tőlünk elválasztó lepel föllebben, bennünket mindig rémület fog el. Így járta meg egyszer egy lélekidéző spiritishta médium, mikor várakozása ellenére nem szokott tévzsellemei, hanem a szent túlvilág jelent meg neki, melyhez a spiritiszták pusztá idézéssel sohasem férnek. (I. Sám. 28, 11 skk.) A spiritiszták világa a tisztátalan szellemek társasága, mely a bűnösben csak a halál borzadását, de nem a szentségtől való félelmet kelti. Az úgynevezett „egyháziasság” is fal, amely az élő kegyességet a szertartásos kegyességtől elválasztja; akik Isten szentségét nem akarják elhordozni, szokásokkal és szertartásokkal elégesznek meg, melyek Isten való lényét elfedik előlük s egyúttal meg is csalják őket. Van azonban Istentől rendelt szellemi fal vagy lepel, mely a bűnös számára Isten szentségét elviselhetővé teszi, mégis Isten dicsőségéből semmit el nem takar s ez a fal: Jézusnak a bűnösért kiontott vére. Olvassuk, hogy még az Új Jeruzsálemben is lesznek falak, bár a bűn ott már nem fog Isten és teremtményei között lenni. Ez azt jelenti, hogy idő kell ahhoz, hogy Istent közvetlen szemlélettel tudjuk nézni s ehhez a népeknek gyógyuláson kell általmenniök. (Jel. 22, 2.) Ekkor azonban a választóttak, tehát az Új Jeruzsálemet alkotó szent közösség, már közvetlen szemlélettel nézik az Istent s ezt a közvetlen szemléletet az Írás úgy fejezi ki, hogy a városban nem lesz többé templom, hanem az Úr, a mindenható Isten lesz maga a temp-

lom, továbbá a Bárány. (Jel. 21, 22.) Isten örökké a Bárány alakjában jelenti ki magát s a szeretet e tényén keresztül dicsősége elhordozható lesz. L. templom udvar, város, Jeruzsálem. — 142. **FARK** az alattomoság, a hátulról támadó kiszámíthatatlanság jelképe. Olvasunk 1. sátán farkáról, mellyel követőit maga után söpri; e képben a fark az értelmet elvettető szuggesztív jelképe, mely a sátán hódításának természetszerű és rendes módja; veszedelmes tehát minden szuggesztív, hipnotikus „gyógymód”; mert az öntudat és akarat elaltatásával az ember sátán követéséhez szokik; 2. a spiritiszta szellemeket jelképező sáskák farkáról, mely skorpióhoz hasonlít s a gyanútlan áldozatnak alattomos pusztulást okoz. L. sáska, skorpió, 273. — 143. **FÁKLYA** görögül lampas; nyugtalanul lobogó lángja a bűn ellen harcba induló szent Szellemnek jelképe, tehát a harcoló, támadó isteni világosságot jelenti. — 144. **FEHÉR** szín, jelkép, melynek szellemi jelentése: folttalan, homálytalan, szent, élő dicsőség. A veres vér fehérre tesz. L. veres. — 145. **FEJ** az értelem székhelye. Mivel pedig az értelem még a sárkánynál és a fenevadnál is Isten ajándéka, melyet azonban azok rosszra használnak, azért ezeknek az állatoknak hét feje van. A földi hatóságok Istentől vannak, mégha bűnös emberek töltik is be őket. (Róm. 13, 1.) Sátánnak hét feje Isten adta nagy értelmét mutatja, melyet Mihály főangyal annyira tiszteletben tartott, hogy a sátán megdorgálását Istenre hagyta. (Júd. 9.) A világbirodalmak nem fennállásukban, hanem irányukban rosszak. Ezért Cirus (Kürosz, Kóres) Isten fölkentjeként szerepelhet. (Ézs. 44, 28; 45, 1.) Egy-egy fej nem okvetlenül egyes uralkodókat jelöl, inkább kormányzati rendszereket, dinasztákat, uralkodó típusokat. Mivel a világon való uralkodás isteni akarat (Isten nem az anarchiát akarja), azért a világbirodalmak száma hét. A hetes számot tehát itt is a számszimbolika szabályai szerint nem mennyiségként kell felfogni s így haszontalan munka a világtörténelemből okvetlen hét birodalmat akarni kibányászni. E hetes számból öt esik el, a világi történés száma szerint, megint nem kell tehát öt birodalomra találni, mely János korát megelőzte volna. (V. ö. Jel. 17, 10.) Még kevésbé kell hét vagy öt császárt keresni a képek megmagyarázására. A fejeken levő káromló nevek a fejek tartalmát jelentik (l. név), vagyis azokat a gondolatokat, melyekkel a fenevad értelme telve van: Isten ellen lázadó, káromló terveket. — **FELESÉG** l. menyasszony. — 146. **FELHŐ** annak a szellemi ho-

málynak jelképe, mely Istent szemünk elől eltakarja. Jézust felhő takarta el tanítványainak szeme elől s felhőn fog visszatérni. (V. ö. fal.) A felhő tehát a szellemi lét láthatatlanságából a testi lét láthatóságába való belépést vagy a láthatatlanból a láthatóba való távozást kíséri és így jelzi. (L. menny.) — **FELTÁMADÁS** 1. 104., 106. — 147. **FENEVAD**: elvadult állat; ennek természetével próbálja az isteni kijelentés az Istentől elvadult és csak testi kívánságaitól vezetett ember lelkiületét kifejezni. Aki Istentől elfordul, a szeretettől fordul el; ha uralkodik, nem szolgál, hanem önző falánksággal csak birtokolni, élvezni akar. A fenevad ellentéte a szelídség és engedékenység szimbóluma a Bárány. A Szentírás több fenevadat említ. Dániel a négy birodalmat különböző fenevadak alakjában jelenteti meg, melyek közül egy a valóságban elő nem forduló állatalak. A Jelenések Könyvében említett fenevad a párdúc kegyetlen vadságát, a medve letipró otrombaságát és az oroszlán széttépő erejét egyesíti magában. (Jel. 13, 2.) Ugyanannak a szellemi tartalomnak több földi megvalósulása is lehet. Így a fenevad jelentheti 1. azt a szellemet, mely a világbirodalmakat egyetemesen áthatja; 2. a történelem összes viláгурalkodót egy fogalomba összesítve; 3. az utolsó viláгурalkodót, az antikrisztust. L. antikrisztus, fej, kulcs. — 148. **FOLYAM, FOLYÓVÍZ** fizikai értelemben is áll, szellemi áramlatok jelképe is lehet, néha pedig mindkettőt jelzi, például azoknál a csapásoknál, ahol a folyók vize megromlik, hol a testi csapások szellemi eredetre mennek vissza és sokszor testi és szellemi alakjukban egyszerre jelennek meg. Szellemi értelemben 1. gonosz szellemi áramlatot jelent, hazugság-propagandát, amilyent a hazugság atyja, a sátán indít az egyház, a Biblia s Isten meg-rágalmazására (Jel. 12, 15.). 2. Isten életárja is folyam, mely Isten gyermekeinek közösségeiben ömlik szét, mint a hazugság árja Isten ellenségeinek közösségeiben. L. élet vize. — 149. **FORRÁS** a szellemi áradat kiinduló helye. Aki az élet forrásához jut el, Istenhez érkezik. (Jel. 7, 17; 21, 6.) Mennél közelebb jut valaki az élet forrásához, mennél kevesebb közvetítőt használ (1. élet fája), annál bőségesebben és erőteljesebben kapja az életet. A csapásokban a vizek forrásait veri meg Isten, tehát az élet eredetét vágja el. L. folyóvíz. — 150. **FÖLD** szintén fizikai és szellemi értelemben fordul elő. — 1. Fizikai értelemben az emberi település helye s mivel a településben rendszer van, a földön irányok különböztetendők meg. Ősidőtől fogva 4 ilyen irányt, négy égtájat gondoltak el az embe-

rek s amikor ezt tették, a legtökéletesebben osztható idomnak, a négyzetnek vagy kockának négy irányú kiterjedésére gondoltak. A világ négyes szemlélete tér-filozófia. Ha tehát valami szellemi fogalom az apokaliptikában négyes számban fordul elő, ez nem mennyiséget, hanem az illető fogalom természetét jelöli: a fizikai, anyagi világhoz való tartozást, szemben a kiterjedéstelen szellemvilággal. L. számszimbolika. 2. Szellemi értelemben a föld az emberiség történelmi letelepülését jelenti, tehát a fejlődésirányokat, a tradíciót, a hagyományos rendet, a történelmi fejlődés folyamán kialakuló szilárd szervezetet, a civilizáció megbízhatóságát jelöli a népek kiszámíthatatlan, forrongó árjával szemben, mely utóbbinak a „sok víz” és a tenger a jelképe. L. ott. Ezzel a színezéssel a négyes szám a büntől megrontott testiséget jelöli. — **151. FÜST:** köd vagy felhő értelmével rokon. Szellemi értelmében: 1. mint fehér, fénylő füst vagy köd Isten dicsőségének tőlünk át nem látható voltát jelképezi (l. felhő, fal); 2. mint sötét, kavargó füst a bűn zűrzavaros homályát jelöli (l. homály), melyben a bűnös tájékozódni nem tud s jövőjét nem látva, kétségbeesik. A barna füstszínű jácint (hiacint) a füst helyett áll. Ilyen vak homályban, át nem látszó füstben élnek a feneketlen mélység szellemei (l. mélység) s mikor ennek a mélységnek ajtaja kinyílik, ez a füst, vagyis szellemi sötétség az emberekre ömlik s őket a kétségbeesés, reménytelenség és bizonytalanság rettentő kínjával gyötri. (Jel. 9, 1—6.) — **152. GÁBRIEL** Isten egyik főangyala. A név nem tulajdonnév, csak ismertető jelző s Isten erősét, vitézét jelenti. Harcosa tehát annak a harcnak, mely a szellemek világában, a mennyekben (második égben) Isten serege és sátán serege közt folyik s mivel ez a harc az igazság hatalmával folyik, Gábrriel a kijelentés angyala is. Ő közli Dániellel Isten üzenetét. — **153. GÓG ÉS MAGÓG** az emberi művelődés területein kívül élő, igen vad népek voltak, kik északon laktak (Ez. 38, 2., 3., 14., 16., 18.; 39, 1., 11., 15.), a műveletlen vadság földén; a régiek képzeletében a pusztító vadság megtestesítői, gyűlevész emberek, Isten népének megtámadói. Már Ezekiel titokzatos, apokaliptikus modorban beszélt róluk s elpusztításukat kilátásba helyezve, temetőjüket a választott nép földén jelölte ki. E vad, mindent felforgató elemmel szemben Isten népének rendeltetése a béke megalapítása. Krisztus ezer éves országlása alatt azok, akik az Ő igazságos és szolgáló uralkodásával elégedetlenek lesznek, úgy látszik, lassankint félre fognak húzódni, mintahogy

Góg a föld kerekiségének szélére húzódva lakott s ezzel a félrehúzódással el fogják árulni elégtelenségüket. Sátán újabb s utolsó fölszabadítása az ő kívánságukra fog megtörténni s így a felszabaduló gonosz szellem a céljaihoz szükséges hadsereget bennük azonnal megtalálja. A Jelenések Könyvbeli Góg és Magóg tehát nem az elmúlt idő népével azonos, nem annak feltámasztásával áll elő, hanem az ótestamentumi nép vadsága csak képül szolgál az ezeréves birodalombeli vad hordák jellemzésére. Az emberiség aljanépét, a nagy városok kitermelte söpredéket, minden idő és kor lázadó anyagát; a forradalmakra mindenkor készen álló gyülelésszénpet jelölik e nevek. L. 100. — **GYOLCS** l. fehér, ruha. — **GYERTYATARTÓ** l. mécsláb. — **154. GYÖNGY** élő szervezet képezte drágakő, az Új Jeruzsálem kapuinak anyaga, persze jelképes értelemben. Minden kapu Jézust jelenti; tehát nem több gyöngyből épül egy-egy kapu, hanem csak egyből. (Jel. 21, 21.) A gyöngy az élő kagylóállat fájdalmának szülötte, mely teste feláldozásával adja e kincset; ahogy Isten Fia is teste feláldozásával, fájdalmas szeretetével lesz számunkra mennybe vivő kapuvá. L. 111. — **155. GYÜLEKEZET** vagy **EGYHÁZ**, a görög **EKKLÉSIA** fordítása s a kihívottak közösségét jelenti. Két értelemben áll: 1. egy helyen lakó keresztyének gyülekezetét jelenti, ez a helyi gyülekezet; igen fontos újtestamentumi fogalom, mert az egyetemes egyház ezekben él és fejlődik ki s őket nemcsak a hely, hanem a jelleg, történelmi kifejlődés is megkülönböztetheti. Aki a helyi gyülekezet egyéni jellegét el akarja törölni s az egész egyházra valamely általános jelleget kényszerít rá, Isten bölcs intézkedését félreösmeri s Isten rendelkezésével száll szembe. A Jel. 2. és 3.-ban említett hét gyülekezet mind más jellegű s a különböző jellegek nemcsak a helyi gyülekezetek számtani összegéből, hanem azok történeti fejlődésének minőségi összegéből tevődik össze az az isteni gondolat, — mint az egy szívárvány hét szinből, — melyet az egyetemes egyház jelent. Modern időben készült „bibliai” gondolattal vagy sablonnal valamennyi helyi egyházat egyszínűvé és egyjellegűvé tenni: Isten gazdagságának eltüntetése, olyanféle művelet, mint mikor a tudós presbitérium a templom falán levő kissé kopott középkori freskót egyöntetű szép fehérre meszeltette. 2. A választottak egész teljességét, minden hely és minden idő összes keresztyéneit is jelenti a gyülekezet vagy egyház szó, vagyis az egyetemes egyházat s az egyház ebben a teljes értelemben lesz Jézus menyasszonyává s Új Jeru-

zsálemmé. A hét ázsiai gyülekezet jellegében úgy van összeválogatva, hogy azok fejlődésében, mint kicsiny, éles tükörben az egész egyháztörténelem látszik; a hét üzenet tehát minden kor és ország összes keresztyéneinek szól. L. udvar, templom, Jeruzsálem, élet fája. — **HAJNAL-CSILLAG** 1. csillag. — 156. **HALÁL**, amennyire a Bibliából értjük, személy. Lehetséges, hogy a sátánt egyik szerepében tünteti fel, melyet akarata ellenére tölt be. A sátán építeni, teremteni akar, Istennel versenyre kél; de keze és lába nyomán mindenütt halál támad; amihez hozzányúl, abba halálos kór csiráját oltja be. Halljuk, hogy utolsó ellenségként fog megsemmisülni (I. Kor. 15, 26.), ami megegyezik a Jelenések Könyvének azzal a közlésével, hogy csak a fenevad és hamis próféta félretétele után, az új ég és új föld küszöbén fog végkép félreszorulni. (Jel. 20, 10. 14., hol a két vers egyet mond, mi a Jelenések Könyve előadási módja szerint nem lehetetlen.) L. Hádész. — 157. **HALLELUJAH!** jelentése: Dicsérjétek Jehovát! Mint a régi zsidó templomban állandóan hangzó magasztalás, héber alakjában került át más nyelvekbe, akárcsak később a Kürie eleüson görög nyelven. Fontos benne a Jehova szó, mely az Isten változhatatlan, örökké hű lényére mutat. — **HAMAR** (görögül en tachei) nem azt jelenti: nemsokára, hanem ezt: gyors ütemben, gyors egymásutánban, hirtelen. Jézus sokáig elmaradhat; de ha a jelek egyszer teljesülni kezdenek, hirtelen fog jönni; amikor nem várják, „hír”-telen, váratlanul megjelen. — 158. **HAMIS PRÓFÉTA**. A sátáni háromság harmadik személye (L. 163.); az isteni háromságban a szent Szellemnek felel meg. Feladata az lesz, hogy a fenevadat (antikrisztust) dicsőítse és imádatát megszervezze, amit Krisztussal a szent Szellem tesz. Működését Jel. 13, 11—18. beszéli el. Valószínűleg az Isten ellen felemelkedő emberimádás prófétáit és fanatikusait is magában foglaló fogalom, mely az utolsó időben egy személyben kicsúcsosodik. — 159. **HARAG** Istenben nem emberi szeszély, ingerlékenység vagy kicsinyes bosszúállás értelmében található, mert mindez Istenhez méltatlan, hanem a gonoszság és hitványság kihívó támadása miatt érzett isteni elkeseredést jelenti. Sátán nagy haragja ellenben a levettetése és megszégyenítése miatt érzett vak düh, melyért bosszú-tárgyat keres. (Jel. 12, 12.) **HARAG NAPJA** 1. Úrnak napja. — 160. **HARMAGEDÓN**, jelentése: Megiddó hegye. A régi világ egyik legfontosabb csatatere, hol igen sok csata folyt le Egyiptom és az északi birodalmak között; mindig népek csatá-

jának színhelye volt. Itt nem szóról-szóra értendő, mintha az antikrisztus nagy csatája a Messiás ellen tényleg ezen a földrajzi helyen folynék le, mintahogy a testi magyarázatra hajló írástudók gondolják, hanem a Babilon, Egyiptom, Sodoma, Jeruzsálem, Sion stb. szavak példájára jelképnek tekintendő s mindazoknak az indulatoknak összesűrűsödését jelenti, melyek valaha a népek nagy csatáiban vérben és kegyetlenségben tomboltak. (L. 63.) —

161. HÁDÉSZ pogány görög eredetű vallásos fogalom neve, melynél a Biblia nemcsak a nevet vette át, hanem a vele összekötött képzetek egy részét is igazolta. A buddhista hatás alatt kifejlődött középkori pokol képze a bibliai Hádész képzetével nem azonos, úgyhogy pokol-lal való fordítása megtévesztő. A közismert „pokol” képzetnek inkább a bibliai tüzes és kénköves mocsár képze felel meg (l. mocsár). A Hádész különben gyűjtő fogalom s a Bibliában nem helyet, hanem állapotot jelent, amelyben nemcsak az elkárhozottak, hanem az összes halottak is résztvesznek. Azt is fontos tudnunk, hogy ez az állapot nem örökké tartó, hanem csak átmeneti; csak a feltámadásig őrzi a halottakat s ha szerepét betöltötte, megsemmisül, mint gazdája, a Halál (Jel. 20, 14, l. Halál). Ekkor lakói közül az üdvözülöket az új földnek, az elkárhozókat a tüzes kénköves mocsárnak adja át. A görög pogány mitológiában a Hádész egy részét a Tartaros alkotta, hol a gonosztevők töltötték büntetésüket. A Biblia majdnem hasonló értelemben használja a Tartaros szót is; valószínűleg a mélységgel vagy tömlőccel kell egynek vennünk; ez is állapot, melyben az Istennek ellenálló szellemek, lelkek őriztetnek összezárva az ítéletre. A görög és a bibliai Hádész között mégis nagy különbségek vannak, például a pogány mitológia testi vonásai a bibliai képzetből teljesen hiányoznak s a használt testi képek, mint külső sötétség, fogcsikorgatás, tűz, féreg, szellemi fogalmak szimbólumai. —

162. HÁRFA vagy **CITERA** az égi zenészek hangszere. Hogy nem igazi hárfáról van szó, mutatja az a jelzés, hogy a hárfások szava a sok víz zúgásához és a mennydörgéshez hasonló, amilyen hangú hárfa tudvalevőleg nincs. Azt akarja mondani a kijelentés, hogy az égiek énekét fenség mellett az érzelmek rendkívüli finomsága jellemzi. Minden fizikai tüneménynek valamilyen szellemi ösképe van, a zenének is. A földi zene az égi szellemi harmóniának és melódiának halvány testi képe. A földi zene valami csodálatos szellemi élménynek ígérete. —

163. HÁROMSÁG: az Isten kikutathatatlan gazdagsá-

gát teremtményei sohasem tudják teljesen kiismerni; működésében azonban hármasság jelentkezik. (L. 264.) Az Istent utánzó s magát Istennel egyenlővé tevő sátán is hármasságban próbálja véghezvinni terveit, melynek tagjai: 1. sárkány (sátán); 2. fenevad v. antikrisztus és 3. hamis próféta. — **164. HEGY** képes értelemben a lelki vagy szellemi síkról kiemelkedő magaslatot jelent, tehát a tekintélyt, az uralmat, az uralkodót. A hegy eltörlése: a tekintély ledöntése. (Zak. 4, 7. az ellenséges pogány uralkodók tekintélyét jelenti.) Dániel égből leszálló kis köve hegygé lesz, azaz egész világot betöltő tekintélylyé. Jel. 17, 9. hét hegye nem Róma városára mutat, hanem egyszerűen csak a hét fej tekintélyét jelzi. L. 87. — **165. HOMÁLY** nem értelmi, hanem szellemi vakságot jelent, vagyis a történelmet mozgató erőknek nem ismerését; nem tudatlanságot, hanem bölcsesség hiányát. Éppen élesebb értelemnél a szellemi sötétség a bizonytalanság rettentő kínját okozza. (Jel. 16, 10. 11.) A homály vaksága az a kötél vagy lánc, mellyel Isten az elítélteket, sátánt is megkötözi, vagyis tétlenségre kárhoztatja, hogy ne árthassanak. (Jel. 20, 1. 2.; v. ö. II. Pét. 2, 4.) L. Hádesz, mélység, tömlőc. — **166. HOMLOK** a fej elülső, felső része, a szarvak hordozója; a támadás szerve, de a lélek belső tartalmának kifejezője is. Azt hordjuk homlokunkon, amivel fejünk tele van (1. fej, név); a névnek homlokon hordása azt jelenti, hogy nem rejtjük el, hanem a körülöttünk levő világgal nyílt bizonyoságtételként szembe szögezzük. — **HŐSÉG** 1. nap. — **167. IZRÁÉL** jelentése: Istennel küzdő, a zsidóság nemesebb neve; de a Jelenések Könyvében csak az ótestamentumi zsidó népet jelöli e névvel a kijelentés. újtestamentumi időben pedig az Isten újtestamentumi választott népét, vagyis az egyházat. (Jel. 2, 14.; 7, 4.; 21, 12.) Izráel 12 törzse, melyekből 12—12.000 pecsételtetik el, nem jelentheti a tényleges 12 törzset, mert a törzsek felsorolása nem felel meg a valóságnak (Dán hiányzik, Józsefet és fiát külön említi); hanem Izráel tökéletes beosztásán mutatja be a választott egyház tökéletességét. Az Új Jeruzsálem 12 kapuján is Izráel 12 törzsének nevei olvashatók, holott a 9. vers világosan mondja, hogy a város nem a testi zsidóság, hanem a Bárány menyasszonya, tehát az egyház. Éppen a 9. és 12. versek összevetése bizonyítja, hogy ezek az ószövetségi kifejezések szellemi értelemben veendőek. A testi mindig megelőzte a szellemit, mint annak képe, árnyéka s ha valaki a szellemi valóságot ismét a testi árnyékkal akarta helyettesí-

teni, arra Pál átkot mondott. (Gal. 3, 3.; 4, 1—12.; 5, 1—6.) Ma mégis testi írásmagyarázók a szellemi választott nép helyére vissza akarják állítani a testi választott népet, noha Isten ígéje csak zsidókon való könyörületről beszél (Róm. 11, 31.); a szellemi templom elkészülte után fel akarják építtetni a jeruzsálemi testi templomot s Krisztus egyszer s mindenkorra érvényes áldozatának birtokában a felépített jeruzsálemi templomban ismét testi áldozatok viteléről beszélnek. Ez a galatabeliek tévedésének felújítása! L. 102. — **JÁCINT** l. füst. — 168. **JÁSPIS** Jel. 21, 11. szerint a legdrágább kő, valószínűleg a gyémántot jelöli. Az arany melegében ragyogó fehér sugárzása (l. arany) adja meg a mennyei trónterem (Jel. 4, 3.) s az Új Jeruzsálem alapfényét, azt az átlátszóságot, melyet üvegszerű arany is nevezhetünk. Csak az újabbkori fizika jött rá a fehér fénynek színekre bontására, de a Bibliában már ott látjuk az égi város fehérségében az összes drágakövek színeit összeolvadni. (Jel. 21, 18—20.) — **JERUZSÁLEM** l. arany, élet fája, fal, gyöngy, gyülekezet, pogányok, város. — 169. **JEZABEL** Akhábnak, az északi zsidó állam gonosz királyának még gonoszabb felesége, a szidoni királyleány, ki férjét rávette, hogy a Bálok és Aserák erkölcstelen pogány kultuszát Izráel földjén felállítsa. (I. Kir. 16, 29—33.) Az erkölcstelen istentisztelet végzésére papokat és papnőket is rendelt, kiket Illés megöletett. Ez a gonosz csábító asszony, ki még halála pillanatát is csábításra használta, jelképe lett annak a spiritiszta jellegű tévelygésnek, mely a tiatirabelieket megejtette. Jezabel paráznasága a szellemi paráznaság szimbóluma. Isten tiszta kijelentését elhagyni és pogány spiritiszta jellegű kijelentésekre figyelni, mint ez az újplatonismussal karöltve járó későbbi görög pogányság szokása lett: ez volt az a súlyos hűtlenség, melyet csak Jezabel paráznaságával lehetett kellőkép megbélyegezni. — 170. **JÉZUS** a zsidó Jöhósua, Józsua görögösen átírt alakja. Jelentése: Jehova idvezít! Már Mózes utóda ezt a nevet viselte s később más személyek is viselték, például a templomépítő Józsua pap, kit Zakariás buzdított. — 171. **JOBB KÉZ** a cselekvő tevékenység jelképe. Hogy Jézus az Atya jobbára ült: ez az Atya örök s rejtett gondolatainak megvalósítását jelentette. — **KAPU** l. ajtó, angyal, gyöngy, kulcs. — 172. **KARD** szellemi jelentése: az ítélet ereje, mely az igazságot a hamisságtól elválasztja. Ilyen hatalma van a szent Szellemnek s Isten ígéjének, ha a Szellem forгатja. — **KEDÉLY** l. az előszót. — 173. **KELEPCE**

vagy botrány, az alattomos, ravasz, sátáni támadás esz-
köze. Görög neve, skandalon, görbe fát jelent, mely a ke-
lepce csappantyúját képezte; erről kapta az egész ké-
szülék a nevét. Bálám, a hamis próféta, tehát nem bot-
rány k ö v e t vetett Izráel fiai elé, hanem kelepécét, mellyel
megfogta őket. Ez a kelepce pedig a testi gyönyörűség
volt, mely Izráel fiait csábította. — **KERUB** l. 122. Más
nevei: élő, élő lény, szeráf; v. ö. még angyal, tűz. —
174. KÉNKŐ facsaró búze a szellemi undor jelképe, a
bűntől való undorodása, melyet még a meg nem térő
bűnös is érez. A kárhozat kénköves mocsarában a legfőbb
kín az lesz, hogy a bűnös önmagától undorodik. L. mo-
csár. — **175. KIGYÓ** nesztelenül járó, porban csúszó,
„okos”, de rosszakarató állat, a ravasz, alattomos, aljas
és kegyetlen kísértés jelképe. L. sátán. — **176. KIJE-
LENTÉS** a görög apokalüpsis szó fordítása, melyet azon-
ban pontosan leleplezés-sel, vagy lelepleződés-sel fordí-
tunk. Krisztus apokalüpsis-e: az Űr rejtett lényének övéi
és a világ előtt való kitárása. Ez a kitárulás történt Pat-
moszon s ez fog megtörténni, mikor övéi szabadítója-
ként s a világ bírójaként megjelenik. — **KIRÁLYI SZÉK**
l. trónus. — **177. KORONA** vagy **KOSZORÚ** pályadíjat
és királyi dísz is jelent. Azok a győzedelmesek kapják,
akik az eléjük r ó t t pálya megfutása után Jézussal
együtt királyi uralkodásra jutnak. L. 107. — **KÖD** l.
felhő. — **KÖNYV** l. tekercs, élet könyve. — **KÖTÉL** l.
homály. — **178. KÖVECSKE** szavazó cserép a görög élet-
ben, mellyel a népgyűléseken titkosan szavaztak. Jelké-
pesen a Krisztus választását jelenti, melyet csak az ösmer,
akinek szól. — **179. KRISTÁLY** átlátszó kő, mely a fényt
fel nem tartóztatja; szellemileg az olyan embert jelöli,
akinek lelkén Isten fénye átmegy és azt benne bűn el nem
homályosítja; kinek tettein Isten látszik keresztül, tehát
az őszinte embert. Az égi trón körül csak ilyen lények le-
hetnek, de a mennyei Jeruzsálem s annak folyama, vagyis
a lelkek egymással való érintkezése (l. folyam) is csak
ily átlátszó lehet. (Jel. 4, 6; 21, 11; 22, 1.) Ami ezt az
átlátszóságot zavarja, annak a városból el kell tűnnie!
(Jel. 21, 4. 8.) Hogy a város anyaga a kristályként át-
látszó jáspis (Jel. 21, 11.), annak értelme az, hogy az
őszinteségen Isten dicsősége fog átragyogni, tehát az Űj
Jeruzsálem lakói nem m a g u k a t mutogatják, hanem
olyanok lesznek, mint a kristály vagy üveg, ők maguk nem
láthatók, hanem Isten látszik rajtuk keresztül. L. tenger,
üveg, üvegtenger. — **180. KRISZTUS** a héber Messiás
görög fordítása, magyarul felkentet jelent. Jézus nem

külső kenetet kapott, mint a zsidó főpap és király, hanem az igazi kenetet kapta, mellyel Isten maga keni fel választottait: a szent Szellem kenetét, melynek a külső olaj csak jelképe. Ez a felkenés megkereszteléskor történt, azután, hogy a keresztelés által kimutatta szándékát, hogy a halálba megy. — 181. **KULCS** szellemi értelemben a jogot és képességet jelenti valamilyen lezárt lehetőség vagy alkalom felnyitására. 1. **DÁVID kulcsa** a Dávid tróntermébe való bemenetel lehetőségét jelentette, melynek megengedése az udvarmester hatáskörébe tartozott. Ézs. 22, 22. szerint ezt a hatalmat elvették a hűtlen Sébnától és a hűséges Eljákimnak adták oda. Ez az eset példázza a mennyi trónterembe való bejutás lehetőségét, melynek megengedése a hű tanubizonyságnak, a felkent Jézusnak adatott hatalmába. (Jel. 3, 7.) O, akit akar, nemcsak bevisz a trónterembe, hanem a trónra is ültet. 2. A feneketlen mélység kútjának kulcsán Az rendelkezik, akinek hatalma van homály láncaira verni a tisztátalan szellemeket (L. kötél, homály): az Isten. Mikor jönnek látja, a mélység kútjának kulcsát odaadja sátánnak magának, kinek neve abaddón, apollüón, elvesztő (ugyanaz a szó héberül, görögül, magyarul) s ekkor a sátán e kulccsal jogot nyer ahhoz, hogy tömlőcbe zárt híveit rászabadítsa az embervilágra. (Jel. 9, 1.) — 182. **KÚT** szellemi értelme körülbelül az ajtóéna felel meg, de ebben a lefelé vivő irányt mutatja: a mélység lejárata csak kút vagy akna lehet. Persze mélység, lefelé vivő irány, kút csak képek, melyeket szellemileg kell értenünk. A „lefelé” az aljasság felé irányul; a „mélység” a tartás nélküli zuhanást mutatja; a „kút” szűk lejárata meghatározott utat fejez ki, melyet tudatosan kell keresni és megválasztani. Nem lehet a mélységbe véletlenül leesni; a lejáratot keresni kell s az útnak meg kell nyílnia. Ez a keresés: a spiritizmus. A feneketlen mélység kútja tehát a szellemidézés, nem feltétlenül szóval, hanem esetleg csak vággyal. (L. mélység.) — 183. **KÜRT-SZÓ**: jelkép, a riasztásnak, hadba indításnak, királyi érkezésnek jele. Mikor Jézus közeledik, megszólal az ég kürtje. Persze nem fizikai kürtök szólanak majd, hanem szellemi jelzést adnak: az idők súlya fog ránehezedni az istentelen világra s fogja felelősségre ébresztetni a hívőket. — 184. **LÁDA**. A zsidó szent sátorban a szentek szentjében ott állott a frigyláda vagy szövetségláda s abban a törvény két kőtáblája. A kőtáblák szövege Isten beszéde, a sátorban és templomban Isten jelképe. A ládával azt a szerepet tölti be, amelyet a láda körül a sátor

fala (l. fal): elvlasztja Istent a bűnös embertől. A Jelenések Könyve a mennyben is említ szövetséggládát s azt mondja, hogy az egyszer láthatóvá válik. (11, 19; v. ö. 15, 5.) Már Mózes azt állította, hogy mindannak, amit a földi szentélyben alkotott, ösképet a mennyekben látta. Tehát nem a Jelenések Könyve utánozza Mózes istentiszteletét, hanem a Jelenések látnoka az eredetit látta, melynek nyomán Mózes dolgoztatott. Ezt persze nem úgy kell értenünk, hogy a mennyekben is anyagból épült láda, sátor, oltár stb. található, hanem úgy, hogy Mózes is, János is szellemi fogalmakkal ismerkedtek meg s azoknak földi szimbólumát leírták. A szellemi törvénytábla Isten igazságossága, mely e világ rendjéből kiolvasható. A szellemi szövetséggláda az Úr teste, melyben ez az igazságosság benne lakott. Az Úr teste eltakarta szellemi dicsőségét s akinek belső látása volt, pillantotta meg az Úr földi életébe behelyezett isteni tökéletességet. Jézus igazságossága a hívőnek hitén által belsejébe költözik; a hitetlen számára fenyegető vád és ítélet lesz. Isten igazságosságát, ítéletét az emberek vaksága elfedi szemük elől; nem látják, nem rettegnek tőle. De amikor a hívőknek, a választottaknak életében megvalósul, titokzatos menygyei jelenség, fenyegető ítélet gyanánt odalép a hitetlen világ elé s azok félve s gyűlölve próbálnak elrejtőzni a titokzatos, néma ítélet elől. Érezik, hogy a szent Isten közel; mégsem akarnak tudni róla; ki akarják írtani a hívők bizonyágtételét, mégis mindig látható lesz az égi bizonyágtétel ládája. Az égi bizonyágtétel ládája a hívők bizonyágtétele. Amaz utolsó istentelen világban Isten közelléte a hívők bizonyágtételében különösen érezhető lesz. — 185. **LÁGYMELEG** vagy langyos embernek nem a hitetlen vagy közönyös embert kell gondolnunk, hanem a „vallásost”, aki elhagyja a hitetlenség hidegét, de nem melegedik fel Isten szeretetének tűzéig, hanem valami jellemtelen, határozatlan, látszat-keresztvénséget produkál; elbizakodottan gazdagnak hiszi magát, holott „vallásos” képmutató, aki semmi valódit Istentől nem kapott. Az ily önámítás és képmutatás Isten előtt utálatosabb, mint a nyílt hitetlenség. — **LÁMPÁS** más, mint mécses. L. fáklya. — **LÉLEK** l. az előszót. — **LELKES ÁLLAT** helytelen fordítás. L. kerub. — **LÁNC** l. homály. — 186. **LÓ** nem a béke, hanem a harc állata. A régi zsidók békés közlekedésre, munkára a szamarat, öszvért, marhát használták. A négy ló: négy támadás. A fehér ló (l. fehér) az isteni szentség és dicsőség támadása a szennyes, bűnös világ ellen. A veres: a háborús indulat; a

fekete: a gyötrő éhségé; a fakó (sárga): az orvul pusztító halálé. — **187. MAG, MAGZAT:** szülött; szellemi vonatkozásban: ugyanannak a szellemnek tovább plántálása. A napba öltözött asszonynak, vagyis a mennybe öltözködő egyháznak magzatai: az egyház bizonyágtételét tovább vivők, tehát az egyház folytatólagos tagjai. — **188. MANNA,** mint sok ótestamentumi valóság, a Jelenések Könyvében jelkép gyanánt áll s az égből alászálló Szellemet, a hívők táplálékát jelenti, kik e világ sivatagában égi buzdítás, vigasztalás és reménység nélkül eltikkadnának. Egyszer ott fognak állni e hívők az égi táplálék forrásánál s ami most rejtett, mert a világ nem ismeri, nem érti, akkor megszokott, mindennapos kenyér lesz. — **MEDVE** I. fenevad. — **189. MENYASSZONY** vagy **FELESÉG,** a választottak egyházának jelképes neve; tehát nem a külső, hanem a belső egyház az a z a z o n o s. A férfi és nő egy lélekke válik, hogy szeretetükből egy harmadik lélek váljék ki. A házasságba a Teremtő egy szent titkot, meg nem értett csodás gondolatot helyezett, hogy az életnek s minden új élő személynek szeretetből kell születnie. Minden tiszta földi szeretet forrása a szent-háromság-Isten s abban a Fiú helyzete a szeretetből születés isteni ősképe. További szent titok, hogy Isten egy néppel, kiválasztott szent közösséggel szeretetben egyesül, hogy ebből a közösségből az egész emberiség számára a szeretet megmentő ereje folyjék. A testi néppel kötött házasság a „földi” feleség házasságtörésével, tehát szellemi parázassággal végződött; a testi nép idegen isteneket keresett. A szellemi népet, az egyházat egyelőre menyasszonynak tekinti a szent Szellem; égi Vőlegényét várja, hogy Vele szent lakodalomban egyesüljön. Felkészülése abban áll, hogy minden idegen isten iránt való vonzódást kidob szívéből s a felkészülésnek neve: megszentelődés. Jézus visszajövele Reá váró egyházához: a Vőlegény érkezése a lakodalomba, tehát örömnünpély; a világ számára való érkezése: idegen isteneken tartandó ítélet, a sátán tekintélyének ledöntése, a sátán megkötözése; a fenevad híveinek számára: a veszedelem és rémület napja. A Vőlegény és menyasszony egyesüléséből új üdvösség születik e világ részére; tehát Krisztus és az egyház házasságának élete csak az Úr visszajövetelével kezdődik. A menyasszony szépségét a Báránytól fogja kapni s ez szolgáló szeretet lesz. — **190. MENNY** vagy **ÉG:** kettős fogalom, sőt Pál harmadik égről is beszél, mely úgy látszik a paradicsom fogalmával egy. (II. Kor.

12, 1—4.) 1. A fizikai ég, a Mózesről említett boltozat vagy kiterjedés (rakia) azokhoz a testi valóságokhoz tartozik, melyek szellemi fogalmak visszatükröző képei s így egyszerre maguk is valóságok, jelképekül is szolgálnak. Ilyen jelképekül szolgáló valóságok a teremtés és bűnbeesés eseményei, melyek valóban megtörténtek s mégis mély apokaliptikus értelmük van. Jézus először a fizikai égbe ragadtatott fel s onnan a felhő közbejöttével tért vissza a szellemi világba, a szellemi értelemben vett mennybe. A testi égbe ragadtatás volt a szellemi égbe ragadtatás előzménye és képe. Visszatértek a láthatatlan mennyei világból a látható fizikai ég birodalmába fog jönni felhőkön (Jel. 1, 7.) s a testi égben, vagyis a levegőben egyesül elébe ragadott menyasszonyával, mint ezt Pál kifejezetten mondja. (I. Tessz. 4, 17.) Az egyház tehát nem ragadtatik a szellemi égbe, mert szellemi eredete és jellege még nem teszi őt az angyalokkal egyenlőkké; megdicsőülése feltámadás lesz, az „első feltámadás”. 2. A szellemi ég (I. Móz. 1, 1.) az angyalok világa. Nyelvét, közlekedését nem ösmerjük, de az eddig ismert jelenségek és értesülések szerint ebben a világban nem testi mozgással történik a közlekedés vagy távolodás és így Jézus útja a felhőn túl még rejtett és számunkra felfoghatatlan marad. János is testen kívül a Szellem erejével ragadtatott el ebbe a világba. (Jel. 4, 2.) A fizikai égbe való repülés csak jelképes mozgásnak tekinthető a szellemi ég közlekedésével szemben; azt mondhatjuk, hogy Jézus, ahogy a felhő mögött eltűnt, azonnal a mennyei trónteremben volt. Jelenleg megoldhatatlan rejtély, hogy mi lett testével: mivel azonban sem az „anyag”, sem a „szellem” mibenlétéről a leghalványabb sejtelmünk sincsen, efelől aggodalmakat nem kell magunknak csinálnunk. Hiszen azt sem tudjuk, hogy Emmausban mi történt testével, amikor tanítványai szeme elől eltűnt (Luk. 24, 31.) s azt sem, hogy bezárt ajtón át hogyan lépett tanítványai körébe. (Ján. 20, 19.) A szellemi ég valóságai csak jelképekben jelenhetnek meg a földön; ezek a jelképek azonban, míg egyfelől a mennyei valóságok vonásait, törvényeit hordozzák, másfelől maguk is valóságok lehetnek az anyagi világban. Így jelennek meg Jánosnak a mennyei valóságok azonnal földi jelképekben is. 3. A „harmadik ég”, úgy látszik, Isten közvetlen szemlélete, ami nem zárja ki, hogy az Istenben még belsőbb titkok és rekeszek nem volnának. Az első emberpár a paradicsomban közvetlenül érintkezett Istennel (I. Móz. 3, 8. skk.), bár valószínű,

hogy az Isten megjelenése már ekkor jelképben történt, mint a kígyóé is. Az Édenben ültetett kertet paradicsommá nem a kert szépsége, hanem Isten jelenléte tette s ahogy Isten jelenléte eltűnt, eltűnt a kert gazdagsága is. Az elvesztett paradicsom ma ott van, ahol Isten jelen van: Isten trónusánál. Mikor a „paradicsom” elragadtatott a földről, kerubok állták el a visszavágyó ember útját, ami körülbelül azt jelenti, hogy az élet magasabb mértékének megvonásával az ember alkalmatlanná lett a „paradicsom”-i életre, azaz Isten látására. A büntetés áldás is volt, mert Isten meglátása a bűnös embernek halált jelentett volna. Isten látása még az angyaloknak sem teljesen s nem egyforma mértékben áll rendelkezésére. Erre mutat, hogy a kerubok Isten jelenlétében szárnyukkal fedezik testüket. (Ézs. 6, 2; Ez. 1, 23.) Míg János csak a szellemi égig ragadtatott el, addig Pál a harmadik égig, a paradicsomba. De amíg János majdnem mindenről beszámolt, amit látott s hallott és csak a hét mennydörgés képez kivételt, mely, úgy látszik, Istennek közvetlen benyúlása a világ történelmébe (Jel. 10, 1—4.): addig Pál nem beszélhette ki tapasztalatait. A harmadik ég és paradicsom azonban nem marad örökre zárt és láthatatlan. Az Új Jeruzsálemben a paradicsom, vagyis Isten jelenléte érkezik a földre alá. (V. ö. Jel. 2, 7-et 22, 1. 2-vel!). Falak, függönyök nem fogják itt Istent a város lakóitól elválasztani többé. (Jel. 21, 22. 23.) De a ki nem választottak, kiknek még gyógyulniuk kell (22, 2.), nem vesznek azonnal részt az Isten közvetlen szemléletében, ők egyelőre a falakon kívül maradnak, bár a város kapui számukra csukva nem lesznek s az új város fénye az egész „új földet” bevilágítja. (Jel. 21, 24—27.) L. udvar. — 191. — **MENNYDÖRGÉS**, mint a villámlás a fizikai égnek a jelensége; mindkettő fizikai valósága mellett szellemi valóságok jelképeiül is szolgál, azoknak a mennydörgéseknek és villámlásoknak szimbolizálására, melyek Isten trónjából jönnek elő s melyeknek egyik megnyilatkozása a fizikai dörgés és villámlás. A mennydörgés megrázó hangja alkalmas annak a megrendítő hatásnak kifejezésére, melyet Istennek a fizikai világba való beavatkozása kihív. Úgy látszik azonban, hogy Isten a szellemi világba is megrendítő módon fog benyúlni s ennek következménye lesz sátánnak és angyalainak a mennyből való letaszítása. Ahogy Isten tanubizonyságai, az egyház választott tagjai bizonyágtételükkel a mennyben megjelennek (Jel. 11, 12; 12, 5.), Isten kitörő haragja a sárkányt és híveit onnan leveti

(Jel. 12, 9.); ennek a régóta elfojtott s a sátán levetésekor kitörő haragnak megjelenése az a hét mennydörgés, melynek tartalmát Jánosnak nem volt szabad elmondania. (Jel. 10, 1—4.) — **192. MÉCSLÁB** a szövetség sátorának s a templomnak világítására szolgált; utóbbiban tíz mécsláb volt. Hét ága s hét mécsese a szentség számát mutatja és szent eredetűre vall. A világító olaj a szent Szellem jelképe, az olajat tartó láb a gyülekezet képe, mely éppen úgy Isten Szellemétől ég, mint Mózes csipkebokra. De míg az ótestamentumi gyülekezetekre csak várt a hivatás, hogy a népek sivatagában világító mécslábbá legyen és sötétséggé lett, mert Messiását megölette; addig az egyház a szent Szellem ereje által azzá is lett. — **(193.) MÉLYSÉG** a föld titokzatos, az elfojtott tűz örök forrongásában emésztődő belseje. Szellemi vonatkozásban az Istennek ellenálló szellemeknek sötétségbe süllyedése, visszafojtott, lázadó dühüknek önemésztődése. Görög neve: abüssos, ami feneketlen mélységet jelent s arra mutat, hogy a mélységben levő szellemeknek nincs talajuk; talajtalanul, tartás, bizonyosság nélkül örök zuhanásban süllyednek alá. Ez a vonzás húzza a halál sötétségébe alá az öngyilkosokat, kik támaszpontot többé nem tudnak találni. A mélységből feltörő szellemek sokszor öngyilkosságra biztatják azokat, akiket megszállanak. (Jel. 9, 1—6.) Ezeknél az egyszerre gyötrődő s gyötrő szellemeknél is mélyebb kín és lázadóbb düh ingerli magát sátánt, kinek szellemi lényé a többi szellemre ráül, azokat maga alá hajtja s új céllal hadsereggé szervezi. (Jel. 9, 11.) Sátán mélységéből örök lázadás, tagadás, árulás, vád, rágalom száll föl Isten és szentjei ellen; az Istennek engedetlen szellemi mozgalom, a spiritizmus is e sátáni mélységekből meríti tanításait. (Jel. 2, 24.) Sátán mélysége gonosz távlatban Isten harmadik egének felel meg. ✓ **MÉRŐVESSZŐ** l. vessző. — **194. MIHÁLY** főangyal, a sátán és Isten között folyó harc részese. (L. 152.) Nevének jelentése: „Ki olyan, mint Isten?” Tehát sátánnal szemben Isten egyedülállóságát, Isten szentségét védi s e küzdelmében sátán legyőzője (Jel. 12, 7.) és a választott nép szellemi vezetője. (Dán. 10, 13. 21.) — **195. — MOCSÁR**, a tüzes és kénköves, inkább megfelel a magyar pokol szó mögött rejtőző fogalomnak, mint a holtak lakóhelye, a Hádész (l. ott!); csakhogy ez a mocsár csak az egyetemes feltámadás után kezdi meg teljes működését; mibenlétét megérteni csak akkor fogjuk, ha a test és szellem összefüggését szemtől-szembe való látással fogjuk ismerni. Abból, hogy a fene-

vad és hamis próféta elevenen vettetnek bele; hogy az istentelen halottak feltámadnak előbb, hogy aztán a tüzes, kénköves mocsárba vettessenek, azt kell következtetnünk, hogy a mocsárnak bizonyos testi jellege is van. Abból ellenben, hogy sátán is odavettetik, azt kell következtetnünk, hogy ez a testiség éppen úgy, mint a választottak új teste, szellemi természetű lesz, nem olyan, mint a mi mostani hús testünk.*) (Jel. 19, 20; 20, 10. 14. 15; I. Kor. 15, 35—55.) A tűz az élet égő, ki nem elégített szenvedélyét példázza; a kénkö a bűn undorát, melyet a bűnös önmaga iránt is érez; a mocsár a céltalan, tevéketlen lét tespedését. A tüzes, kénköves mocsár tehát már most készül az Istennek ellenálló lelkekben s ami bent készül, az az általános feltámadáskor kívül is megjelenik; mintahogy Isten országa is láthatatlanul készül a lelkek mélyén s egyszer meg fog jelenni. (V. ö. Jel. 14, 10. 11.) — 196. NAP fizikai valóságában a világosság és élet forrása, de a perzselő, égető, pusztító ítélet is; szellemi jelkép gyanánt a szellemi élet és világosság forrása, mely azonban a bűnöst égeti. A napba öltözött asszony az egyház, mely Isten éltető szeretetét, szent szellemét, mint ruhát veszi magára; a nagy parázna ellenben skárlátjával és bíborával sem tudja elrejteni mezítelenségének rútságát s részeg szajhaként kínálja kábító borát. (Jel. 12, 1; 17, 1—4; 3, 18.) — 197. NÉGY-ZetSZÖG, illetve kocka a régiek legtökéletesebb idoma, a szabályosság legnagyobb foka, persze egyenlő oldalú és derékszögű, tehát négyzet vagy kocka alakjában. A kör vagy gömb, melyek az építészetben nehezebben használhatók s melyeknél a felosztásnak és mérésnek ugyanolyan lehetőségei nem nyílnak, számukra nem jöttek tekintetbe. Az Új Jeruzsálem kocka alakja (Jel. 21, 16.) semmiféleképen sem érvényesíthető fizikai kiterjedésben, hanem csak szellemi arányosságára mutat, az isteni kiszámítottság és belső összhang legteljesebb fokára. Ugyanez a szabályosság már most megvan az egyház belső valójában s azoknak az isteni ajándékoknak kiosztásában nyilatkozik, melyek az egyház belső fölépítését,

*) Ágoston Sándor szerint a tüzes mocsárba elevenen belevettetés összevethető azzal a megfagyásra ítélt víztömegből előálló jégtömbbel, melyben folyékony víz, mint zárvány, képződik. Ez az eleven víz, bár víz és nem jég, teljes tehetlenségre van kárhoztatva. A legnagyobb fokú szenvedést példázza, melyben egy magasabb fokú életre elhívott anyagot egy mélyebb törvény uralma bebörtönöz.

a Völegény számára való elkészítését munkálják. (I. Kor. 12; Ef. 4, 11—16.) A szimbólikus mértanban a kocka vagy négyzet ugyanazt fejezi ki, mint a szimbólikus számtanban a 12. — **NEMZETEK** I. 103. — **198. NÉV** a régi embereknél megfelelt a jelzendő tárgy természetének, kifejezte az elnevezett egyén tulajdonságait, szóval a meghatározandó fogalom ellenértéke, belső lényegének összege volt. 1. Istennek neve úgy helyettesítette Istent, mint a távollevő királyt a pecsét, melyet küldött fölmutatott; ennél fogva Isten neve jogot, hatalmat jelent; kimondója, ha Isten neghatalmazásából beszél, oly hatást ér el, mintha maga Isten szólana. Jézus nevével imádkozni: annyi mint Jézus hatalmával imádkozni. 2. Jézus új neve (Jel. 2, 17; 3, 12; 22, 4.) emberi módon szólva az istenségben elfoglalt új helyét jelenti, melyet halálával és feltámadásával szerzett, melynek következményeit azonban a jézustalan világ nem ösmeri, így az Úr új nevét sem ösmeri. Emberileg szólunk, mert az istenségben változás nincs, mert a Bárány helye az istenségben mindig ugyanaz volt és lesz s a harmadik égben (I. menny) a Bárány már a világ fundamentumának fölvetetése előtt megfeszítettetett. (Jel. 13, 8.) Akire vagy amire tehát Jézus új nevét ráírja, az a bűntől megrontott teremtettség alól kiszabadul s az isteni kegyelem szabad, korlátlan érvényesülésének tárgya lesz. 3. Káromlás nevei: annak a fejnek tartalma, melyre írva vannak; a sátáni vádak nyílt hangoztatása és érvényesítése. L. antikrisztus. — **199. NIKOLAITÁK** a Nikolaos (Miklós) névből ered, Nikolaos pedig a héber Bálám fordítása; Nikolaos népgyőzöt, Bálám nép urát jelent. Bálámot Bálák moábita király megfogadta, hogy az országát képzelete szerint fenyegető Izráelt megátkozza. (IV. Móz. 22—25.) Bálám azonban tehetetlen volt, csak arra tudott gonosz tanácsot adni, hogy Móáb próbálja meg a maga parázna istentiszteletével Izráelt az igaz Istentől elszakítani. (IV. Móz. 25, 1. skk.) Amilyen hatást gyakorolt a móábita istentisztelet a zsidóságra, épp úgy hatott a pogány vallás a keresztyénekre is; a pogányság szépséget, élvezetet ígérő istentiszteletéhez hajló keresztyéneket nevezi az Úr bálámitáknak és nikolaitáknak. Ma is hasonló hatást fejt ki a keresztyén egyházra erkölcstelen művészet, valamint az embert az Isten helyére ültető, emberimádásban vétkező pogány eredetű tudomány, mely az egyszerű istenhitet megrontja s a szívet először felfűvalkodottá teszi, azután biztos romlásba, katasztrófába taszítja. (Róm. 1, 18—32.) — **200. OLTÁR** a bűntől fertőzött földön Isten

tiszteletére elkülönített szent hely, asztal, mely a rá helyezettet megszenteli és Isten részére elkülöníti. A fizikai világban elhelyezett oltár persze csak jelkép s a bűntől fertőzött szellemi világban Istennek elkülönített szent pontot jelent, a Fiú áldozatát, a keresztfát, az emberiség egyetlen igaz oltárát, mely mellé ha más földi oltárt állítunk, engedetlenül az elhagyott elemekhez térünk vissza. (L. Izráel.) Oltárról felszálló füst Jézus nevében elmondott imát jelent. Oltár parazsa: Isten féltő szeretete, mely a Golgotán Fiát áldozza a bűnösért s most a gonoszok támadásaival szemben az elhívottat féltve őrzi; ezért az oltár paraszának földre vetése az ítélet tüzét jelenti. Oltár lábához vetett lelkek: mártír lelkek, kik Jézus szeretetétől hajtva haltak meg s most a mennyekben Jézus szeretetében találtak óvó és mentő helyet. — **201. OROSZLÁN** az élő erő megtestesülése (1. kerub); ellentéte a bárány, a tehetetlenség megtestesítője s mégis Bárány és Oroszlán ugyanazok, mert a Fiúban az oroszlánerő a bárány tehetetlenségén át érvényesül. 2. Gonosz értelemben oroszlán a kegyetlen, széttépő hatalom képe. (L. fenevad.) — **202. OSZLOP** az épületben a teherhordó tag, mely azonban az épület legszebb díszét jelenti. Szellemi értelemben az egyháznak a világ terhét hordó s hordozó szeretetében megdicsőülő szerepe. — **203. ÓMEGA** a görög ábécé utolsó betűje, a vég jelképe. Jelenti Azt, aki felé az egész történelem halad, akiben minden beteljesül, megoldódik, végső isteni értelmét és rendeltetését elnyeri. — **204. PAP** Isten és ember közt közbenjáró, ki áldozatot visz Istenhez s az embereknek Isten törvényét hirdeti. Miután a jelképek világa lejárt, engesztelő áldozatot vivő pap csak egy maradt: Jézus, ki saját testét, életét vitte Istennek áldozatul. Melléje más áldozó papot állítani az Ő egyetlen igaz áldozatának ördögi tagadása. (Zsid. 10.) A pap azonban az imádság, hála áldozatát is vitte; ennek szellemi értelme az, hogy embertársainkért imádságunkkal közben járhatunk: ennyiben minden imádkozó keresztyén egyformán pap (egyetemes papság). A protestáns lelkész tehát nem pap, hanem írástudó, igehirdető és magyarázó s csak az ige ösmerete és hű sáfárként való kezelése adja meg neki azt a méltóságot és isteni pecsétet, mely az álpapok megvetésével szemben isteni elhívását igazolja. — **205. PARADICSOM** perzsa szó s Istennek Édenben az ember számára ültetett kertjét jelöli, melyben az első emberpár élt. Asszír leletek tudnak egy ősi Éden nevű tartományról. Egyébként l. menny alatt. — **206. PARÁZNA**

szellemi értelemben az Isten iránt való hűtlenség jelképe; jelöli 1. a bálványokat és idegen isteneket imádó, tiltott, hamis istentiszteleteken, például szellemidézéseken résztvevő embert; 2. az élő Istentől emberimádásra s pogányságra elhajló egyházat. (L. nikolaiták; Jel. 2, 20—22; 17, 1—7.) A nagy paráznát ugyan a Jelenések Könyve ama nagy városnak mondja, amely a föld királyain uralkodik (Jel. 17, 18.) s nagy Babilonnak is nevezi (5. v.); de a 18. fejezet világosan kifejti, hogy Babilon alatt az istentelen kultúrát kell értenünk. Csak így érthető meg, hogy a nagy parázna a föld királyain uralkodik: a benne kifejlődött kultúra révén fejti ki királyi hatalmát. A „város” szó emberi közösséget jelent, a modern államnak felel meg s városnak nevezi a menyasszonyt, a tiszta egyházat is a kijelentés. (21, 9. 10.) A nagy parázna tehát a világ kultúrájától s a kultúra teremtetten kincsektől (Jel. 18, 12. 13.) megrészegeedett egyház, mely evilágon rendezi be a maga életét; itt keres hatalmat, befolyást s hogy ezt elérje, kész még a fenevaddal is szövetkezni s annak kedvéért az élő Istent megtagadni; ezt az a kép fejezi ki, hogy „a fenevaden ül”. (17, 3.) Ez a fenevadra támaszkodás azt is jelenti, hogy a parázna egyházban a fenevad-természet fejlődik ki, a fenevad lelkületével őrzi evilági kincseit, a pénzt, befolyást, tekintélyt, hírt, élvezetet; nem a báránylelkület van benne; igazságtalan elnyomás, az alattvalók megfélemlítése, elnyomása, a koncon kevesek osztozkodása, ahogy az a világbirodalmakban kifejlődni szokott. (V. ö. menyasszony. L. 70. skk.) — **207. PÁLMA** a sivatag homokjába gyökerét mélyen eresztő s a tápláló mély vizeket megkereső fa, mely a legkedvezőtlenebb környezet hatalmát legyőzi; ezért a győzedelmesek jelképe. — **208. PÁRDUC** a kegyetlen vadság képe, l. a fenevad. — **209. PECSÉT** (l. név) a földi életben a hitelesítés jegye; több, mint a jelkép (szimbólum), mert nemcsak magyaráz, mint emez, hanem annak tekintélyénél fogva, aki azt adta, bizonyít is, biztossá is tesz. Szellemi síkon a pecsét 1. Isten hitelesítése valamely intézkedésen; például azon az intézkedésen, hogy az isteni üdvterv, Isten megírt könyvének tartalma (l. tekercs) nem valósulhat meg addig, amíg az ember megtérni nem akaró gonosz keménysége meg nem törik; ezért Isten ítéleteit egy-egy pecsét leszakítása jelenti be; 2. Isten hitelesítése az embereken. Míg az első esetben a pecsét Istennek angyaloktól ismert, változhatatlan végzése; a második esetben a pecsét Istennek a szent Szellem által való

maradandó jelenléte, mely a választottakat a többi embertől megkülönbözteti. Elpecsételni egy embert annyit jelent, mint Isten zálogát, a szent Szellemet belé helyezni. (II. Kor. 5, 5.) A bennünk s általunk ható szent Szellem külső magunkviseletén is meglátszik s így ez a magunkviselete, szintén pecsétnek mondható. (Jel. 7, 1—4; v. ö. I. Kor. 9, 2; II. Tim. 2, 19.) Az ótestamentumi választott nép igazságossága csak külső volt, nála a belső igazságosságot külső szertartások helyettesítették, ezért a külső választottság pecsétje a külső igazságosság jelével, egy szertartással egy, mely a körülmetélés volt. (Róm. 4, 11.) — **POGÁNYOK** l. 103. — **POHÁR** l. csésze. — **210. POKOL** bibliaellenes értelemmel bíró szó, l. Hádész. — **PUSZTA** l. sivatag. — **211. RUHA** a test szégyenét takarja. Szellemi színvonalon az isteni bocsánat képe, melynek alapja: Krisztus golgotai áldozata, e s z k ö z e : az Ő kiontott vére, vagyis az Istenbe vetett hitnek az a bizonyossága, hogy Jézus bűneinkért Istennek eleget tett s Isten a Benne hívőnek megbocsát. A v é r t a k a r : azt jelenti, hogy az Úr áldozatának hívő ismerete a bűnvádat kitörli. A **FEHÉR GYOLCS** értelme is ugyanaz. Jel. 19, 8-nak közkézen forgó magyar fordítása helytelen: „A fehér gyolcs a szentek igazságos cselekedetei”. A görög dikaióma nem cselekedeteket jelent, hanem az isteni jognak, világrendnek megfelelő lelkiületet, törekvést, vagy állapotot. Ezt a belső lelki egyensúlyt csak a Bárány áldozatába vetett hit hozhatja létre s nem emberi cselekvés; úgyhogy a Bárány menyasszonyának ruháját, a fehér gyolcsot (l. menyasszony) a hit alkotja, melyet Istennek a választottakba áradó szeretete ébreszt. A fehér ruhát nem a hívők cselekvése szerzi, hanem Isten ajándéku adja. Jel. 19, 13-ban veres ruháról is szó van, melyet az oroszláknént visszatérő Bárány visel. Ez a **VERES RUHA** arról beszél, hogy Isten féltő szeretete bosszúálló szeretetté változhatnak. A földön végbemenő keresztyénüldözéseket, a fenevad országában történő iszonyatosságokat Isten egyszer megelégteli s akik vért ontottak, azoknak vért ad inniok. (Jel. 16, 6.) A csapásokat hozó angyalok tapossák az ítélet borsajtóját (14, 20.) s amikor a mérték betelik, a mártírok véréből meghintett ruhában érkeznek ítéletre. Az, akinek szájából az ítélet éles kardja jó ki. (19, 11—15.) — **212. SAJTÓ** jelképes értelme: Istentől küldött csapások, melyek Isten ellenségeit megbánásra, magukba szállásra, őszinteségre kényszerítik. A Jel. 14, 19-ben említett sajtó a hét csésze. L. 45. skk. — **213. SARLÓ:**

a halál életet elmetező hatalma, mely a választottakat gabonaként, az ítéletre megérő gonoszokat szőlőfürtök-ként metszi le a testi életről. — 214. **SÁRKÁNY** kígyófajta, gyíkhoz hasonló nagy mondai állat, a csábító sá-tán jelképe. Csúszó-mászó, észrevétlenül közeledő, mégis falánk, nagy erejű. L. sátán. — 215. **SÁSKA** (Jel. 9. 3.) rendkívül kártékony, tömegben járó rovar, mely az éle-tet ott, amerre jár, letarolja. Jelképesen: az antikrisztus érkezését megelőző apostasia idején tisztátalan szellemek tömeges támadását mutatják be. Ló-alakjuk: támadó, harcias készségükre; koronájuk: uralkodó akaratukra, asszonyi hajuk: a spiritizmussal járó tanítások szeszé-lyes, zagyva szépségére, oroszlán foguk: kegyetlenség-ükre, vasmellvértük: ellenállhatatlanságukra, zúgásuk: rohamuk hatalmas voltára mutat. E sokféle tulajdonság össze nem illő volta a sátáni kiszámíthatatlanságra jel-lemző, a gonosz, tisztátalanná vált, bukott szellemvilág zagyva következetlenségére. — 216. **SÁTÁN** héber szó, jelentése: ellenkező. Valamikor Istentől hibátlannak te-remtett, tiszta szellem volt, főangyal; de aztán felfuval-kodott s magát Istennel egyenlőnek állította. Teremteni, újat kigondolni azonban nem tud és soha nem is tudott, még kevésbbé azt végrehajtani; mivel pedig önmagában sem ereje, sem élete nincs, Isten teremtését orozza el, lopott erőből él, lopott hatalmat bitorol, azt magáé gya-nánt árulja. Jézusnak is úgy ígérte a világ királyságát, mintha a magáét adná. Ezért evilág ura. Pedig a világ urává Isten nem őt tette, hanem az embert; a sátánnak tehát csak addig van joga s hatalma evilágon, míg a vak ember neki azt nyújtja. Amely pillanatban az ember el-lene áll, hatalmának vége: „Álljatok ellene a vádlónak s az elfut töletek!” (Jak. 4, 7.) Mikor az Isten mellett bi-zonyosságot tevő győzelmes választott-sereg a mennyben megjelenik, sátán onnan levettetik. (Jel. 12. 5—11.) Ek-kor minden hatalmát és egész munkásságát a földön össz-pontosítja. (12, 12.) De itt is csak addig van hatalma, míg hitelre talál; azért erőszakolja a világra az anti-krisztust és a hamis prófétát, hogy az embereket el-ámítsák s bizalmukat megszerezzék. (13, 8. 14.) A föl-dön Istennek és a hívőknek vádolásával és megrágalma-zásával állítja fel uralmát, de minden ügyeskedése csak a szélhámosé. (L. vádló.) A világtörténelem isteni célja tehát: sátán leleplezése s vádjaival szemben Isten igazo-lása. Nagy per, melynek vádlója sátán, vádlottja Isten s bírója az ember, a meghozandó ítélet: a hívők bizony-ságtétele. Amelyik ember világosságra jut s Isten mellett

való bizonyágtételében végig kitart: győz. Sátán jelképes alakja a sárkány (l. ott), melynek 7 feje és 7 szarva van (l. fej és szarv), vagyis Istentől kapott rendkívüli értelme és hatalma (az isteni eredet száma: a hetes szám). Sátán azonban az Istentől kapott ajándékokat, értelmét és méltóságát a csúszó-mászó huzugság szolgálatába állította, azért „kigyó” a teste L. 98., 100. — **217. SÁTOR** a nap tűző sugarai, a tél hidege s a veszély ellen elfedő védelem. Valósággal abból a vak-ságból állítja fel sátorát az Isten, mely az emberre és a tisztátalan szellemekre borul, hogy őket magától távortartsa. A bennünket fedő vakság éji sötétségébe, mikor Isten Fia értünk a Golgotán meghalt, Isten szeretete világított be; azért e percben jelképesen a testi templom kárpitja is ketté hasadt. Isten a választottak köré is sátorát vonja azzal, hogy a sátán és a hitetlenek nem ismerik föl azonnal Isten gyermekeinek valódi természetét s az üldöző gonoszok vaksága ezeknek ideiglenesen nyugodalmat szerez. (Jel. 7, 15.) Egyébként l. fal, láda. A sátor másik szellemi jelentése: Istennek övével való együtt lakása: Jel. 21, 3. — **218. SEB** a halál kapuja, melyen az életerő elhagyja a testet. A seb meggyógyítása: az életerő visszatérése. Szellemi szinten: a fenevad sebesülése: az élettérből való eltávolítása. A fenevad sebének gyógyulása: új működésre való engedését jelenti. Nem egy személy sebére és gyógyulásáról van szó, hanem a seb az antikrisztusi törekvések visszaszorítását; a seb gyógyulása pedig azoknak új erőre juttatását jelenti. (Jel. 13, 3.) — **219. SIVATAG** az emberi létfeltételek hiánya. Lelki értelemben: olyan életmód, melyben lemondásra kényszerülünk, tehát a civilizáció nélkülözése. Az egyháznak sivatagba menekülése: olyan életkörülmények választását jelenti, melyekben az emberi életközösségből való kizártságot el tudja viselni; esetleg a föld civilizálatlan helyeire való költözést. (Jel. 12, 6.) — **220. SKORPIÓ** fejéből kiinduló csápjai az áldozatot megragadják, hátulról felkunkorodó farka fullánkjával azt leszúrja. Undorító, alattomos állat: az ördögöknek a spiritizmusban megnyilvánuló ragályos lebilincselő hatalmát s utólag gyilkoló természetét nagyszerűen festi. — **221. SMARAGD** zöld színű drágakő: az isteni élet tüzének elviselhető voltát mutatja azok számára, akik kegyelmet nyernek. (Jel. 4, 3.) a szivárvány a kegyelem jelképe. — **SODOMA** l. város. — **SÖTÉTSÉG** l. homály. — **SZABLYA** l. kard. — **222. SZARV** az állat támadó fegyvere; lelki síkon: a hatalom

s támadó erő jelképe. 7 szarv: az isteni (szent) terem-
tésből folyó hatalom, melyet a Teremtő maga adott; 10
szarv: az emberi történelemből folyó, tehát emberektől
adott hatalom; 2 szarv: a teremtésből folyó, a teremtés
értelmének megfelelő hatalom, mely a természetes em-
beri fejlődés következménye. (L. a számszimbolikát.) — **223. SZAKADÁS** vagy apostasia alatt a névleges keresz-
tyénségnek a Krisztustól való nyílt elszakadását értjük,
melyet a hamis egyház rejtett pogányságának napvilágra
jövetele idéz fel. II. Tessz. 2, 3. szerint a Krisztus eljöve-
telének feltételei közé tartozik. L. 21, 73. — **224. SZÁR-
DIUSZ** valószínűleg a rubin régi neve, veres színű drá-
gakő, a melegítő, tüzes, isteni élet jelképe. L. tűz. — **225. SZÁRNY** a legtokéletesebb fizikai helyváltoztató szerv:
a szellemi közlekedés jelképe. Az angyalok, szellemi
lények lévén, testi szárnyal nem rendelkeznek; amikor
a Szentírás ilyet említ, jelképben beszél. — **226. SZEM**
az értelem ablaka, egyúttal az értelem jelképe. Szemek
sokasága az emberi értelmet felülmúló látó és gondol-
kozó képesség jelképe, azé az értelemé, mely egyszerre
igen sok tárggyal tud foglalkozni. Ilyen a kerubok ér-
telme, azért borítja testüket a szemek sokasága. 7 szem:
a Szellem által mindenütt jelenvaló s mindent látó Isten
jelképe. — **227. SZEMGYÓGYÍTÓ IR:** a szent Szellem
megvilágosító hatalma. — **SZENTÉLY** l. templom, fal.
— **SZENTHÁROMSÁG** l. 163. — **228. SZÉL** láthatatlan,
mégis érezhető s valóságos tény: a szent Szellem jelképe.
Erősebb fokán: vihar; Isten Szellemének büntető, sujtó
működése, ítélet vihara. — **SZELLEM** l. az előszót. —
229. SZIVÁRVÁNY a viharos felhőn mutatkozó szelid,
szép jelenség; szellemi értelme: az isteni harag tombolá-
sa után Isten kegyelmének megjelenése, mely Isten
jelenlétét örömmé teszi. — **230. SZÓZATOK** mint menny-
dörgés, villámlás isteni megnyilatkozások; az isteni aka-
ratnak tudtul adása, melyet a megkeményedett szívű
ember a csapások kényszerítő hatalma nélkül nem akar
elfogadni. — **SZÖVETSÉGLÁDA** l. láda. — **TARTA-
ROSZ** l. Hádész. — **231. TEKERC**s a könyv régi alakja,
melyben a szövegoszlopok hosszú szalagon egymás után
következnek. Szellemi színvonalon: Istenben élő gondol-
latok, terv. L. élet könyve. — **232. TEMPLOM** két gör-
ög szó fordítása: 1. náos az épületet jelenti, mely az
Isten jelenlétének jelképét, a törvénytáblákat fedő lap
trónusát magában rejtette; bővebbet fal-nál, udvar-nál
láss; 2. hieron szentélyt jelent, mely a szentségtelen
világ közepette az egyetlen szent helyet magában fog-

lalta: az oltárt, 1. ott, 1. udvar. — **233. TENGHER:** folyékony, terjedő anyag; Mózes teremtéstörténetében a „vizek” valószínűleg az anyagok folyékony, megolvadt vagy gáznemű állapotát jelentik. Szellemi síkon: a szétterjedő szellemi mozgalmak jelképe. Szellemi jelentésben kétféle tengerről olvasunk: 1. a népeknek hazugságok miatt át nem látszó, zürzavaros tömegéről, melynek ki nem számítható, ismeretlen mélyéből a nemzetek lelke mélyén végbemenő titokzatos fejlődés eredményeképpen egyszer majd meglepetésként bukkan elő az antikrisztus. (Jel. 13, 1.); 2. az Igazságtól, az Isten lényétől átitatott, átlátszó üvegtengerről, az Istennek szentelt lelkek és szellemek közösségéről, melyet Jel. 15, 2 a 13, 1-gyel állít szembe. Az üvegtengerből semmi kiszámíthatatlan, kínos meglepetés nem származhatik; ezt a tengert az Istenből kiáradó élet tüze, mint áldó meleg hatja által. Jel. 15, 2. szerint a fenevaden győztes vértanu-választottak lelke az égi üvegtenger partján áll, hogy abba beszálljon, azzal elvegyüljön. Az üvegtengerből fog a földre leszállani az üvegfalú város (Jel. 21, 18.). Az egyház égi polgárjoga, a mennyei Jeruzsálem égi eredete az üvegtengerrel való rokonságot, a hozzá tartozást jelenti. (L. Miatyánk harmadik kérését! L. üvegtenger!) — **234. TERHES** az isteni terv szerint készülő új magzatot mindaddig magában hordozó anya, ameddig a magzat védelemre szoruló, titkos fejlődését el nem végzi. Szellemi színvonalon az egyházzal mondhatjuk, mely egy a győzedelmesekből kialakuló magzatot addig magában hordoz, míg az a mennyei bizonyosságtétel szerepére meg nem érik s meg nem születhetik. A terhességgel járó vajudás az egyház szenvedéseit jelenti, melyek a magzat kialakításához szükségesek. L. ott. — **235. TOLVAJ** merész kép annak jelzésére, hogy Istennek Fia előre be nem jelentve fogja meglepni az alvókat; míg azokat, akik éberén várnak, nem érheti meglepetés. — **TÓ** 1. Mocsár. — **236. TÖMJÉN** gyantafajta, melynek kellemes illatú, fehér füstje jól jelképezi az eget kereső imádságot, mely, ha őszinte szívből fakad, fehéren száll Istenhez és Istennek kedvessé lesz, mint a jó illat. Az égiek imádsága társul az emberek imádságával s annak erejét megsokasítja. (Jel. 8, 3.) Az angyal-pap, ki az égiek imádságát a földről jövőhöz teszi, valószínűleg a földiekkel törődő 24 vén közül az egyik. — **237. TÖMJÉNEZŐ** parázstartó edény, melynek parázsára teszik az elfüstölögtetésre szánt tömjént. A tömjénezőben levő szén a szenvedések tüze, melyeken az Istenért égő szív átmegy. — **238. TÖMLÖC**

szellemi szinten olyan állapotot jelent, amelyben szellemek és halottak vakságtól megverve, nem látnak maguk előtt működési teret s kénytelen tétlenségben tehetetlenül vergődnek és szabadság után epednek. L. 98., Homály, Hádész. — **TROMBITASZÓ** l. Kürtszó. — **TRÓNUS** l. 53., 122. — **239. TRÓNTEREM** jelképesen: a teremtet világ szellemi központja; tágabb értelemben az egész teremtet világ; egyet jelent a mennyei szentek szentjével s harmadik éggel. — **240. TŰZ** részint áldást, részint veszedelmet hozó fizikai elem; a testi élet is égés; az életerő túlzott kihasználása azonban annak elfogyását idézi elő. Szellemi síkon: 1. a tűz az Istenből kiáradó életfolyamatot jelenti, melyet az Isten trónusát tartó kerubok vesznek át, őriznek és továbbítanak. Maga Ezékiel a kerubok között izzó tüzet látott (1, 4.), mely tűz csak a kerubokon trónoló tűzalaktól, Istentől származhatik (1, 27.). Ezékielnek a látomás fizikai tüzet mutat; de az csak a szellemvilág tűzének testi jelképe. A kétféle tűz között mégis megfeleléség van; a fizikai tűzhöz hasonlóan a szellemi tűzfolyam is éltető vagy megsemmisítő hatást fejt ki. 2. A trón körül János olyan kristálytengert lát, mellyel tűz keveredik. (Jel. 15, 2.) Ez a tűz is a trónustól jön s melegítő, boldogító életként járja által a kristálytengert alkotó szenteket. 3. A trónusból villámlások tüze is indul ki; ez a tűz tikkasztja a lázadó embereket, megemészti Isten ellenségeit; ami a kristálytengerben életet kelt, az Istennek ellenálló világban halált nemz. (Jel. 4, 5; 11, 5; 16, 8; 20, 9.) E harcok, pusztító tűz Isten szétáradó Szellemének hatalma, ki nyugtalan lobogású fáklyaként indul a világ ellen. (Jel. 4, 5.) 4. Az Istennek ellenálló lelkekben is ég az élet; mikor azonban a halál elmettszi az élet alkalmait, az élni vágyó szellemi akarát vad sóvárgással keresi az élet lehetőségét, de azt nem találja; így az életvágy bent égő, kízó és emésztő lánggá változik át. A kárhozottak égő szenvedélyeinek lángjából áll elő a tüzes mocsár. — **241. UDVAR** (régi fordítással tornác, pitvar) a sátor és templom hármasságotában a legkülső hely; beljebb van a szent hely; legbelsőbb a szentek szentje. E hármasság a három égnek felel meg (l. menny). Az udvar a fizikai világ; a szenthely a szellemi hatások világa (angyalok világa); a szentek szentje a harmadik ég, Isten közvetlen szemlélete. Az udvarban levő véres áldozati oltár és mosdó medence az Isten Fiának a fizikai világban történő föláldozását s az ott folyó igehirdetést példázza; a szent helyen levő mécszláb, kenyeres asztal és

füstölő oltár a szellemi világosság, tápláló életerő áradását és az imádkozás szellemi küzdelmét jelképezi; végül a szentek szentjében levő arany fedőlap Isten trónusának s az alatta levő törvénytáblák az ítélet büntető hatalmának szimbolumai. Az egyház tagjai az udvarban, a fizikai világban az oltáron napról-napra halálra adatnak (Róm. 8, 36) s bizonyágtételükkel a megtisztító ígét hirdetik; ugyanakkor a szellemi világban égi világossággal, égi táplálékon résztvesznek a szellemi világ harcában; főpapjuk, a Bárány pedig bement képviselőikben az Atya közvetlen szemléletébe s leült a szentek szentjének trónusára. Az egyháznak hármass szervezete van: a külső szervezet az udvarhoz tartozik minden jogszabályával és emberektől választott tisztviselőjével együtt; Isten szellemi ajándékai, charismái adják belső szellemi szervezetét; még ezen is belül él Ura s Királya, belső éltető Szellem, kitől élete jó. Jel. 11, 1. 2-ben az udvar (tornác, pitvar) elvetéséről olvasunk: ez a fentiek szerint azt jelenti, hogy az egyháznak nem lesz módjában külső szervezetet tartani fenn, mert az antikrisztusi üldözés ebben megakadályozza, az apostasiában a külső szervezet elhagyja a belsővel való kapcsolatát s mint „nagy parázna” Krisztustól is elesik. Jel. 11, 1. 2. tehát az apostasia megjövendőlése. L. gyülekezet, menny, templom. — **URALOM** 1. fej fenevad, szarv, 94. — **242. ÚR-NAK NAPJA** semmikép sem jelentheti a vasárnapot, mely a bibliai időben nemcsak az Úr napja elnevezést nem viselte, hanem annak sincs nyoma, hogy ünnep lett volna; ebben az időben a zsidó eredetűek megtartották ugyan az ótestamentumi ünnepeket, de keresztyén ünnepek nem voltak. Az Úrnak napja kifejezés ótestamentumi eredetű s azt a napot, illetőleg korszakot jelentette, mellyel Isten a népek sorsába belenyúl s megígért ítéletét és szabadítását elhozza. Mint sok bibliai fogalom, ez is több értelemben áll: jelenthet egy napot; jelenthet hosszabb korszakot; utóbbi esetben két részre oszlik: 1. a harag napjára, mely a hét pecsét lefejtéséből áll s 2. a kegyelem napjára, mely a 7 pecséttel lezárt könyvnek a tartalma. — **243. ÜRÖM** javíthatatlan keserősége a bűn következményeinek keserűségére mutat, de valószínűleg két értelemmel áll: 1. fizikai mérgezést jelent, melyet a vizek szenvedni fognak s mely talán valamely üstökös csóvját alkotó mérges gáztól ered majd; 2. a fizikai tünetényt kísérő szellemi háttért jelzi, tisztátalan szellemek hatását. **AZ ÜRÖM** nevű csillag a harmadik kűrtszóra hull alá, de valószínű, hogy lenne már az

ötödik kürtszóval érkező szellemtámadás kezdődik s hogy a csapások egymásba általmennek. — **244. ÜVEG** a régiek előállításában nem volt oly tiszta, mint a mai; azért magyarázatul Jel. 4, 6. még a természetes kristály átlátszóságát is említi. L. ott. — **245. ÜVEGTENGER** alatt sok magyarázó elvont fogalmakat ért, vagy fizikai közeget, mint étert. A személytelen szellemi fogalmak szerepeltetése azonban a Biblia szellemétől idegen s a görög filozófia gondolkodásmódjához tartozik, mely gondolkodásmódot igen nagy divat a Bibliába belemagyarázni. Hogy az üvegtenger nem fogalmat, hanem élő lényeket jelent, az kitetszik a tenger vagy nagy vizek szentírási értelmezéséből (Jel. 17, 15.) s az üvegtenger fogalmának fejlődéséből: Jel. 4, 6; 15, 2; 21, 18. 21, mely versek szerint az üvegtenger nyilván azokból szaporodik, akik a fenevaden diadalmaskodnak s végül olyan város képzetében jelenik meg, mely üvegfalú, üvegutcájú, tehát mindenestül áttetsző. Hogy ugyanaz a fogalom egyszer tenger, egyszer város képében jelenik meg, az az álomképek természetéhez jól illik. — **VADÁLLAT** l. fenevad. — **246. VAJÚDÁS** a történelem alakulásának bibliai felfogása, szemben a hullámteóriával. A vajúdás is bizonyos hullámmozgással jár, bár pontosabban csak lökésekről beszélhetünk. Míg az események, eszmék, típusok, isteni vagy ördögi diadalok megszületnek, bizonyos próbálkozások történnek, félmegvalósulások; közben visszaesések, pihenések, amint ez a vajúdásnál van. Így Jézus sokféle előképben jelent meg, mielőtt a földre született s az antikrisztus is sok alakban próbálkozik. Amikor valami eszme vagy típus megszületése közel, az idő s a történelem terhes tőle. L. Terhes. — **247. VAS-VESSZŐ** a kemény, de igazságos uralkodás jelképe. Mikor az Úr a földre jó, a választottakban kipróbált és hajlékony eszközöket fog találni, kik a szolgálat Szellemét ismerik és befogadták. De az emberiség akkor földön élő nagyobb része, kik testileg nem „változnak által”, csak lassan tudják majd a régi szabadoságot elfelejteni és leszokni; a jó ügy terjedésének arra a keménységre lesz szüksége, mellyel Kálvin erkölcsjavító munkáját Genfben véghez vitte. Ennek a keménységnek forrása azonban a szeretet lesz, mint a gyermekét fenytető atya vesszejéé. — **248. VÁDLÓ** sátán egyik neve, a görög diabolos fordítása, mely rágalmazót is jelent. Önmagát minden fölé emelő, kevély és hazug lényéből, továbbá arra való képtelenségéből, hogy alkosson, következik, hogy saját dicsőségét Isten ócsárlásából fogja

meríteni. Féltekenysége az egyház ellen is fordítja (Jel. 12, 4. 13. 15) s azt Istentől elszakítani törekszik; Isten előtt az egyházat s az egyház előtt Istent vádolja, mind a kettőt pedig az emberek többi része előtt gyanúsítja, ócsárolja. — **249. VÁROS** régi értelmében a mai állam fogalmának felel meg s az együttélés közösségét a belőle fakadó áldással vagy átokkal jelenti. A Jelenések Könyvében a 4. fejezettől említett városok mind az álomképek csoportjába tartoznak, tehát nem a megnevezett valóságos várost jelentik, hanem a hozzájuk fűződő s az emberi történetben tovább fejlődő eszmét; az eszmék összetevődését jelzi a képek halmozása. Hogy eszméről van szó, azt az is mutatja, hogy a városnevek mellé olykor ország- és folyamnév is kerül. **BABILON** a hetvenkedő lázadás levegője s a gonosz példa fertőző ereje. **SODOMA** az aljas, istengyűlölő bűn és gonosz támadás kohója. **EGYIPTOM** a magával megelégedő, világélvező evilági szellem szülőhelye. **EUFRÁTESZ** Babilon másik jelzése, a világot maga alá hajtó elbizakodottság és kevély támadás eredete. **AMA NAGY VÁROS** az isteni világosságot megtagadó s Messiását megfeszítő hamis vallásosság székhelye, a testi Jeruzsálem. **AZ ÚJ JERUZSÁLEM**: Isten temploma a földön, az élő kövekből épülő egyház, mely előbb elragadtatik, vagyis mennyei természet, szellemi test részese lesz, aztán a Völegénnyel együtt fog alájönni az „új földre” s az új földön még mindig az istenlátás helye s az emberiség gyógyulásának forrása lesz. (L. menyasszony, élet fája, élet vize.) Mivel mindezek a városok csak képletes értelemben fordulnak elő, nem kell azt várnunk, hogy éppen e városok földrajzi helyei fognak a jövő történelmében nagyobb szerephez jutni, vagy épen egyeseket, mint Babilont, újra felépítenének. A Jelenések Könyvének ilyen testi magyarázata ellenkezik a könyv tisztán szellemi jellegével és magas látópontjával. — **250. VERES** sáfrány vagy karmazsin színe: 1. a vér színe s így kiengesztelést jelent; 2. a hitetlenekkel és Isten ellenségeivel szemben megtorlást, ítéletet jelent; 3. a tűz színe s a szenvedést jelenti, 4. a kielégítetlen szenvedélyt jelenti. — **251. VESSZŐ** nád vessző, mérő vessző, szellemi mérték jelképe, mellyel a szellemi (s nem a felépítendő jeruzsálemi) templomot méri az apostol. A mérték nyilván Isten tűzte tekintete, mely a valódit a hamistól megkülönbözteti, mint a tiatirai és laodiceai egyházban. (L. 2, 18 skk; 3, 14 skk; 1. templom.) — **252. VÉNEK** vagy presbiterek inkább a régi zsidó, részben azon-

ban a pogány életben is fontos szerepet játszottak; közületek kormányzói voltak, tanácskozó testületet alkottak. Angyaloknál az életkor nem játszik szerepet, a szó használata tehát egészen képes. A mennyei trónteremben olyan főangyalokat jelez, akiket Isten különös bölcseséggel áldott meg s világkormányzó terveinek részeseivé tett. Isten szeretetével eltelve, ezzel a szeretettel merülnek bele az emberek ügyeibe. 24-es számuk a teremtes és teljes tökéletesség számának szorzata, számszimbolikai jelentőségű s nem mutatja valódi számukat. — 253. **VÉR** szimbolumként szerepel akkor is, ha Jézus vérééről van szó. Nem Jézus anyagi vére törli el bűneinket, mely régen az enyészeté már, hanem az isteni igazságszolgáltatásnak és irgalomnak az az együttműködése, mely a Fiút értünk a halálba adta s melynek eredménye Jézus vérének kiontása volt. Jézus vére tehát szellemi fogalom. Mégis nem jelent egyet Isten szeretetével, hanem: ténny, tettet, történeti eseményt jelöl meg, melynek útján Isten szeretete magát kijelentette s mely a nagy perben Isten mellett dönt. (L. sátán, bizonyágtétel.) — **VÉRREL HINTETT RUHA** l. ruha. — 254. **VILLÁMLÁS** a fizikai ég egyik tüneménye; szellemi szinten a szellemi égben végbemenő haragnyilvánulások, melyeknek eredete azonban a harmadik égben levő trónus. (L. menny, szózatok, tűz.) A villám nyugtalan cikázása jó képe az istentelen világ ellen harcoló isteni haragnak. — **VIZEK** l. tenger. — 255. **VIZEK ANGYALA** elnevezés mutatja, hogy Isten természet-gondozását angyalok végzik, kik láthatatlanul mindenütt jelen vannak s Isten akarata szerint segítik a választottakat; nincsenek tehát ítélő képesség nélküli természeti erők, hanem személyes szellemek hatnak a természetben, kik együtt éreznek Isten igazságosságával s azokkal, akiket Isten szeretete véd. (L. Jel. 16, 5 skk.) — 256. **VIZEK ZÜGÁSA** mély, öblös, erős hang a fenség és erő jelképe. — 257. **VÖLEGÉNY** Krisztus egyik neve, mely az egyház iránt való szeretetét titokzatosan jelzi. L. Ef. 25.—33. — 258. **ZSENGE** az első fű, a fán a friss hajtás, a gabona első termése, kenyéren a gyöngén pirult rész. Jelképesen: a választottak gyülekezete, melyet Isten üdvözülőkül először hív ki. Ők vesznek részt az első föltámadásban. — 259. **ZSINAGÓGA** a Jelenések Könyvében a tényleges zsidóságot jelzi, tehát rossz értelemben áll, mert az a zsidóság, mely a zsinagógában tömörült, az Urat általában elvetette.

XI. A számszimbolika.

260. AZ ÍTÉLET IDEJE REJTVE VAN.

A Jelenések Könyvében s Dániel prófétánál különös számadatokkal találkozunk, melyek bizonyos kerekiséget és szabályosságot mutatnak s melyek a Biblia más könyveiben is gyakran ismétlődnek. Ezek a számok sok olyan kísérletnek alapját képezték, melyekkel Jézus eljövetelét vagy más megjövendölt nagy események időpontját ki akarták számítani. Ezek a számítások azonban egyrészt igen komplikáltak, másrészt erőltetettek, harmadrészt be nem teljesültek s így józan bibliaolvasók előtt hitelüket már régen elvesztették. Annál kevésbé bízhatunk bennök, mert Jézus Urunk többször kijelentette, hogy az Ő visszajövetelének napját vagy óráját senki előre nem tudhatja, tehát ki sem számíthatja, mert az időtartamokat és időpontokat az Atya a maga hatalmában helyezte; és azokat senkivel előre nem tudatja; így még az angyalok sem tudhatják; sőt — mivel földi életének napjaira valami részben a Fiú is hitre volt utalva — a megaláztatás napjaiban még Jézus sem tudhatta azokat. (Csel. 1, 7; Márk 13, 32.) A jövendölések teljesülésének idejét Isten nyilván azért rejtette el, hogy az ítéletre való készülést könnyelműségből senki el ne hanyagolja, hanem úgy viselkedjék, mintha az ítélet bármikor bekövetkezhetnék. Mindig készen lenni! ezt kívánja tőlünk az ítélet Ura.

261. KÖLTŐI JÁTEK A SZÁMOKKAL.

Ha azonban ezek a feltűnően szabályos számadatok nem arra valók, hogy segítségükkel a jövendölt események idejét kiszámíthassuk, akkor mit jelentenek és mivégre adattak? Hogy erre a kérdésre felelhessek, ismét arra kell utalnom, hogy a régiek gondolkodása egészen más természetű volt, mint a mienk; ők állandóan a képek és hasonlatok költői kertjében jártak, míg mi a színtelen fogalmak prózaiságában. Mi fizikai méréseinkkel apró tört számokig kiszámítjuk a testek alkatát vagy viszonyát: ők szerették a kerek számok és arányok uralkodását a világmindenségben. Számolni ugyan a régiek is tudtak; sőt naptáraik megalkotásában bámulsztos csillagászati pontosságot értek el: sokszor mégis költői képzeletük játszott a számokkal és azokkal nem tényleges számmennyiségeket akartak kifejezni, hanem a fogalmak összetartozását, ellentétét, szóval harmóniáját. A számokkal való ily költői játszás ma is megfigyelhető még bizonyos állandó kifejezésekben, külö-

nösen a népmesék adataiban: három testvér, három király, három vagy hét próba, gonoszok heles száma, nemzetek hármasszínűje, a teljességnek hármasszínűje vagy tizenkettes száma. Ezeket a számokat nyugodtan más számokkal is helyettesíthetnők; de a megszokott arányok nélkül választott számoknak nem volna meg az a megnyugtató hatásuk, mintha azt mondjuk, hogy a királynak három lánya és a szegény embernek három fia volt; ez a hármasszínűje előfordulás mesebeli igazságként hat. Nyilván nem a mennyiséghez ragaszkodtak eleink, kiknek ez az érzése valami kis részben még a mai ember lelkében is megtalálható.

262. KÉTFÉLE SZÁMRENDSZER.

Említettem, hogy a régi ember is tudott számolni s a természetben levő, kerek számokkal rendesen ki nem fejezhető valódi mennyiségeket pontosan meg tudta határozni. Hogy a számok kétféle használata megkülönböztethető legyen, már igen korán kétféle számolási rendszer fejlődött ki: az egyiket korábban kezdték használni; használata konzervatívabb népeknél még megtalálható, sőt egyes népek számsorában is felfedezhető (angol mértékek; egyes nyelvekben a tőszámok 12-ig tartanak, azután következnek az összetett számok: zwölf, dreizehn); a másik számrendszer később keletkezett, de nagyobb hódítást tett. A kerek számok rendszere a tizenkettes számrendszer; az utóbb keletkezett a tízes számrendszer. A tizenkettes rendszer alkalmasabb a kerek számokkal való számolásra, mivel $12 : 2$ -vel, 3 -mal, 4 -gyel és 6 -tal osztható; a tízes rendszer, melynek csak 2 és 5 az osztói, alkalmasabb a törtjegekkel való számolásra, tehát a pontos, tudományos, hétköznapi műveletekre. A tizenkettes számrendszer számai az isteni titkok kifejezésére látszóttak alkalmasaknak; a tízes rendszer számai a tudományosan világos számításokra; előbbinek számai a szent számok, utóbbinak száma, az „5”, a profán előfordulás száma.

263. A SZÁMSZIMBOLIKA BELSŐ IGAZSÁGA.

A számok tehát a képes használatban, vagyis a szám-szimbolikában nem mennyiséget jelentenek, hanem arányokat, összefüggéseket, a fogalmak ismétlődését. A számszimbolikában természetesen nem minden számnak van jelentése, hanem csak azoknak, melyek származásuknál fogva alkalmasak valamilyen képes értelem kifejezésére. Kérdés már most, hogy hogy jutunk el a számok képes értelmének helyes megállapítására. A felelet: részben a régiek megfigyelését követve, részben következtetések útján nyert meg-

állapítások tapasztalati úton való ellenőrzésével. A számszimbolika szabályai egyébiránt oly tökéletesek; a szabályok alkalmazása annyira következetes, hogy a belső bizonyosság az eredmények igaz voltának legfőbb biztosítéka. Ha az emberi elme újra hasonlót akarna teremteni, aligha indulhatna más úton. Az alábbiakban, követve a számok jelentésének leggyakoribb és legáltalánosabb megállapítását, a számszimbolika rövid áttekintését adom. Természetes, hogy a számok értelmezésében a részleteket illetőleg kisebb-nagyobb különbségek előfordulnak, de az értelmezés fő irányában magyarázók között semmi ellentét sincs.

264. A 12-ES SZÁMRENDSZER.

A tizenkettes számrendszer számai: 1: az, amiből több nem képzelhető, amiből csak egy van: *Isten*; 2: amiből több is lehet; minden, ami több, tehát a *teremtés*, a Teremtővel szemben; 2 hitvalló = akárhány hitvalló, több hitvalló. 3: az „1”, mikor a „2”-re hat, a gondviselő, munkálkodó Isten, a *szent Háromság*. 4: a munkálkodó Isten munkatárgya; úgy áll szemben a 3-mal, mint a 2 az 1-gyel; az új isteni munkára szoruló, tehát a bűntől megrontott világ. $7=3+4$: Isten és a világ érintkezése, tehát a teremtésben ható Isten jelzője, a *szeñtséğ* száma. $12=3 \times 4$: az Istentől áthatatott világ száma, az isteni munka beteljesülése, tehát a *tökéletesség*, a *bevéğzettség*, *befejezettség* száma. $24=2 \times 12$: a teremtés és tökéletesség szorzata, tehát az egész teremtesre kiterjedő vagy kiterjesztendő tökéletesség száma, melynek kezessége Isten trónusát körülvevő bölcs angyali vének serege; tehát a *tökéletes szellemvilág* száma. Mivel a szám szimbolikus, vagyis arányt és nem mennyiséget fejez ki, itt sem kell okvetlenül csak 24-re gondolnunk, mint ahogy nem lehet a Jel. 11. két tanubizonyysága alatt csak két bizonyyságot érteni s ahogy az új Jeruzsálem 12.000 futamatnyi mérete, vagy az antikrisztusi uralkodás 3 és fél éve alatt sem épen ennyi távolságot vagy időt kell érteni. A 12.000 futamat a teljes, befejezett tökéletesség száma azt fejezi ki, amin már változtatni nem kell.

265. A 10-ES SZÁMRENDSZER.

A profán számrendszerhez tartozó számok alapja az „5” s ez hol 2-vel, hol 4-gyel, hol ezeken kívül a 10-zel vagy többszöröseivel sokszorozódik: 5: a nem szent, tehát profán előfordulás száma, vagyis a közöñséges történéş kifejezöje. Ha 2-vel szorozzuk, a teremtesre való vonatkozását emeljük ki, például a szentek e világi sorsát jelezzük; ha 4-gyel történik a szorzás, a bűñös jelleget is hangsúlyozzuk; ha

10-zel vagy többszöröseivel, a tartósságot, hosszúságot, sokaságot fejezzük ki. 40 évig volt Izráel a pusztában, Jézus 40 napig, mert sátáni kísértés tárgyai voltak. 40 nap telt el a feltámadástól a mennybemenetelig, mert ez az idő a Feltámadottnak a bűnös teremtés ellen való harcát jelöli s nem Ő maga volt a történet tárgya. 1600 azaz 40×40 futamatinnyira csapott ki Isten borsajtójából a vér, a szám itt a bűn ftéletét jelenti.

266. A HÁROM ÉS FÉL.

A „7” fele: 3 és fél: Isten szent munkájának megszakítását jelenti, tehát a fejlődés felét, egyik oldalát. Így a gonosz kifejlődése a történetnek csak egyik oldala, azért az antikrisztus 3 és fél évig fog uralkodni. Ez az idő nehéz lesz; ha gyorsan elmuló voltát jelöli a kijelentés, akkor 3 és felet mond; ha azt hangsúlyozza, hogy Isten minden egyes napját megnézi ez időnek és Rá percről-percre számíthatunk, akkor ugyanezt az időt napokban fejezi ki, tehát 1260 napban; a kettő között hangsúlyozatlan áll a 42 hónap; ha pedig azt akarja mondani, hogy valami nem addig az időig telik el, de ugyanolyan fajta történet, akkor határozatlanul ezt mondja, időig, időkig és félidőig, miben az „időkig” a régi dualis értelmében azaz kettős számban áll.

267. A TÖRT SZÁMOK.

A tört számok értelmét (például az egynegyedben és egyharmadban) a nevező (tehát a 4 és 3) jellege dönti el s vagy a világ jellemét, vagy Isten intézkedésének szent voltát teszi a megosztás alapjává. A természet megszokott csapásai az emberek negyedét pusztítják el; ez azonban nem mennyiséget fejez ki, hanem a természetszerű lefolyást hangsúlyozza. A rendkívüli csapásokban megnyilatkozó különös isteni támadásban, mellyel az Örökkévaló szentségét védelmezi, az emberek egyharmada pusztul el; ez sem mennyiség, hanem Isten kezére mutató szimbolum.

268. A „666”.

Igen érdekes szám a fenevad száma, a 666, melynek értelméhez több úton juthatunk el. A „6” eggyel kevesebb, mint a „7”. Isten a világot 6 nap alatt teremtette s a 7-iken megnyugodott. A világ teremtése tehát nem a 6-os számban, hanem a 7-ben éri el célját. A „6” a szombattalan hetet, a megpihenés nélküli, hiábavaló vesződést jelenti; az Isten nélküli, békétlen, meg nem nyugvó, elkárhozott világ száma. Benne isteni gúny nyilvánul meg, mely az elbizakodott emberrel a cél előtt hagyatja abba az építést, mint ez Babel

tornyának építésénél történt. Más út is van ennek a jelen-
tésnek elnyerésére, mely a számnak más, bár hasonló ér-
telmét hangsúlyozza: az önmagában bízó, a bűnt helyrehozni
nem akaró gőgöt. A bibliai számszimbolika mellett ugyanis
volt a pogány számszimbolika is, mely nem vette tekintetbe
a bűn pusztítását. A pogány ezt a világot, akármilyen rossz
is, nem akarja másért elcserélni. A pogány nem számol a
teremtés bűnös voltával. Ennek a számszimbolikában az a
következése, hogy a „2” és a „4” közti különbséget nem
ösmeri. A babiloni pogányságban tehát tökéletesség száma
nem a 3 és 4 szorzata, hanem a 3 és 2 szorzata volt. „2”
tudniillik a bűntől nem érintett teremtés száma, ahogy a
mű a Teremtő kezéből kikerült. A babiloni szent számítások
alapja tehát a 60-as szám. A 6 kettős hónap 60—60 napból
áll. „666” tehát a magabízó ember száma; az Isten nélkül
élő pogányság száma. Akár így, akár úgy jutunk el a 666
értelméhez, mindig azon találjuk a hangsúlyt, hogy az em-
ber erőlködik, hogy Istent, a szent 7-es számot elérje, de a
siker előtt kudarcot vall és a 6-nál marad.

XII. Hogyan várjuk az Urat?

269. HAMIS JÓZANSÁG.

Jézus visszajöveteléről még vallásos körökben sem szo-
kás beszélni. Igehirdetésünkben, vallásitanításunkban majd-
nem hiányzik. Annak, hogy politikusaink az egyéni, osztály-
vagy nemzeti érdek helyébe azt a szempontot állítsák, hogy
Jézus jön és tetteinket számon kéri, még gondolatát felvetni
is elmebajnak számítt. Akadémiai botrány lenne, ha valaki a
természeti törvények érvényének megállapításánál vagy a
történeti irányok megítélésénél arra mutatna rá, hogy Jézus
visszajövele az események mai folyását megváltoztatja.
Ellenkezőleg tudósok, műveltek és iskolázatlanok egyaránt
azzal számolnak, hogy az események mostani folyása örök-
ké megmarad. Egyháztörténetíróink gúnynak és nevetésnek
tennék ki magukat, ha az eseményeket a Jelenések Köny-
vének fényébe állítanák; a „hitvédelem” pedig legtöbbször
a hitet támadó racionalisták álláspontját védi. Pedig Jézus
visszajövetelének tagadására sem tudományos, sem erkölcsi,
sem semmiféle értelmes ok nincs. Ugyan államférfiak, tudó-
sok és tanítók közül sokan megharagudnának, ha hitetlen
embereknek mondanók őket; de az ő istenhitük aranyba
zárt ereklje s az ő istenünk bebalzsamozott halott. Ezt a
gyakorlati istentagadást nevezi a világ józanságnak. Könnyű
belátni, hogy itt a világ legképtelenebb józanságával állunk

szemben, melyet épen annyira nem kell komolyan venni, mint e hitetlen hívőknek szertartásszerűleg eldarált miatyánkját vagy hiszekegyét. Ezzel a józansággal szemben nem szégyeljük megvallani hogy mi Jézust visszavárjuk s eljöveteleért buzgón imádkozunk!

270. KÉTFÉLE EMBEREK.

Jobb egészen hitetlennek lenni, jobb nyíltan Istent tagadni, mint Isten nevét emlegetni, de Őt soha komolyan nem venni s életünkben Őt egészen kifeledni! Becstelen dolog egy társaságban ülni, beszélni, érvelni azzal a tudattal, hogy ha én innen elmegyek, annak, amit itt hirdettem, épen az ellenkezőjét fogom tanítani: Istennel szemben állandóan elkövetik ezt a becsstelenséget; Istennel szemben nem köt a becsület! A templomban Isten ígéjéről beszélünk, a templomon kívül tévedések és papi csalások halmazáról. Úgy bánunk Istennel, mint velünk előkelő ismerőseink, akik nem mindenhol ismernek ránk. De ha homlokegyenest ellentétes dolgokat tudunk mondani a Bibliáról, azt hol Isten ígéjének, hol tévedésnek hirdetve, vajjon nem mi vagyunk-e azok, akik a Bibliára fogott „papi csalást” elkövetjük? Különben a mai műveltek nem mindig fitymálják le a rejtett (okkult) dolgokat. Spiritiszta körök résztvevői majdnem kivétel nélkül e „műveltek” közül kerülnek ki s varázslók, jósok előszobáiban gyakran lehet méltóságos urakat találni. Nekik csak az a jövő nem kell, amelyet Isten ígéje jelent meg. Rossz lelkiismeret nem bírja el a Jelenések Könyvét!

271. A HITETLENSÉG IGAZ OKA.

Gonosz, hitetlen világnak az a világ nem kell, amelyet Jézus hoz magával. Jézus uralma kizárja a gőgöt, erőszakot és harácsolást: Jézus világa tehát nem az ő világuk! Nekik olyan világ kell, melyet a bűnös ember tehetségeiből és vágyaiból ember és ördög dicséretére lehet kialakítani. Nem tudják elszenvedni azt a gondolatot, hogy a bűnösök Üdvőztője az alázatosoknak, utolsóknak és a kisgyermekhez hasonlóknak alapítson itt országot. De mintahogy sátán világosság angyalának ruhájába öltözködik, mert saját köntösében senkinek sem kell: úgy érzik ők is, hogy nyílt hitetlenségükkel hamar lejáratnák magukat még ebben a világban is, annál az egyszerű törvénynél fogva, hogy az ördögnek még az ördög sem hisz. Ezért járnak a vallás köntösében s egyházasabbak az egyház igaz tagjainál; olyan a szarvuk, mint a Bárányé, de úgy beszélnek, mint a fenevad. Tudományos pózuk, a tőlük idézett irodalom teméntelen-

sége, terrorisztikus hangjuk, mellyel a tudománytalanság vádját osztogatják, senkit meg ne döbbsentsen! Mindez csak Pergamon királyi székének pompája; enélkül a reklám nélkül hamar kitűnnék, hogy a bibliatagadó irodalom nem a tényekből, hanem önmagából táplálkozik s a terrort, gúnyt és erőszakot csak azért alkalmazza, mert az igazság hiányzik a fegyvertárából. Legyünk józanok! Az igazság nem nagy zajjal működő gépezet, melyet emberek szerkesztenek össze, hanem mezei virág, mely emberi vetés nélkül az útszélen nyílik.

272. A SPIRITISZTÁK ANYAGELVÜSÉGE.

Minden bibliaellenes tévelygésnek titkos rugója és belső valósága az anyagiasság. A Biblia útjait elhagyó ember földi érdekeket keres s azért másnak, mint a testnek, az anyagnak a valóságát nem hiszi. Jól látjuk ezt a már említett spiritisztáknál, kiket nevük alapján igen „szellemi” embereknek kellene gondolnunk; de ellenkezője az igaz. A spiritiszták csak olyan „szellem”-jelenséget becsülnek, amelynél a szellem valamiképen anyagiasul: kopog, ír, tárgyakat mozgat, „kezéről” (1) lenyomatot készít. A szellemközlésnek tartalma a külső jelenségekhez képest szinte közönyösen hagyja a spiritisztákat s akármilyen lapos, agyoncsépett, izetlen erkölcsi tanítást a szellemiség legfelső fokául hirdetnek; sőt azon sem ütköznek meg, ha szellemeik — mint leggyakrabban teszik — semmitmondó, üres, sőt egyenesen ostoba vagy erkölcstelen szólamokat közölnek. Nekik a csoda fontos: az a tény, hogy a szellemek az anyagi világban jelentkeznek. A spiritiszták ezeket a szellemtelen szellemeket várják, nem Jézust! A spiritizmus kiöli az emberekből a Jézusváras örömet. A spiritizma magát műveli ki megváltónak, neki nem kell az ingyen segítő Megváltó. Ellenkezőleg, a megidézett pajkoskodó gonosz szellemecskéket ők térítgetik és váltják meg. Az imádsággal, bibliaolvasással és Jézus nevének emlegetésével rendezett spiritizma szeánszokon egy szó sem esik a golgotai halál bünt törölő hatalmáról, mert a spiritisztáknak erre nincs szükségük. Aki spiritisztákkal elegyedik, azoknak az ördögöknek adja oda magát, akik a spiritiszták gyűlésein láthatatlan vezetőkként akkor is résztvesznek, amikor a materializáció „csodáit” a szeánszokon kötelező homály leple alatt valamilyen szélhámos végzi. Aki az éj homályának szellemeit várja, sohasem várhatja velök együtt a világosság Urát! Jézus várásával semmiféle homályosság, okkult dolog össze nem fér!

273. LÉLEKRABLÓ VILÁGNÉZETEK ÉS GYÓGYMÓDOK.

Tehát a spritizmussal rokon világnézetek, gnosticizmus, theosophia, anthroposophia, ép oly megölői a Jézusvárásnak, mint a lélek okkult erőivel ható gyógymódok, mint a hipnózis, couéizmus, freudizmus stb. Mindezeknek a tarka világnézeteknek és gyakorlatoknak alakja sokféle, de lényege egy: mind az önmegváltás talaján állanak, mind az emberi lélek erőitől várják a szenvedésekből való szabadulást; de abban is egyek, hogy ha valami hatást elérnek, abban sá-táni sötét erők is részesek. (L. 142.) Az önmegváltás tala-ján álló lélek Isten kegyelmében nem hisz, s később, ha akar, sem tud hinni. Némelyik minden bűnösség kérdésén felül emelkedik, bűnbánatra képtelen; mások vezekléssel próbálják a lelkiismeretet csillítani, de megnyugváshoz nem jutnak; megint mások azért alkalmazzák a lelki kábító sze-reket, hogy a felelősség tudatától szabaduljanak. Sem lelki, sem sá-táni szellemi hatások az idegbetegségek tüneteit állan-dóan elvenni nem tudják, hanem csak úgy hatnak a lélekre, mint a testre a narkotikumok. A lélek mindig kevésbbé reagál a lelki narkotikumokra; ahogy a szuggesztív befolyá-sok alatt akaró erejét veszti, pettyhüdtebb lesz és a külső hatást tartani nem képes. Belső zagyvaságban, mindig foko-zódó lélekhasadásban és szétziláltságban vagy a kétségbe-esés öngyilkos szelleme, vagy valami gyógyíthatatlan dacos-ság lázadó szelleme lesz rajta úrrá, míg az emberben az el-kárhozók rettentő lelki állapota fejlődik ki, melyet Jézus így jellemzett: külső sötétség, hol sírás-rívás és fogcsikor-gatás lesz. Az ilyen meghasadt lelkűek, teljesen összezavar-tak vállalkoznak majd az utolsó napokban olyan remény-telen vak vállalatokra, amilyen az égből megjelenő Király és serege elleni támadás lesz. A sötétség ura nagyon jól tudja, hogy mindenre kész, vak eszközöket milyen útakon lehet nevelnie magának. A spiritizmus és rokonmozgalmai szintén egy „eljövetelre“ készítenek elő, de ez az antikrisz-tusé lesz.

274. AZ ADVENTIZMUS ANYAGELVÜSÉGE.

Az adventizmus nevét Jézus eljövetelének (adventjé-nek) várásáról vette; igen jellemző, hogy e szép név mellé odakerült a törvényeskedésről tanúskodó „szombatos“ el-nevezés is. Már ez a törvényeskedő színezet is mutatja, hogy az adventizmus éppen olyan testiségre hajló irányzat, mint a spiritizmus vagy racionalizmus. Az adventisták a Szent-frás világos utasításával nem törődve, állandóan Jézus el-jövele idejének kiszámításával foglalkoznak. Eddig már

több időpontot tűztek ki, de jóslatuk egy esetben sem vált be. Bolonddá tett híveik vagyonukat eladták, azt hiven, hogy Jézus eljövetele után arra szükségük többé nem lesz; fehér ruhákba öltözve, háztetőkre vagy hegyekre ültek ki az Urat várni, mint ez az erdélyi Székelykakasd községben is történt, hol aztán a vezér-tévelygő szégyenében földönfutóvá lett. Mind e csalódások mellett is minduntalan akadnak új hiszékenyek, akiket óriási gyülekezeti adóval vagyonukból kiforgatnak. A nyugtalan lelkiismeret minden áldozatra kész, hogy békességet leljen s legtöbbször ott nem keresi, ahol ingyen találja meg: a bűnösök Megváltójánál. Az adventista tévtanítóknak különben nem Jézus fontos, kihez — miután üdvüket a törvény megtartásában (szombat, evési szabályok) keresik — semmi melegebb szál nem fűzi őket, hanem a külső csoda, a világ végének, Jézus eljövételének kiszámított dátuma, mely a csodaváró, hiszékeny embereket hozzájuk köti. A golgotai evangélium nem tartozik tanításaik közé, tehát a keresztyénséghez semmi közük! Nemcsak a Fiúban nem hisznek, hanem a szent Szellem hatalmában sem, amikor azt tanítják, hogy a halál után a lélek a testtel együtt elhagyja és csak a testtel együtt fog egyszer öntudatra ébredni. Ha a lélek sorsa ennyire a testhez van kötve, az azt mutatja, hogy képzeletük szerint a test erősebb a léleknél, sőt a lélek csak a test járuléka: ez pedig a legdurvább materialista felfogást jelenti. Aki nem a Biblia útjain jár, hanem emberi kitalálásokat vagy sátáni tévelygést követ, nem is tud a Szellem hatalmában hinni; annak a test pompája minden! A ma terjeszkedő adventizmus amerikai eredetű és megkülönböztetendő a Székelyföldön a múlt századokban Dávid Ferenctől is terjesztett szombatossgától. Amerikai eredete okkult, tehát a spiritizmussal rokon jelenségekre megy vissza; a két szellemi áramlat rokonságát mindkettőnek durva anyagiséga mutatja. Az adventizmus főleg a tudákos embereket fogja meg s nagyon kielégíti. A bibliahelyekkel való dobálózás a szentírás-ismeretnek kábító látszatát mutatja; tanulatlan férfiak és nők valóságos hitvitatkozókká képezik ki magukat; a vitairatoknak, ábrák és képek tömegével kiállított könyveknek özönével árasztják el a világot s a vallásos reklámok valóságos mesterei; a történeti egyházak a Biblia jövődőlő részeivel nem foglalkozván, az adventisták valamint hozzájuk egészen hasonló s belőlük kiágazó utódmozgalmaik, mint a mil-lenizmus, russelismus stb., valósággal monopóliumszerű privilégiumot élveznek. Mind ez okokból főleg az alacsonyabb lelkiségre rendkívüli hatást gyakoroltak.

275. HISZTERIKUS JÉZUS-VÁRÓK.

Abban a végtelen színsorban, melyben a tévelygések egymás mellett elhelyezkednek, vannak emberek, kiknél a hívő keresztyénség és testi várákozás keveredik: ezek az Úr eljöveteleiben a csodát hangsúlyozzák, viselkedésükben kapcsolódó nyugtalanságot mutatnak, egyébként a Barány útjainak megértéséről, hűségéről, kötelességtudásról és emberszeretetről alacsonyabb felfogásokat vallanak. Tevékenységükben nem „követik a Barányt, valahova megy”, hanem könnyebb és díszesebb utakat választanak. Míg az Urat váró filadelfiai gyülekezetről Jézus ezt állapította meg: „Kevés erőd van!” ők még az Úr visszajövetele előtt mindenféle csodás szellemi ajándékokkal akarnak pompázni s arannyal és drágakövekkel teleaggatott hiú nők módjára kellelik magukat — az őket bámuló embereknek. Spiritizta szeánszokhoz hasonlító istentiszteleteiken valósággal „idézik” és kényszerítik Isten szent Szellemét, ki azonban az ily emberi erőszaknak ellenáll, úgyhogy Isten Szelleme helyett vagy ördögi szellemeket kapnak vagy a távolmaradó szent Szellemet lelki (emberi, nem szellemi!) felgerjedésekkel, érzelm-fölcsigázással pótolják s ezekkel az érzelmi túltengésekkel, sóhajtasokkal, kiáltásokkal, testüknek a földhöz verésével, azt állítva, hogy mindezeket Isten munkálja, a hiszékeny és tudatlan látogatókat megcsalják. Összejöveteleiken allandó lelki mámorban ringatózva, szentimentális kiáltásokat hallatnak: „Az Úr hamar jó! Még ma eljöhet!” valósággal azonban nem az Úr kell nekik, hanem az érzelmi mámor, mellyel dologtalan, önző önüket megcsalják. Túlfeszített érzékenység, nyugtalan sietség, személyes sértődékenységgel jellemzi őket; ravasz számítás, a lelkeken való uralkodás és tág lelkiismeret képesíti a hiszékenyek foglyul ejtésére vezetőiket. Úgy a tévelyítők, mint az eltévelyítettek a Bibliát csak fegyverül használják mások cáfolására vagy meggyőzésre, de komolyan és becsületesen nem kutatják azt, téves gondolataikért nagy hévvel szállnak síkra, de az ellenérvek nyugodt meghallgatására nincs sem nyugalma, sem képességük. Hiányzik náluk az Úr eljövetele várásának egyik legfontosabb feltétele: az éberség. Az idők jeleit nem vizsgálják, mint Jézus kötelességünkbe tette. Hiszterikus „még ma eljöhet!”-ekkel csak nyugtalanítani, összezavarni lehet az embereket; az ilyen beteges nyugtalanságnak Jézus igazi várásához semmi köze nincsen!

276. ÖNZŐ JÉZUS-VÁRÓK.

A hiszterikus nyugtalankodók igazi lelkiületét az a tőlük kétségbeesett erőlködéssel védett bibliaellenes tanítás

mutatja, hogy Jézus a hívők számára ítéletre jövétele előtt egyszer vagy többször is visszajön, hogy őket a nagy nyomorúság elől, vagy annak közepéből kiragadjon. Ezt a tanítást új korában komolyabb keresztyének is elfogadták, de aztán bibliai próba után elvetették. Nevezetesen e tekintetben a Magyarországon is ismert és szeretett Modersohn Ernőnek „Az ember Fiának napjaiban” című (magyarra is lefordított) műve, melyet a szerző többé nem engedett kiadni. A Bibliát komolyan kutató, felelősségüket érző keresztyén tanítók, mint Modersohn is, hamar felösmerték e tanítás veszedelmét s állást foglaltak ellene. Ennek a minden bibliai alapot nélkülöző tanításnak, sajnos, még ma is és hazánkban is vannak terjesztői, kik azonban állításaikat kétségbevonhatatlan bibliai tanításokként hirdetik, de igazolásukra csak félremagyarázott vagy épen meghamisított bibliai helyeket tudnak idézni. A Bibliának úgy szószerinti szövege, mint annak szelleme egészen kizárja, hogy 1) Jézusnak több (két, három, vagy épen négy) eljövételéről beszéljünk; az utolsó ítéletet is Jézus eljövételének tekintsük; minden hívő halálakor Krisztust visszavárjuk; 2) Jézusnak övéi számára való külön eljövételéről s a gyülekezetnek a mennybe ragadtatásáról beszéljünk, holott többről, mint levegőbe ragadtatásról és onnan való uralkodásról nem szól az Írás; 3) hogy a kiválasztott egyháznak a nagy nyomorúság elől való elragadását várjuk s az egyház menyasszonyi örömét abban lássuk, hogy az antikrisztusi korban Jézusért nem kell majd szenvednie; 4) hogy az antikrisztus uralma alatt az egyház bizonyágtételéről lemondjunk, úgyhogy amíg a földön Krisztus és az antikrisztus hívei közt a legfélelmesebb csata dúl, addig a gyülekezet tétlenül nyugodjék „az égben” és csak a kivívott csata után jöjjön vissza Jézussal együtt, hogy ahol mások küzdöttek, ott ő uralkodjék. Mindezekben a nézetekben annyi hűtlenség, szenvedéstől való félelem és uralkodásra való könnyű felemelkedés vágya rejtőzik, hogy a Biblia szelleméi osztó keresztyének még a hallásuktól is visszariadnak. Ha a szenvedés elől való megfutasban áll a „győzelem”, akkor a szerencsétlen sarkvidéki expedicióból elsőnek menekülő kapitány a győzedelmesek mintaképe s annak a „háziasszonynak” van „menyasszonyi lelke”, aki a költözködés gondjait férjére hagyja s mikor már a férj az új lakást kitakarítottatta, bebutoroztatta, maga szállodái üdülés után akkor érkezik meg, hogy a kész és szép lakásba beüljön — uralkodni.

277. A DOLGOZÓ SZOLGA.

Más a menyasszonyi-lelkület, más a győzedelmes küzdelem és más a Krisztus igazi várása! A Krisztust váró lelkekhez hozzátartozik a hűség, mely az eke szarváról az utolsó pillanatig nem veszi le kezét. Pál azért szidja a tesszalónikabelieket, hogy Jézus visszajövetelére várva, a megszokott munkát abba hagyták s tétlenkedtek. (II. Tessz. 3, 6—12.) Láttuk, hogy hasonlót cselekedtek adventista és millenista tévelygők Amerikában és Erdélyben. Az ilyen „rendetlenkedőkkel” igaz keresztyén közösséget nem vállalhat. Jézus szavai szerint visszajövelekor az angyalok a mezőn, a házban, a malom mellett fogják azokat a híveket találni, akiket az érkező Krisztus elé a levegőbe ragadnak, tehát rendes elfoglaltságuk közepette, nem tétlen várásban! Azt a munkát, melyet tanítványainak akkor kell végezniök, mikor a Gazda visszatér, Jézus így írta le: „kiadja az Ő házanépének a táplálékot idejében.” (Máté 24, 45.) Ennek a lelki állapotnak ellenkezőjét azokban látta, akik így szólnak: „elidőzik még az én Uram!” s ezért „verni kezdik rab-szolgatársaikat s a részegesekkel együtt esznek és isznak”. Mondanom sem kell, hogy az az cselekedet, amelyre az Úr itt gondolt, aligha lesz más, mint az az égi szeretet, melyet felülről kapunk s melyet „szolgatársainknak” ki kell adnunk; s Isten kegyelmének jó sáfaraiként akkor kell tovább adnunk, mikor arra segítség, vigasztalás, tanítás alakjában legnagyobb szükségük van; amikor a testvér éhez, szomjazik, vándor, meztelen, beteg és rab. (Máté 25, 37—41.) Sem az, hogy az Úr késik, sem az, hogy mindjárt itt lesz, az igazi Jézus-várót nem mozdítja ki ebből a foglaltságból.

278. A JELEK VIZSGÁLÁSA.

Ahelyett az ideges kapdosás helyett, hogy „jájj! ma, még az éjjel itt lehet az Úr!” nyugodtan kell vizsgálnunk a jeleket, melyeket az idő mutat, ahogy Jézus tanította: „A fügefától tanuljátok el a példázatot: mikor zsenge ágat hajt és levelei nőnek, tudjátok, hogy közel a nyár; ekképp ti is, mikor mindezeket látjátok, tudjátok meg, hogy közel van, csak az ajtó előtt! Bizonynal mondom nektek, hogy nem múlik el az a nemzedék, míg mindez meg nem történik!” (Máté 24, 32—34.) Azt az órát vagy napot kiszámítani, melyen az Úr visszajő, nem lehet; de felismerhetjük, hogy közel van már, csak az ajtó előtt! A tíz szűz példázatából tudjuk, hogy mind elalszik; de éjfélkor kiáltás fog hangzani: „Itt jön a Vőlegény, menjetek ki Eléj!” S ekkor mind a szűzek fölébrednek. Ebből az következik,

hogy Jézus övéi számára nem fog olyan váratlanul érkezni, mint azt azok állítják, akik e fontos kérdésben nem a Bibliát, hanem emberi gondolatokat tartalmazó könyveket szoktak megkérdezni. Az a kijelentés, hogy tolvajként jön el, nem a hívőkre, hanem a hitetlenekre vonatkozik. Az Úr azt akarta, hogy bennünket, amikor visszajő, virrasztva, várakozva találjon. (Máté 24, 42—44.) Váratlanul csak a gonosz rabszolgához fog jönni, ki ezzel vígasztalja magát: „Eidőzik még az én Úram!” (Máté 24, 50.) Aki virrasztva vár, annak az éjszaka is nappallá változik s amikor a Völegény jön, útra készen, égő lámpával fogadja Ot. Virrasztani, ébren lenni pedig annyit jelent, mint a jeleket figyelni. A jelek figyelése komoly, de többet, mint értelmi tanulmányt jelent. Hogy az idő óráján el tudjunk igazodni, ahhoz ismernünk kell az Urat és a világot, melybe eljő. Imádságunkban, bibliaolvasásunkban és bizonyosságtételünkben már is meg kell próbálnunk a kettőt egymáshoz közelíteni, az Urat imádságban hívva alá, a világnak életünkkel és szavunkkal tanúskodva Róla. Jézus várása a világ szűkségeibe, bajaiba, nyomorúságába való mélységes elmélyedést jelent; a világgal való együtt-szenvedést, mintahogy az ég maga a három utolsó kürtző csapását hármassal jaja kiáltással tudta csak a földre aláhuldeni. De éppen olyan elmélyedést jelent Isten szerető szívére; jelenti a magunk üres, hideg, önző szívének Isten előtt való feltárását, hogy szívünkbe az Ő szeretete ömöljön alá. Mily távol van az igazi Krisztust váró lelkülettől azok törekvése, akik a világot a legnehezebb időben, az utolsó döntés percében magára akarják hagyni s ugyanakkor, amikor Krisztus eljönni készül, hogy a világ uralmát átvegye, magukról minden felelősséget lerádván, a nyugalom párnáin szeretnének heverni!

279. OLAJAT AZ OLAJTARTÓBA!

Ezzel azonban a Jézusváró lelkület harmadik vonását is megmondottuk: az olajról való gondoskodást, melyet az Úr a tíz szűz példázatában kötött lelkünkre. Olajtartó edényeinkbe az árusoktól idejében olajat kell vásárolnunk! Mit jelentenek e szavak? Az olajban a Szentírás elejétől végig az isteni Szellem példázatát látja. A törvény jelképes világában olajjal kenték föl a fölketet, a papot, a királyt, a prófétát; a valóság világában Isten kegyelme szent Szellemmel kente föl Krisztust, a Messiást, a Felketet. Az olaj a 10 szűz példázatában is a szent Szellemet jelenti. Az olajtartó edény csak a szív lehet, melyet már a régi egyiptomiak is edénnyel jelképeztek. Akinek szíve önmagával van tele,

annak olajtartó korsója üres; aki óráról órára Jézussal telik meg, az telt korsóval jár. Az árusok alatt Azt kell érteni, aki a szent Szellemet azoknak, kik Őt Tőle kérik, ingyen adja: Istent. Idejében elmenni az árusokhoz: anynyit jelent, hogy ne az Úr visszajövelekor kapkodjunk majd megszentelt élet után, hanem akkor már abban éljünk. Így az olajkészlet ugyanazt fejezi ki, mint a már idézett vers: „megszentelődés nélkül senki sem láthatja az Urat!” De ugyanezt a gondolatot fejezi ki a „nappalban járás” példázata is. Jézust várni annyi, mint magunkat megüresíteni. A megüresült és telt keresztyének különbségét jól mutatja a két utolsó üzenet, melyet a filadelfiai és a laodiceai gyülekezetek kaptak. Az egyik erőtelen volt s üres szívvvel fordult az Ég felé; a másik beteltségével dicsekedett; az egyik Jézusváró gyülekezet volt, a másik világias. Őrizkedjünk attól, hogy még mielőtt Jézus visszajönne, már beteljünk s öntelt, farizeus göggel tekintsünk alá testvéreinkre; mert az ilyen önteltek nagyon könnyen tapasztalhatják, mit jelent az Úr fenyegetése: Kiköplek szájamból! Az öntelt keresztyének csak nyugodni akarnak, nem harcolni; ezek a szellemi elhízottak restek lesznek arra, hogy majd a nagy nyomorúságban az Úr mellett kitartsanak.

280. MENYASSZONYI LÉLEKI

Végül a Krisztusváró lelkület negyedik fontos vonása: a szerető várása. Nem a csodavárás, nem a tétlen pihenni vágyás, nem a beteges, kapkodó izgatottság teszi a menyasszonyi lelkületet, hanem az Úrral együttélés akarása, az Érte szenvedő készség, a nyomorúságban Rajta csügghés, Benne pihenés. A menyasszony szeret! Ölbetett kézzel nem arra gondol csupán, milyen jó lesz majd — neki, ha Völegénye megérkezik; hanem az igazi szerető várásával azon gondolkodik, mivel tudja majd legjobban megörvendtetni — a Hazatérőt. Azért az igazi menyasszonyi lélek az Úr eljöveteleig hátralévő időt az előkészület szorgalmas munkájával tölti. Mivel pedig tudja, hogyha Szerelmese távol van is, az éhezőkben, szomjazókban, vándorokban, meztelenekben, betegekben és foglyokban, „az Ő kicsiny testvéreiben” mindenkor közöttünk van: addig is, amíg Ő vissza nem jő, Jézus kicsinyeit ápolja. Az igazi menyasszonyi lelket tehát a munkás, áldozó szeretet teszi; égi olaj bírása, mert ilyen szeretet az önző embertől nem telik; ahhoz az első szeretethez való visszatérés, mely az efézusi gyülekezetből hiányozni kezdett. Az a szeretet, mely mindvégig helyén akar maradni s nem még este előtt lefeküdni, hogy az éji virrasztást mások végezzék. Az a szeretet, amely

éjfélkor nem a lakodalmas házban akar benn nyugodni, hanem kinn az éjszakában vár a Vőlegényre. Mert a menyasszony nem rosszabb, mint a várakozó nyoszolyó-leányok! A tíz szűz nem másodrangú keresztyéneket jelöl, kik csak később juthatnak a lakodalomba; menyasszony és nyoszolyó-leányok két képből egyet jelentenek: a Jézust váró egyházat. Ugyanazt a szellemi fogalmat az Úr nem egy képpel, hanem sokkal szokta kifejezni, semmi okunk sincs rá, hogy a kákán csomót keresve, különböző időben üdvözülő keresztyénekről beszéljünk, hiszen menyasszony és szűzek a példázat szerint is ugyanabban az időben mennek be a lakodalmas házba. Menyasszony az egész egyház, minden idő és kor választottai együtt; szűzek az utoljára megmaradók, kik között Pál is ott vágyott lenni. Kicsinyes szőrszálhasogató emberek szétdarabolhatják Krisztus aráját, de Krisztus együtt szereti, egyben látja azt. Az pedig, aki végig megáll s a napnak terhét utolsóig hordja, nem kevésbé győztes és nem kevésbé kedves, mint aki korábban kiállt a munkából — pihenni. Talán nehéz lesz végig az éjszakában maradni, míg bent a lakodalmas ház már fényes és az asztalok rakva vannak; mégis dicsőséget, boldogságot és győzelmet jelent az éjszakában végig várni s éber, hű szolgálat után a legsötétebb éjjelen meglátni a Szeretettet!

ZÁRÓSZÓ.

Magyar evangéliumi körökben régóta érezzük szükségét annak, hogy necsak külföldi fordítások, hanem magyar munka is szólaljon meg az „utolsó idők” proféciáiról, a Jelenések Könyvéről.

Isten kegyelméből ezt is megérhettük s örömmel adjuk ezt a munkát magyar olvasóink kezébe.

Nem a Jelenések Könyvének részletes magyarázatát kapjuk itt, hanem „kulcsot” kapunk a kezünkbe, amelynek segítségével sok minden megvilágosodik előttünk a Szentírás elhanyagolt és ezért sok tekintetben magyar olvasók előtt ismeretlen részei és fogalmai felől.

Azt is meg kell mondanunk, hogy nem a keresztyén életben most elindult egyének számára lesz különösen hasznos ez a könyv, — bár azok is sok épülést szerezhetnek belőle —, hanem főleg a már útban levők s bizonyos bibliai ismerettel rendelkezők számára. Ezek számára is csak akkor, ha mint „kemény eledelt” igyekeznek jól megemésztetni. Ezt a könyvet többször figyelmesen át kell olvasni; csak így tehetjük belső tartalmát építő módon sajátunkká. A könyv utolsó részében lévő „szólárt” pedig épen szavanként jól meg kell értenünk, megtartanunk s azután ennek a kulcsnak birtokában olvasnunk és tanulmányoznunk figyelmesen a proféciákat és a Jelenések Könyvét.

Nem mondjuk, hogy ez a könyv tökéletes világosságot nyújt. De nyújtja azt, amennyit egy bibliával tudományosan foglalkozó és Isten Szent Lelkétől segített hívő lélek nyújthat.

Örülni fogunk annak, ha e munka nyomán más magyar szerzők is hozzá fognak hasonló tanulmányokhoz s ha nyernek Isten kegyelméből, hoznak még több világosságot.

Akinek lelkében komoly kérdések merülnek fel a könyv olvasása közben, kérdéseikkel bizalommal fordulhatnak a szerzőhöz. (Vitéz Csia Lajos ref. lelkész „Albertfalva, Jókai-út 49.)

Kívánjuk, hogy a győzedelmes király, az Úr Jézus Krisztus várásában legyen sok lélek számára termékenyítő és eligazító segítség ennek a munkának minden sora.

Budapest, 1940. augusztus 12.

Dobos Károly.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
SZERZŐ MEGJEGYZÉSE	3.
I. A TÁRGY FONTOSSAGA ÉS IDŐSZERŰSÉGE: 1. Ki a józan? 2. Megváltó-e a halál? 3. Mi maradt a bibliai reménységből? 4. Kétféle igazság. 5. A szekták aratása. 6. A könyv időszerűsége	7.
II. AZ ÓTESTAMENTUMI ESCHATALOGIA: 7. A Biblia s a végidő. 8. Zakariás éji látomásai. 9. A világbirodalom születése. 10. Az első viláгурalkodó. 11. Ahogy Dániel látta a jövőt. 12. A történelmi igazolás. 13. Az ember Fia	12.
III. JÉZUS IGÉRETE: 14. Két messiás-arc. 15. A tanítványok tévedése. 16. Jézus a saját eljövételéről. 17. Jézus ígéreteinek helye a próféciában	18.
IV. AZ APOSTOLOK JÉZUS-VÁRÁSA: 18. Jézust ígérete szerint várták. 19. Jézus sejtette, hogy késhe. 20. Az apostolok vizsgálták az idők jeleit. 21. Jézus jöveteleinek feltételei. 22. Az egyház és a szent Szellem szerepe a világban. 23. Az egyház Izráel helyén. 24. Izráel megtérése. 25. Bibliaellenes elragadtatás. 26. Közbeső állapot, szellemi test. 27. A elragadtatás testi és szellemi oldala. 28. Az elragadtatás jelentősége. 29. Erkölcsei tévedés az elragadtatás körül	21.
V. A KIJELENTÉS ANGYALA: 30. János megbízatása. 31. Szellemi elragadtatás. 32. Példázat és apokaliptikus kép különbsége. 33. Jézus megjelenése. 34. Az álmok képek olvasása. 35. Egy hamis magyarázat átka	34.
VI. A BÁRÁNY ÉS MENYASSZONYA: 36. Az egyház a Jelenések Könyvében. 37. A hét üzenet. 38. A hét üzenet és az egyháztörténet. 39. Akik a győzelemből ki maradnak. 40. A Bárány nyomdokain	38.
VII. A HÉT UTOLSÓ CSAPÁS (JEL. 16.): <i>Egy fejezet a Jelenések könyve teljes magyarázatából.</i> 41. A csapások egymásba kapcsolódása. 42. A csapások célja. 43. Az ítélet előrehaladása. 44. A csapások jellege és gyümölcsei. 45. Kettős aratás a hét csésze előtt. 46. Kínos fekélyek. 47. A tenger vérré válik. 48. Az édes vizek vérré válnak. 49. A vizek angyala. 50. Isten ítél. 51. Az oltár beszéde. 52. Perzselő hőség. 53. A fenevad trónusa. 54. A trónus elsőtétül. 55. Az Eufrátesz kiáradása szellemi csapás. 56. Babilon szellemi fogalma. 57. A napkeleti királyok. 58. Békaszellemek: a kultúra elfonnyadása. 59. A spiritizmus utolsó rohama. 60. A békák szellemi jelentése. 61. Felépül-e még egyszer Babilon? 62. Kihez jön Jézus tolvajként? 63. Mit jelent Harmagedón? 64. Az utolsó csapás. 65. Az utolsó csapás szellemi természetű. 66. A levegő apokaliptikus jelentése. 67. Sátán birodalmának felbomlása. 68. Hogy szakad Babilon három részre? 69. Mit értsünk a „nemzetek városa“ alatt? 70. A nagy	

- parázna bemutatása. 71. Hogy látta a szellemi világot a régi ember és a bibliai ember? 72. Az egyház szellemi lénye. 73. A nagy parázna szellemi fogalma. 74. A „sok vizek“ vagy tenger szellemi jelentése. 75. A nagy parázna és a fenevad viszonya. 76. Mivel része-gít meg a nagy parázna? 77. A nagy parázna: kultúra. 78. A nagy Babilon nem civilizáció. 79. A nagy paráz-na több, mint a kultúra. 80. A nagy parázna: kultúr-társadalom. 81. Egyház és nagy parázna a szellemvilág felelős tényezői. 82. A nagy parázna és a fenevad szövetsége. 83. A nagy paráznát belső hazugsága rontja meg. 84. A „ma“ irányzatai. 85. Az igaz prófécia ma-gyarázata a történelem. 86. A Jelenések Könyve ma-marázata az idő hozza meg. 87. A sziget és a hegy szellemi jelentése. 88. A jégeső szellemi értelme. 89. Az anthropomorphisticus képek helyes értelmezése. 90. Mit jelent az Isten emlékezetébe jutás? 91. Isten indulata. 92. A harag pohara 42.
- VIII. A HÉT PECSÉTES KÖNYV MEGNYÍLIK: 93. Mi nyitja meg a hét pecsétet könyvet? 94. Az ezeréves birodalom lakói és urai. 95. A nagy változás. 96. Az ezeréves birodalom rossz híre. 97. Az ezeréves birodalom észszerűsége. 98. Sátán megkötözése. 99. Az ezeréves uralom lazadói. 100. Sátán eloldása. 101. Az utolsó ítélet. 102. A zsidók végső sorsa. 103. A pogá-nyok végső sorsa. 104. Első és második föltámadás. 105. Első és második halál. 106. Exanastasis. 107. Ahol igazságosság lakozik. 108. Szellemi test Az új teremtés anyaga. 109. Új Jeruzsálem. 110. Az új föld lakói. 111. Az örökkévalóság 72.
- IX. AZ APOKALIPTIKUS NYELV: 112. Az értelmezés ne-hézségei. 113. Az apokaliptikus nyelv. 114. Az apoka-lipszis tengelye. 115. Apokalipszis és álom. 116. Apo-kalipszis és költészet 117. Az Apoklipszis és phronéma. 118. Az értelmezés értelmi alapja. 119. Forrásaim . . 84.
- X. AZ APOKALIPTIKUS KÉPEK BETÜRENDES MAGYA-RÁZATA. 120—259. 91.
- XI. A SZÁMSZIMBOLIKA: 260. Az ítélet ideje rejtve van. 261. Költői játék a számokkal. 262. Kétféle számrend-szer. 263. A számszimbolika belső igazsága. 264. A 12-es számrendszer. 265. A 10-es számrendszer. 266. A há-rom és fél. 267. A tört számok. 268. A „666“ 127.
- XII. HOGYAN VÁRJUK AZ URAT? 269. Hamis józanság. 270. Kétféle emberek. 271. A hitetlenség igaz oka. 272. A spiritiszták anyagelvűsége. 273. Lélekragló vi-lágnézetek és gyógy módok. 274. Az adventizmus anyag-elvűsége. 275. Hisztérikus Jézusvárók. 276. Önző Jé-zusvárók. 277. A dolgozó szolgál. 278. A jelek vizsgálá-sa. 279. Olajat az olajtartóba! 280. Menyasszonyi lélek 131.
- ZÁRÓSZÓ 142.

